

Rakovszky József

**A FEKETE
LOVAG**

RAKOVSZKY JÓZSEF

A FEKETE LOVAG

IV. (kun) László király élete,
tragédiája és kora

Budapest, 1993.

Kiadja a „Szózat” Irodalmi és Művészeti Klubok Országos Központja

(Budapest, 1181 Városház utca 1–3.)

A kiadásért felel Rakovszky József

Készült a Copy Nyomdaipari és Sokszorosító Kft-ben

(Budapest, 1066 Lovag utca 14.)

Felelős vezető: Sándor Pál

Bevezetés

Számomra a régmúlttal, az úgynevezett letűnt időkkel foglalkozni, annak mélységébe alámerülni, csodálatosan izgalmas élmény. A történelem ködös századait ha – fantáziám segítségével – megszólaltatom, úgy érzem magamat, mint az a bűvár, aki a tengerek fenekére ereszkedik, s lámpája fényénél kísérletezik meglátni odalenn mind azt, amire az érdeklődő ember már oly rég kíváncsi.

A messze idők homályos valóját immár korunkban a feledés kemény burka veszi körül, és csak kevés földi halandónak adatik meg, hogy azt itt-ott némi sikerrel áttörje. Engem például a magyar történelmi múlt foglalkoztat, s kutató lámpám fényét igyekszem is ráirányítani, hátha meglátok egyet s mást abból, ami hasonló érdeklődésű és adottságú társaim figyelmét akarva, nem akarva elkerülte.

Könyvem „A fekete lovag” sem más, mint olyasfajta kísérlet, mely a XIII. század második felének a hazai rejtjelmeit, problémáit igyekszik türelemmel és szeretettel bogozgatni.

A kun kérdés magyar kérdés. Ennek az ázsiai rokon fajtának nemzetünkbe való beolvadása nem olyan eseménysorozat, amelyen csak úgy hanyavetien átléphetünk. Államalkotó népünk hajdani históriája el sem képzelhető kunok nélkül, azt annak idején már szorgalmas gestaírónk, a boldog emlékü Kézai Simon mester is igen fontosnak tartotta örök értékű munkájába, a latin nyelven fogalmazott „Gesta Hungarorum”-ába beépíteni. Ennek a lelkes papnak köszönhetjük többek között, hogy számottevő történelmi kincs birtokosai lehetünk eléggé viharos századunkban, amikor a Hamlet-i „lenni, vagy nem lenni” esztendeit éli nemzetünk, írásomat elsősorban azoknak a becses figyelmébe ajánlom, akik úgy népünket, mint annak történelmét, múltját és jelenét szeretik, értékelik, s annak minden nevezetes mozzanatát számon tartják, de elolvashatják azok is, akik üres óráikban szórakozni akarnak.

Legyen hát a terítéken a zaklatott életű IV. (kun) László, a fiatal Árpád-házi király tragédiája, valamint villanásnyi kora, melyen

keresztülbarangolva megismerhetjük – bár csak részletében – a kunság történetét, s azon belül Kézai Simon mester életét és munkásságát is.

Rakovszky József

ELSŐ FEJEZET

Gesta Hungarorum

Havat szitált a decemberi éjszaka a budai hegyek barázdált, sziklás homlokára, amikor lent az apró házakban és a büszke úri palotákban már kilobbant rég a gyertyaláng. Mennyei békesség honolt a tájon, s az emberek – úgymond – az igazak álmát aludták. A méltósággal hömpölygő Duna felett azonban ott pajzánkodott már a hideg északi szél, mely könnyű kacagással kergette, kavargatta az egyre sűrűbben érkező parányi fehér hópehely-csillagokat. És táncolt, keringett a légben a számlálatlan millió csoda, amíg csak el nem nyelte őket a nagy szürke folyam megannyi haragos hulláma.

A budai vár merengő némasággal pihent a horpadt hegytetőn. Cukott, fénytelen ablakait végigkopogtatta a fennhéjázó fagy, mely az imént jött éppen a széles víztükör felől.

Hát igen; megérkezett a tél. Hatalma messze földeket letarolt, siető patakokra tett szigorú zabolát, holott néhány nappal előbb, amikor az ifjú magyar király vadászatra indult a Pilisbe, még csak szelíd ősz volt a javából. A várórség éji szolgálatos legényei topogva járkáltak rövidszárú csizmájukban a palotát körülövező teraszos udvaron, s összehúzták magukon a szélcibálta lenge köpönyeget. Olykor meg-megállva ráhajoltak egy kicsit a magasbatörő komor bástyák derékig érő kőmellvédjére, s fázósan bámultak a sötét semmibe. Előfordult, ha éppen fellángolt bennük a jókedv, hogy nótázgatással, füttyörészéssel vagy tréfálkozással múlatták a lassan kecmergő órákat, de most az egyre erősödő hideg szelet, meg a szemükbe vágó havat szidták szakadatlanul: „Szedte-vette, micsoda időjárás!”

Végül megjuhászodtak a deli leventék, s habár királyi gazdájuk messze járt, azért híven teljesítették kötelességüket e kései napszakban is, nehogy bosszankodják miattuk Gergely úr, a Péterfia, a taláros bajusszal rendelkező mokány várnagy. Szerették valamennyien a derék öreg katonát, akit szó ami szó, nemcsak közvetlen felettesükként, hanem szinte atyjukként is tiszteltek. Szigorú és következetes, no meg egy kicsit cseles észjárású előljáró volt a

szóbanforgó. S talán éppen ezek miatt bízta reá a kegyelmes király a féltett rezidencia vigyázását. Így hát a várban és környékén mindig a bölcs rend magosságos lelke nyugodott. Hiszen legyen akár éjjel, akár nappal, a vaspántos tölgyfakapunál, a szélfújta bástyákon, meg a rejtett figyelőhelyeken kerek négy óránként cserélődtek a szolgálattelvők.

A nemes várnagy, kinek éjjelente az alváson kívül más tennivalója békeidőben nemigen lett volna, szokásához híven most is ott botorkált fölfelé a szürke kőgrádicson. Abbéli vágy űzte, hátha sikerrel rajtaüt egyikét szunyókáló őrszemen. Éppen ezért az utolsó lépcsőfoknál elcsöndesedve, macska módján osont odébb a sötétség leple alatt. No, de a hétpróbás fickókkal nem lehetett csak úgy egykönnyen kibabrálni! Az ötvenen túli vén katona akármerre térült-fordult, a vártán állók mindenütt éberem köszöntötték felmagasodó árnyékát.

– Hát jól vagyon kuttya teremtette! – így az öreg. – Szerencsétekre ma nem szolgált reá senki közületek, hogy elegyengessem az ülepét kardom laposával!

A szigorú tekintet, mely olykor megvillant a fáklyafényben, most a behavazott bástyafő csúcsára siklott. És ott fenn a hideg szélben a királyi zászló ugyanúgy csattogott, mint azon az esős nyárutói napon, amikor a Tisza-Maros szögében egymásra rontott érthetetlen dühvel magyar és kun. A hódtavi csatára gondolván a várnagy felsóhajtott: „Hej Gergő, be szomorú emlék ez néked..!”

És lelki szemével már látta is magát a küzdő lovasok között, ahol ijak, szablyák, buzogányok rendre oltogatták a minden kincsnél drágább emberi élet lángjait. Most is csodálkozott rajta, hogyan úszhatta meg karcolás nélkül ezt az ádáz ütközetet.

E tisztaszívű és igazságot kedvelő férfi utólag súlyos hibának tartotta e két rokon nép hajbakapását, egymás hiábavaló irtását. „Mi szükség volt erre?” kérdezte önmagától. De hát száz szónak is egy a vége, a történeteknek a nyakas magyar főurak, és nem utolsó sorban a kungyülölő főpapok voltak az okai. A várnagy, ki a pórok sorából emelkedett tisztébe, természetes eszével alaposan beletapintott az országvezetés csődjébe, az oligarchák és a nagy klérus királyellenes alattomos áskálódásaiba.

A szóbanforgó hatalmasságok azért gyűlöltek Lászlót, mivel anyai ágon kun származású volt. S alighogy belejött az uralkodás mesterségébe, máris ráfogták: nemcsak eltűri a kunok számos vétkét, hanem ráadásul még biztatja is őket a pogány-nomád életmód folytatására, a nagybirtokosság kirablására, s azok vetéseinek állatokkal való lelegelésére, stb. S hogy a magyar felső körök miket cselekednek, arról úr és pap egyaránt hallgatott. Csak egy ember suhintott nekik oda számos alkalommal az igazság pallosával; Kézai Simon, a király udvari krónikása, a budavárbéli tudós pap.

A magyar történelem buzgó feljegyzője előzőleg László atyjának V. István királynak, – de inkább annak nejének, “kun” Erzsébetnek – gyóntató lelkiatyja volt. S hogy az uralkodó ifjan elhunyt, özvegye tüstént László figyelmébe ajánlotta a kiváló papot. Így került hát az akkor már élete delelőjén lévő Kézai királyi jegyzőként Budára a megújhodott udvarhoz, hol a szélszárnyakon érkező hajnal nem egyszer a kifeszített hártyalapok fölé hajolva találta, amint gyertyafénynél rótt a múlt jeles eseményeiről regélő sorokat percegő lúdtollával.

Péter volt-é, avagy Pál az egykori krónikás-előd, II. Béla király tudós udvari káplánja? Kézai nem tudta bizonyosan. Ellenben a hátramaradt írások hitelére akár az életét is rátette volna! E régi sárgult história “Gesta Hungarorum” néven testálódott az utókorra, melyben ötvenhét fejezet örökíti meg a magyar történelmet Álmos vezértől Taksonyig. Az új jegyző e hátrahagyott műtől tüzesedve lépett ismeretlen elődje szent örökébe. Simon annak ellenére, hogy vállalta a múlt megörökítését, a jelen problémái mellett sem siklott el csukott szemmel. Ő mondotta: “Annak, aki históriákat ír vala, az saját korát is alaposan ismernie kell.”

Igazsága volt, mert ki jelenében jártas, az előtt föllebben a titkok fátyola. Így látott jót és rosszat ő, a szántóvető pór fia Buda várában, ahol a fiatal király személye körül minden rendű-rangú népség megfordult.

Akkortájt bezzeg igencsak sok volt az alakoskodó oligarcha, a szemforgató főpap, akik uruk tudta nélkül folyvást abban mesterkedtek, hogy ne legyen békesség az országban. Telhetetlenségük feneketlen zsákját csak így tömködhették állandóan

a gyöngébbek, az alacsonyabb sorban lévők rovására. Ilyenkor nem törődtek azzal, hogy kapzsiságukkal az országot taszigálják a szakadék felé, miképpen azt dicstelen elődeik is tették ama tragikus 1241-ik esztendő megelőzően. A népét és hazáját féltő Kézai bátran odavágta a nyugtalanságot szító, a lelki vakságban szenvedő nagyurak képébe:

„Keresztény felebarátim, én magyar véreim, ti minden rendű-rangú Urak! Esdve kérlek benneteket, békességes szeretetben éljete! Hiteteket, fölkent királyotokat, s országtok egyszerű népét mindenek fölött becsüljétek! Legyetek hozzájuk hű ragaszkodással múló földi éltetekben, nehogy nyomorult emberi mivoltotok miál a haragvó Isten ismét ránkbocsássa a fertelmes tartarosz véres veszedelmét...”

Legtöbben gúnyosan megmosolyogták a bölcs jegyző intelmét. Hanem azért akadtak olyanok is, akik a tatárdúlás idején alaposan belekóstoltak a gyötrelmekbe, s elgondolkoztak a hallottakon. Persze a gúnyolódók többnyire csak hírből ismerték Batu kán zabolátlan seregeinek ezernyi rémtettét, mivel akkor jóformán még a világon sem voltak. Így hát nem adatott meg nekik leszűrni a kellő tapasztalatokat. Éppen ezért fittyet hánytak a józan elme intelmeire, továbbra is tobzódó életmódot folytattak, munkában görnyedő embert nem becsültek, s az ország oltalmazására vajmi kevés gondot fordítottak. És ez még mindig nem volt elég: feltámasztották az egész regnum területén a kunok elleni ősi gyűlölséget.

A deákul értő várnagyot egyszer így szólította meg Kézai:

- Gergő! Eltökéltem, hogy gestáimból felolvasok néked.

Nagyot nézett az őszülő katona:

- No hát, ily megtiszteltetést! Hisz ez csak a királynak jár!

Kézai mosolygott:

- Tudod-é? Mi ketten az egyszerű népből való fiak, amolyan pór félék vagyunk. Akkor hát miért ne becsülnénk egymást?

Péterfia szinte alig makogott a megilletődéstől. És amikor leszállt a téli est, a vár egyik langyos zugában már olvasott is néki deákul teleírt hártványairól a pap. A sűrű sorok Attila hun király dicsőséges uralkodásáról, háborúiról és győzelmeiről regéltek. A történeti olvasmányok „Az magyarok eredeti” rövid cím alatt foglaltattak össze.

A percnyi szünetben az álmélkodó katona az átszellemült képű krónikásra merengett:

- Mondd atyám, mi a célod e nagy történelmi munkáddal?

Simon halkán válaszolt:

- Hogy fajtám történelmém letegyem a jövő asztalára. Hogy Attiláról napjainkig minden jelesebb esemény az utókort szolgálja.

Tán éjfél lehetett már, amikor Kézai elbúcsúzván visszatért szállására. És íme, ott álmoságán győzedelmeskedve újabb írásra emelte hűségesebb tollát.

Egyik nap ballagott a másik után. Gergely úr szívében pedig ismét vágy támadt egy kis meghitt beszélgetésre a tudós pappal. Maga sem tudta hogyan, miként esett a dolog, de már ott is volt a vár ama pontján, ahol vaspántos öreg tölgyfaajtó állta el útját. Ne tovább...! Csak ezen az ajtón lehetett bejutni a királyi jegyző szerény lakába. Nem messzire innét nagyúri pompa, itt meg dísztelen szürkeség. Ennek tudatában így sóhajtott vitézünk:

„Lám, a szellem fejedelmei egy apró zuggal is beérik...!”

Ismét esteledett már ekkor, s ő szívdobogva lesett be a halovány fényt kibocsátó zárnyíláson. Örömmel tapasztalta, hogy a mester odabenn vala, s munkálkodik. Szinte hallani vélte a betűvető hű szerszám finom percegését. S ő a véráztatta harcterek egykori hős katonája most gyámoltalanul totyorgott a küszöb előtt. Vakargatta a kobakját, hogyan is zörgessen be Kézaihoz, amikor az úgy belefeledkezett ihletett dolgába.

Nem kopogtatott hát, csupán a torkát köszörülgette valamivel erősebben a szokásosnál. Odabenn, ahol ezt meghallották, éppen a „pont” következett egy hosszú mondat végén. A páter szakértelemmel megnyomta lúdtollát, s felkacagott:

- Bizonyára domine Péterfia...!

- Tán inkább amice...!

- No jó! Kerülközz akkor beljebb, testvérem az Úrban!

Gergely úr lenyomta a súlyos vaskilincset, s belépett.

- Ne ródd fel vétkemül atyám, hogy háborgatni merészellek!

A pap felállt, s félig derűsen válaszolta:

- Hibázol, ha ilyesmire gondolsz! Jöttöd számomra öröm. Egyébként az éjjel felőled álmodtam, s ma már eleget írtam.

- Tehát akkor kedvező időben látogatok?

- Ahogy mondád! Szívesen olvasnék neked újabb lejegyzéseimből!

- Hiszen elsősorban ez az, amely ide hozott...

- Fölöttébb kitüntetsz barátom.

Kézai most határozott mozdulattal félretolta a kalamárist, meg a tollat, majd leülvén maga elé húzott egy halom teleírt hártyalapot. Gergely úr a közeli faszékre huppant, s látván, hogy a pap immár olvasni akar, a tőle telhető szelídséggel így szólott hozzá:

- Várakozz még egy kicsinyt szeretett atyám!

- Nos? Mit kívánsz előbb...?

- Csupán azt, – kacsintott huncutul a várnagy, – hogy a históriázás előtt ízleld meg ennek a vén kulacsnak a tartalmát!

S már nyújtotta is a köpenye alól előcibált ivóedényt.

- Bor vagyon tán benne...?

- Az biz'a! De még milyen, melynek igen szép név adatott.

- Miféle?! – ragadta derékon a kulacsot a pap.

- Már csak olyasmi, hogy „Krisztus urunk könnye”.

- Ühüm! Tehát deákul szólván “Lacrima Cristi”.

- Fején találtad atya. No húzd meg csak becsülettel!

Az edény a magasba emelkedett:

- Hát a királyra...! Éljen soká kegyelmes László urunk!

- Éljen...! – dörögte a várnagy.

- Hallod-é amice! – nézett körül mosollyal az úr jámbor szolgája. – Honnét jutottál e mennyei nedűhöz? Mert ez csakugyan olyasféle, mint az itáliabéli Lacrima Cristi, akármilyen legyen!

- Hogy még olyasféle, ha-ha-ha! Hát Beppótól szereztem a királyasszony nemes szívű kertészétől. Egyébként ő kezeli Izabellácska valamennyi borát is a várpincében. Aztán hogycsak megemlítsem, e pompás ital a Vezúv tájáról érkezett a minap. Beppó ahogy mesélte, egy hasas hordóval küldött belőle a nápolyi püspök a királyasszony részére.

- Nos, akkor éljen sokáig az ajándékozó főpap is! – nevetett Simon, és újfent jót húzott a tüzes nedűből. Majd ezt követően a bütykös a

várnagy ajakához vándorolt. S ahogy az éj percei futottak, meg ahogy apadt a kulacs tartalma, úgy váltakoztak a beszédtemák is. Egyszerre csak a magyarok és kunok hódtavi csatározásának gyászos históriáját kezdték bogozgatni. Nekibúsulva bíralták a hazai oligarchiát, s a főpapságot. Gergely kijelentette, hogy a nevezett ütközetre nem lett volna szabad sort keríteni, mert a kunok leverésével, s az országból való kiűzetésükkel meggyöngültek a hazai erőviszonyok.

- Ez biz' maga a tragikus igazság! - bólogatott Kézai, majd hangját emelve így replikázott: - Főurak, püspökeink átkozódva felnagyították a kunok nomád természetéből és életmódjából adódó kilengéseket ahelyett, hogy inkább józan megértéssel a baráti közeledést munkálták volna. Sajnos, alantas bosszúra ingerelték az ország tudatlan népét a rokon fajta ellen. Meg aztán Lászlót is arra kényszerítették, hogy szentesítsen számos olyan törvényt, mely valósággal gúzsba köti ezt a szabadsághoz szokott népet.

- Igen, ezért zendült fel a kunság! Ifjú királyunk pedig ismét az urak és főpapok erőszakának engedve indult a leverésükre.

- László fogoly volt amice! Ez a legreálisabb meghatározás. Kimondom: az első számú főbűnös maga az egyház vezetősége!

- Hah, és ezt egy pap jelenti ki?

- Úgy van! Mert én ha az egyház gúnyáját is hordom, végső fokon az egyszerű népet szolgálom, légyen az magyar, avagy kun!

- Fényes lelkű mester! - szólt hirtelen a várnagy. - Most arra kérlek, ha még futja idődből, hogy olvass nagy irományodból, melynek azt sem tudom, hogy milyen elnevezést adott!

Kézai fölemelte tonzurás fejét:

- Úgy döntöttem, én is Gesta Hungarorumnak nevezem, mint dicső elődöm. S mint deák míveltségű férfiú, ezt te bízván megérted!

A jegyző itt elcsöndesült, s míg gyertyái lángjára meredt, II. Béla király tudj' Isten hol nyugvó krónikására gondolt.

- Az elnevezés igen jó! - bólított Gergely. - Hisz e munkád nemzetünk története lészen. De most már olvass atyám szaporán! Mért is égetnéd haszontalanul a drága faggyút?

S a pap az asztalon heverő hártyalapok felé nyúlt:

- Nos, akkor nézzük a morvamezei csata históriáját!

- Ahol jó magam is verekedtem - toldotta meg a szót a várnagy. S a jegyző pedig nekilátott a deák nyelvezetű felolvasásnak:

„A nagyhatalomra törő Ottokár cseh király által megtámadott Rudolf - a Habsburgi - kit a német birodalmi rendek igencsak gyengén támogattak, szorongatott helyzetében Bécsből László királyhoz, a mi urunkhoz folyamodott. Őt, a közöttük fennálló rokoni és baráti összeköttetésre hivatkozva, felszólította, hogy siessen segedelmére. Az ifjú László készséggel ragadta meg az alkalmat atyja egykori ellenségén bosszút állani. Parancsára az ország derékhada tömegesen gyűlt Székesfehérvárrt a kitűzött zászlók alá. László urunk innét megindulván már 1278 július hó 17-én Győr alatt állott, augusztus 6-án Pozsonynál táborozott, s Rudolffhoz, ki augusztus 14-én Marcheggnél ütötte fel szállását, s ott a magyarok segélyét, mint az Istenét, oly epedve várta vala, még az napon csatlakozott negyvenezer magyar és tizenhatezer kun lovas vitézből álló seregével.

László azonnal indított Simonfia György mester vezérlete alatt nyolcezer magyar és kun lovast Ottokár táborának kikémlelésére, ki ekkor Laa ostromával vesztegette az idejét. György úr emberül megfelelt feladatának, kétezer előreszáguldó kun lovas vitézzel az ellentábor kikémlelését befejezván, a cseheket két álló napig folyvást zaklatta. Harmad napon Ottokár minekutána visszaverte a támadást, elszántan megindult Rudolf tábora felé. Másnap a Morva mezején szállt, és Stillfried vára táján Weidenbach mellett helyezkedett el, hol hat napig pihenve, seregét összpontosította.

György mester ez alkalommal a cseh király egy kisebb létszámú csapatát megverte, s három előkelő foglyot vitt László urunknak ajándékba. Augusztus 25-én a Marcheggtől előre nyomuló magyar és német seregek Ottokár hadaitól alig fél német mérföldnyire ütötték fel táborukat, honnan az ellenség sátorait be lehetett látni. Az előcsatározás azonnal megkezdődött...

Másnap pénteken került sor a döntő ütközetre, melyben a csehek és szövetségeseik - Prága..! Prága..! - A németek és magyarok, sőt még a pogány kunok is - Cristus..! Cristus..! - jelszót hangoztatva törtek egymásra. Az német-magyar sereg jobbszámját, mely aránylag csekély számú birodalmi ausztriai stririai és karinthiai dandárokból állott, maga Rudolf vezette. A két erős magyar hadosztályból alakított

balszárny élén pedig Rajnárd lovag a Bastech-nemzetség tagja lobogtatta a királyi zászlót. Csák Máté kun dandárai mindkét oldalon előre nyargalva az ellenség táborát bekeríteni törekedtek

Az elkeseredett harcban maga Rudolf is a földre terült agyonszúrt lovával együtt, de hívei segélyére siettek, s megmentették. Életveszélyben forgott Máté nádor is, kit Péterfia Dénes, Gergely úr testvérbátyja súlyos sebek árán oltalmazott meg a haláltól. Omodé nádorhelyettes pedig jobbkeze mutatóujját vesztette a vérzivatarban.

Hosszan tartó makacs küzdelem után a magyar lovasság az ellenséget hátrálásra kényszerítette. A cseh tartaléksereg pedig melyet a kétes hűségű Milota vezérelt, a csatateret körülszárnyaló könnyű kun lovasság heves nyílzáporától megfutamodott, s magával ragadta a csataterre vonuló pihent zászlóaljokat is. A győzelem estefelé Rudolf részére dőlt el.

Ottokár a csatarend felbomlása, s az utóhad megszaladása után ügyét veszni látta, most már nem a győzelemért, sem élete, s koronája megmentéséért, hanem csak a dicső halálért küzdött mindaddig, míg tizenhét sebbel borítva a földre nem rogyott. Ekkor a hős haldoklónak két osztrák nemes, Emmerbergi Schenk Berthold és Mährenbergi Siegfried adta meg a kegyelemdőfést.

A magyar és a kun lovasság a szétvert ellenséget oly szilajul üldözte, hogy a Weidenbachtól Dürnktrutig és Jedenspeigenig terjedő csatateret tizennégyezer halottal borította, a menekülni akarók egy részét pedig az éppen bő vizű Morva folyóba kergette. Közben a száguldozó kunok és magyarok Ottokár sátorát is elzsákmányolták, s a gazdag rakományok mellett sok előkelő nemes emberrel együtt a cseh király törvénytelen fiát, Miklóst is fogságukba ejtették.

Magyarország a kivívott diadal dicsőségén, Rudolf hálálkodásán, meg azon örömen kívül, hogy IV. Béla királyunk idejében az 1260-ik esztendőben ugyancsak a Morva partja közelében vallott vereséget s azóta szenvedett sérelmeit keményen megtorolta, teljesen megelégedett a gazdag zsákmánnyal, s a sok ezernyi hadifogollyal.

A bukott ellenségtől nyert zászlókat és pajzsokat László úr mint a magyar fegyverek dicsőségének emlékeit a székesfehérvári szentegyház falaira függesztette, továbbá megparancsolta, hogy Ottokár halálának

napját évenként az egész országban mindenütt örömmel, vitézi játékokkal továbbá zenés mulatozásokkal üljék meg...”

Simon mester elhallgatott. Ekkorra a két égő gyertya viasztörzse jócskán megfogyatkozott. A férfiszemek összevillantak. A nagy csaták emléke feldobogtatta a szíveket. A szoba hirtelen beállott csendjét a kinti szél zúgása zavarta, mely elnyomta a méla szú percegését.

Egyszercsak Gergely úr így kezdte mondanivalóját:

– Páter! Ez volt a Morva-mezei csata históriája..?

– Ez bizony, atyám fia!

– Hát ami azt illeti, az effajta históriázást elhallgatnám akár kivilágos-kivirradtig is. Most pedig hallgasd meg atyám az én regélésemet a Morva-mezei háborúságról, hol annak idején két veszedelmes kardcsapást hárítottam el az akkor még majdnem gyermek László urunk fejétől...

– Érdeklődéssel hallgatlak! – intett biztató mosollyal Kézai és még ezeket mondotta: – Hiszen már úgy is eleget koptattam a nyelvemet! Hát nincs igazam, amice..?

– No jó, pihentesse kicsinység e nemes szervét atyaságod! Igen, ezerkettőszázhetvennyolc augusztus 26-ika volt. Sohasem feledhetem ezt a napot... Ahogy gestádban megörökítetted, pénteken került sor a döntő ütközetre. Mint ha most is látnám a Morva mezejét, a fákkal szegélyezett nagy csatateret, ahol hajdan a vitéz római légiók is verekedtek...

– Úgy van, a rómaiak, a markomannokkal és a guádokkal, életre, halálra...

– Meg ahonnét kegyelmes király urunk boldog emlékü nagyatyja, IV. Béla király csak nagy ügyel-bajjal menekülhetett meg élve.

– Ezt is megírtam! – jelezte a pap.

– Igen atyám! Az imént olvastad a históriában!... Tehát alig, hogy meghallgattuk a reggeli szent misét, a csehek hirtelenséggel zaklatni kezdtek bennünket. Erre felharsant a harci riadó, mely tüstént lóra parancsolt magyar és kun vitézt. Nemsokára úgy rajzottak körülöttünk Ottokár katonái, mint akár a mérges darazsak. Hajh, lészen itt nekünk hamarosan fekete péntekünk! Gondoltam a szorongattatásban. Egyszercsak látom ám, hogy ifjú fejedelmünk bösz villámként csap az ellenséges lovagokra. Kergeti, aprítja őket cudarul.

– Király urunk..?

– Ő ...Esküszöm, a csaták tapasztalt öreg oroszánjait szégyenítette meg ez az akkori alig tizenhét esztendőes gyermek!

– Bámulatos lehetett..! – így a pap. Gergely azonban tovább folytatta elbeszélését.

– Én persze legkegyelmesebb urunk tisztos közelébe férkőztem, nehogy valami baja essék. S amíg buzogányommal, no meg szablyámmal hadakoztam szüntelenül, folyvást király gazdám fényes páncélzatára siklott féltő tekintetem. Ekkor néhány villogó acél suhintott felém. Hirtelen odébb ugattam! Biztos halálom elől menekültem így. A következő minutumban látom ám, hogy a László urunkat oltalmazó vitézek közül már jó néhányat levágott a bős ellenség, s a Nap sugaraitól szikrázó aranyos sisak fölöttébb veszedelemben forog. Nehéz szablyák és szöges buzogányok törtek rá irgalmatlanul. „Hé, vitézek..! Mentsük a fejedelem életét! Ne sajnáljuk érette vérünket!” mennydörögtem.

– Mi történt ezután? – izgult a pap, dörzsölvén kezeit.

– Hát... a riasztás használt. Magyarok és kunok özönlöttek segíteni.

– Idejében..!

– Bizony, éppen csak..! A király, én és néhány cimborám akkor már sokszoros túlerő ellen küzdöttünk. Víz és vér egyaránt szakadt rólunk. A segedelem bár enyhítette a reánk nehezedő nyomást, egyszercsak mégis azt veszem észre, hogy egy iszonyú nagy kard készül suhintani urunk fejére. Mondhatom, az utolsó szempillantásban háritottam el a végzetet...

– Hogyan..?

– Buzogányommal vertem ki a gyilkot annak a cseh óriásnak a kezéből. A penge száraz faágként eltörött. De a vitéz nem hagyta annyiban a dolgot, s a kezében maradt acélcsonkkal rontott reám. Nem volt szerencséje, mert a heves lendülettől leperdült lóvátáról. Odazuhant a jajgató sebesültek és véres halottak közé, ahol a tobzó paták agyontaposták.

– Iszonyú lehetett! – rázkódott meg a pap.

– Az bizony, domine! Majd előretörő seregeink váratlanul bekerítették az ellenséget. No, nem is folytatom tovább!

– S miért nem?

Gergely úr áhítattal bámult a pap ábrázatára:

– Hát minek folytatnám, jó Simon mester? Hiszen te olyan szépen és hűen megírtad az egészet, hogy amíg létezik a világ és él a magyar, csodálatos szellemedről beszél emlékező tisztelettel.

Kézai haloványan elmosolyodott s a fejét ingatta:

– Ki tudja azt, barátom előre..?

– Tudom én!

– A messzi jövődöt nem láthatjuk..!

– Ezen ne vitatkozzunk! Bölcs férfiú vagy, punktum! És juszt is azt állítom, hogy örökké fogsz élni műveidben.

– De hát hártyalapjaimat megemészti az idő...

– Önmagaddal kerültél ellentétbe, Simon mester...

– És pedig..?

– Nem egyszer hangoztattad: gestádat az utókornak írod. Most meg búsán kijelented, hogy hártyalapjaidat megemészti az idő? Hohó barátom! A nyugtalan emberi elme mindent kitalál és azt is, hogy fennmaradjanak értékes feljegyzéseid.

– Meglehet...

– De meg ám! Te aki a históriás bölcsességnek avatott mestere vagy, nálamnál is jobban tudod, hogy az ész, amely Róma épületcsodáit, vízvezetékrendszerét és ki tudja, hány remek márványszobrát létre hozta, újra és újra megszületik! Reménylem, hiszel ebben?

– Hiszek!

– Hála Isten! Műveidet előbb vasládákba rejtik, aztán napvilágra kerülván, tartalmukat magába szívja a tudásra szomjazó emberi értelem, így fennmaradnak azok az örök jelennek...

Kézai lelkesen vállon veregette bölcselkedő barátját:

– Istenemre mondom amice, filozof vagy te a javából! Pályád bár a vitézi tettek mezején zajlott mindezideig, de én mától fogva mégis a bölcsek közé sorolom a neved!

A várnagy jóízűen felkacagott, s távozni készült. Míg búcsúra nyújtotta érdes jobbját, megkockáztatta a kérdést.

– Domine! Néhány napok elteltével bekopogtathatok..? Szeretném hallgatni gestád következő fejezeteit...

– Jöjj csak bátran, barátom! Úgy is az a szándékom, hogy elvezesselek az írás lelke által ama nevezetes hódtavi csatáig!

- Most készíted tán e szóbanforgó történelmi lejegyzéseket?
- Dehogya! Azok már készen vannak. Csak a kérés az, hogy leendő felolvasásom tartalma maradjon titokként kettőnk között!
- Megesküszöm, az marad!

Péterfia a fejébe csapta tollas fövegét, s elsietett. A krónikák ábrándos képű mestere pedig nyugodni készült.

* * *

S a "néhány napok" elteltek. A decemberi alkony ismét ott köszöntötte a kíváncsi várnagyot Kézai csendes cellájában. A két vastag viaszgyertya lángja szinte alig moccan, amikor a gestairó hosszú olvasásba kezdett:

„Az Morva-mezei diadal után a regnum a belső békétlenség színterévé változott, mely bajok miatt László a csehek által elhódított várainkat és helyeingeinket sem bírta azonnal visszafoglalni. Rudolf király azt a tanácsot adta urunknak, hogy országunk elfoglalt részeit a fogva tartott cseh urakért törekedjék mielőbb visszaszerezni Különösen négy ilyen előkelő foglyot kíván általa ily módon kiszabadítani.

Ezen belzavarokban az örökké nyugtalankodó Németújvári Iván és ennek testvérei vitték a főszerepet. Iván a Rudolf és Ottokár között kitört háború idejében a cseh király érdekeit szolgálván Ausztria, valamint Stiria határszéleit dúlta, öccse Henrik ugyanez időtájt kifosztott egy Rodogér nevezetű görög velencei kereskedőt, ki elégtételért László királyhoz fordult. Miután a csúfos rablást Henrik nem tagadta, és csak időhaladékot kért a jelentős kár megtérítésére, László neki három havi határidőt adott kegyesen, hogy akkor a székesfehérvári káptalan előtt a károsultat elégtétse ki. E határidőre, 1278 november 11-én Rodogér kalmár a pecsétes levéllel meg is jelent a káptalan előtt, de Németújvárit vagy megbízottját ott bezzeg hiába várta. Erről magának hiteles végbizonyítványt adatván, panaszával Contarero Jakab velencei dogéhoz fordult, s általa sürgetett Máté nádornál elégtételt.

A harmadik testvér – Miklós, tótországi bán – pedig erőszakos úton elfoglalta Perochinus comes tótországi összes birtokait, miután a comest haramiak ölték meg. Hogy a fennálló törvények és jogok szerint a jószágok az elhalt vérrokonait illették, a lelketlenül harácsoló bán azzal mit sem törődött.

A túlaradó féktelenség miatt a személy és vagyonbiztonság az országban alaposan megrendült. III. Miklós pápa az egyházi javadalmak jövedelme után a szentszék részére beszedendő tizedet a keresztes háború költségeire óhajtotta fordítani. 1278. július 27-én felhatalmazta e tized magyarországi beszedőjét, Modenai Gellért mestert, hogy a begyűlt pénzeket a gyakori belvillongások miatt Zágrábba vagy Segmába eljuttassa.

Köztudott, hogy László a bestiális rablók és dúlók megfenyítésére, az elfoglalt jószágok visszaadására Máté nádorispánt bízta meg, ki kérlelhetetlen szigorúsággal sújtott le Péter egykori soproni várnagyra, s őt, mint az ország elvetemült rablóját 1279. február 5-én Babóton lefejeztette.

Ismeretes, hogy maga a király Jakabtól, a Henrik fiától a Somogy megyei Fonót elkoboztatta, de az is bizonyos, hogy az igazság büntető keze a legfőbb bűnösöket, a hatalmas Németújváriakat nem érhetette utól. Ottokár bukása után Iván a nádor bosszújától tartva jónak látta Rudolf római királyhoz folyamodni, hogy bocsásson meg neki, s fogadja kegyelmébe és szolgálatába. Ezt követően Rudolf felkérte Lászlót, ha netán Ivánnak és testvéreinek kegyelmet adna, térítesse meg velük a neki okozott temérdek kárt. Ha pedig közös sérelmeiket meg akarják torolni, ebben őt hatalmas segítséggel ajánlkozott támogatni.

A két oldalról is fenyegetett Iván, valamint testvérei tüstént erős váraikba zárkóztak, s ott teljes biztonságban maradtak, míg végül a szentszék hazánkba küldött követe részükre a király kegyelmét kieszközlte. A jövőjükért aggódó Németújváriak a szentszék előtt – melynek pártfogásához folyamodtak – László és kormánya ellen súlyos vádakot emeltek. A főpapok pedig, kik jószágaiknak s jövedelmeiknek úgy a hatalmaskodó főurak mint a királyi udvar kegyében bízó kunok „dúlása és birtoklása” miatt panaszkodtak, az ország helyzetét a szentszék előtt a legsötétebb színekkel rajzolták, s az orvoslást csak az egyház mindenekfeletti tekintélyének a helyreállításában, az egyházi fenyték következetes alkalmazásában keresték.

III. Miklós pápa miután azt látta, hogy Magyarországon és melléktartományaiban a belháborúk és a lázongások az egyház szabadságát és jószágait veszélyeztetik, továbbá a királyi trónt megalázzák, egyik legbensőbb emberét Fülöp fermói püspököt teljes

hatalommal felruházott követté nevezte ki. Szóban is kérte a püspököt, hogy irtson és romboljon, hogy építsen és plántáljon a Jézus nevében, amint legjobbnak látja, Isten dicsőségére, a szentszék tisztességére, az egyház és a lakosok lelki üdvösségére.

Írt a pápa László királynak, s ennek hitvesének, Izabellának. Írt a szerb fejedelemnek, Endre tótországi hercegnek, hogy követét fogadják kegyesen, s üdvös intéseinek és tanácsainak alázatos szívvel engedelmeskedjenek. Írt Rudolf római királynak is, megbízottja részére hathatós támogatást kérve. Továbbá; felhívta Magyarország valamennyi világi rendjét, hogy a követ határozásaiban nyugodjanak meg s ne keresztezzék annak áldásos munkálkodását.

Fermoi Fülöp hatalmat nyert a pápától, hogy az érsekek, a püspökök s más egyházi személyek és testületek, valamint a királyok, fejedelmek, országnagyok, nemesek, hatóságok, egyszóval bármilyen rendű, rangú és állású egyházi vagy világi személyek ellen fenyítéket alkalmazhasson, s birtokaikat egyházi tilalommal sújthassa, még ha e tekintetben a szentszéktől kiváltságlevelet, avagy engedélyeket nyertek volna is. Ugyanígy hatalma volt szabadon felmenteni azon személyeket, akiket a szentszék által kinevezett és tisztükben megerősített bírák egyházi átok alá vetettek. ”

Simon mester látta, hogy a várnagy szóllani kíván. Kipirosodott ábrázattal fordult hát nyájasan feléje:

– Nos, amice..?

– Csupán annyit tennék a dolgokhoz, hogy ez a “szentséges” fermóbéli püspök valóságos pápaként vette át országunkban az uralmat. És ez bizony királyunkat elkésérítette.

– Derék barátom! – hangzott a válasz. – Ha nem tudnád, szürke hártyaímon ez is meg vagyon írva általam!

– Már attól függ, hogyan..?

– Hogyan? Hát aligha köszönné meg a fermói!

Gergely úr elképedt:

– Domine, te bolondozol!

– Nem én!

– A fejeddel játszol! Ha véletlenül kitudódna valami, az egyház eltévelyedett papját még a királynak sem volna elegendő hatalma a bösz pápai haragtól megoltalmazni!

– Ezt jól tudom. Bár mint mondtam már néhányszor, én az utókornak historiázok, s nem az itáliai papoknak.

A várnagy megnyugodva bólintott:

– Helyes! Csak arra kérlek domine, vigyázz! Írásaid soha ne kerüljenek avatatlan kezekbe! Most pedig folytasd!

Simon mester szélesen elmosolyodott, aztán sorai fölé hajolva már olvasott is tovább:

„László, ki a Morva-mezei diadalom után a Szepességbe látogatva az egykor Rolánd által bitorolt és elidegenített szepesi várföldek visszavételével foglalatoskodott, megdöbbenéssel értesült a szentszék ama intézkedéséről, mely a magyar király egyházkegyúri jogának megrövidítésére célzott.

Amikor Fülöp legátus 1279 februárjának végén Budára érkezett, az ifjú király hódolattal, intéseit és utasításait fűi engedelmességgel fogadta, s hathatós közbenjárására legmakacsabb ellenségeit a Németújvári testvéreket párthíveikkel együtt kegyelmébe visszavette. Néhány hét múlva pedig midőn III. Miklós pápa a Fülöptől kapott véleményes jelentéstétel alapján az esztergomi érseki székbe Lodomér váradi püspököt ültette, a legátus felszólította Lászlót, hogy az érsekségnek az ő kezében vagy másoknál lévő jószágait azonnal juttassa vissza, és az érseket jogaiban oltalmazza. A király ezt az intézkedést is láthatóan megnyugvással vette tudomásul. Fermo Fülöpnek ezenkívül főfeladata volt még az országban a katolikus hit megszilárdítását erélyesen előmozdítani, és éppen ezért a pogány kunok megkereszteltetését, s az egész királyságban elterjedt patarénusok és skizmatikusok megtérítését, avagy kiirtását végrehajtani.

E törekvésekhez egyideig búzgó támogatóként csatlakozott a megnyert király. László Esztergomban ünnepélyes esküt tett a szentszéki követ kezébe, hogy a keresztény hitet, az egyház szabadságát, a régi szent királyok törvényeit megtartja és megtartatja, valamint a pápai legátust az eretnekek elnyomásában és kiűzésében világi hatalmával erősen támogatni fogja. Továbbá; országa és a maga lekötelezése mellett esküvéssel fogadta, hogy a kunok megtérítésére vonatkozó pontokat megtartja. Ugyanilyen kötelezés alatt magáévá tette, hogy mind azt, amit a legátus jónak lát, élő törvénné teszi és arany bullájával kiadja. Esküvel ígérte végül, hogy ha a kunokat a

megállapított pontok megtartására nem bírhatná, ellenük általános felkelést hirdet az országban; ha pedig engedelmessé válnak, úgy tőlük kezeseket vesz, s azokat ott, és azok által fogja őriztetni, ahol és akik által a legátus a legjobbnak találja.

László király a Fülöp püspöknek tett ígérete szerint a kitűzött határidőre, 1279. július hó 13-ra összehívta az országgyűlést, melyet a tömegesen megjelent magyarok és kunok Buda közelében, Tétényben, a szabad ég alatt tartottak. A gyűlés az ország állapotának újjáalakítására célzó intézkedésekkel foglalkozva két álló hétig tanácskozott. A végzések értelmében a király augusztus 10-én kiadta a kunok viszonyait szabályozó kiváltságlevelét. Ezen írás szerint a kun főemberek népük közösségével egyetemben kötelezték magukat a pogány szertartások elhagyására, s mind azok akik még nem lettek katolikussá, a szent keresztség felvételével a római egyház kebelébe térnek.

A király pedig a legátus sürgetésére megígérte, hogy a hét kun nemzetségből hét kezeset vesz. A kunok erősen fogadták sátraik elhagyását, s azt, hogy igaz keresztény hívek módjára házakban, faluközösségekbe tömörülve fognak az elkövetkezendő időkben lakozni és mindenben a keresztény magyarok szokásaihoz alkalmaztatják magukat, kivéve öltözködésüket, szakáll és hajviseletüket...”

Simon mester nagy lélegzetet vett hosszú felolvasása közben, s fürkésző szemmel figyelte egy főnyi hallgatóságát. Gergely úr azon melegében lecsapott rá:

– Páter! Miben sántikálsz..? Tán csak nem szándékozol abbahagyni a krónika ismertetését?

– Olvasok még, amice, ha szívesen hallgatod!

– Bizony szívesen! Olvass kérlek!

– Ámen! – intett a nótárius, és a gesta folytatódott:

„Minek utána szakálluk borotválására, hajuk nyírására, s öltözetük változtatására a legátus hajolván a király kérésére, őket akaratuk ellen szankciókkal nem kívánja kényszeríteni, fogadták, hogy az országban úgy ők, mint szolgálók és alattvalók tartózkodni fognak mindenféle kicsapongástól, és engedelemmel alávetik magukat a legátus által kinevezett, illetőleg kinevezendő inkvizitorok eljárásának, az egyházi és világi fenyítéknek.

Rendelkezett a király, hogy a kunok többsége ezentúl is az ország két főfolyójának tájain, vagyis a Duna-Tisza közében, valamint a Kőrösök mellékén, s a Maros és a Temes folyók vidékén lévő szállásokban lakják, amelyekre őket annak idején a boldog emlékű IV. Béla sátraikkal telepítette. Minthogy pedig – ami köztudott – a kun nemzetség szállásai sorra a kalocsai érsek, a váradi, a csanádi, a váci és az egri püspökök egyházmegyéiben feküdtek, a király úgy rendelkezett, hogy ezen főpapok mindegyike egy-egy zászlós úrral és két-két nemes emberrel járja be az egyházmegyéjében szállásoló kun nemzetségeket, hajtsa végre a pogányok megkeresztelését, a belföldi foglyok szabadonbocsájtását, vizsgálja meg a kun-szállások közt fekvő földeket, s mindezekről tegyen hozzá jelentést.

Szabályozta a király a kunok törvénykezését is olyan módon, hogy ügyeikben, amint azt egykor IV. Béla rendelte, a nádor bíráskodjék az illető kun nemzetség bírójával együtt, kivéve azt az egy esetet, ha két nemes kun között vérontás, vagy más hasonló sérelem miatt folyik a per. Ilyen megnevezett alkalommal csak a vádlott kun nemzetségének bírója ítélkezessen. Ám, ha annak döntésével valamelyik fél nem lenne megelégedve, a két perlekedő kun fölött maga a király bíráskodjék.

László a nehéz kötelezettséget, hogy a szilaj, nomád kunokat a keresztség és az állandó lakás elfogadására kényszerítse, rögtön végrehajthatónak nem tartotta, ezért fogadása teljesítését egyre inkább halogatta. Így aztán az elfogult pápai legátus őt bűnösen hibázónak mondotta ki, amiért átokkal, országát pedig kemény egyházi tilalommal sújtotta... ”

A gestát figyelemmel hallgató Gergely úr borostás ábrázatára egyre jobban fészket rakott a harag. Vitézünk nem is állhatta tovább szó nélkül:

– Csak most döbbenek rá igazán, hogy mily setét hatalmasság ez a mi római egyházunk! Históriaíddal jól kinyitottad a szememet. Hah, egyszerűen ideküld valakit a nyakunkra a szentséges pápa, s ez a szedett-vedett idegen máris uralkodik fölöttünk! Hát bátor ember vagy te, jó Kézai mester...

– Csitt! – intett a pap. – Isten irgalma tartsa tőlünk távol a „szent inkvizíció”-t..!

Gergely úr az izgalomtól meg-megremegő papi ajkat nézte, midőn az ismét olvasásra nyílt:

„László ekkor az egyház félelmetes hatalma előtt magát megalázva elismerte, hogy súlyosan vétkezett, ezért méltán zúdították reá a szigorú büntetést. Kezet adva a legátusnak, felkent királyi fejére, koronája és országa lekötése mellett magyar módra újfent megesküdt, hogy minden előbbi fogadását teljesíteni fogja. Szavát azonban ekkor sem váltotta be. Sőt, nemsokára nyíltan ellene szegült a pápai megbízott mind messzebb terjedő követeléseinek. Fermoi Fülöp ugyanis az ország összes fő- és alrendű papságával Buda várában a katolikus hit és az egyházi szabadság helyreállítására, a papság és a nép életének s erkölcsének újjáalakítására zsinatot hívott össze.

Ott olyan végzés is hozatott, hogy a papság a keresztények atyja, pásztora és bírója, mely testület Istentől van a királyok és országok fölél emelve, s hogy az egyházi személyek, meg azok jószágai nem lehetnek világi törvényeknek alávetve. Ennek következtében semmisnek nyilatkoztatja a világi bíróságok által egyháziak ügyében hozott ítéletet, és átokkal sújtja mindazon világiakat, kik az ily ítéleteket két hónap alatt vissza nem vonják.

A sebezhető természetű László az ilyen és ehhez hasonló zsinati végzéseket királyi tekintélyére s egyházkegyúri mivoltára vonatkozóan veszélyesnek látta, haragra lobbant, s elhatározta, hogy sérelmét azonnal sérelem okozásával torolja meg. Lángoló ingerültségében kemény büntetés terhe alatt megparancsolta a budai bírónak és a polgároknak, hogy a zsinatra gyűlt papokat a várból zárják ki, abba többé be ne eresszék, és senki emberfiának meg ne engedjék, hogy nekik s cselédeknek élelmet, avagy bármi egyebet adjon.

A szigorú parancsolat következtében a zsinat néhány nap alatt eloszlott. Fülöp legátus pedig méltóságában megsértetten dúlva-fúlva Pozsonyba vonult. Innét a Szentszéket gyorsan mozgó lovasküldöncök által értesítette a történetekről, s Lászlót ismét nehéz átok alá vetette.

Ez az eljárás csak fokozta a heves vérű fiatal király haragját. Minekutána a kiátkozási ítéletet sebtiben a Szentszék elébe fellebezte, nemcsak maga szakított a hatalmaskodó legátussal és a hozzá ragaszkodó főpapokkal, hanem másokat is rábírt arra, hogy Fülöpnek

meg a vele egy követ fújó főpapságnak a legkisebb dolgokban sem engedelmeskedjenek.

Az egyház által kiátkozott alig tizennyolc esztendő fiatal uralkodó a legátus intézkedéseit helyeslő nevével is meghasonlott. Ezért oly lépésre hagyta magát ragadtatni, mely fordulópontot képezett életében. Paripája nyergébe vetve magát, odahagyta Izabellát, s a Tiszántúlon tanyázó kunokhoz csatlakozott. Azokkal együtt sátorozva, szabados életmódjukat követve keresett vigasztalást a szép és kedves kun leányok társaságában. Az országban lábrakapott egyes híresztelések szerint László királyt egy Édua nevezetű kun hajadon csábította el olthatatlan szerelmével. ”

Simon mester feltekintvén hártyalapjairól, megkérdezte Gergelyt:

– Nos, várnagy uram? Látod-é azt az utat, amely egyenesen a hódtavi csatához vezet..?

A vitéz felocsúdott:

– Ó, igen – sóhajtotta.

– Akkor folytatom amice, ha éppenséggel nem unod még!

A két nagy szál gyertyának ekkor már csak a fele volt meg. Az igen rövidke csöndben Péterfia a lángokba nézett:

– Hogy unnam? Elhallgatnám históriáidat esztendőig!

A pap, kinek jól esett az őszinte szó, bólintott, s tovább öntötte gazdag szellemének színes áradatát.

„III. Miklós pápa Fülöp követ jelentését kézhez véve 1279 december hónap 9-én az átok alá vetett heves magyar királyhoz terjedelmes dorgáló levelet intézett. Ebben a szokásos üdvözlés helyett neki a „józanabb tanácsadás” lelkét kívánván, figyelmezteti a veszélyre, amelyet alapos hitszegésével maga ellen felidézett. Tudatja, hogy hiába lesz a fellebbezés, mert annak nincs már semminémű jogosultsága a szentszék előtt. Fenyegeti nemcsak lelki, hanem világi szankciókkal is. Tudatja, ha végérvényesen meg nem javul, országa egyházi és világi nagyjaival fel fog kelni ellene. Végezetül arra inti, térjen meg tévelygő útjáról és fogadjon szót Fülöp legátusnak, míg nem késő!

A pápa ugyanez napon rendelkezést bocsátott ki, hogy a magyar egyházi és világi méltóságok a legátust állhatatosan támogassák, terveit, parancsait a legkisebb mértékben se keresztezzék.

A pápai figyelem sok mindenre kiterjedt még. Meghagyta fermoit Fülöpnek, hogy küldetésében mindenkor eszesen járjon el. Felhívta Károly nápolyi királyt, hasson meggondolatlan vejére, aki térjen időnap előtt a józanság útjára, nehogy további engedetlenségével az összes európai keresztény fejedelmet maga ellen ingerelje. Izabella királynét, a hitvest pedig magasztaló szavakkal dicsérte meg, mivel rendíthetetlen lélekkel védelmezi az egyedül üdvözítő katolikus kereszténység szent ügyét, s erélyesen ellent áll az idegen és barbáran viselkedő nép között eláradt eretneki tévelygéseknek.

A király anyja Erzsébet pedig a legátus elől félrevonulván a Szepességben tartotta udvarát, melyet László 1278-ban nejétől visszavéván anyjának adományozott. És hol volt a király ezalatt, ha nem kedvelt kunjai között a Tiszántúlon? Ott mulatozva, kevésbé gondolt az egyház szószátyár átkaira. Sőt bosszúját a legátussal tartó dölyfös főpapokkal amennyire tehetette, éreztetni kívánta.

Így esett a dolog hogy András egri püspök jószágait, különösen az Eger folyó völgyét kíméletlenül feldúlatta, s az egyház alföldi birtokait a táborában lévő, hozzá hűséggel ragaszkodó kunoknak adományozta. Mindezek történtek 1279 december havában.

A királyhoz e bujdosásban őszinte szívvel csatlakozott két főpap: Miklós, az egykori választott esztergomi érsek és Gergely esztergomi prépost. Egyikük sem habozott átok alá vetett királyát a kunok közé is elkísérni. Hűségüknél csak tragédiájuk volt nagyobb. Ugyanis a prépost, amint a kunoktól kapott szellős sátorban álmra hajtotta a fejét, egy fekete köpönyeget viselő férfiú lopakodott be hozzá. Korán reggel, alig hogy fölkel a nap, a királyhű főpapot átdöfött szívvel, vérébe fagyva, élettelenül találták.

Miklós érsek pedig, ki a kegyelmes Erzsébet királyasszony hön kedvelt papja volt, súlyos betegségbe esvén gyóntatót hivatott betegágyához, s akaraterében meggyöngülve elismerte tévedését. Hű embereinek és barátainak meghagyta, hogy halála bekövetkezte után tetemét vigyék Fülöp legátus színe elé, és állják meg ellenkezés nélkül hősiesen, ha az bármiképpen is fog rendelkezni.

A holttestet csakugyan a pápai követ ajtaja előtt helyezték le, s midőn temetésért esedeztek, a püspök haragra gerjedve azt válaszolta: „Nem kell az ilyen eretneket eltemetni, aki életében az egyedül üdvözítő római

egyháztól elszakította magát!” S végre nagy kegyesen belenyugodott, hogy a hitehagyottat a bélpoklosok részére fenntartott külön temető kertben ássák el minden keresztényi szertartás mellőzésével. Az elföldelést megelőzően az egész városban széltében és hosszában kiáltozták, hogy aki a legátustól bőséges bűnbocsánatot kívánna nyerni, vessen a halottra egy-két követ. Így is történt. Az összecsődült bárgyú, tudatlan nép ugyanis oly halmaz követ hányt a megboldogultra, hogy az házmagassággal felért. A választott érsek barátai és bizalmasai aztán a legátust okolták, hogy az ő buzdítására történt ez a gyalázatos cselekmény. Fülöp a legállhatatosabban tagadva végül is kimentette magát. Pár hét múltán azt sugdosták a szerencsétlen, de már megnyugodott Miklós érsekről, hogy italába mérget kevertek.

László király éles szemmel belátván a főpapok minden gonoszságába, Fülöpöt 1280 tavaszán lefogatta, majd a kunok őrizetére bízta. Ez sokakat meglepett. Fel is zendültek erre az ország nagyjai. A budai vár belső árulóinak alattomos közreműködésével egyeseknek sikerült éjjel a királyi rezidenciába hatolni, ahol a mit sem sejtő Lászlóra rontottak, s őt fogságra hurcolták. A nádor vasra verette, s által adta őrizetre Lóránt erdélyi vajdának... ”

– Emlékszel atyám..? – emelkedett szólásra hirtelen a várnagy. – Veled egyetértve Nagylaki Gerzsont, a hű palotást szalajtottam annak idején Erzsébet királyasszonyhoz a rossz hírrel!

– Már hogyné emlékeznék! – intett jobbával a pap. – E vállalkozás mindhármunk részéről igen veszedelmes volt akkoriban.

– Fejünkbe kerülhetett volna! No, de olvass tovább!

Kézai szót fogadván folytatta a krónikázást:

„A gaztett hamarosan a kunok tudomására jutott, akik erre nagy keserűségükben a kezükben lévő pápai legátust agyon akarták nyilazni. S ha Erzsébet és a király levele nem lép közbe, a püspök gyászosan lakol. A kunok természetesen megértették, hogy a főpap legyilkolása veszedelmet hozna László fejére, letettek szándékukról.

A rabságban sínylődő László aztán segedelemért apósához, Károly nápolyi királyhoz folyamodott. A diadalmámborban úszó hatalmasságok pedig követeket menesztettek a pápához, s őt a dolgok állásáról híven értesítették. Hűségükért a pápa szívbéli köszönetet mondott. A bíbornokok ekkor azt tanácsolták az egyház fejének, hogy a magyarok

királyát fossza meg trónjától. III. Miklós azonban Károly kérésére mellőzte az ajánlott kemény büntetést, illetőleg annak végrehajtását, s úgy határozott, László erős esküvéssel fogadja meg, hogy a javulás útjára lép. Erről az urak tőle szoros, kötelező levelet vesznek. Továbbá; ha a legátust szabadon bocsátja, legyen fölmentve az átok alól.

Így is történt, László mindenben a pápai kívánság szerint járt el, a legátust szabadon bocsátatta, kárát busásan megtéríttette, továbbá letette az erős fogadást, és megbocsátott mindazoknak, akik ellene vétettek.

A király a legátus által így rövidesen el is nyerte a kemény átok alóli ünnepélyes feloldoztatást. A szentszéki követ és a trón közötti teljes kiengesztelődés különösen Pascasius pozsonyi prépost buzgó közbenjárására csakhamar megtörtént. 1280 augusztus 18-án László töredelmesen elismerte vétkét, hogy a legátus által annak idején Budán tartott zsinatot ifjúi hévvel némely gonoszoktól félrevezetve szétkergette. E vétkének kiengesztelése fejében kötelezte magát és utódait örök időkre, hogy a gölniczi ezüstabánya jövedelméből évenként száz ezüst márkát fizet a legátus által bárhol felállítandó szegények és nyomorúságos betegek háza számára. Másnap fogadást tett az országban található valamennyi eretnek és a boszniai egyházmegyében fészkelő pápagyalázó bogumilok azonnali kiüldözésére, illetőleg kiirtására.

A kunok értesülve arról, hogy a fogságából kiszabadult László a legátussal megbékélt, s annak parancsára intézkedéseket foganatosít a nem keresztények és az eretnekek üldözésére, megdöbbenek. Úgy vélték, hogy a tőlük immár elfordult király baráti pártfogásában többé nem bizakodhatnak, ezért nekibúsulásukban László ellen fordították bosszújukat. Megbuktatására törve az ugyancsak 1280. esztendő augusztusának utolsó napjaiban kitűzték a lázadás zászlaját... ”

– Helyben vagyunk páter! – hadonászott Gergely úr, és izgalmában átült az egyik nyöszörgő alkalmatosságról a másikra.

A királyi jegyző szelíden rámosolygott:

– No, lásd, elvezettelek a hódtavi csatához! És most figyelmezz, mivel gyertyám élete már erősen alkonyulóban vagyon.

S a gesta folytatódott:

„Egymás után gyulladtak ki az alföldi és a kun-szállások közelében lévő földesurak kastélyai. Az oligarchia a főpappal együtt rémülten menekült az elszabadult veszedelem elől. A király azonnal fegyverbe hívta a birodalom hadseregét, s maga állott az általános felkelés élére...”

– Mert odakényszerítették a szerencsétlen ifjút! – vágott közbe böszén a várnagy. Simon mester csitítóan leintette:

– Dejszen szólottunk már erről, amice..!

– No, jól vagyon páter, haladjunk csak tovább!

Kézai szolgálatkészen ismét hártói fölé hajolt, mert tudta, hogy Hódtó szomorú emléke Morvamezőnél is mélyebbre marta magát a borostáskepű vén katona szívébe.

– Halljad akkor, vitéz..!

„Az ország főurai, a vármegyék zászlóaljai készséggel siettek az ifjú király harci lobogója alá. Ott látjuk Omodé urat rokonaival, az Aba nemzetség szép számú tagjaival, a Rátold nemzetséget képviselő hét szál deli vitézt, a Borsa nembéli Rolánd erdélyi vajdát három édes testvérével és a Káta nembéli Rafainnal, a szálfa termetű Istvánt, Ernye bán fiát az Ákos nembéli Buksát, Tamást és György urat, Simon fiait a Baksa nemből... Továbbá Miklós urat, a galgóci ispánt és másokat. A felkelő hadak széles soraiban látjuk az ország legtávolabbi vidékeinek vitéz fegyvereseit is.

A döntő ütközet a Hód helységénél, az ugyanilyen nevezetű tó mellett, a Tisza–Maros szögében zajlott le. Az első támadást a király parancsára az erdélyi és a bihari zászlóaljak intézték Rolánd vajda, testvére István és Rafain ispán vezérlete alatt. Az utóbbi nemes úr – bár a király szeme láttára több sebet kapott – mindvégig merészen üldözte a visszanyomott kunokat.

A harc elkeseredéssel folyt. S hogy a kunok elszántan harcoltak, bizonyosága az, hogy László a diadalt csak nagy áron, számos előkelő úr hősi halálával vívhatta ki. Elesett Olivér, Pata fia az Aba nemből, Miklós fia András, a Vigánok leszármazottja, azután a Miskolc nembéli Panyit fia László, Demeter a Mihály fia a Rosd nemből. A csatateret borító halottak között volt a Rátold nembéli Lőrincz, s ennek rokona, a Bő nembéli Izsép fia János is.

A királyi hadak győzelmét az a körülmény is elősegítette, hogy az ütközet folytán hirtelen erős záporosó eredt meg, mely a vitézül küzdő

kunokat éppen szemközt csapta, a legveszedelmesebb fegyverüket, az íjat a húrok megereszkedtével használhatatlanná tette, s ez teljesen megpecsételte a csata kimenetelét.

A megvert hős kun harcosok közül sok ezren hullottak el...”

A hártyalapok elfogytak. A várnagy a papra nézett. Szólani akart, de hang nem jött ki a torkán. Hiába is erőlködött érzelmei fékentangálásával, könnypatak szántott végig cserzett orcáján.

Az ugyancsak megszomorodott Simon mester szeme sem maradt azúttal szárazon. És szipogott a két férfi lehajtott fővel, fájdalmas, hosszú perceken át.

Végül a krónikás törte meg a csendet:

– Isten csapása volt e háború...

– Ez igaz atyám! Legjobbaink vesztek oda oktanul.

A pap a várnagyhoz lépven, jobbát a vállára tette:

– Csak néked mondom! E gyász az országvezetők felelőtlensége miatt vagyon. Az ő lelkükön szárad a sok kiontott vér! Bűne ez a kapkodó oligarchiának, s a szemforgató főpapságnak!

Gergely úr a tarkóját vakargatta:

– Szégyellem magam az egész ország fölkelte fegyveresei helyett, hogy csatát vívtunk derék kun véreinkkel, amikor lett volna mód a megbékélésre. Hatalmas Isten, micsoda bátrak voltak! S ha jól meggondolom, kemény szókkal kellene illetnem a királyt.

– Hadd el kérlek, – mordult fel a pap, – hiszen mindketten egyaránt ismerjük nyomorúságos állapotját! Egy fejedelem, aki tulajdon oligarchiáinak a fogságában szenved, olyan mint a levágott szárnyú sas, nem cselekedhet szabad akarása szerint!

– Hát igen, igen..!

– Mérhetetlen gond és veszedelem vagyon annak a nyakában, vitézlő barátocskám!

Péterfia elkomorodott:

– Bezzeg másként mennének a dolgok, ha idejében és istenigazában összefogtunk volna a kunokkal! Hol tartanánk ma már akkor..?!

– Csakhogy ennek az általad jelzett összefogásnak még Muhi előtt kellett volna megtörténni, amice!

– Természetesen! Akkor bizonyára kedvezőbben dől el az ország sorsa 1241-ben...

Erre Kézai haragra gerjedt:

– Hah! Kedvezőbben..? A kunok vállaira mindent..? Béla király a vész előtt végighordoztatta a véres kardot a vármegyékben. Miért nem gyülekeztek hát kellő számban dicső uraink a hazát menteni..? Ehhez mit szólsz, édes Gergőm?

– Hogy mit..? Csupán annyit, legyenek százszor átkozottak a széthúzás gonosz apostolai, akár élnek, akár megholtak!

Simon mester a sercegő gyertya vastag kanócat igazgatta nyugtalanságában, s úgy folytatta:

– Mint már annyiszor, most is ezt a zavaros fejű, konok főpapságunkat vádolom számtalan belső bajunkért. Hiszed-é, hogy Batu kán is miattuk győzött... Felelj, amice, hiszed-é..?

– Ez iránt nincs kételyem, atyám! A kunokat nem kellett volna gyűlölniük, és a mongol veszedelem közeledtén mindenben Béla király pártján kellett volna állniuk!

Kézainak tetszett a várnagy vélekedése, s megbékélten odaült mellé az alacsony irattartó ládára.

– No vitéz, akkor nyilván az előzményekről is hallottál, amikor magyarjaink elfogták azt a bizonyos tatár kémet?

– Kun volt az a szerencsétlen pára! Isten nyugosztalja jó atyámat, ő históriázott nékem róla még gyermekségemben, amikor már helyreállt az országban a nyugalom...

– Beszélj csak barátom! – biztatta Gergely urat a királyi jegyző, mivel azt hitte, hogy befejezte mondanivalóját a jámbor. – Hadd hallom, mit tartottál meg derék atyád történelmi örökéből!

A várnagy köszöriült egyet a torkán, s nekibuzdult:

– Atyám azt is elmesélte, hogyan gyilkolták meg a felbőszített budai polgárok a békés szándékú Kötöny királyt.

– Hallhatnám, hogyan..?

– Tehát az én áldott emlékü öregem éppen itt járt Budában... Azért jött akkortájt, hogy ügyes-bajos dolgát intézze a kancellárián. Az egyszerű falusi ember nem szívesen jön a nagyurak elé. De hát néha így hozza a helyzete... No, és éppen a jó Kötöny fejedelem is itt tisztelgett családotul Béla királynál. Azonban szerencsétlenségükre voltak ott mások is, mint például a hívatlanul odatolakodó Ugron érsek és annak néhány híve...

– Hm, Ugron érsek, az a szilaj kun gyűlölő..?

– Az bizony, páter! No, mondjam..?

Simon mester sűrűn bólogatott:

– Hallgatlak, amice!

– Hát e szóban forgó papi méltóság ezt vágta az ősz kun fejedelem szemébe: “Ebadta Kötöny úr! Nem vagy te egyéb, mint a mongol-tatár kán titkos szövetségese!” Természetesen a vérig sértett fejedelem ezen aljas vád ellen fölemelt fővel tiltakozott. Ekkor eleibe hozták az érsek szolgálói azt a magyarok által elfogott bizonyos kun vitézt, aki félelmében csakugyan olyasféleképpen vallott, hogy őt a kun főemberek küldték át a mongolokhoz, majd azok vissza is irányították a magyar hadikészülődés kikémlésére.

– Ezt magam sem feledtem lejegyezni hártáimra! – szólt elismerően Kézai, és tovább hallgatta barátját, aki így folytatta a történetet:

– „Nos, mit szól ehhez a kunok királya?” gúnyolódott gögös fölénnyel Ugron, s közben – már ahogy jó atyám regélte, – fél szemmel a sápadózó Béla urunkra sandított. „Hazudik ez az alávaló!” mutatott rá bőszen haraggal az állítólagos kémre a kun fejedelem, s villogó tekintetét a magasba emelte. Ekkor a jelenlévő egyházi és világi méltóságok az érsek biztatására Kötöny úrnak és családjának azonnali börtönbe zárását követelték. Béla király a ránehezülő hatalmas nyomásnak kénytelen volt engedelmeskedni. A lefogottakat a várbörtön egyik elkülönített emeleti cellájába csukták, miközben a fogoly kun vitézt a feldühödött urak a király színe előtt kardjukkal összevagdosták... Ilyesféleképpen írtad meg te is, páter? – érdeklődött Gergely úr.

– Hasonlóképpen! – bólintott Simon mester és biztatta cimboráját további históriázásra. Az pedig szívesen folytatta:

A szerencsétlen kun halálát követően futótűzként terjedt el a hír a városban, hogy Kötöny úr és alattvalói egytől egyik a mongol-tatórok megbízott kémjei, s a fejedelem ez miatt családostul a budai várbörtönben van szigorú őrizet alatt. A főméltóságok rövid tanakodás után azt követelték Béla királytól, hogy adjon parancsot a kun fejedelmi ház azonnali kiirtására. Bármennyire is erősködtek, hangoskodtak, a király erélyesen leintette a lármázó, tiszteletlen oligarchiákat, s azt mondta nekik, hogy nincs helye semmiféle

törvényt megkerülő intézkedéseknek, nem méltó ez a magyar nemzethez, alkotmányos úton kell a sérelmeket orvosolni és az igazságot szolgáltatni. A pofátlan Ugron érsek így kiáltozott erre: „Nincs igazad, kegyelmes úr! De hát legyen kívánságod szerint, s törvénykezzünk alkotmányos módon a gazok felett!” És paprikavörös képpel követelte, hogy hozzák mindannyiuk elé a lefogott fejedelmi családot.

– Vajon mit szolt erre urunk?

– A király elengedvén füle mögött a sértegetést. “Ám legyen”-t mondott, s parancsot adott a foglyok elővezetésére. Hat fegyveres ment érettük. A vár kapuján kívül azonban olyan sűrű volt már ekkor a sokaság egészen Kötönyék tömlőcéig, hogy bizony csak nagy ügyel-bajjal törhettek utat maguknak...

– Elképzelem...

– No, várj atyám!.. Egyszercsak hatalmas reccsenés... Beszakadt az oldalsó kapu. Egyéb sem kellett! Ömlött be a tömeg egyszeriben, mint fékeveszett, vad folyam. Fejek fölé emelt fustélyokkal, fejszékkel, szekercékkel meg kardokkal nyomultak fel iszonyatos zajongás közepette a börtön kőgrádicsán...

– Ah...! Szinte már látom is a borzalmakat, amely következik! – rázkódott össze Kézai. Gergely úr pedig rendületlenül folytatta a rég elholt atyjától hallott históriát.

– És azt a néhány szál vitézt úgy elsodorta az emberáradat, mint holmi pelyhet. Csekély idő múltán jelentették az izgalomtól remegő királynak, hogy a megvadult sokadalom minekutána szilánkokra hasogatta a börtönajtót, Kötöny urat és védtelen családját irgalmatlanul lemészárolta, s a fejedelem lenyisszantott véres fejével hol röhögve, hol meg szilajul káromkodva labdázta.

– Akkor hát atyád szerint az egész fejedelmi családot kiirtották ama napon...?

– Úgy van, domine, megölték az egész famíliát!

Kézai tagadóan ingatta a fejét:

– Nem, nem..!

– No fene! Tévednék tán..?

Simon mester titokzatosan mosolygott:

– Nem te tévedtél barátom, hanem az, aki néked ezt így mondotta el, vagyis szerető atyád, kit Isten nyugosztaljon!

– Valaki mégis megmaradt volna? – mélyedt el a várnagy.

– Hitemet rá, hogy igen!

– Akkor bizonyosan úgy is vagyon, domine! Erőltetem az elmémet, de nekem arról soha senki nem beszélt.

– El is felejtetted talán az idők folyamán!

– Nem vagyok feledékeny természetű, bár egy kicsit eljárt már az idő fölöttem. Kérlek tehát, ki az, aki megmaradt?

– Nos, a kis Erzsébet hercegnő..!

– Erzsébet... Erzsébet... Tyű, a mindenit! – kapott a következő pillanatban ráncbaszökött homlokához Gergely úr. – Kun Erzsébet, már ahogy mondani szoktuk őt magunk között.

– Simon mester nevetett:

– Ugye, ugye, várnagy uram! Kegyelmes király urunk édes szülőanyjáról teljességgel megfeledkeztél?

– Meg én, Isten úgyse! Csakugyan, mint ha rémlene bennem valami a régi időkből! Hogy is történt az a dolog?

– Elmondhatom!

– Megtisztelnél véle!

Kézai, ki most már csak maga ült a ládán, a medvebőrrel bevont falnak támaszkodott. S midőn tekintetét a széket recsegtető várnagyra függesztette, szárnyaló lelke a múlt ködös tájain időzött.

– Derék barátom, az úgy volt – kezdte a történetet hogy a tömeg mielőtt a rettegő fejedelmi családra tört, a kétségbeesett fiatal édesanya Ünige, Kötöny úr leánya egy halom szétszaggatott ruha rongycsomójába rejtette alig két esztendőös dedét, s a vérengzés előtti percekben begyömösölte a cellában lévő egyetlen ág alá...

– Szinte hihetetlen...

– Pedig így esett a dolog, várnagy uram!

– Históriadból citáltál! Igaz-é..?

– Szó, ami szó. Van ezirányban feljegyzésem, de mivel ezek eme láda fenekén lapulnak, ma már nyugton hagyom őket.

Péterfia megértően bólogatott:

– Ily késő éjjelen a világért sem kívánom, hogy előkotord azokat az írásokat! Ellenben szeretném, ha azt is elárulnád, hogy a valóságos

csoda folytán életben maradt kis kun hercegnő sorsa miként formálódott a továbbiakban..?

– No persze... Tehát midőn a gyilkos vihar kitombolván magát, szerteoszlott a nép, a palotások a szerencsétlen áldozatok eltakarítása közben vékonyka sírásra lettek figyelmesek. És – mit szaporítsam a beszédet – az ágy alatti rongyok között megtalálták a csöppséget. Vitték tüstént ölükbe kapva a kis árvát egyenesen a királyhoz. A bajor földről ideszakadt Arnold vitéz volt az, ki kegyelmes Béla urunk elé állott a síró-rívó aprósággal.

– Ó, a boldog emlékű Arnold vitéz! – emlékezett a várnagy. Magam is jól ismertem őt. Pár éve temettük. Igencsak szép kort sikerült néki megérnie. Talán nyolcvan esztendő is lehetett... Hanem regélj csak tovább, domine! Lássuk, mit szólt a király!

Simon mester elfátyolozott hangon folytatta:

– Kegyelmes urunknak igen jóságos szíve volt. Karjába vette nyomban a zokogó gyermekecskét és együtt sírt vele. A régi emberek elbeszélése szerint alig tudott csillapodni. S míg hullottak lelkének gyöngyszemei, ezeket mondotta a körülötte álló palotásoknak:

– „Hű vitézeim, én ezt az ártatlan kis árvát gyermekemül fogadom, s mindenemet vele megosztom. Hiszen még így sem adhatom néki vissza mindazt, amit elragadott tőle a bestiális erőszak.”

– Ó, áldott emlékű fejedelmünk..! – sóhajtott a várnagy, s öklével szétdörzsölte orcáján a könnycseppeket. A páter megilletődötten várt egy keveset, majd szólt:

– Nos, a többit magad is tudod. A király valóban édes leányaként nevelte fel Kötöny úr unokáját, így akarván kiengesztelni háborgó lelkiismeretét és a fájdalmukban jogosan haragvó kunokat.

– Mondd csak domine – kíváncsiskodott Gergely eredetileg is Erzsébetnek hívták a hercegnőt?

– Hát mivel pogány volt az Istenadta, semmiképpen!

– Igaz. A kun neve pedig ismeretlen előttem.

– Szintúgy előttem is amice, bár királyasszony korában gyóntató lelkiatyja voltam, de ilyesmiről sohasem beszélgettünk...

– Akkor bizonyára Béla urunk vágya lehetett, hogy a csöppségnek az Erzsébet név adassék a szent keresztségben.

– Természetesen! – bólintott Kézai. – Ama dicső emlékű Erzsébet tiszteletére történt ez a névadás, ki Béla urunk fiatalon elhunyt húga volt, s aki ma már a szentek sorában tündököl. Meg aztán az is a király akarata szerint történt, hogy a kis árva még a bölcsőben a trón várományosának arájául jegyeztessen el. Így lett a szépségéről híres kun hercegnő néhai V. István urunk hitvese.

– Az lett, István hitvese, – révedezett a várnagy –, de sajnós, nem sokáig, mert a király harminchárom évesen elhunyt.

– Nyugtalan ember volt az világ életében, s talán éppen ezért kellett ilyen fiatalon befejeznie földi pályafutását.

– No igen, – pödörített a bajsán Gergely úr, – vagyis a nagy betegség miál, melyet annak idején az okozott, hogy Joachim tótországi bán elraboltatta fiát.

– Emlékszem. A bán a kis Lászlót Kapronca várába hurcolta. István a rablót üldözőbe akarta venni, de a heves indulat beteggé tette. Akkor visszavonult Csepel szigetére, ahol meg is halálozott.

– Hozzá tenném; szerető nője karjaiban.

– Jól tudod amice! – így a pap.

A várnagy folytatta:

– Mint ifjú vitéz, őrségben álltam a ravatalnál. Aztán elhozták a Nyulak szigetére, hogy e helyt várja a feltámadást hugocskája, boldog Margit szarkofágja mellett.

– Hát társam lehetnél a krónikázásban..!

– No még mit nem, domine! Az utólérhetetlen mesternek?

Kézai a magasba emelte a jobbját:

– Kár szerénykedned! Most is a beavatottak hangján nyilvánultál. Ez pedig fénylő táltum birtokosára vall!

Péterfia szerényen somolygott:

– Meglehet atyám, de hagyjuk a fölösleges kontroverziát! Inkább gombolyítsad még egy kicsinység ama történelmi fonalat, hogy mi történt a vitéz kunokkal a hódtói csatavesztésük után.

A pap felállt a ládáról, s keresztbe font karral járkálni kezdett a szűk helyiségben, majd megállván, rámeredt a várnagyra.

– Kérdezed? Hiszen magad is ott voltál...

– Ez az igazság, de azért szólj róla!

– Legyen! Tehát amint már említettem; sok ezer kun harcos esett el az ádáz tusában, s még többen jutottak fogságra. Akik megmenekültek, tartva László bosszújától, családotul, s minden ingóságukkal útra kerekedtek, hogy az erdőelvei havasokon túli rokonaikhoz költözzenek. A király azonnal hitveséhez menesztette apródját Peregrini Lukácsot a diadal hírével. Közben rövid pihenő után a kivonuló kunok üldözésére sietett, s egészen a nogaji tatárok határszéléig nyomult. 1280. november derekán visszafelé az Al-Dunánál ütötte fel sebtiben táborát.

– Valóságos nyári időjárás volt akkortájt domine! – vágott közbe Gergely úr.

A pap megjegyezte:

– Hát igencsak jól emlékszel ama letűnt napokra!

– Hogyne! Pihenőben a sereg harci játékokkal szórakoztatta az ifjú fejedelmet, mivel a kétszínű vezérek úgy találták, hogy Lászlót nagyon bántja az, ami történt.

Szólott még a krónikás az özvegy királynéről is, ki leplezve bűját engedmességet fogadott Esztergomban Fermoi Fülöpnek.

– És Erzsébet – folytatta a pap – hogy megmutassa hűségét szentegyháza iránt, a legátus intésére haladéktalanul visszaszolgáltatta a szepesi káptalannak a szepes várához foglalt dézsmáját.

A Kézait áhítattal hallgató várnagy sóhajába kürtök riogása hasított bele. A beszédtema húrja elpattant. Mindketten látható izgalommal kapták fel a fejüket, s kérdően egymásra bámultak. A hivatalát még soha el nem hanyagoló öregedő vitéz ocsúdott először. Felugorván jókorát köszörült a torkán:

– Hallod-é, páter! Alighanem kegyelmes király urunk érkezett haza a pilisi vadászatból!

– Ilyen is történhet! – válaszolta röviden Kézai.

– Sietve távoznom kell. Ezt parancsolják a kürtök...

Búcsúzóul kezet szorítottak.

A Gesta Hungarorum fáradhatatlan íródeákja a hirtelen támadt egyedüllétben ismét a letűnt idők mélyébe merült. A gondolatoktól pedig, ha épkézláb mondatokká formálódnak, vétek az írószerszámot megtagadni. Odatelepedett hát vén munkaasztalához, s ihletett lélekkel fölemelte a pennát. De amint szaporodtak a sorok,

egyszer csak hirtelen kilobbant az egyik gyertya fénye. Vastag törzséből csupán alvadt, ormótlan faggyútócsa maradt.

Látván a mester, hogy pislákoló másik gyertyája sem tart ki már sokáig, és a hideg is megfehéříti ujjai hegyét, néhány fatuskót tett sebtiben a kandalló éhes parazsára. Ezt követően nyugodni készült. Gyors vetkőzés után fapriccsére dőlve magára húzta a Kéza tanyáról hozott durva pokrócot, s nyomatékuł ennek tetejébe a medvebőrt.

Kisvártatva a kürtök ismét felharsantak a várbástyákon, de a krónikás akkor már egy szebb világban járt; mélyen aludt.

Nézzük csak a derék várnagyot! A jó Gergely úr azt hitte, hogy a király toppant haza. Ám amikor a lenge éji szélben meghallgatta szövétnekes vitézeinek jelentését, kiderült, hogy másképpen áll a dolog. Csupán egy fáradt, messziről jött lovasküldönc érkezett.

MÁSODIK FEJEZET

A királyasszony gondjai

Erzsébet királynéről feljegyzi a krónika, hogy bátor és nyílt eszű asszony volt. Hites ura, V. István hirtelenül bekövetkezett halála után, míg apátlanul maradt hét gyermeke neveltetéséről kellett gondoskodnia, körömszakadtáig harcolt a pártoskodó és vagyonéhes oligarchákkal, hogy az Árpád-házi királyok trónusán jog szerint idősebbik fia, de a valójában még zsenge korú László ülhessen. A megkoronázás első percétől kezdve ő volt a király gyámja és első számú tanácsadója, ki – ha csak tehette – hatalmi szóval kapcsolódott bele az országkormányzás ezer rétű dolgába.

Szokásos volt e korban – az Aranybulla rendelése szerint – évenként Szent István napján Székesfehérvárott az uralkodó vagy a nádorispán elnöklete alatt országgyűlést, illetőleg országos törvényszéket tartani. Ilyen tömegösszejövetelel állította ki Dénes nádor 1274. augusztus 19-én a Tihanyi Apátság részére kelt levelét. Ebben a nevezettet a régi magyar királyoktól nyert összes jószágainak birtokába törvényerővel visszahelyezi. A levél szövegében többek között ez áll:

„László király a pannonhalmi, a pécsváradi, a szekszárdi, a tihanyi és a többi apáturak kérelmére a nagy múltú monostoroknak a tatárjárás vérzivatarára óta akár a király, akár bárki más által elfoglalt, avagy bekebelezett összes jószágait visszaadatni parancsolta. Ő pedig e megmásíthatatlan parancs értelmében a tihanyi monostor tulajdonait főtisztelendő András apát úrral vármegyénként számbavette, s a birtokjog iránt véghez vitt törvényes vizsgálat után a király nevében, s bírói hatalmánál fogva az apátságnak tiszta lélekkel visszaadta.”

Ez az intézkedés, mely ugyan a király nevében, de valójában Erzsébet akaratából adatott ki, az egyházi javakat bitorló hatalmas urak önző és kapzsi érdekeivel szöges ellentétben állott, s ezért azonnali lázadást eredményezett.

A lármázó felforgatókat, s a kapzsi pártütőket egyetlen cél vezette: a törvényes uralkodót Szent István trónjáról lebuktatni, s helyébe az öccsöt, a még gyermekebb – 1267-ben született – Endre herceget

emelni. A fékevesztett bitorlók azt remélték, hogy tervük megvalósulása esetén kicsapongásaikat tovább űzhetik, és az őket meg nem illető javakat is megtarthatják. A kipattant zendülés élén a két kiemelkedő méltóságot viselő főúr, Joachim tárnokmester és Németújvári Henrik, Tótország bánja állott. Ezekhez nagy kardcsörtetve csatlakoztak még Henrik számító fiai is, akik a forrongás zászlaját a Pektári horvát bán udvarába hurcolt Árpád-házi Endre herceg nevében lobogtatták.

Az országgló király a környezetében tartózkodó urakkal Budára sietett, de ott Lászlót és anyját Németújvári Henrik hangos szitkozódások közepette lefogatta. Azonban Csák Péter, a néhai V. István hű alattvalója és az udvar töretlen híve a László-párti urak élén a királyt és Erzsébetet a börtönből csakhamar megszabadította. Az ellenség nem viselhette el a kudarcot, hanem hamarosan erős sereget szervezett. Ezzel kezdetét vette a heteken át tartó véres hatalmi harc.

László 1274. szeptember 30-án a lázadókkal vívott elszánt ütközetben személyesen jelen volt. A döntő csatározást Székesfehérvártól délre, Fövénypusztán a pártháborúk makacs dühével folytatták, s az Csák Péter nagyszerű győzelmével ért véget.

Az elkeseredett viadal során a László-párti sereg élén Nubia párducaként küzdő Csák Péter hosszú vágott sebet kapott egy ellenséges kard élettől, de a gögős Németújvári Henrik ennél rosszabbul járt; életével fizetett árulásáért. Joachim tárnokmester – szerencséjére – ép bőrrel menekült az ütközetből. Egy ideig, mint kegyvesztett, félrevonultan élt a királyi udvartól, hol őt tekintélyes hivatalában Egyed mester váltotta fel. A krónika szerint azonban kurta esztendő sem telt bele és újra visszaküzdötte magát a trónszék közelségébe. Tán a kiszámíthatatlan szeszélyű Fortuna istenasszony kegyeinek köszönhető sorsának jobbrafordulását, vagy néhány főrangú pártfogó közbelépésének..? Aligha! Inkább a tapasztalatlan és jóhiszemű fiatal uralkodó szíve esett meg rajta.

Így kezdődött hát ama nehéz időben “kun” László uralása. No, de térjünk vissza Erzsébethez!

A nagyasszony, ki a gyermekkorban lévő király mellől jóformán egyetlen órára sem tágitott, hosszú éveken át szinte egyedül kormányozta az országot. Ám, amikor elsőszülött fia, a tizenhat

esztendő László a már bölcsőben eljegyzett nápolyi királylánnyal házasságra lépett, az anyai gyámkodás nagyon hamar véget ért.

A megváltozott körülmények következtében szülő és gyermek között számos esetben súrlódásra került sor, mivel a feleséggel bíró koronás ifjú magát ünnepélyesen felnőtt korúnak jelentette ki. Az anya ezek ellenére mégis kereste az alkalmakat, hogy négyszem között elbeszélgesse fiával, s így visszaszerezzen valamit lehanyaglott hatalmából. Erzsébet a délutáni várkerti sétákat találta erre a legalkalmasabbnak.

Az egyik őszi alkonyon ismét sor került egy ilyen találkozásra. Vén platánok hulló leveleivel játszadozott a szél. Táncra perdült a zörgő avar, s a márványpadok hűvös lapjain csak a leáldozó Nap bágyadt sugarai pihentek. Lászlót – ki az imént jött Izabellától – Erzsébet az irányban faggatta, hogy az ifjú királyasszony miért nem jött egy kis könnyed társalgásra. Bár magában elsőszülötte egyedüljövételének örvendett.

– Nőmet éppen Simon mester oskolázza..! – válaszolta a király.

– Históriai dolgokban..?

– Ó, nem, anyám! Izabella a magyar szólás egzamenére készül...

Lassúra fogták a lépést, s amerre sétálgattak, elnyúlt árnyaik libegtek a finom dunakavicccsal felszórt keskeny úton.

– Már-már megneheztem kedves menyemre, mivelhogy oly gyakran távol tartja magát az alkonytáji kellemes sétáktól! No, de hát csak hadd oskoláztassa magát nehéz beszédünket illetően..!

– A páter, ki második esztendeje oktatja nőmet e tudományra – vetette közbe a király –, megelégedett az eddigi eredménnyel. Izabella szorgalmas teremtés, aki, mint te is tudod anyám, jól beszél magyarul.

Erzsébet bólintott. Aztán az országos ügyekre terelődött a szó. Királyné asszonyunk megjegyezte, hogy jó annak a koronás főnek, akinek tapasztalt édesanyja van, mert az ilyen fejedelem nagyobb biztonsággal haladhat előre az uralkodás számtalan veszedelmet rejtő labirintusában.

László szíven találva e számító célzástól, hirtelen támadt felindulásában ledobta magát egy éppen mellette lévő márványpadra.

– Úrnöm! – dörögte, – már megmondottam volt neked, hogy nem vagyok gyermek! A fejem lágya benőtt hálísten, s nejem van!

Gyámolító támogatásod ideje lejárt. Ezért jó lesz tudomásul vened; elég erős a vállam arra, hogy egymagam cipeljem a regnálással járó gondterheket..!

A királyné a szokatlanul kemény beszédre szemmel láthatóan meglepődött, azonban korántsem esett kétségbe. Végigsimítva fekete hajfürtjeit, szelíd mosollyal megkockáztatta a szót:

– Fiacskám, pedig ha mi ketten összefogunk, a hegyeket kimozdítjuk a helyükből!

– Meglehet! Azonban bizonyos dolgokat ne feledjünk, és pedig elsősorban azt, hogy a trón betöltőjét magas hivatala gyakorlása közben sokezer árgus szem figyeli. Ezek között bőven akad ártó ellenség. S aztán ha folyton téged látnak befogva bokros tennivalóim szekerébe, igencsak gúnyosan megmosolyogják vélt gyöngeségemet.

– Ó, a hitványak..!

Az ifjú könnyed mozdulattal fölkelvén a padról, most már nyugodtabban folytatta:

– Lásd asszonyanyám, kegyelmeském, ezért nem fogadhatom el többé kormányzásbeli túlzott segedelmedet!

– Eh..! – legyintett bosszúsan Erzsébet. – Velem szemben is nyakas vagy!... No, de hát miért is lennél más? Elvégre kun vér dobogtatja a szívedet!

A csatát veszített úrnő e megállapításával befejezettnek tekintette a további haszontalan hadakozást. László ellenében egy hangot sem ejtett ezután, hanem titkon úgy döntött, hogy a jövőben inkább a távolbéli észrevétlen irányító szerepét vállalja magára. Néhány nap múlva előállította kedvenc öreg hintáját, mellyel néhai férjeurával az országot járta, s a fia által nemrégiben adományozott festői szépségű Szepes várába költözött.

A vadregényes felvidék szerfölött kedvére való volt az özvegynek és gyermekeinek. Nagy kirándulások, izgalmas vadászatok, előkelő családok meglátogatása és fogadása színesítették a késő őszi napokat. Az élmények szaporítása némi módosítással a fagy beállta után is folytatódott. Majd a zord telet követően váratlanul korán berobbant a tavasz.

Ám a kikelet minden fénypompája ellenére borút is hozott a magas sziklákra épült fejedelmi hajlékba. A mindössze tizenkét esztendő

Endre herceg – aki korban László után következett Erzsébet fiainak sorában – március derekán súlyosan megbetegedett. Hiábavalónak bizonyult a tudós gyógyítók minden igyekezete, hiába a fáradságot nem ismerő édesanya éjszakákat átvirrasztó féltő szeretete, az ifjút elragadta a halál.

Feketetollas fővégű gyorsfutár vitte váltott lovakon a szomorú hírt és a temetési szertartásra hívó üzenetet Buda várába, úgy hogy László időben ott lehetett kíséretével a végtisztességen.

Az ország ura, mivel enyhíteni óhajtott valamit a szülői szív fájdalmán, ez alkalommal kérte fel anyját Horvát-Szlavonország kormányzóhercegi tisztére. Erzsébet nem sokat töprengett, parolát ütött fiával, elvállalván a tekintéllyel járó megbízatást.

S a már szóban forgó öreg hintó ismét útra kerekedett...

* * *

A frissen kinevezett kormányzóhercegnő a Száva-parti Zágráb városába, a lapos hátú Grics-dombon épült erősség falai között rendezte be új lakását. Itt miután túltette magát a gyász okozta keserűségen, valóságos királyi fényűzést vont maga köré.

Az örökké forrongásban lévő ország hangos botrányaitól e város távol esett. Az özvegy napjai itt nyugodtan peregtek, bár az utóbbi hetekben riasztó híreket röpített a szél Buda felől. Valamennyi közül tán az volt a legaggasztóbb, melyet a minap Erzsébet magyarországi bizalmasa, Márton fehérvári kanonok hozott személyesen.

A tornyokkal ékesített palota egyik csöndes termében a nagyasszonnyal szemközt foglalt helyet az idős pap. Tekintetében riadt lángok lobogtak, amikor elmondta, hogy a már szinte királyként uralkodó Fülöp szentszéki követet a haragra gerjedt László úr ökegyelmessége lefogatta és őrizetre adta a kun kapitányoknak.

A királyné ezt hallván, elszörnyedt. Az villant az eszébe, hogy fiának e meggondolatlan intézkedéséből nagy veszedelmek származhatnak. Hiszen a legátus fogságra vetése egyenlő a pápa személyének és tekintélyének a legdurvább megsértésével.

– Ó fiam, mit cselekedtél..! – tördelte a kezét Erzsébet. A kanonok csak olajat öntött a tűzre, amikor ráadásul ezeket szólta:

– Kegyelmes úrnő, a szentegyház fejével ennyire még sem lett volna szabad ujjat húzni! Király urunk nagyon meggondolatlan...

A fejedelmi özvegy megadóan bólogatott:

– Igazad vagy, atyám! És most adj nékem okos tanácsot, mit cselekedjek, hogy az elrontott dolgokat valamelyest helyre hozzam!

– Írj azonnal a királynak! Ez az első lépés.

– Így legyen!

Erzsébet máris asztalhoz ültette a jámbor egyházzolgát, s levelet diktált, melyben kéri Lászlót, hogy a veszedelmek elkerülése végett haladéktalanul vegye ki a követet a kunok kezéből.

A levél elküldését azonban fölöslegessé tette az a hírhozó vitéz, ki egészen váratlanul toppant a Grics-dombi palotába. Ez Nagylaki Gerzson királyi testőrhadnagy volt egyenesen a budai várból.

Az ifjú dalia ziháló kebellet és elcsukló hangon jelentette, hogy Fülöp püspök elhurcolása miatt számos lázongó főúr Finta nádor vezérletével felfegyverkezve, éjnek idején a királyi rezidenciába rontott, s onnét a mit sem sejtő Lászlót, ki a napokban tért haza, durva szitkok között maguk előtt űzték. Ezt követően meg is láncolták, s az ugyancsak pártütő Lórántfia Lóránt erdélyi vajda szigorú őrizetére bízta.

Erzsébettel mintha csoda történt volna. Ő, ki Márton kanonok híradásának első pillanataiban szinte a meghaláshoz állt közel, most roppant erővel és elszántsággal készült anyához méltó harcának megvívására. Érzelmait kitűnően leplezve, kedves mosollyal kérdezte a hírhozót:

– Ki volt küldőd, jó vitéz?

A hadnagy meghajtotta magát:

– Két igen derék férfiú, Péterfia Gergely úr, a budai várnagy, és a főtisztelendő Simon atya...

– Ó igen, igen! Töretlen hívei ők a királynak. Jaj, csak bajuk ne essék, és neked sem, jó vitéz! Nehogy a lázadó urak megtudják király urunk iránti nagy hűségteket!

Az ifjú a fejét ingatta:

– Nem tudja ezt meg senki a beavatottakon kívül!

Erzsébet minden jóval elhalmozta a hadnagyot, majd útjára bocsátotta. Aztán dologhoz látott. Fia érdekében érintkezésbe lépett a lázadó urakkal, könnyekkel áztatott levelet intézett László apósához,

Károly nápolyi királyhoz. Maga ment el személyesen a kunok táborába, ahol kitörő testvéri lelkesedéssel fogadták.

A puszták tüzes fiai azt hitték, hogy Erzsébet hadrendbe állítja őket a nádor és cinkostársai ellen, meg a fogságba hurcolt király kiszabadítására. Ám nagy volt a csalatkozásuk, amikor az úrnő kijelentette, hogy az őrizetükre bízott legátus érdekében jött.

Ez bizony kevésbé tetszett a haragvó, szilaj vezéreknek, mert azok égve égtek már a bosszúvágytól, hogy a királyon esett sérelmet méltón megtorolják végre.

– Ne bántsátok a szentszéki követet! Igen merész dolog lenne..! – csitítgatta őket a királyasszony.

– Aztán miért ne..? – pattogtak néhányan.

Erzsébet mélyen a szemükbe nézett.

– Hát csak azért, mert ha annak netán baja esnék, az koronás uratok és rokonotok tragéjiája leszen!

A kunok erre látszólag lehiggadtak, s nagy tanakodásra ültek össze. Eközben kapták kézhez királyi futár útján László ama levelét, melyben elhangzik a köntörfalazás nélküli parancs:

– „...A Fermo-beli Fülöp püspök teljes sérthetetlenségben azonnal szabad útjára engedtessek..!”

– Ám legyen! – bólintottak hárman is. Azonban Törtel hevesen ellenezte a főpap szabadon bocsátását. Dühében így kiáltott fel:

– Agyon kell nyilazni a gaz rómaid, nemhogy még kiengedni a markunkból! Csak így menekedhet kun és magyar eme átkozott ellenségtől..!

Kemenes leintette:

– Nem úgy van az, testvér! Amit a király parancsol, nekünk azt kell cselekedni! Meg aztán miért akarnánk rosszat László urunknak?

– Úgy van, ez az igazság..! – hangoztatták többen is a gyűlés résztvevői közül. Alpra, Árbócz, Ozor és Tolon vezérek, a királyasszony legközelebbi rokonai szintén rendíthetetlenül ragaszkodtak a pecsétes uralkodói parancs sürgős teljesítéséhez.

– CselekedjeteK úgy, ahogy jónak látjátok! – legyintett haragosan Törtel, majd üstökébe kapva hozzátette: – Azonban eljön az idő barátocskáim, hogy megsiratjátok bűnös könnyelműségeKtet.

Néhány pillanatnyi csönd után az ősz homlokú Árbócz vezér, a kunok első embere a nekibúsult ifjú szeme közé nézett:

– Hm, hogy megsiratjuk..? Hadd a jósolgatást öcsém..! Meg kell értened; a király rendelkezése ellen nem tehetünk! László nekünk is fejedelmünk, ami azt jelenti, hogy előtte fejet kell hajtánunk. No, ezt néked is illik tudomásul venni!

– Ez az okos és megfontolt beszéd! – bólogatott sűrűn Kemenes. – Feltétel nélkül szabadon bocsátjuk a pápai követet...

Törtel szilaj lángolása Erzsébet buzgólkodására végül megcsöndesedett. A nap mire leáldozott, és a holdsarló is feltűnt a kun puszták felett, a legátus visszanyerte szabadságát.

Ha ez akkor nem így történik, László tán holtáig fogoly, s az egyházfőnek átka alatt marad, azonban a pápa értékelve a fordulatot, megbocsátott neki. No, és kiengesztelődött Fülöp is a szónoklatairól híres Pascasius pozsonyi prépost közbenjárására.

Törtel bezzeg nemsokáig nyugodott. Amikor tudomására jutott, hogy a király és a legátus a kunok mielőbbi megzabolázására ürített serleget, felzendítette László ellen az egész kunságot. Most már Alpra, Árbócz, Ozor és a többi vezérek sem ellenkeztek, mert nagy titokban érkezett vendégük Oldamur, a fekete-kunok hercege, a nogaji kipcsak-tatár kán régi hűbérese is tüzelte őket. Ígéretekkel.

– Eladott már királyotok benneteket Rómának! – hangoztatta a Kárpátokon-túli herceg, a vezérek közös lakomáján, majd nagy ravaszul így folytatta: – Ám de azért ne búslakodjatok! Hisz kettőn áll a vásár... Ő, ha oda is dobott benneteket a pápának, hát egyszerűen nem mentek bele az egyezésbe! Meg aztán; az ilyen fejedelemmel, aki hol ide, hol oda táncol, hát le kell számolni!

Néhány pillanatnyi csönd...

– Igaza van a mi kedves ronokunknak! – lelkenedett elsőnek Törtel.
– Utunkból el kell söpörni az ingatag jellemű Lászlót!

Sokan megdöbbentek a hallottakon, mert a jelenlévők jól tudták, hogy a kun vezér és a király igencsak közeli rokonok, akik gyermekségükben még játszópajtások is voltak.

– Hát ha nincs más mód, így teszünk! – bólogatott az ősz Árbócz.

Ismét Oldamur szólott:

– Király ide, király oda, nem bír az erőt venni rajtatok! A fél világ látja, hogy száz felé húz országa... Rajta, kun testvérek! Segítségemre bizton számíthattok.

– Győzni fogunk, győzni! – kapott a szón Törtel és borral telt kupáját boldogan emelte a fekete-kunok medvebőrmellényes hercegére. Valamennyi italos edény a magasba lendült.

Az ünnepelt vendég élvezvén szép sikerét, peckesen kidomborította a mellét, s így nyilatkozott:

– Testvéreim, szövetségeseim, a megyeriek felett kivívott győzelem után lesz majd virágzó, szabad tartományotok akár itt, akár túl az erdőelvei hegyeken..!

– Huj, huj..! – kiáltozták sokan, és dobbantottak hozzá lábaikkal. A felbiztatottaknak immár túlságosan is hevesen vert a szívük. Hittek a csásos ígéreteknek. És 1280. augusztus utolján megharsantak a harci kürtök. Ezer és ezer mokány kun szállott haditáborba a Tisza-Maros szegeletében a törvényes király ellen.

Hogyan zajlott a híres hódtói ütközet? Miként vesztettek rövid másfél óra alatt csatát a zendülők? Mindezeket tudjuk már Kézai gestájából. A szószátyár Oldamur beígért „segítsége” elmaradt és csak a keserű bú szegődött a hontalanná vált kunok nyomába.

Egyhamar felvidultak azonban a kivívott diadal után a főpapok és a magyar sereg megmámorosodott vezérei. Csupán a királyt örvendeztette a legkevésbé ez a látszatgyőzelem, mert amikor higgadtan elgondolkodott, rádöbbsent arra, hogy eddigi pályafutásának a legzordabb epizódját jelenti Hódtó. Világos lett előtte, ami ott végbement, az nem volt más, mint ostoba testvérmészárlás.

Ó, micsoda jajjal zokogott a „szánom-bánom” Kötöny fejedelem kései sarjadékának bensőjében..! A lelkiismeret roppant hatalom, azt elhallgattatni sem erő, sem értelem nem képes.

Az anyakirályné pedig – aki tudta, hogy fia az izgága főpapok és a vagyonéhes oligarchák foglyaként verte le az elkeseredett kunokat –, csak sírt, imádkozott heteken át palotája rejtekén. Ezt megelőzően gyakran figyelhette őt a jámbor vallásos nép az ugyancsak Gricsdombon épült Szent Márkról elnevezett nagytemplomban; midőn együtt zsolozsmázott udvarhölgyeivel. Most bezzeg egy vasárnapon sem látta őt senki a fejedelmi díszhelyen.

Közben meglepő gyorsasággal jöttek a pletykaszerű híresztelések az ország szívéből, hogy a király és hitvese között súlyos nézeteltérések zajlanak. Budán még csak suttogták, de Zágrábban már széltében-hosszában tárgyalták a főrangú asszonyságok és urak, hogy „kun” László és szicíliai Izabella nem szeretik egymást...”

A királyi pár házastársi viszonyának romlását még csak fokozta az a levél, melyet a pápa öszentsége intézett a fejedelmi hitveshez. Íme, néhány mondat a tartalomból:

„Amíg a magyarok királya alig cselekedett valamit a magyarországi kereszténység ügyében, addig az igaz lelkiületű Izabella királyné szinte férfias odaadással buzgólkodott a katolikus anyaszentegyház kebelén, s erélyesen ellent állott az idegen nép közt szerte eláradt bűnös és mértelyező tévelygéseknek...”

A levél – mely utóbb pusztá véltelenségéből a király kezéhez is elkerült – azt bizonyította, hogy a pápa ez átlátszó dicsérettel engedelmes eszközzé szeretné tenni Izabellát a csapongó vérmérsékletű férj sakkbantartására.

Hónapokkal a szomorú emlékü hódtavi csata előtt László, mint szívesen látott vendég, gyakran felkereste a nyár hevétől elárasztott kun szállásokat. Mindig testvérként jött ide, hiszen úgymond „a vér nem válik vízzé”, és miért is tagadná meg kun származását? Ilyesmiről nála szó sem lehetett. Örömeiben, bánatában együtt mulatott, együtt emelte a boros kupát a cserzett arcú kun urakkal, s ha esteledett, végigcsókolgatta pajzán kedvében a barna bőrű, illatos testű leányokat a szellős sátrak előtt. Arra gondolt ilyenkor, hogy miért is volna más az élete egy olyan fejedelemnek, akit akarata ellenére összeházasítottak egy idegen nép koronás urának ismeretlen leányával. De hát azok az átkozott közös hatalmi érdekek...

Ekkor kötött – ezen a veszedelmesen forró alföldi nyáron – mély igaz barátságot a király a sötét hajú, éjfékete szemű Éduával, egy nemes kun család bájos vadvirágával. (Édua, vagyis Ed-Ova kun nyelven annyit tesz, mint vadvirág.) Ez a csábosan szép, alig tizenhat esztendő leányzó legalább olyan őszinte szerelemmel csüggött a deli Lászlón, mint az őrajta. Naphosszat ábrándozva bolyongtak a folyóparti zizegő fűzek alatt, s órákon át vidám kacarászással

kergetőztek a szelíd halmok oldalában. Aztán daloltak napestig... Füttyült is a király az országos gondokra!

De egyszercsak vége lett mindennek, ami szép, s ami izgató, jött a háború félelmetes angyala, és ömlött a drága vér Hódtó alatt.

Mivé lett a tiszta szép szerelem? Hová tűnt a fejedelmi szívet hódító csodalány..? A szétzilált sorsú menekülőkkal izzadva nyargalászó apró kun lovak elvittek mindent, mindent a fehér homlokú fagyos bérceken túlra.

A dolgok előzményéhez tartozik még az is, hogy Erzsébet királyasszony tudott erről a nagy lángolásról. Sőt, nemcsak tudott, jól ismerte Éduát piciny pólyás korától.

A leány atyja, a derék Bartus, Árbócz vezér kirpóbált régi katonája volt. A seregben az alacsonyabb rangot viselő vitézek soraiban foglalt helyet. Három fia közül Kartal és Miklós – Édua testvérbátyjai – a kiváló kun íjászok mint hadnagyok szolgáltak őszinte odaadással Kemenes úr vezérlete alatt.

Az atya büszke volt a fiúkra. Ez különösen kitűnt abból, amikor az öreg harcos egy alkalommal így nyilatkozott róluk: „Ezek, ha kiröppentik nyilaikat, mindig beletalálnak a célba, mert olyan a szemük, hogy tán még a sas is megirigyelhetné tőlük..! De ha szablyára kerül a sor, azt is úgy villogtatják, akárcsak sistersgő tüzeit a haragos ég..!” Bartus legkisebbik gyermeke pontosan három esztendővel maradt el Édua mögött. Ő zárta be a sort, és mint atyai nagyapját, őt is Dormánd néven szólították.

E derék legények nemzőjéről érdemes megjegyezni: többek között a Morva mezőn zajlott nevezetes csatában szerzett önhomloka köré hervadhatatlan babérok.

„Csak az az igazi vitéz ember, aki túl tesz az apján!” mondogatta gyakorta fiai és cimborái társaságában a tisztos katona. E szólás-mondás a huszadik tavaszát megért Kartal esetében aztán ugyancsak különösképpen megfelelt a valóságnak, mert a hősi gyermek három sebet is kapott a heves hódtavi ütközetben.

A vihar elmúlt... Szerencséjükre életben maradt a család minden tagja. Szomorú szívvel hánykolódtak ők is a nyeregben, ismeretlen tájak felé tartva, hogy mielőbb a nogaji tatár kán szolgálatába hajtsák nehéz gondoktól megsúlyosbodott fejüket. Hej, pedig nem oly régen,

amikor a király édesanyja Árbócz úrnál járt rokoni látogatóba, a büszke nézésű Kartal hadnagy is ott állott a nagy kerek vezéri jurta előtt a válogatott őrség daliái között.

Egyszer meg az ügyes kezű Édua font gyönyörű vadvirágfűzért a szép királyasszony homloka köré. De a figyelmes leányzó a saját hajának díszítéséről sem feledkezett el, hiszen ott volt alig egy íjlövésnyire tőle a fiatal király.

Hogyan is volt ismerkedésük..? A fegyveres vitézi játékok egybesereglett báméskodói között látta meg úgy istenigazából az ifjú László, hogy Édua fejedelmi drágakő, akit magához kell ragadnia, s akit szívből szeretnie kell...

A fiam, a mi kegyelmes urunk sohasem lesz boldog az ő Izabellájával... – suttogta egy őszi naplementén Erzsébet, amikor gazdag dalmát kalmárok fényes lakomájára készülődött. Már éppen indulóban volt, hogy eleget tegyen a meghívásnak.

Szendrői Ilona, a nemrég elhunyt macsói bán teljesen árva unokája kettesben lévén a fejedelmi özvegyel, tisztán hallotta a sóhajt. Ő, mint a legbensőbb udvarhölgy, Erzsébet kitüntető bizalmát élvezte. Ezért bátran feltette hát a kérdést:

– Miért nyugtalankodsz, jó királyné..?

A rajtakapott úrnő összerezzen:

– Hát meghallottad..?

– Minden szódat, kegyelmes...

– Ó, te lelkenek másik fele..! – mosolygott szelíden a kedves leányra Erzsébet. – A fiam... Tudod, a fiam és Izabella...

– Tudom nagyasszonyom, de ne gondold most ilyesmire!

– És miért ne..?

– Csak..! – ölelte át az úrnőt gyermekies szeretettel Ilona. – Inkább jer kérlek, és siessünk, hogy minél előbb örvendj, szórakozz ama gazdag és vidám kereskedők társaságában!

– Helyesen beszélsz, én drága barátném! – bontakozott ki az ölelő leánykarokból a földerült Erzsébet. Még csak egy röpke pillantás a márványkeretes nagy velencei tükörbe és már indultak a négyszögbe zárt palotaudvarra a széles carrarai kőlépcsőkön lefelé.

A négylovas csukott fekete hintó rövidesen kigördült a feltárt kapuszárnyakon, aztán egyre sebesebben hagyta el a Grics-dombot.

Néhány nappal a jól sikerült lakoma után Szendrői Ilona egy alkalmas időpontban – miután kíváncsiságát nem palástolhatta tovább – Erzsébet elé toppant kérdésével:

– Úrnőm! A dalmata kereskedők vigalma előtt azt mondtad, hogy a király sohasem lesz boldog Izabella királynéasszonnyal.

– Ó, igen...

– És mi rejlik e szomorú való mögött?

Erzsébet a leány szemébe nézett:

– De akkor azt felelted sóhajomra, hogy tudod a dolgokat!

– Tudom, azaz valójában inkább csak sejttem...

– Hát jó, elmondok mindent! Csupán arra kérlek, ülj ide mellém, s figyelmesen hallgasd szómat!

– Bizony, hogy hallgatni foglak!

S az udvarhölgy helyet foglalt a kényelmes heverőn. Amíg a bágyadt délutáni napsugár bearanyozta őket az öles ablakon át, a királyné Ilona vállára bocsátotta jobbját:

– Kedvesem, amit ma tőlem hallasz, legyen a titkok titka! Ezt megkövetelem! Bár tudom, hogy a hallgatás inkább a férfiemberek erénye...

– Meglásd jó királyném, az én erényem is lesz!

– Akkor kezdem a históriát: László és Izabella már a bölcsőben jegyesek lettek, mely elszakíthatatlan kötelék. Tudod leányszó, a trónust a trónushoz kötik még idejében a fejedelmek. Így fűzte nagy gonddal az én hites uram István is Károly szicíliai király trónusához önnön trónszékének a lábát azzal, midőn a két gyermeket huszonkét hónapos korukban – mert pár nap híján egy idősek – jóformán összeházasították. Odakünn az egyszerű nép világában az eljegyzések felbonthatók, de a mi szűk köreinkben ez már bizony valóságos frigynek számít, s felbontása országok közötti súlyos bonyodalmakhoz vezethet. Megértesz, Ilonám?

– Meg, nagyasszonyom!

Erzsébet folytatta:

– Nézzük a fiamat..! László úr szittyá, nomád kun fajta, aki nem tud egykönnyen beleilleszkedni a palotákban lakozó fejedelmi személyek és főuraságok fennköltnek nevezett életmódjába.

– Ez érdekes! – álmélikodott Ilona. – Pedig az igazi kun csak te lehetsz, hiszen István úr az Árpádok sarjadéka volt.

– Egyszóval arra gondolsz, hogy a tiszta szittya nomád fajú csak én lehetek?

– Valahogy így... De hát úrnőm, te és a kegyelmes király is fényes, előkelő udvari nevelésben részesültetek...

– Gyermekeim esetében csakugyan ez a valóság. Ők beleszülettek a bíborba. Kőpalotában látták meg a napvilágot.

Szendrői Ilona értetlenül bámult Erzsébetre.

– Azt mondd, csak a gyermekeid esetében..?

– Úgy bizony lelkecském, ez a valóság! Én a szabad kun pusztákon egy szellős bőrsátorban születtem valahol a Felső-Tisza folyásánál.

– No, ezt így még sohasem hallottam!

– Ugye, nem..? – kacagott fel a királyné. – Azonban látom, hogy kun származásomról már ezelőtt is szereztél tudomást.

– Természetesen hallottam felőle tőled is, másoktól is, kegyelmes úrnőm, de a dolgok hogyan s mikéntjét sohasem firtattam! Csodálatos... Azt mesélik a kunokról, hogy könnyen haragra gerjedő emberek.

– Ez nem dajka mese! A szittya nomád fajta mind ilyen!

– És te mégis mily szelíd és jóságos vagy úrnőm!

Erzsébet most már percekig tartó nevetésbe csapott. Szerfölött mulattatta bájos udvarhölgyének ártatlan, gyermeki lelkülete. Heves kedvében többször magához szorítgatta, miközben mindig egy-egy csókot nyomott pirospozsgás orcájára.

– Akkor legalább most megérted László urunkat is, hogy miért olyan, amilyen! – folytatta a nagyasszony, visszanyerve komolyságát, s nagyot lélegezve fennen hangoztatta: – Őbenne Kötöny úr csapongó, szabad lelke lakozik!

– Kötöny urat mondottál! Ki volt ez, királyném!

– Szeretnél hallani felőle egyet s más?

– Ó, nagyon! Hiszen a neve teljesen ismeretlen előttem!

A királyné szeme a végtelenbe révedt:

– Hát hogy ne legyen ismeretlen... a nagyatyám volt ez a Kötöny, az atyám atyja, a szabad kunok fejedelme! Atyámat pedig Tarjának

nevezték... Tudod? Tarján vezérnek... Ennek meg én vagyok az egyetlen életben maradt magzatja...

– Értem! És régen megholt ez a nagy kun fejedelem?

– Igen! Tarján is, és az egész családom... Ezerkettőszáznegyvenegyet írtak akkor, leányom!

– A tatárdúláskor..?

– Közvetlenül előtte, amikor Dénes nádor már a Vereckei szorosban várta maroknyi seregével Batu kán hadait.

– Igen, Dénes nádorral hallottam már... És tulajdonképpen mi történt a kun fejedelmi családdal?

– A nagyatyámra ráfogták a megyeri főpapok és a főurak, hogy titokban a tatárokkal cimborál, ezért a budai várbörtönbe zárták családdal. Aztán ellenük lovalták a budai polgárokat. Ezek rájuk törve valamennyiüket kegyetlenül meggyilkolták... Csak én maradtam meg egyedül, a véletlen különös játéka folyamán...

– Szörnyű! – rázkódott össze Ilona. Majd megragadva a királyné kezét, könnyes szemrehányással tekintett elborult orcájára: – Ó, hogy ezt eddig sohasem mondtad nekem, édes úrnőm!

Erzsébet felsóhajtott:

– Most jött el az ideje, hű barátnőm!

A megrázó elbeszélés végül azzal fejeződött be, hogy IV. Béla király atyja helyett atyja lett az árvának. S midőn ezután más fák fonalát kezdték az úri hölgyek magányukban gonbolyítani, férfias kopogtatás hallatszott a kemény tölgyfaajtón. Az elhangzott "Szabad"-ra egy kerek képű, fiatal palotás vitéz lépett be hódoló tisztelettel.

– Nos, Tarpa vitéz..? – emelte pillantását a hadnagyra a királyasszony.

– Engedelmet, kegyelmes nagyasszony..!

– Halljuk, mi hírt hoztál?

– Törtel vezér úr ökegyelmessége várakozik a vendégeket fogadó teremben!

Erzsébet összerezzen meglepődöttségében.

– Törtel unokaöcsém itt..?

– Igenis..! Követségbe érkezett harmad magával. Kegyelmességeddel óhajtanának szót váltani!

A megriadt királyné most Ilonára tekintett:

– Tudod édes szívem, ők azok, akik a hódtavi vereség után kimenekültek az országból! És te Tarpa fiam, bocsáttasd be őket ebédlőtermembe! Tétessz eleibük ételleket és italokat. Messziről jöttek, szükségük van az ilyesmire. Továbbá, add értésükre, hogy egy rövid óra eltelte után fogadom őket, s megtudakolom tőlük váratlan idejövetelük célját!

– Parancsod szerint lésszen minden! – bókkolt a hadnagy.

Ekkor a királyné távozást intett, s az ifjú elsietett.

– Te pedig vélem jössz Ilonám! – cirógatta meg barátsággal a bájos udvarhölgy barna hajfonatát Erzsébet.

A hűséges szempárban lelkes tüzek lobogtak. A meggyeszempiros ajak majdnem suttogva kérdezte:

– Mit határoztál, nagyasszony..?

– Semmi különöset! Egyszerűen mindketten más öltözetet váltunk, s te a jobbon lész a fogadáson...

A jelzett idő lepergése után a királyné székében ülve, rangjához illő fényűzéssel fogadta a kun vezért és két társát.

– Isten hozott, kedves Törtel! Örvendek látásodnak. Mi járatban vagy kies hajlékunkban?

– Üdv néked, kegyelmes úrnő! Hát hogy mi járatban volnék..?

A kun herceg enyhe zavarral küzdött. Megbabonázta régnemlátott unokanővérének, a legszebb Árpádházi királyasszonynak a tekintete. Erzsébet azon nyomban tudomásul vette, hányadán áll a dolog, odalépett rokonához, a jobbját csókra nyújtotta. Törtel remegve emelte ajakához a bársonyos kezét.

– Nos, dárda Törtel, hallgatlak!

A vezér előbb hümmögött, aztán rákezdett mondókájára.

– Ugyanis nyomós oka van annak, néném!

– Gondolom! – szólt közbe a királyné. – Dejszen két hosszú esztendő óta bizonyára megnyugodtatok már vendéglátóitoknál?

A vezér nagyot sóhajtott:

– Hogy megnyugodtunk volna..? Az még messze van!

– Hát akkor..?

– Hiszen éppen azért jöttünk elejbed, hogy hányatott sorsunk mielőbbi megigazításában te légy segedelmünkre!

Erzsébetet láthatóan meglepte a beszéd.

- Hogyan gondolod a dolgot, herceg..?
- Egyszerűen, jó néném! Szót emelsz ügyünkben!
- Hol? Kinél..?
- Király urunknál!
- Lászlót értsem, ugye?
- Egyedül őt! Hát van rajta kívül nekünk e kerek világon más királyurunk, ó, kegyelmes asszony?
- Én biz nem értelek, herceg! – álmélkodott színészkedve Erzsébet. – Hiszen vagyon néktek igaz barátotok?
- Nekünk..?
- A királyné fölemelte hangját:
- Legjobb tudomásom szerint ti a nogaji tatár fejedelem szolgálatába szegődtetek!
- Látszólag... Meg aztán először azt hittük...
- Akkor szolgáljátok csak hűséggel és bizalommal a ti dicsőséges Oguldáj uratokat, és ennek hűbéresét, Oldamurt!
- Soha királyné, soha..!
- Megharagudtatok mindkettőjükre?
- Erre a kun herceg máris folytatta panaszát:
- Jogos a harag, kegyelmes úrnő. Életünk és szablyánk az kell nekik, meg íjaink! De mit adnak ők nekünk vérünk hullásáért?
- Ti tudjátok, urak!
- Hogy is ne tudnánk? Semmit..!
- Pedig úgy hallottam, szabad tartományról is szó esett...
- Ó, igen! Miért tagadnánk? László úr elűzött minket, miként a rossz cselédek szokták. Hazátlanok lettünk... Most meg már a fekete-kunok is haragszanak reánk...
- Miért haragudnának? Rokonaink azok!
- Hát rokonaink... És mégis fáj nekik, hogy állataink ott legelnek az övéikkel. Folyton azt vetik a szemünkre, minek jöttünk el a megyeriektől. Vagyon ott folyó, mező, meg erdő elég. A hal, a vad, a legelő éppen csak hogy nekik is elég...
- És ez igaz?
- Féltékenyek ránk. Irigyek azok, dicső úrnő..! – bizonygatta Törtel két társa, a két őszes halántékú kapitány.

– A gyalázatosak! – lobbant haragra Erzsébet. Most már nem színlelt tovább. Véreivel érzett idáig is, csak próbálta őket. Aztán szava elakadt. Szeméből könnycseppek hullottak.

Szendrői Ilona, ki ott ült a királyasszony közelében, nyomban észrevette úrnője meghatódottságát.

– Légy erős, kegyelmes királyné... – suttogta az udvarhölgy.

A könnyes orcán szelíd mosoly suhant át.

Törtel zavarodottan sütötte le a szemét. Az idősebbik kun kapitány valami különös érzéstől hevítve odarokkolt a királyasszony lábai elé. Torkából elcsukló hangok törtek fel.

– Jóságos úrnő! Kérlek segíts mirajtunk, nyomorult hazátlanokon! Szólj ügyünkben a királynál, hogy vessen fátylat a múltra.

– És fogadjon vissza bennünket! – egészítette ki csengő hangján Törtel a térdeplő öreg katonát.

Erzsébet az egész jelenet alatt udvarhölgye kezét szorongatta, erőt nyervén így, hogy hangosan fel ne zokogjon. S kevés idő múltán midőn győzött érzelmein, eképpen szólott:

– Lám, lám, jó Törtel öcsém! Miért is zendültetek fölkent királyotok ellen? Inkább a tűzbe hánytátok volna fegyvereiteket!

Az ifjú vezér odatérdelt ősz társa mellé, s bűnbánó főhajtással valósággal gyónni kezdett:

– Megvallom néked, kegyelmes királyné, hogy a zűrzavaros időkben Oguldáj biztatott bennünket hű vazallusa, Oldamur herceg által. A sok ígéret elbódította elménket. De ennek dacára, ha a dölyfös magyar urak és a hamis lelkű egyháznagyok nem tüzeltek volna annyit ellenünk, esküszöm, nincs zendülés!

– Elhiszem, – bólintott Erzsébet, – és hódtói tragédia sincs, jó Törtel öcsém!

Az állva maradt kun vitéz is odatérdelt most a nagyasszony lábaihoz és esdve kérte a közbenjárást.

Erzsébet mélyen magába szállt. Szép orcájára kirajzolódott a helyzet szülte gond. Nem csekély dolog volt az, amit a kun nép követői kértek tőle. A rövidke percenél, míg hallgatott, arra kellett, hogy felmérje a lehetőségeket, de ugyanakkor a gonoszságokról, s megátalkodott kun gyűlöletükről ismert papok és oligarchák ábrázatai is ott vibráltak lelki szemei előtt. Egyszer csak különös erő ömlött el tagjaiban.

– Véreim, keljetek föl térdeitekről! Szabad kunok vagytok ti és nem szolgák, hát miért térdeltek..? – zengte ércesen.

A három marcona férfi egymás után felállt. A nagyasszony pedig folytatta:

– Atyáink istene nem hagyhat el bennünket! Közös nagy ügyünkben megkövetem hát a királyt.

– Dicső úrnőnk, ez igaz? – kérdezte Törtel ámulva.

– Néhány nap, és már indulok is Budára! Legyen bár ezer ördögtől körülvéve a király, meggyőzőm őt! Igen, meggyőzőm Lászlót, elvégre az anyja vagyok..!

A vitézek felujjongtak. A következő másodpercekben összeölelkezve csókolták egymást. Törtel maga is mintha enyhe részegséget érzett volna a nemvárt öröm miatt. Szívének nemes indulatától inkább, mint forró homlokától hajtva, nyomban előre szökkent, s félrevetvén az európai fejedelmi udvarokban szokásos valamennyi etikettet, boldogan kebelére szorította Erzsébetet.

A fejedelmi úrnő a későbbeni beszélgetés során megtudta rokonától és a két kapitánytól, hogy Oguldáj és Oldamur kipcsak-tatórokkal, besenyőkkel, fekete-kunokkal, valamint László világgá üldözött kunjaival Magyarország dulására készülnek.

– Testvéreink, akik csupán megtúrt lakói a két számító fejedelem tartományának, maguk között erről a tervről hallani sem akarnak! – magyarázta Törtel, majd így folytatta: – Minden vágyuk a békés visszatérés, a régi lakóhelyeiken való nyugalmas letelepülés. Csak egy biztató üzenetet várnak László királytól, és már jönnek is.

Erzsébet figyelmeztetőleg emelte fel ujját:

– Jó öcsém, fölöttébb vigyázzatok a dolgokkal! Ha a kán és a herceg hírül veszi elszakadási szándékotokat, sereget küld ellenetek! Óvakodjatok tehát a kémektől és az árulóktól!

A küldöttségben járók, akik nagy utat tettek meg a nyeregben, egy kis pihenőre tértek. Alkonyattájt kúrtharsogás hívogatta őket a Gricsdomb alján lévő szabad térségre. A sokféle színben pompázó sátrak mögött, hol ezernyi nép hullánczott, nem várt meglepetés fogadta a kedves vendégeket. Ugyanis a figyelmes Erzsébet többek között ökörsütést rendelt a tiszteletükre. Ez amolyan ősi kun szokás volt,

mert ha a király, vagy bármelyik közeli hozzátartozója ellátogatott az alföldi kun-szállásokra, hasonló fogadtatásban részesült.

Most pedig közelebbit Törtelről:

Ő volt a királyasszony legifjabb unokatestvére. A deli vezér László úrral gyerekeskedett egy sorban, kitől kerek három esztendővel volt korosabb. Együtt úzták a különböző játékokat, együtt lovagoltak, úsztak, birkóztak, s együtt sajátították el a hadakozás tapasztalt mestereitől az ijjal való bánást, meg a görbe kun szablya veszedelmes forgatását. De még a betűvetés tiszteletreméltó tudományát is fej fej melletti küzdelemben tanulták a budai palota tudós papjától, a szigorú Kézai Simon mestertől. Aztán – mi sem természetesebb – közösek voltak az apróbb csínytevésekben. Ilyen volt a sokból például az is, midőn egyszer a várudvar mélységes kútjába vetették a birka türelmű Gergely ispán tollakkal ékesített vitézi fejfedőjét. És Erzsébet látván a villogó tekintetű Törtelt, az egykori pajkos kisfiút, mindezekre visszaemlékezett. Az arc, a huncutkás mosoly ugyanaz... csak az esztendők suhantak el.

Közben a zágrábi nép a szabadban, a királyasszony és jókedvű udvara pedig a palota legnagyobb termében vigadozott zeneszóra hajnal hasadtáig. Fáklyák és gyertyák fényében a táncoló lábak szilaj ritmust doboltak.

A kegyelmes úrnő, ki a maga szűkebb körében inkább a szemlélődésnél kötött ki, a szeme sarkából rokonát figyelte titkon, midőn az csak a bájos Szendrői kisasszonnyal mulatta az időt. Mi tűrés, tagadás, Ilonának is szerfölött a kedvére való volt a tűzről pattant kun vezér. Egy tapasztalt elme csak azt következtethette ki ebből, hogy itt már szövődik valami.

A szokatlanul kellemes novemberi éj önfeledt órái azonban könnyű pillangóként elrepültek. A követségben járó szívesen látott vendégek pár nap múlva lóra kaptak, s elnyargalásztak Zágráb városából. Vitték magukkal a biztató reménységet messze keletre, a Dnyeszter folyó gyepes, bokros vidékére, hogy a szabad vitézi életre született nemes kunok nem lesznek talán már sokáig a nogaji tatár fejedelem félrevezetett és kiszolgáltatott alattvalói.

* * *

A Grics-dombot uraló négyszögletes palota nehéz tölgyfakapuja amikor döngve bezárult a három vendég-lovas távozása után, az őrség fürge lábú hadnagya egy kisebb irattekercssel igyekezett nagy sietséggel a királyasszony színe elé.

– Kegyelmes úrnőm! Rokonod, az ifjú herceg küldte...

Erzsébet meglepődve nyúlt az írásért.

– A herceg? Hm..! De hiszen szólottam Törtel úrral, mielőtt vitéz társaival útra kelt!

– És azt parancsolta – folytatta a katona, – ha már messze járnak a palotától, akkor adjam át e levelet kegyelmes nagyasszonyomnak!

– Köszönöm! – intett könnyedén a királyné, aki palotás tisztjének távozta után szétteregetvén a kis tekercset, nem csekély érdeklődéssel fogott az írástudó kéztől hevenyészett sorok olvasásához.

A tartalom a következőképpen hangzott:

„Kegyelmes Királyi Néném!

Kérlek, légy jóságosan elnéző irányomban, hogy lelkemtől indítatva fennkölt személyed nyugalmát háborítani merészelem. Ékes fejedelmi lakodban ama szép napok, melyeket oldaladon töltöttem, tovaszálltak ugyan, de gráciád fénye beragyogja előttem az utat, midőn tornyos városodat immár elhagyom!

Köszönet a kedvességért és megértésért, amelyben bennünket, a kun nép küldötteit részesíteni méltóztattál! De még inkább illessen köszönet ama fáradozásért, melyet hányatott sorsú fajtánk megyeri földre való visszatelepítése érdekében eszközölsz majd kegyelmes király urunknál. Elholt atyáink és testvéreink szelleme segéljen minden ezirányú buzgolkodásodban!

Végezetül megjelentem, hogy nyugtalan szívem itt marad udvarodban, hű barátnédnál, a bájos Szendrői kisasszonynál. Én ez ifjú úrnőért rövidesen eljövendek, s őt a magam számára kegyelmes kezedtől hitvesemül kérem.

Hathatós támogatásodat ez irányban is esdi, és magát a későbbi időkben is kegyes pártfogásodba ajánlja:

Ogdul fia Turtul

a pusztai szabad kunok második főkapitánya. ”

– Ez igen csak tapintatos leánykérés volt! – nevetett fel csöndes magányában a királyasszony, majd félig hangosan, félig gondolatban

hozzátette: – No, de lássuk, mit szól a dolgokhoz a szűz..?!

Kis ezüst csengőjének jeladásával beszólította hát a folyósóról egyik arra ögyelgő palotását. A szolgálatkész ifjút arra kérte, sürgősen keresse meg a szóbanforgó udvarhölgyet és bárhol akad reá, küldje nyomban hozzá. Alig telt bele egy fertály óra, s Erzsébet kívánsága teljesült. Ott állott előtte heves lélegzéssel, hullámozó kebelével az üdepiros orcájú Szendrői kisasszony. A szép leányzó máris mélyen meghajtotta magát:

– Az én kegyelmes úrnőm, hivatni méltóztatott!

– Igen tündérem, hivattalak! És nem csekély örömet jelent számomra az, hogy ily hamar elibém toppantál!

– Éppen két barátnémmal beszélgettem a lovagterem előtt, midőn megszólított Szabolcs vitéz, hogy siessek, úrnőm vár...

Ekkor a királyasszony fölkelte díszes karosszékéből, s rejtélyes mosollyal meglebbentette a jobbában tartott írást.

– Leányom, e levél most kettőnket halaszthatatlanul fontos beszélgetésre késztet!

Ilona ösztöne súgott valamit. Ábrándos tekintetét Erzsébetre függesztette:

– Vélem kapcsolatos dologban, úrnőm?

– Ráhibáztál! – bólintott a királyné, s átnyújtotta udvarhölgyének a sokat mondó sorokat. – Olvasd!

Az írástudó szép leány szeme végighaladt a kusza betűsorokon, s a formás, piciny ajak majdnem pityeregve mondta:

– Micsoda vakmerő ez az én pusztai lovagom! Alig ismerjük egymást, és íme, máris a kezemet esdi!

– Kedvesem! – válaszolta Erzsébet. – Íratlan törvénye ez a férfi nemnek. Övék a kérés, mienk a megadás. Aztán a szabad kunok szabadon házasodnak. Úgy emlékszem, erről már egykor szólottam...

– Igen úrnő, emlékszem reá!

A királyasszony játékosan beletúrt Ilona hajába, aztán megcirógatta a selymes finom orcát:

– De most hadd kérdezzek tőled valamit, bogaram! Remélem, őszinte választ kapok? Végy úgy, mint ha az anyád lennék!

A leány csókkal illette az őt simogató jobbot:

– Kegyelmes asszony, titkom sosem lész előtted! Kérdezz..!

– Szereted-é Törtelt..?

Az udvarhölgy térdre esett Erzsébet előtt. Orcáját a tenyerébe rejtette, s így válaszolt mély indulattal:

– Szívemből szeretem őt!

– Helyesen teszed! Törtel derék vitéz! – Vajh, leszel-é hűséges élettársa, ha majd egyszer eljő az óra..?

– Ó igen úrnőm, leszek! Hő vágyam ez...

Erzsébet meghatódottan magához emelte az ártatlan leányzót, s annak lázban égő orcáját csókkal illette. Most már nem csak igaz barátnjeként, hanem közeli rokonaként szerette őt.

Az érzelmi hullámvész midőn elcsitult, a másnapra tervezett utazásra terelődött a szó. Előzetes hírnök nem is ment Zágrábból Budára. A nagyasszony úgy határozott, hogy ha majd feltűnnek a budai tornyok, akkor küldi csak anyai üdvözetét a királynak. Erzsébet előre kuncogott azon, miként lepődik meg a koronás fiú e hirtelen betoppanáson. Csupán akkor borult el ábrázata, amikor a számkivetett kunok visszatelepítésének nehéz kérdésére gondolt. „A szülő kívánsága parancs!” – vigasztalta tenmagát, s közölte Ilonával, hogy udvarhölgyei sorából ő lesz az a választott, aki elkíséri a hosszú, fárasztó úton. Ezért közösen láttak hát a nagyon hamari készülődéshez.

Erzsébet a lázas sietség ellenére is megfontolt utasításokat adott a várnagynak, a palotásoknak és a tekintélyes számú cselédségnek, majd aznapi dolgát-gondját befejezván, éji nyugovóra tért. A fáradtság lenyűgözte tagjait. Mennyezetes ágyában hamar el is nyomta a jótékony álmot, de a kora reggeli kürtszó már ébren találta. A fürge vitézi nép és a dologhoz szokott szolgálószemélyzet lüktető sürgése, forgása további tettekre serkentette.

Kis idő elteltével hetet kongattak a Szent Márkusról elnevezett nagy templom karcsú tornyában. Ugyanebben a percben kigördült a vár udvarából a fejedelmi utazókocsi, mely tizenkét lovasvitéztől kísérve a messze Budának tartott.

Észak felől váratlanul csípős, hideg szél csapott az előre kémlelő férfiszemekbe. Így köszöntött be a december.

HARMADIK FEJEZET

A fehérvári hadiúton

A havas bástyafő mellvédjének támaszkodó Gergely várnagy előtt az a mokány termetű kun vitéz állott a késő éjszakában, akit Erzsébet királyasszony menesztett lóháton Buda várába, közeledő érkezésének hírével. Jobbról és balról két fáklyás őrszem gondoskodott a szükséges világításról.

Péterfia uram a tágrameredten is apró, de oly különösen csillogó szempárba nézett. Sok mindent akart hirtelenében kérdezni, ám elsősorban a vitéz kiléte érdekelte.

– Mi a becsületes neved, jó levente..?

– Tarpa! – hangzott kurtán.

Aztán elkezdődött a beszélgetés. Hamarosan kiderült, hogy a bajnok az özvegy királyasszonyt már jó ideje szolgálja, és mint hadnagy a zágrábi palota egyik fontos tisztje.

– Nos hát Tarpa vitéz, – emelte fel a hangsúlyt a várnagy, – jelentsd meg kegyelmes úrnődnek, hogy a király még nem tért meg a pilisi hegyekből, ahol éppenséggel vadászik.

– Hm, hm..! – csóválta fejét a kun tanácstalanul, a várnagy pedig barátságosan folytatta:

– De azért a nagyasszonyt mindenki hűséges alattvalói hódolattal és szeretettel várja egykori lakába!

– Igen! Majd így jelentem!

– Köszönöm vitéz..!

– És mikor érkezik vissza a kegyelmes király?

– Hát hogy mikor..? – töprengett Gergely úr. – Ez bizony fogas kérdés. Hogyan is válaszoljak csak... őszintén megvallom, az időpontot sem én határozom meg!

– Pedig úrnőm legelső kérdése az lesz: „Beszéltél-e a kegyelmes úrral Tarpa fiam?” Én meg azt felelem erre: „Nem beszéltem, jóságos nagyasszonyom! Vadászaton van a pilisi erdőkben...” Nos hát várispán uram, ez aligha elégíti ki a királynét!

– Elhiszem vitéz!

– Azonban a vadászat nem utolsó mulatság! – állapította meg a hadnagy, és sebtiben elmesélte néhány vadászélményét. Bár jobbra dicsekedésképpen volt az, amit elmondott, de a várnagy és a szolgálatos vitézek élvezettel hallgatták. A kalandok változatos előadásából ki-ki arra a megállapításra jutott, hogy csavaringós ész lakozik a mokány kun kobakjában.

Gergely úr ezután feltette a kérdést:

– Gondolom, csak reggel indulsz vissza a nagyasszonyhoz?

– Hát még napkelte előtt...

– Nos, akkor térj nyugovóra! Úgy is fáradt lehetsz. Igaz-é..?

Tarpa bólintott:

– Igaz biz-a!

– És a kegyelmes királyné hol szállt meg..?

– Fehérváron, uram!

Péterfia megjegyezte:

– Bizonyára a királyi öreg rezidenciában...

– A terv csakugyan az volt, hogy ott lészen az éjjeli szállás – felelte Tarpa, – azonban Kanizsát elhagyva összeakadtunk Bertalan püspök úr öngagságával. A szent férfiú fejedelmeknek kijáró tisztelettel viseltetett úrnőnk irányában. Ezt azzal igazolta, hogy bár sietős dolga volt, mégis visszafordult útjából, s hozzánk szegődött. Midőn székhelyének tornyai feltűntek a látóhatáron, hintájával igen gyorsan behajtott Fehérvárra, s a püspöki palotában pompás szállást készítettett cselédeivel nagyasszonyunknak és kíséretének.

Gergely alaposan elámult ezen, hisz a nevezett „szent férfiú” Lászlónak és Erzsébetnek köztudott ellensége volt. Az álnok főpappal egy húron pendült öccse, András egri püspök is, akiről Kézai annak idején megemlékezett gestájában.

A két magasrangú testvér keze hathatóan közreműködött ama ismeretes egyházi átoknak a létrehívásában, melyet a teljhatalommal felruházott pápai követ zúdított a szent szék ibolyaszínű pecsétje alatt a fiatal király fejére.

„És most egy ilyen fondorlatos lelkű papi személy előtt alázza magát a rátarti királyné..?” – tűnődött bensőjében a várnagy, s agyában azt firtatta: Vajon mi rejlik a dolgok hátterében?

A fáradt kun vitézt aztán csakugyan hagyta, hogy éji nyugovóra térjen, akinek az egyik fáklyát hordozó katona mutatta meg az őrtorony melletti kényelmes hálókamrát. A hadnagy gőzölgő paripájáról is szerető gondoskodás történt. Az elcsigázott okos jószág a pompás királyi istállóba nyert bebocsátást.

Gergely úr sem találta értelmét a további virrasztásnak, vette hát az irányt a saját ágyasháza felé.

– Világítsunk..? – kérdezték a fáklyások. Ő pedig széles lendülettel intett, hogy nincs szüksége rá, majd belépett az épület boltozatai alá. A homályos folyosókon ismerte már régóta a maga járását. A második kanyarulatnál Izabella királyné redizenciája mellett vezetett el az útja. A palotarész most csöndes, elnéptelenedett volt. Gergely úr csupán két olasz palotással, Beppoval és Luigivel találkozott. A nápolyi születésű nemes ifjak a folyosó egyik beszögellésében, alacsony asztalkán, égő viaszgyertya mellett valamiféle izgalmas kockajátékkal foglalatoskodtak. Csak akkor vették észre a kései látogatót, amikor az már ott állott előttük széles mosollyal.

– Ejnye úrfiak! Hideg is van, késő is van. Miért nem teszitek el magatokat holnapra..? – dörrent rájuk tréfás haraggal a palota legfőbb öre. Azok meglepetten kapták fel a fejüket.

– Holnapra eltenni magunk..? Hát az meg mi lenni..? – tették fel a kérdést a tanácstalan jámborok.

– No persze, – bólintott a várnagy. – ti még a nehéz megyeri beszédben nem vagytok túlságosan jártasak! Csupán azt mondtam, hogy menjetek aludni! No, dormire, dormire..! Ennyit én is konyítok szép zengzetes anyanyelveteiken.

Most már kacagott a két ifjú.

– Nincs még vége a mi szolgálat..! – magyarázták lelkesen, s invitálták vendégüket, hogy tartson velük a kockázásban.

– Hohó amigók! Nem értek én ehhez! – szabadkozott Gergely úr, és hiába ígérték neki azt, hogy szívesen megtanítyák a játék fortélyára, hajthatatlan maradt. Még egy fertály órát elbámészkodott az olaszok tevékenységén, aztán jóéjt köszönve távozott.

Izabella királyasszony budai udvara majdnem kizárólag itáliaiakból tevődött össze. A két udvari pap közül az egyik, s a négy szakácsból meg a négy lovászból kettő-kettő azonban a távoli Frankhon szülötte

volt. E nélkülözhetetlen személyekről annak idején Izabella édesatyja, Károly király – az Anjou dinasztia megalapítója – gondoskodott. A figyelmes atyát olyan szándékok vezérelték, hogy kedves leánya a messze idegenben is úgy érezhesse magát, mint boldog gyermekkorának színhelyén, a füstölgő Vezúv táján, a meghitt nápolyi hajlékban.

Károlyt utóbb azonban zsarnoki önkényeskedései miatt a kivédhetetlen balszerencse üldözte. Ő, aki VIII. Lajos francia király legkisebb fiaként IV. Kelemen pápától megkapta Nápoly és Szicília trónját, hosszú esztendőkön át, kisebb-nagyobb megszakításokkal tarkítva, elkeseredett lázadókkal vívott véres háborúkat. Végül is a sorozatos harctéri kudarc következtében a szicíliai tartományt teljes egészében elvesztette, és 1282-ben már csak a nápolyi királyságot tarthatta meg.

Alattvalóival szemben tanúsított embertelen bánásmódját, gyakori kegyetlenkedéseit az akkori pápa, III. Miklós két ízben is a szemére vetette, és csupán azon okból kifolyólag tért felettük napirendre, mivel Károly – testvérének, IX. /szent/ Lajos francia királynak váratlan elhúnyta után – 1270 óta a keresztes hadak fővezéréként Róma egyik legbensőbb emberének, úgyszintén a pápai trón legelszántabb oltalmazójának dicsfényében sikerült tündökölnie.

Gergely várnagy miután odahagyta az olasz palotásokat, végigvetette magát eldugott szobácskájába megszokott kemény fapriccsén. Öregedő tagjaiban fáradságot érzett, s az úgy epedett álom mégis elkerülte csalárdul a szemét. Ennek főoka az volt, hogy a közlékeny természetű Tarpa vitéz Erzsébet királynéval kapcsolatban fölemlítette előtte a fehérvári püspöki székben feszítő Bertalan főpapot. A múlt pedig a magány csöndjében visszajár kísértetni, s ez nem lehetett másképpen Péterfia Gergely esetében sem. A néhány esztendeje körülötte zajló történések közül különösképpen egy olyan epizód villant fel emlékezetében, amelynek a tanúja ő volt csak egyedül. Idézzük hát fel ezt a néhai históriát! 1279 nyár derekán Fülöp legátus László király vendégeként a budai palotában tartózkodott. Közvetlen társaságában ott volt a fehérvári, valamint az egri püspök is. Az egyik nap alkonyán, kevéssel a vacsoraidő előtt a három főpap egy kis sétára indult a bástyák körül. A szolgálattevő őrség mindenütt a legnagyobb tisztelettel húzódott félre útjukból, hogy a séta zavartalan legyen. A

derékig érő mellvéd egyik erkélyezett kiugrásánál megállották, s lebámultak a szédítő mélységbe.

Az olasz legátus ide-oda mutogatva kérdéseket intézett hol Bertalan, hol András püspökhöz. A társalgás természetesen deákul folyt. Észre sem vették a közelükben tartózkodó várnagyot, midőn az a mellvédnek támaszkodva éppen az őrségváltást figyelte.

Péterfia uram – kiről már az előzőekből tudjuk, hogy a deák beszédet szinte anyanyelvként ismerte, – arra lett figyelmes, hogy a két magyar főpap egymással versengve vádaskodik az ország törvényes uralkodója ellen. A szentszéki követ ekkor biz nem a szürkellő messzeséget, sem a szédítő mélységet bámulta, hanem a nagysúlyú szavak értelmét szívta magába ravasz mosollyal. És csakugyan, volt mit magába szívnia a mindenre kíváncsi fermóbeli püspöknek. Abból rövidesen a római egyház súlyos átkát kovácsolta pápai szentesítéssel a kun szállásokon oly gyakran tanyázó, s a nomád életet képviselő László koronás homlokára.

Gergely úr előre tudott mindenről, de sajnos nem szólhatott. És talán adott volna-é a forrófejű, meggondolatlan király az ő okos tanácsaira, amikor Erzsébet, a gyötrődő szülőanya is be sokszor meghallgatás nélkül maradt?

Az egyházi átok azonban végérvényesen megmutatta Lászlónak, hogy a szentszéki követ hamisíthatatlanul ádáz ellensége, még ha egy tálból eszik is vele. De nem különb annál az álnok Bertalan, a fondorlatos lelkű András és még egy jó néhány ezekhez hasonlatos hazai főpap sem.

A királyi pár házastársi viszonya már ezt megelőzően szemlátomást romlani kezdett. Sőt az ifjú király miután tudomást szerzett arról, hogy hites neje titkon a főpapság pártján áll, az Izabellának adományozott birtokok javarészét néhány hónap alatt visszavette, s abból a legnagyobb értékkel bírót, a felsőmagyarországi Szepességet özvegy anyjának, Erzsébetnek adományozta.

Péterfia uram, ahogy magányában hanyatt feküdt a priccsén, szünet nélkül a múlt letűnt jeles eseményeire gondolt. Fel is kacagott magában, mivel éppen eszébe jutott a haragvó László, aki fegyvereseivel az egri püspök jószágait dúlatta, majd ezt követően a szörnyen felbosszantott főpap javaiból a haditáborban lévő kun

harcosoknak juttatott. De a legátussal tartó többi főpap is megkapta a magáét, ki így, ki úgy... És az igazságot szerető várnagy fölötébb örvendezett annak, hogy Simon mester, a király pártatlan krónikása mindezeket örök időkre följegyezte.

Ezek az esetek és intézkedések egyaránt keltettek szilaj gyűlöletet és páni félelmet a Magyarország területén munkálkodó egyházi vezetőkörökben.

László későbbben már békülni kívánt, s a hódtavi csatát követő esztendőben, 1281. augusztus 30-ik napján Egerben kelt okiratával nagylelkűen visszaadta András püspök 1279-ben elkobzott birtokait. Egyedüli kivétel csak Túrkeve esetében forgott fenn, ahol a király mellett minden időben hűséggel kitartó (még a hódtavi csatában is László oldalán küzdő) kunok e helységet, s határait örök tulajdonukként megtarthatták.

A hazai főpapságnak azonban újfent volt oka haragudni a királyra, és pedig kivált ama gyöngeség miatt, hogy eltúrte és nem fékezte meg néhány hatalmaskodó főúr garázdálkodását. Rablások, fosztogatások, állatok elhajtása mondhatni napirenden voltak, nem úgy, mint a hajdani nagy királyok – Szent István, Szent László és Könyves Kálmán – idejében, amikor is a gonosz tettek elkövetői életükkel fizettek.

Az elviselhetetlenül komisz és vakmerő csínytevések terén 1281-ben ismét a Németújvári testvérek jártak az élen. Közülük Miklós tótországi bán és öccse Henrik ugyanis Timotheus zágrábi püspök Vaska nevezetű faluját a Dráva folyó mellett, Verőcze vármegyében február hó első napjaiban hadaikkal otrombán feldúlták és kirabolták. A juhokat és kecskéket – minthogy a hatalmas mennyiségű hó miatt el nem lehetett hajtani – bőrükért azon nyomban megnyúzták. Ez alkalommal a püspök íródeákjának hiteles és fennmaradt feljegyzései szerint a faluból kiüldözött ártatlan lakosok közül öt szerencsétlen jobbágyasszony szenvedett a szabad ég alatt fagyhalált.

Ugyancsak az említett gaz főurak Iván bátyjuk szíves közreműködésével Timotheus főpap három faluját is lelketlenül kifosztották. Miklós bán Ivánnal, az akkori szanai és verbászi főispánnal továbbra is egyetértve, Gerzencze vármegyét, melyet László adományozott a zágrábi püspöknek, erőszakkal birtokba vette, s

királyi parancsra sem adta vissza, sőt Timotheus tisztjeit és fegyveres jobbágyait elfogva egy Wrics nevű országos hírű rablóval addig sanyargatta, amíg váltságuk fejében úgyszólván teljes mindenüket oda nem adták.

E határtalan kicsapongásokért aztán a vérig sértett egyházi főember a három elvetemült gonosz testvért 1281. március 25-én Verőczen, a minorita szerzetes rend templomában a hívők serege előtt átok alá, összes birtokaikat pedig szigorú egyházi tilalom alá vettette. László azonban a kisujját sem mozdította a garázdák felelősségrevonása ügyében, hanem inkább hatalmuktól félve 1281. nyarán a legerőszakosabb Németújvári testvért, Ivánt emelte maga mellé a magas nádori székbe. Így tűnt le az a Finta nádor, ki a királyt – mint emlékezetes – 1280-ban az oligarchák zendülésekor lefogatta, megláncoltatta, majd az ugyancsak pártütő Lóránt erdélyi vajda őrizetére bízta.

Németújvári Iván méltóságába ültetése ellen országszerte zúgolódt a főpapság, s a nagyurak közül is számosan, de a fiatal király nem sokat hederített rájuk, hanem inkább a túrkevei kunszállásokon mulatozgatott. Az egykori krónikák szerint Erzsébet özvegy anyakirályné sem nyugodott bele fia határtalan gyöngékezésébe, mert lovasfutár útján terjedelmes és bizalmas levélben küldött kemény hangú dorgatóriumot a törvényes uralkodó számára.

Belviszályok, ármánykodások, főpapi és nagyúri hatalmaskodások, no meg kun csetepaték... így ment ez már szinte napirenden, amióta a jó V. István király fiatalon lehunyta a szemét. A kazlakba gyűlt bajok miatt a köznép úgy elszegényedett, hogy a nyomorult jobbágyoknak igen sok esetben már igavonó állatja sem volt, ezért magukat fogták be ló vagy ökör helyett. Ha a módosabbja ilyen „szomorú fogat”-ot látott, imigyen kiáltott fel nagy gúnyosan:

„Imhol a kun László szekere...!”

Tehát e siralmas tényből is az derül ki, hogy az országban minden megtapasztalható és elképzelhető rosszat az alig férfi korú királytól származtattak a segíteni nem tudók és nem akarók, no meg a szándékosan gáncsot vetők.

Péterfia elunván a meddő töprengést, hirtelen lerúgta magáról a takarót, s talpra szökkenve bőszen kurjantott:

– A rézangyalát neki, majd tenmagam leszek immár Tarpa vitéz serény ébresztője...! Hiszen ugyancsak hajnalodik ott kívül!

Pedig dehogy hajnalodott! Az égboltozat volt makulátlan tiszta, honnét ezüstös fényét szórta a Hold a behavazott decemberi tájra. S a vén katona öltözött hamar, Kisvártatva búcsút intett nyugtalansága színhelyének, s tova iramodott.

– Fel, fel, vitézlő cimborám! – döngette meg ezután a vendégőrző hálókamra kemény fából készült ajtaját. Lyukában a percegő szű ijedten elhallgatott a zajra. A kun vitéz nem válaszolt. Ismét pogányul dörömbölt a várnagy. Az óhajtott eredmény megint elmaradt.

– Az áldóját ennek a legénynek, hiszen ez a fülén alszik! Hát én biz’ Isten felrázom..!

Be is lépett nyomban a sötét helyiségbe. Megtapogatta a heverőt, de Erzsébet palotásának ott már híre-hamva sem volt.

– Hol lehet ez a Tarpa..? – hangzott a bosszankodó kérdés.

Egyszercsak a várudvar felől neszezés hallatszott. Rémllett, mintha emberek tettek-vettek volna. Sőt már beszélgetésfélét is ki lehetett venni. Gergely úr előbb fülelt, majd ezt követően tova iramodott. Amikor a várudvarra ért, egy fáklyás vitéz világított a szóban forgó palotás hadnagynak, aki éppen ekkor vezette elő lovát a királyi istállóból. A mokány legény, ki már útrakész állapotban volt, megpillantotta a sietéstől hevesen lihegő várnagyot. Rá is dördült mosolyogva a köszönésével:

– Jó reggelt adjon a teremtő nagyságodnak..!

– Néked is öcsém! De hallod-é jól kibabráltál vélem!

Nagyot nézett a kun.

– Ugyan miért, várnagy uram? Tán vétettem a házirend ellen?

Péterfia pödört egyet a bajuszán:

– Hát majdnem..! Tudod hé, megyek nagy garral, hogy ébresztlek. Bedöngetek, oszt semmi nesz. Újfent kopogtattam, és megint csak hallgatás. Végezetül eluntam az ajtóöklözést, s beléptem a kamrába. Tapogatóztam a setétben, s mindhiába, mert csak hűlt helyedet leltem.

– Fő, hogy el nem szöktem, várnagy uram! – derült a kun.

– Szó, ami szó..! Mondd csak amice, melyik legényem előzött meg engem az ébresztésedben?

– Senki, domine! Magam döntöttem, hogy meddig alhatok.

– Magad..?

– Igen! Mindig akkor ébredek, amikorra előzőleg eltervezem. Ugyanis ez már amolyan régi jó tulajdonságom.

– Te sem vagy még régi, a teremfádat! – csapott kedélyesen az ifjú vállára a deres hajú várnagy. – Áru! el, hányadik esztendő számolod?

– A huszanhatodikat, instálom!

– Átkozottul fiatal vagy még, mondhatom! Én bizony bőven kétszer annyit éltem már! És hány esztendeje viselsz fegyvert..?

A hadnagy elgondolkodott. Lába előtt az összetaposott havat nézte elmélázva, majd vontatottan így válaszolt:

– Hány esztendeje is..? Hát olyan tíz körül!

– Ejha! Hiszen még éretlen gyerkőc voltál akkor.

Tarpa öntudatosan kihúzta magát:

– Az meglehet, igen tisztelt bátyám uram... Pedig 16 éves koromban zendülő oligarchák elleni csatározásban vettem részt.

Gergely úr igen halkán, hogy a körülöttük lebzselő katonák se hallják feltette a kérdést:

– Hódtónál is verekedtél, amice?

Az ifjú szemében különös villám lobbant:

– Arról ne engem kérdezz, domine!

– Hát kicsodát..?

– A jobb vállamon azt a mély, vágott sebet, mely azóta már hála az öreg Istennek, szépen behegedt! Csak ha odakapok, emlékeztet...

– És vajon király urunk vitéze voltál-e?

A kun dacosan megrázta üstökét:

– Nem én, hanem Árbócz úré!

– És, hogyhogy nem menekültél el az erdőelvi hegyeken túlra? Micsoda titka vagyon ennek..?

– Hát... a kegyelmes királyasszony palotása lettem. Ő fogadott a nehéz időben maga mellé...

Gergely úr megértően mosolygott. Nem állhatta meg, hogy ki ne mondja azt, ami a szívében volt.

– Becsületesemre mondom, derék vitéz vagy, szép öcsém! No, többet majd másik alkalommal... Bizton fogunk még találkozni! Örvendezz hát lelkedből, hogy élsz..!

– Igen csak örvendek annak! Isten után köszönöm azt jó királynénknak, Erzsébet nagyasszonynak! Ő a mi fejedelemlőnk, szószólónk és gyámolítónk.

A jó Tarpa kicsit türelmetlen volt már, indulni készült, de a várnagy addig nem eresztette útnak, amíg a szakács puha cipót, sült szalonnát, meg egy hasas kulacs bort nem csúsztatott a nyeregkápán lógó cifra bőrtarisznyába.

– No, most már mehetsz Isten hírével! – így Gergely úr. Még csak egy hamari kézszorítás és a hatalmas vaspántos tölgyfakapu két szárnya kitért a lovát biztató kun előtt.

– Legfőleg harmadfél nap, oszt ideérkezik a kegyelmes királyasszony – hangzott még a visszakurjantás a nyeregből.

– Várjuk őt kellő tisztelettel! Csak gyűjjön mielőbb! – zengte a várnagy süvegét lengetve a távozó után.

A rövidszárú csizmák nagytarajú rézsarkantyúi míg egyre sebesebb vágásra ösztönözték a vasderes paripát, a palotaőrök robajjal bezárták a várkaput.

A sötétszürke decemberi égből ugyanebben az időpontban elkezdett szakadni a hó, reá az előzőre. S ez még nem volt elegendő. A csípős szél is feltámadt hirtelenében.

– No, te szegény Tarpa vitéz, elegend lészen! – sóhajtott részvétellel Péterfia. S miután lerázta magáról a friss havat, belépett a folyósóra. Onnét hallgatta a vár tornyának csikorgó érckakasát, mely ugyancsak az időjárás rosszabbrafordulását igazolta.

– Tyű, be cudarul köszönt reánk ez a mai nap! – süvöltötte az egyik kapuőrző vitéz a másik felé.

– Ne búsulj cimborá, – hangzott a sovány vigasztalás, – majd a májusi hajnalok szebbek lesznek!

És vessünk egy röpke pillantást a királynéjához hű Tarpa után. A hirtelen támadt fergetegben mondhatni alig látott előre valamicskét a derék lovas vitéz. A Fehérvár felé vezető útra is csupán úgy talált rá, hogy szerencséjére megmutatták neki a szembejövő csapzott lovas emberek.

Amikor már jó messzire hagyta a háta mögött a sok tornyú Buda városát, kivilágosodott és ami a földolog, elült a vihar. Letörölvén képéről az izzadsággal összekeveredett hólevet, így fohászzkodott fel hangosan:

– Segélj meg öreg Isten, hogy időben kerülhesek kegyelmes úrnőm elé! Meg, hogy soha többé ne kelljen télvíz idején jönnöm erre a hajdani nagy seregeket látott fehérvári hodu utu rea..!

Aztán kevésnek találta a menetsebességet, katonáemberhez illően megsarkantyúzta a paripát.

NEGYEDIK FEJEZET

Kun László álma

Illő tiszteletadással fogadták Erzsébetet és kíséretét a budai várpalotában. A havas bástyákon fáklyákat gyújtatott a mindenre figyelmes Péterfia Gergely. No, meg egyébként is öreg decemberi este volt már ekkor.

Tizenkét rezes kürt harsogó rivalgása adta tudtára az éjjeli nyugovóra készülő jámbor budaiaknak az öl vastagságú magas falakról, hogy különösen előkelő vendéget kapott a királyi rezidencia. A vígan lobogó gyertyák sokaságának sárgás fényében úszó hatalmas ebédlőterem három hosszú kecskelábú asztalát miután ízlésesen megterítették, pompás vacsorával koronázta meg a sürgő-forgó személyzet.

A székvárosban élő országnagyok és az udvari előkelőség soraiból jóformán senki sem jelent meg a lakomán, az özvegy királyasszony mégis kitűnően érezte magát. Mulatásában a hosszú utazás alatt szerzett fáradalom aligha gátolta, mert szemmel láthatóan ő volt a legfrissebb társalgó. A kegyelmes fiú – vagyis a király – és a társaságához tartozó urak e percekben bizonyára vaddisznósültet, vagy őzpecsenyét fogyasztottak tüzes nektár mellett a pilisi hegyek tudj' isten melyik eldugott vadászlakjában, mit sem tudva arról, hogy a budai várban már ott ül az asztalfőn a régennemlátott vendég.

Simon mester, Péterfia Gergely, László néhány palotása, meg Erzsébet szoros kíséretének tagjai – közöttük Szendrői Ilona és Tarpa vitéz – képezték a jelenlegi udvari környezetet. Természetesen (talán mondani sem kell!) Izabella ifjú királyasszony nem vett részt a szóbanforgó lakomán, és éppen csak, hogy találkozott nemsokkal az asztalbontás után koronás férje-ura édesanyjával.

Nehezen palástolható ellenszenv taszította a két úrhölgyet egymástól. A nápolyi király kényes leánya állítólagos heves főfájását nevezte meg távolmaradása okául. Ez, száz szónak is egy a vége, igenis jó magyarázat volt arra, hogy Izabella elvonuljon ágyasházába.

Éjfél után két óra tájt az egész palotára ráhajolt a csend, kilobbantak a sercegő gyertyák, s elenyésztek az imbolygó fáklyafények...

Majd pár óra múlva felvirradt az új nap.

Estére a szorgalmas vadászatban elfáradt idősebb korú főurak és a szilaj nótázást meg nem unó fegyverhordozó vitézek élén berobogott fekete sörényű paripáján a kegyelmes király. Valamennyiük orcáját kipirosította a csípős decemberi szél.

Szülő és gyermek határtalanul megörvendett a viszontlátásnak. Három álló napig csak a családi természetű dolgokról beszélgettek. Erzsébet jól értett a faggatolódzáshoz, s a koronás fiúnak mihamar elő kellett hozakodnia legféltettebben őrzött titkaival – nem utolsó sorban a házaselet gondjával, bajával – is.

Az anyós és a menyecske egykori őszinte kapcsolatát pedig – hogy ki ne felejtsük a históriából – maga László rontotta meg azzal, hogy a feleségének régebben adományozott javakból jócskán visszavett az özvegy anyakirályné részére. Az érzékeny és könnyen sértődő itáliai királyleánynak még mindig gyógyíthatatlanul sajgott a szíve a festői szépségű szepesi várkastély elvesztése miatt. A szóbanforgó erősségről, vagyis inkább üdülő lakról az 1278-as esztendő derekán kellett Izabellának a férj parancsai szerint Erzsébet javára lemondani. Hiába volt minden sírás-rívás és hízelkedés, ami egyszer királyi pecséttel szentesített írásban kiadatott, az ellen (legalábbis ez esetben) nem volt apelláta.

Budai tartózkodásának ötödik napján Erzsébet óvatosan rátért jövetelének leglényegesebb pontjára. Éppen kettesben volt a fiával egy magányos toronyszobában, amikor a négyszemközti beszélgetésre pompás alkalom adódott.

Az anya komoly tekintete az ifjúra tévedt:

– László..?!

A Dunára bámuló király megrezzent:

– Parancsolj, anyám!

– Ó, nem akarok parancsolni, – mosolyodott el a nagyasszony, – csak egy halaszthatatlanul fontos ügyben óhajtánék szót emelni előtted, mint az ország és a kapcsolt tartományok törvényes uralkodója előtt..!

E nehéz veretű bevezető némi meglepődésre adott okot, és László élt a gyanúperrel, hogy itt rövidesen nem éppen babra megy a játék.

Várakozásteljesen emelte szemét az özvegyre.

– Nos, asszonyom..?

E hivatalosan csengő hangra meg Erzsébet nem számított. Itt a király szólott s nem a gyermek. De bátor maradt, fejedelelnőhöz illően. Fölemelte a hangsúlyát:

– Kérlek, hallgass meg figyelmesen!

László bólintott, aztán piciny várakozás után kérdezett:

– Egyházi, avagy országos-é az ügy..?

– Talán országos ügynek is nevezhetnők, fiam! Kiderül az rövidesen. Tudod, hogy világ életemben kedveltem az egyenes beszédet!

– Így van, ezt jól tudom!

Erzsébet jelentőségteljesen magasba lendítette jobbját. Mutatóujjával félkört írt a levegőben:

– Bár lehet, hogy nem várt villámként hat szóm kegyelmes úr..!

– Buzog bennem a kíváncsiság...

– Néhány napokkal ezelőtt édes unokabátyád járt nálam!

László felugrott ültőhelyéből.

– Tán csak nem Törtel..?

– De igen, ő! Törtel, vagy ahogy mi kunok egymás között nevezzük, Turtul. Apró lova hátán felhágott a Grics-dombra.

A király orcája egyre pirosabb lett. Heves lélegzés közben haragosan felhördült:

– Mi módon került a színed elé ez a pártütő?

Erzsébet körül szép lassan forogni kezdett a kis toronyszoba. Az izgalom szorító vaskezét érezte a szívéen. Istenem, hogyan is válaszoljon hát..? Mivel ezidáig fel s alá járkált a szűk helyiségben, most ledobta magát egy kényelmes párnázott székre. Igen, már meg van, amit mondania kell e nehéz percekben!

– Küldöttség élén toppant be!

– Uúgy..! És hányad magával?

– Két kun kapitány társaságában.

– Tehát hárman voltak?

– Igen, hárman...

László idegesen az ajkát harapdálta.

– Tán csak nem valami keleti hatalmasság képviselőjében zörgetett be hozzád ily hirtelenül ez a lázadó?

– Ó, nem, nem..!

– Vagy holmi titokzatos szövetkezés ürügyén?

– Nem..!

– De Törtel bármit is mondott néked, kegyelmes asszonyanyám, ő a nogaji tatár kán embere, s a gaz Oldamur fekete-kun herceg egyik legbensőbb barátja! Ne szólj, hogy te ezen dolgokról mit sem tudsz!

Erzsébet a kezét tördelte:

– Ó, drága gyermekem! Kár gonoszt feltételezned szegény Törtelről!

– Hm, azt mondod, kár? Meg, hogy szegény Törtel..?

– Igen! Miért felejtetted el ily hamar, hogy ő nem csak egészen közeli rokonod, hanem a legjellemesebb barátod, fegyvertársad is, aki titkaid őrizője volt egykoron?

László dacosan megrázta sötétbarna üstökét:

– Esküszöm néked anyám, én semmit, de semmit nem felejtettem el!

– Úgy érzem haragszol rá...

– Méltán! Az általad felsorolt érdemeket lehúzza ama vétke, hogy első volt ő azok között, akik hatalmam ellen fegyvert ragadtak!

– Fiam, ami volt, az már a múlté, kérlek, feledd el! A megbocsátani tudás fejedelmi erény. Ne hánytorgasd most szegény Törtel egykori cselekedetét! Engedd inkább a higgadt bölcsességet indulataid fölébe kerekedni!

– De hát anyám, az igazság...

– Igazság? Szívemre ütsz e szóval... Arra a szívre ütsz, édes magzatom, amely alatt születésed pillanatáig hordoztalak!

László a fejéhez kapott:

– Ó, ne szólj így tovább, nagyasszonyom!

A királyné bánatosan a tenyerébe temette orcáját:

– Kérlek, ne neheztelj rám, ó László, még ha úgy is érzed, hogy megbántottalak, de az a sejtelem gyötör, hogy...

– Folytasd, anyám!

– Hát hogy Hódtó már nem fáj néked ott belül! A holtak, s a hazátlanul csatangolók mit sem nyugtalanítják éji álmaid!

Pillanatnyi csönd... Erzsébet várta a vihar kitörését, bár attól aligha félt. Inkább megkönnyebedett, hogy kiönthette a szívét. Gondolta magában: “Legyen, aminek egyszer meg kell lennie!”

A király orrcimpáit kitágította a harag.

– Hah, minő vakmerőség! – dobbantott a szattyáncsizmás láb, s (elporzott a korhadó pádimentum. – Erről többet egy szót se anyám! Fölösleges haragvásom alvó parazsát felszítani hamvaiból!

– Magam szeretném leginkább, ha békességed háborítatlan maradna fiam! – bólintott Erzsébet élénken.

László összekulcsolta a kezét:

– Akkor hát könyörögve kérlek, verd ki mindörökre a fejedből azt a hódvati históriát!

– Históriát..!? – szörnyedt el a királyné. Halovány orcáját előntötte a pír ekkora kegyeletsértés hallatán. A kijelentés markolatig döfött gyilok volt a szívében. Világ életében mester volt abban, ha indulatait erős kézzel visszafognia, vagy szelíd mosollyal álcáznia kellett, de – és ez volt a kibírhatatlan, – amikor a tulajdon magzata esküdött önteste, önlelke ellen, eget s földet szakított volna össze efölötti búsulásában.

Az özvegy a király elé toppant:

– Uúgy?! Tehát néked az csupán semmicske história, mely ezernyi testvérünk drága életébe került? Meg az is, hogy elveszítették a talpuk alól azt a földet, amelyért oly sok áldozatot hoztak már? Akkor csak sorold legfényesebb diadalmaid közé fajtád rettentő irtását, fiam! Ragyogjon koronád ékes rubinjai között Hódtó emléke vakítóbban, mint a korábban aratott morvamezei győzelem!

A király elcsodálkozott:

– És miért pont a morvamezei győzelmet hozod fel?

– Mert azt a kunok segedelmével vívtad a szerencsétlen Ottokár sógorom véres teteme fölött!

Az ifjút valósággal lenyűgözte anyjának váratlan kitörése. Nem kis mértékben el is álmélkodott a hallottakon. Éppen ezért vad visszavágás helyett a békés hangnemet választotta fegyverül. Székébe kényelmesen visszaült, s kezét összefonva így felelt:

– Nyugodjék Ottokár úr, anyám! Száz szónak is egy a vége, gyászos sorsát megérdemelte. Azonban én mégis esdve kérlek, ne ragadd el magad velem szemben! Hiszen szülői bölcsességed fényénél jól láthattad életem eddigi hányatott folyását e zaklatott életvitelű országban! És nyilván az sem kerülte el okos asszonyi észrevételeidet, hogy minden főbajom kútforrását az én kedves kun testvéreim jelentették!

Erzsébet harci lendülete megtorpant. A fia által tanúsított szokatlan hidegvér szétzilálta magvas gondolatainak csatarendjét. S ha nem is volt egészen tömény igazság, amit László az imént mondott, de meg kell vallani, igencsak közel járt a valóhoz. Bátortalanul törtek fel hát kebléből a szavak:

– Kegyelmes úr, mondandód megdöbbenett!

– Viseld el erős lélekkel a tényeket anyám!

– Ó, gyermekem! Kötöny fejedelem egyetlen unokájának éles szablyaként hasogatja kebelét az ilyesfajta igazság!

László, hogy teljes diadalt arathasson, mosolyogva fölkel székéből, s átölelte anyját:

– Lám, mégis csak tudod, ha fáj is, hogy ez így van! Meg aztán igen nehéz a király útját járni. Azt pedig Isten kegyelméből én járom.

Erzsébet mély aggodással a fia szemébe nézett:

– Hogy minő újabb szorongattatások közepett élhetsz napjaidban, csupán sejthetem, de nem tudom!

– Ej, anyám..!

– Most hallgass! A bánatmadár fészkel ma bennem. Elegendő vón lelkem megnyugtatóására, ha egy rövid „igen”-nel válaszolnál e kérdésekre: Bizonyára a fennhéjázó oligarchák és a sötétben lappangó álnok főpapok igáját hurcolod újfent a nyakadon? Ugye..?

László maga elé meredt.

– Ó, nem, anyám! Nem vagyok már fogoly!

– Hát azt látom, hogy nincs lánc két kezeden! No, meg a kardodat sem vették még el az urak...

A király visszazökkent székébe.

– Gondolod, hogy csak úgy önszántamból odaadnám a kardomat akárkinek? A királyi kardot..? Hohó, ezt nem! Hatalmam lassan megszilárdul. Az ország gyeplője a markomban. Persze, kár volna feledni; a korona, mely a hatalom jelképe, ad fényt, jogokat és kiváltságokat, de mindezek mellett súlyos kötelességeket is ró arra a főre, amelyik viseli!

– No hát, amennyiben fényt ad, – felelte a királyasszony, – ez a ragyogás el ne válassza soha a vért a vértől! S hogy ma az Árpádok hatalmi székében ülhetsz, azért nékem is meg kellett szenvednem!

– Ezt sohasem tagadtam!

– Tudod László, az ármánykodó és a nyíltan pártütő oligarchák nem egyszer törekedtek életem kioltására. És akik úgymond, hozzám húztak, ragaszkodásuk gyakran átlátszónak és egyszerűen nevetségesnek tűnt.

– Ezek bizonyos méltóságokat, busásan jövedelmező birtokokat és egyéb javadalmazásokat óhajtottak általad szerezni...

– Úgy van! Csupán eszköznek néztek fiam, akiknek csúfondáros ajakán a hátam mögött mi volna más a nevem, mint „kun Erzsébet”.

A király keserűen felkacagott:

– Nos, az enyém meg holmi “kun Laci...”

– Jól tudom! Ez a mi sorsunk...

– Fittyet hányok rá!

– És mondd csak László! Izabella és közötted már sohasem lesz békesség, hitvestársi egyetértés?

A hirtelen elkomolyodott fiú a fejét csóválgatta:

– Francia-olasz műveltség, kun szittyaság. Tűz és víz ez anyám! Olyan mint, amikor a bárányt a farkassal összezárják. Hát szülhet-e ez tökéletes megértést valaha? Pöffeteg fejedelmi családok, s mételyezett fejű papok szerencsétlen tákolmánya az ilyesfajta házasság! És ezt merészlik a bonthatatlan frigy mennyei szentségének nevezni?

A megértő Erzsébet sajnálta is, csitította is ingerült gyermekét.

– Hadd el, uram király!

S elhallgattak mind a ketten. Az anya merengve bámulta a hanyatló Nap bágyadt sugaraiban fürdő havas budai hegyeket. László pedig erősen töprengett magában. A beállott jótékony csend selymes kézzel gyógyította sajgó szívüket, sebzett lelküket. Végül ólomlábakon ballagó percek múltán a meghiggadt nagyasszony törte fel a némaság pecsétjét.

– Ej, édes magzatom! Miért is hozakodtam elő annyiféle panaszommal? Van gondod, bajod elegendő tenmagadnak is! Még a végén azt hiszed, hogy nehezíteni akarom uralkodásod bőséges terheit! Ezért helyesebb lesz, ha visszafordítom a kocsim rúdját Zágráb irányába. Nosza megyek és kiadom a parancsot a kora reggeli indulásra...

(Persze, a királyné ezt nem őszintén gondolta. Hátra volt még a nagy terv előhozatala, amelyért voltaképpen Budára érkezett.)

Erzsébet az ajtóhoz lépett, s a rozsdamarta kilincsre helyezte jobbát. László ijedten az anyai kéz után kapott:

– Ne még, édes szülém! Ó, ne ilyen hamar..!

– Mi a terved velem..?

– Hát... hogy csak Újesztendő napja után engedlek el!

– Újesztendő napja után..?

– Igen..!

– Jó, maradok, de akkor meg kell hallgatnod zokszó nélkül egynéhány fontos mondanivalómat!

– Legyen kedved szerint..! De hiszen elmondtál mindent!?

– Mindent..? Hohó, az semmi sem volt! Egyébként is gyakran akadályoztad szólásomat!

László féltérdre ereszkedve kérte anyja bocsánatát.

– Kérlek, ne tulajdonítsd azokat bántásnak, amiket mondtam! Hidd el, ami néked fáj, az bennem is eleven seb!

– Mernél reá esküdni?

– Királyi szavamra..!

– Hm, eleven benned is... Hódtó is az, gyermekem?

– Anyám! – ereszkedett fel térdeiről a király. – Most már nem állhatom tovább! Megvallom, kegyetlenül fáj bennem a múlt! Gyógyíthatatlan sebem marad Hódtó, amíg csak az én Istenem élni enged itt e földön. Jóvátehetetlen hibát követtem el akkor... tudom... És csak csekély mentségemre szolgál az, hogy fogoly voltam akkoriban.

– Látod fiam, te mégis a kunokat okoltad minden bajodért az iménti beszélgetésünk folyamán!

László féltérdre ereszkedve kérte anyja bocsánatát.

Megint elhallgattak. A tömzsi torony apró szobájában pár széken kívül egy öreg fapad is volt. Most erre telepedtek rá mindketten.

– Hát hogy okoltam a kunokat – válaszolt megkésve a király, – megint csak azt mondhatom, hogy sok ebben az igazság. No, de ki ismerné nálunknál jobban ezt a nyugtalan népet? Ne hidd, hogy vádolni akarom a saját fajtámat? Magam is részese vagyok ama bajoknak, hibáknak...

Erzsébet meglepődve bámult fiára:

– Tán csak nem vádolni akarod önmagadat is?

– Anyám, – hangzott higgadtan, – te névszerint is tudója vagy annak, hogy kik azok az oligarchák és főpapok, akik szenvedélyesen gyűlölnék származásom miatt, akik nem képesek megemészteni azt, hogy egy „jött-ment”-nek nevezett nemzetség vére keveredett az első nagy magyar király kései utódjának a vérével?

– Tudom! – sóhajtott Erzsébet. – De bár ne tudnám..! Hej fiam, igen csak büszke, nyakas fajta a magyar!

– No lásd, éppen ezért nem könnyű mesterség az én királykodásom! Tehát most már világos előtted a dolog, anyám!

– Mindig is világos volt, akár a Nap!

– Most pedig hadd hallgatom meg, – állt fel ünnepélyesen László, – mi a kívánsága az ország királyától Szlavónia, Bosznia, Macsó és a többi tartományok nagyméltóságú hercegnőjének?

– Kérhetek, uram?

– Kérj csak bátran, mert vagyon ideje a kérésnek, és vagyon ideje a kérés teljesítésének!

– És mindezek most érkeztek el, ó király!

– Igen, most..!

Erzsébet alattvalóhoz illően mélyen meghajtotta magát:

– Nem csekély kérés lesz az nagyúr! Féltve gondolok rá, hogy te azt nem bírod majd teljesíteni! S én ennek ellenére mégis reménykedem!

– Hm, hm! – csóváltgatta a fejét László. – Bizton meghaladja erőmet!

– Pedig a magyarok királyának van hatalma. Erről te is szólottál, s ez a hatalom emberfölötti, mert odafentről való...

S Erzsébet míg ezeket mondotta, ujjja lelkesen a magasba lendült.

– Igen anyám, a királynak csakugyan van hatalma, ha nem is éppen emberfölötti, mert népétől kapta azt, de élete csak egy van, és azt elrabolhatják tőle a hatalommal együtt az irigyek, az ármánykodók. No, de nem hagynám csak úgy egykönnyen leteperni magam! Ezt talán már említettem is.

– Ó, igen..!

– Nos, beszélj kérlek, főméltóságú nagyasszony, hallgatlak..!

A barátságos nógatásra szelíden indult a szó.

– Rokonunkról, Törtelről szeretnék említést tenni!

– Tudom! Már akartál...

– Elmondom hát, mi okból keresett föl a Grics-dombon. Csak előljáróban még annyit; immár ezért is hála néked, hogy engedékenyebb lettél, s füledet felém hajtod jó szívvel!

– Várj még a hálálkodással úrnőm! – nevette el magát a király. – Majd akkor fizess, ha kapsz is valamit!

– Bölcsen beszélsz, László! – bólogatott Erzsébet, és így folytatta tovább: – tehát a jó rokon midőn bekopogtatott zágrábi hajlékom kapuján, két deli kapitányával hódolt előttem...

– Akkor ezek szerint nem úgy jött hozzád, mint nénjéhez..?

– Hát... a rokonlátáson túl egy magasztos cél elérése üzte elem.

– Biztosan valami szövetkezés ürügyén alkalmatlankodott nálad!

– Nem, nem, fiam! A nogaji kán igájában gyötrődő egykor szabad kunjaink küldötte volt ő. Szenvedő véreink szívét hozta kebelében. És most alázattal esedezik általam trónod zsámolyánál: engedd visszatelepülni a honjukat vesztett tízezreket, hadd bírják újra a hajdani kedves berkeket, a Duna-Tisza közötti széles pusztákat, a Maros és a Kőrös folyók vadvirágos vidékét, a magyar nép igaz megbocsátását és a te régi szeretetedet.

László a szívbemarkoló szavakra döbbenten tárta szét a kezét:

– Anyám, ezt nem tehetem..!

– Fiam..!

Erzsébet megsemmisülten a hideg falnak dőlt. Újra szóllani akart, de torkát a sírás karmai fojtogatták. Helyette a király hallatta megkeményített hangját:

– Ó, nincs énnékem ilyen hatalmam! Embert szültél asszony, s nem Istent. Hogyan is kérhetsz tőlem ilyesmit..?

– Drága gyermekem, – szabadult fel végre a keserűség az özvegy királyné szívéből, – azt kívánod, hogy még jobban megalázzam magam előtted? Hogy térdre essek a lábaidnál? Ó László, László, hát az anyád vagyok! Hiszen azt mondtad, neked is fáj Hódtó emléke, mert sebed az, amíg csak élsz a földön! Éppen ezért itt az alkalom, légy bátor kezű orvosa tenn sebednek, s az enyémenek! Légy szerető, nagylelkű uralkodója azoknak, akik az igaztalanul meggyilkolt Kötöny fejedelem szemének szilaj villámlását, szívének igazságosságát és bátorságát hordozzák vérükben, mint megmásíthatatlan örök végzetüket!

A király felsóhajtott:

– Anyám, teljesen összetörsz! Az egész ország tudja, hogy a Moldovába menekült kunok rég elárultak bennünket. Az utóbbi vadászaton is azon csámcsogtak az idősebb urak, hogy Árbócz, Kemenes, Alpra, Ozor és Törtel mi szépen megvannak odakünn a nogaji fejedelem szövetségében.

– Ugyan fiam! Téged akartak bosszantani azok a vén sátánok!

– Hát te azt hiszed anyám, hogy most már az oligarchia nem ugyanúgy vigyáz minden mozdulatomra, mint ezelőtt? Jól meghagyta azt nekik a pápai legátus! Ellenségeim lesik mikor botlok, s már megy is a titkos jelentés Rómába, hogy kun László újfent áthágja és meggyalázza magasztos elődeinek a szent és bölcs királyoknak „okos törvényeit”.

– Hiszek neked, szerelmetes magzatom, én uram! Ó, miért is tettem könnyű szájjal biztató ígéreteket szegény Törtelnek..?

– Mit ígértél neki? – meredt anyjára a király.

Erzsébet lehorgasztotta a fejét:

– Azt, hogy mire a vándormadarak délről megjönnek elárvult fészkeikre, a kunok is kedves hazájukba térhetnek.

– Hajh, kedves hazájukba..! – sóhajtott László és fátyolos tekintete a messzeségbe révedt. Mindenütt fehérlett a táj, s a Duna felől pajkos sirályok vijjogását röpítette szerte a decemberi szél.

A nagyasszony szívét hirtelen különös bátorság öntötte el. Megragadta az ifjú fejedelem karját:

– Igen, László..! Ez a földdarab egyaránt hazája magyarnak és kunnak! Be sokszor mondtam én ezt már! S ennek az országnak a gazdája a törvényes király. Kérlek hát, légy szilárd elhatározású nagyúr, aki nem az oligarchákra, hanem a tulajdon lelkiismeretére hallgat! Figyeld csak! Bensőd is azt könyörgi szüntelen; engedd visszatérni a kunokat! Testvéreid ők. Hiszen jól tudod, milyen hazátlanok! Lásd fiam, követséget küldenek hozzám titkon, hogy általam visszaesdjék magukat szeretett földjeikre, véráztatta legelőikre.

László jobbja a szüle vállára nehezedett:

– Akkor hát akarod..?

– Szívem mélyéből, magzatom! Segíts rajtuk, különben odavesznek egy szálíg a keleti hatalmassággal folytatott ádáz küzdelemben! Meg

aztán hogyan néznék bele ezekután Törtel becsületes szemébe? A csorba, mely pártfogói mivoltomon és a tekintélyemen esne, biztos megölné!

– Nem vagyok én Néró, a félőrült római, ki anyját Agripinát a Tiberisbe dobatta! – jegyezte meg halovány mosollyal az ablakhoz lépő király. – Inkább élj te oly igen nagyon sokáig..., de teljesüljön az, amit ma fejedelmedtől kérsz!

– Hazatérhetnek hát..?

– Haza..!

Az özvegy örömkönnyekre fakadva omlott László úr nyakába. Sírt, nevetett egy ugyanazon időben a váratlan boldogságtól. Csitulván végül ezt rebegte:

– Köszönöm, köszönöm szerelmes szülöttem, hogy mégis csak meghallgattad hozzádkialtásomat!

László arcáról hirtelen eltűnt a mosoly. Kibontakozva az anyai ölelésből, belerogyott egy öblös karosszékbe. Feje míg lassan a mellére csuklott, sóhajtva szólt:

– Jól van anyám, köszönd csak..! Ügyesen vetted a kockát. Nyertél... Ellenben én, aki most engedékenynek bizonyultam, vesztettem! S könnyelműségemért ifjúi életemmel fizetek rövidesen!

Erzsébet értetlenül a fiára bámult:

– Miért jószol László?

– Mert érzem közeli végzetemet!

– Ó, te, te! Balga beszéd... Inkább engem arasson le a halál, de ne téged, az ifjút..! És, ha bármi gyilok lesne rád, találja szívemet!

– Ej, sorsot nem cserélünk, de ha lehetne se cserélnék! – lendült a magasba a király ökle. – Tudod anyám, a cselekedet, melyet én követek el, megtermi gyümölcsét, s azt majd nekem kell megenni! És ha ez a gyümölcs halál, már pedig az lesz, akkor én halált eszem!

– Gyermekekem, elég a rettentő szavakból! A hálálkodás ideje vagy most. Egy szabadulást nyert nép öröme nyíló ajakával hozsannázók jószágodért színed előtt. S hogy ismét szerető atyjuk lettél, meglásd Isten elhárít fejed felől minden veszedelmet.

– Asszonybeszéd... Én mást álmodtam, anyám!

– Ej, ne..! – bosszankodott Erzsébet. – De hadd hallom az álmot!

A fiú hátravetve magát ültében, így folytatta:

– Pedig felébredvén úgy határoztam, hogy senkinek el nem mondom! Kálmán hajdani elődöm, ki szokatlanul tisztult homlokú fejedelem volt, kacagna most rajtam, hogy hiszek a babonaságban. Nos, én éppenséggel nem hiszek, bár ez az álom szerfölött különös volt...

Az anya tágrameresztett szemmel figyelt, s midőn László alig egy szívdobbanásnyi szünetet tartott, már biztatta:

– Beszélj..! Beszélj..!

– S az egész oly élesen rajzolódott ki előttem, hogy hozzáképest az ébrenlét semmi más, mint holmi ködköntösbe burkolt képzelet. Hát nem furcsa ez, kegyelmes asszonyanyám..? Meggondolkoztatja a gyarló emberi elmét... De van-e értelme folytatnom..?

Erzsébet izgatottan felkiáltott:

– Nyugtalanítana, ha most elhallgatnál! Elvégre az anyád vagyok! Fedd hát fel kérlek ezen álomlátásodat!

– Ahogy parancsolod! Nos, figyelj! Folytatom... Omodé úr visegrádi vadászkastélyában töltöttem a vadásznapok végső éjjét. A nép hiedelme hajdantól fogva azt tartja, hogy ahol első ízben tér nyugovóra az ember, s elalvás előtt megszámlálja feje fölött a mennyezeti gerendákat, amit ezután álmodik, teljesedni fog!

– És te álmodtál...

– Igen anyám, álmodtam. Ellenkező esetben most hallgatnék.

– Folytasd!

– Ó, bár ne álmodtam volna..! Láttam a nyári napot, amint delelt a tiszta égboltozaton. S ahogy körültekinték, találom magam az egyik tiszamenti kunszálláson. Megyek, barangolok egyedül...

Az izgatottan figyelő úrhölgy önkéntelenül hozzátette:

– Egy király soha ne járjon kíséret nélkül!

László jóízűen felkacagott:

– De hiszen csak álom..! Benézek egy sátorba, s ott ül díszes, fekete lószőrpárnáján az én híres szépségű barátném!

– Melyik..?

– Találd ki!

– Édua!

– Igen, kitaláltad!

A királyasszony felsóhajtott:

– De hiszen akkor boldogságos álmod volt, fiam?

– Várj csak anyám, ne siessük el a dolgot!

– Tehát ott lelted Éduát..!

– Úgy van! Beléptem hozzá. Ő először megörült váratlan odatoppánásomnak, majd pár szó után durcásan a szememre hányta, hogy újabban már fel sem keresem. Aztán kérlelt, mondjam el, mi okból mellőzöm őt? Vagy talán már mást szerettek? Ekkor odaléptem melléje, s hosszan bámultam az orcáját. A leány bánatosan rám mosolygott, majd az ölembe hajtotta fejét. Megint panaszkodott, korholt és ismét felszólított, mondjam el, ki az, akit nálánál jobban szerettek? Vigasztalni kezdtem, s bizonygattam, hogy csak egyedül ő az igazi. Erre átölelt és arra kért, maradjak örökre vele. Ezt nem tehetem, mondtam néki, mivel a római egyház parancsolatja szerint hites feleségem van, kit el nem hagyhatok. Ő anyám, képzeld csak, mit válaszolt erre az álombéli Édua?

– Kíváncsi vagyok! – lihegte izgatottam Erzsébet, s parázsló tekintetét le nem vette fiáról.

– Azt, – folytatta elbeszélését László, – hogy: „A te híres Izabellád, akihez hozzákötötték az életedet, rég eladott már téged, ó király!”

– Ez különös!

– Magam is elcsodálkoztam a hallottakon, s megkérdeztem Éduát, hogy voltaképpen kinek adott el a királyné, mert erről nékem nincs tudomásom. A leány kibontakozott karjaimból, s nevetve a szemembe vágta: Hát a keresztények legfőbb papi fejedelmének!”

– Megdöbbentő! Mit mondott még Édua?

– Rettenetes dolgot...

– Folytasd!

– Azt, hogy ez a papi fejedelem rövidesen elküldi hozzám a halál angyalát, amikor nem is várom, még csak rá sem gondolok...

– Fiam, gyermekem..! – rázkódott meg borzadva Erzsébet. – Az én Istenem őrizzen meg téged minden gonosztól!

– Nos, én erre felugrottam a leány mellől, s bőszen rákiáltottam, hogy miért jósol ilyen szörnyűséget.

– Azt vágta vissza: „Egyedül csak én menthetlek meg a haláltól, de ennek ára vagy! Hagyd el érettem örökre Izabellát.” Ezt nem kívánhatod, hiszen tudod, hogy hozzá köt az egyház! – feleltem.

„Akkor nem segíthetek rajtad, jó megérdemlett végzeted..!” – hangzott végső figyelmeztetése. A leány felé kaptam, azonban a lószőrpárnán már nem ő ült, hanem egy villogó szemű sas. E pillanatban vad menekülési ösztön ragadott meg... El akartam futni a sátorból.

A királyné a fejét csóválgatta:

– Különös, különös...

– De ahogy kifelé igyekeztem, fényes kardokkal három elszánt férfiú állta el utamat. „Félre!” dörögtem rájuk. Ám ők meg sem moccantak. „Félre!” zengtem újfent... S a három kard, hegygel a szívemnek irányult.

– Valóban rossz álom! – borzadt el a királyné. – No, de hála a mennybéli atyának, még sem ez a valóság..! És mi következett ezután?

– Talán jobb lenne, ha el se mondanám..!

– De igen, mondjad!

– Hát jó! – bólintott a király. – Mintha földbe gyökeredzett volna a lábam az éles pengék láttán. Azok meg csak tolakodtak előre. Ekkor a távolból Édua kétségbeesett sikoltozását véltem hallani. Majd tisztán kivettem a hangját: „Ne bántsátok Lászlót..! Ne bántsátok..!” De a három villogó kard ennek ellenére elérte a mellkasomat, és... érezni véltem a könnyörületet nem ismerő halál közelségét. Képzeld anyám! A három merénylőben Árbócz urat, Kemenest, meg Törtelt ismertem fel ekkor. A gyilkos kardok, amikor átdöfték a szívemet, hanyatt estem, s feküdtem mozdulatlanul. Még csak annyit hallottam, midőn Édua azt nyöszörögte, hogy: „A te Izabellád öletett meg téged..!”

A királyasszony nem bírta magával tovább. Lászlóhoz lépett, átölelte, s hangosan felsírt:

– Nem fiam, nem, nem..! Ez sohasem fog megtörténni..!

– Anyám, – felelte lehangoltan a király. – a jövődönök mi szánandó földi halandók nem vagyunk tudói! A holnap hét bezárt ajtó előttünk...

– Tudom fiam, de Isten irgalmasságát ismerjük... No, vége a rettenetes látomány históriájának?

– Ó, még nincs vége! Az álom alig néhány percig tartott. Nagy erőlködéssel sikerült megmozdítani a fejemet. S ahogy révedezve körültekintettem, sem gyilkosaim, sem pedig Édua nem volt a sátorban. Azonban egy nagy fekete árny imbolygott a bejáratnál. Ez a

titokzatos valaki aztán hirtelen felém indult, s megállt fölöttem... Nos, kegyelmes anyácskám, kicsoda lehetett ez a félelmes árnyéktünemény..? Eltalálod-é..?

– Nem, nem sejthetem! – felelte Erzsébet sápadtan.

– Hát akkor én megmondom; Fülöp, fermoi püspök...

– Ah..!

– Mert ahogy az árnyra meredtem, egyre inkább felismerhetővé vált kiléte. Aztán teljesen kivehettem éjszínű lovagi páncélját. Mellén fehér kereszt világított, vaskesztyűs kezében pedig azt a három véres kardot tartotta, melyekkel általdöfték szívemet.

– Jézusom, légy irgalmas! – rebegte a királyné, s lerogyott egy székre a fia közelében.

– Nos anyám, – folytatta László, – a püspök szólott: „Én öltelek meg!”

– Ezt mondta..?

– Ezt! Láttam orcáján a kegyetlen ördögi vigyort... S ahogy üvegesedő szemmel bámultam reá, hirtelen eltűnt. E pillanatban erős zörgést hallván, magamhoz tértem. Kábaságom hamarosan elhagyott. Már jó reggel felé járt ekkor. És ami nem közönséges, a zörgést egy fekete macska okozta.

– Hogyan? – kíváncsiskodott a királyné.

– Úgy, hogy az a hálókamrámba belopakodó állat az ágyam lábához támasztott kardomat döntötte fel. Hát ez volt minden... És én itt vagyok anyám, élek!

– Hála a mindenhatónak, hogy mindez csak álom! – tört fel Erzsébet kebeléből a megkönnyebedett sóhajtás. – És legfőképpen hála néki azért, hogy épségben, jó egészségben láthatom deli termetedet, mosolygó ábrázatodat! Most pedig vedd e sorokat..!

– Miféle írás ez, nagyasszonyom? – nyúlt a hirtelen előrántott apró tekercs felé a magyarok királya.

– Olvasd! Törtel rokonunk, akinek oly iszonyú szerep jutott éji látomásodban, küldé számodra e levelet, melyben első udvarhölgyem kezét megkéri!

– No csak! – nevetett fel a kegyelmes úr, s már olvasta is a kuszán odavetett sorokat. Közben az anya nem állhatta szó nélkül:

– Lásd, szeretett fiam, mily igen jó dolog, hogy megtanultad az írás és olvasás nemes tudományát?

– Igen anyám! Hálás is vagyok érte örök időkre a derék Simon mesternek. Nem feledhetem egykönnyen, mily sokat vesződött velem, amíg tökéletesen megtanított...

– Makacs gyermek voltál. Emlékszem, Kézai mester nem egyszer végigsuhintott a fenekeden csípős pálcájával.

– Nem haragszom rá érte...

– Hiszen én biztattam, hogy csak tegye, ha szükségét látja! – mosolygott a királyasszony. – És drága emlékű atyád, V. István úr is mondogatta nem egyszer: „A vesszőt sohasem szabad megvonni a gyermektől, mert csak ez által teljesebb emberré!”

László mélyen meghajtotta fejét:

– Légyen dicső néhai királyatyám szelleme! Most pedig imé, vedd vissza e levelet, s őrizd meg!

– Nos, kegyelmes úr? Egy szavad sincs a leendő frigyhez?

– Nehezen megy a fejembe, hogy egy kényes úri kisasszony, aki a paloták fényéhez, kényelméhez szokott csecsemő kora óta, csak úgy egyszeriben házasságra lép egy szittyá kunnal.

– Elvégre Törtel hercegf!

– Igen anyám, az! De ő a puszták hercege. S az ilyenfajta kun előkelőség szállása nem sokkal különb az egyszeri harcosokénál. E szittyák asszonyai dolguk végeztén lószőrpárnáikon csücsülnek, és éjjelente durva pokrócokkal takaróznak a sátorban.

– No-no fiam, azért selyemmel is!

– Nincs ellenvetésem! De a sátor csak sátor, s nem kényelmes palota. És mit szóllana Törtel házassági tervéhez a leány?

– Mi mást! Azt, hogy hozzá megy feleségül!

– Szendrői Ilona tud a dolgokról?

– De még mennyire..! Ő olvasta fel rokonunk levelét. Csupa pirosság volt a szép kis orcája.

László a fejét csóválgatta:

– Ejnye, ejnye..!

– Valamit helytelenítesz, fiam?

– Nem gondolod anyám, hogy kissé tapintatlanság volt azt a levelet Ilonának nyújtani felolvasás céljából?

Erzsébet enyhe zavarral küszködött:

– De hiszen a tartalmát nem ismerhettem!

– Vajon mikor volt alkalmuk ezeknek ennyire megszeretniük egymást? – firtatta a király derűvel.

– Éppen elegendőnek bizonyult az a néhány nap, míg Törtel a palotámban tartózkodott. A követség tiszteletére rendezett esten szeretett udvarhölgyem és a vitéz herceg mondhatnám szétválaszthatatlanul együtt lejtették a táncot. Hát ekkor találták meg egymást.

Ilona és Törtel szerelembe esésének megtárgyalása után az országos gondok kerültek szóba.

Erzsébet merengő tekintete egyszercsak a végtelenbe révedt a szűk toronyablakon át. László, ki ekkor nyugtalanul sétálgatott a szűkös helyiségben, a könnybarázdált női orcát fürkészte. S nem állhatta tovább, hogy hirtelen villámként le ne csapjon kérdésével.

– Királyné felelj, mi bánt!

– Ó, fiam..!

– Csak ki vele!

– Hát... az a fekete macska.

– Amelyik felriasztott álmomból?

– Igen!

– Ej, de minek is beszélünk most erről ennyit, édes szülém?

– Mert nem értek valamit!

László szelíden anyja éjfekete hajába túrt:

– És pedig micsodát?

– Csupán azt, hogy miként kerülhetett ez az állat a hálókamrádba?

– Anyám! – nevetett a király. – Mi sem egyszerűbb ennél! Nyitva volt a kamra ablaka. Ez a magyarázat. Ugyebár, egyszerű?

Erzsébet bólintott:

– Egyszerűnek tűnik. Ilyesmi csakugyan előfordulhat. Hiszen kicsinyke rés is elegendő egy macskának, nem egy kitárt ablak. De ez utóbbin bemászhat egy alávaló összeesküvő is...

– Asszony, ne félts! Gondoskodás történik mindig arról, hogy megbízható, bátor fegyveresek őrködjenek nyugalom felett!

A szülői kéz figyelmeztetően a magasba lendült:

– Dicső elődödre Istvánra, a szentre is vigyáztak, és mégis csaknem tört mártottak a szívébe!

László válasz helyett átölelte a királyasszonyt, s midőn érezte, hogy remeg, szelíden korholta:

– Reszketéssel vajmi kevés bátorságot csepegtetsz belém.

Erzsébet átlátszóan mentegetőzött:

– Bizonyára fázom gyermekem, s ezért...

– Ó, ez más milyen remegés, egészen más! Tudom, hogy jövő sorsom miatti aggodásodnak jele ez!

A királyné az ajtó felé indultában megállott:

– Higgy nékem gyermek, hogy csak a barátságtalan decemberi hideg borzongat..!

– No jó, legyen igazságod, anyám!

Erzsébet a fiára mosolygott:

– Ha még továbbra is itt maradunk e fűtetlen toronyszobában, bizony alaposan átfázunk mindketten!

– Meglehet...

Az ifjú lehorgasztotta a fejét, s míg jobbát nyújtotta az aggó szülőnek, röviden csak ennyit szólt:

– Menjünk!

S nyomban el is indultak példás egyetértésben a kőgrádicsok irányába. Lefelé menet hang nélkül egymás kezét szorították.

Alkonyodott...

ÖTÖDIK FEJEZET

Az etelközi látóember

Rejtett, behavazott utakon, ember alig járta keskeny csapásokon vágatott a király ifjú lovashírnöke a didergő Erdélyben, hogy a távoli kun szállásokra elvigye a csüggedő Árbócz vezérnek és honjavesztett népének László várvavárt pecsétes üzenetét.

Gerő vitéz – mert ő volt a bátor lovas – gonddal ügyelt a rábízott becses írásra. Ott lapult az vászonkendőbe bugyolálva a tarsolyában. S ha késő este nyugodni tért egy-egy náddal, vagy zsúppal fedett parasztkunyhóban, a tarsolyt, az íjat meg a kétarasznyi görbe szablyát feje alá téve hunyta csak be a szemét.

Ám dehogy bántotta volna a messziről jött fáradt vitézt az istenadta jámbor román jobbágya! Most is meleg tejbekását, meg gyümölcslevet hozott reggelire a mosolygó háziasszony a korán ébredő nyalka vendégnek. S búcsúzóban, mikor megmutatták néki a továbbjutás helyes útját, hirtelen elkapták a jobbját és csókot nyomtak tiszteletből a keze fejére. E mozzanat nem maradhatott szó nélkül. Vitézünk előbb a kobakját csóválta, majd felkacagott:

– A mindenit! Hát minő nagyúr volnék én, szent váradi püspök, vagy nagyságos erdélyi vajda, hogy vélem ilyet cselekedtek?

S míg a nyeret igazgatta, a báránytermészetű házaspár zavarodottan toporgott körülötte. Végül megköszönvén a szíves jóságot, felpattant lovára és elvágatott keletnek. Szeme előtt ott csillámlott a végtelennek tűnő sima havas táj. Az erdőelvi bércek, a Kárpátok égbenyúló büszke hegyóriásai egyre jobban beburkolóztak a háta mögött a távolság szürke ködruhájába.

Gerő vitéz hátrapillantott még egyszer, de kedves vendéglátói ekkor már eltűntek az apró házban. A messzibe maradt csúcsok láttán könnyű szív tűzétől fűtve sóhajtotta:

– Csakhogy megmenekedtem ép bőrrel..!

Ez a fohásznak is beillő érzésmegnyilvánulás azért röppent fel a kebeléből, mert amidőn pár napig tartó keserves bolyongás után keresztülvergődött a sűrű erdők rengetegjén meg a jeges

hegyszorosokon, két ízben találkozott kószáló farkasokkal. A veszedelmes bestiák a sík vidékről jöhettek fel idáig.

Az ifjú gondolatai eleven, izgalmas képsorokban váltogatták egymást. Jó paripája volt az, ki mindig előre megérezte a rettenet közeledését, hála a csodálatos lótermészetnek.

No, az első alkalommal könnyű volt a megmenekedés az ordasok elől. Úgy négyen-öten lehettek. Oda se pillantottak az ember felé. Mintha csak megvetették volna a magányos lovast, pedig íjlövésnyire ha voltak tőle. A reszkető mén nyihogott, kapart, leszegte a fejét, egy tapodtat sem akart tovább menni. A mi futárunk lehuppanva a hóba, már elő is rántotta tegzéből a nyílvezzőt, – mondhatni, csupán a biztonság kedvéért, – mert a vadaknak nem mutatkozott szándékuk a csatározásra. Inkább rövideket ugatva továbbvonultak. A vitéz addig bámult utánuk, amíg csak el nem nyelte őket az erdőelvei vén faóriások titokzatos birodalma.

Mily megkönnyebbülés..! Gerő ábrázata mosolytól gömbölyödött visszaemlékeztében.

Másodszor azonban már nem bizonyult ilyen túl egyszerűnek a farkasügy. A Radnai-havasok alján, a Számos-völgyében öt éhes vaddal csapott össze ádáz csatában a vitéz. Ezekből az első kettőt sikerült időben jól irányzott íjlövésekkel a másvilági örök vadászterületekre juttatni. A következő kettővel görbe kardja tett végső számadást. Az árva egy pedig, amelyik megmaradt a csapatból, rémséges futással menekült a folyóparti zúzmarás bokrok oltalmába.

Míg a nagy küzdelem tartott, a paripa bevette magát a közeli erdőbe és csak hős gazdája füttyengetéseire jött elő óvatosan.

Gerő vitéz afeletti örömeben, hogy ismét ott ülhetett szeretett lova hátán, majdnem elsírta magát. Hiszen még belegondolni is rossz, mi várt volna itt reá nélküle ez istenhátamögötti gyérenlakott vidéken. No, de ami volt, megvolt, fátylat reá!

Néhány napi szapora baktatás után – úgy délidőtájt – elérte a Szeret partját. A kacskaringós nagy folyó látása a hazai Tiszára emlékeztette. A két parton zúzmarától csillogó fűzek álltak néma méltósággal őrt a nagy elhagyatottságban.

A víz nem fodrozott most, hanem befagyott felülete tükörként csillogott az alacsonyan úszó Nap bágyadt fényében. A szél aludt

valahol a puha hóban, csupán véznácska csemetéje lengedezett szégyenkezve; talán éppen ugyanaz a szellő, amelyik tavasz idején pajkosan összeborzolja a futkározó vidám leányok dús haját. Egyébként egészségesnek mondható téli idő volt.

A vitéz körülhordozta tekintetét a tájon, majd fürgén lehuppant a nyeregből. Pár lépést haladt előre a bokáig érő hóban, s máris elérte a befagyott folyómedret. A fejét törte, vajon a túlpartra juthat-e baj nélkül..? Nem töprengett sokáig. Küldetésének felelősségteljes útját folytatnia kellett. Kipróbálta hát a jég teherbírását. Táncolt, ugrált a hallgatag örvények felett, a dermedt víz pedig állta – keményen. Ennek bizonyosága fokozta jókedvét, s fütyörészve sietett okos türelemmel várakozó lovához.

Amikor szerencsésen átkocogtak a másik oldalra, tüstént nekiláttak ebédezni. Az ifjú néhány harapás kenyeret falt szalonnával, a jószág meg a félig kiürült abrakos tarisznyán könnyített valamicskét.

Aztán hajrá..!

Gerő vitéz a király közvetlen környezetéhez tartozott. A budai vár fegyveres népének a szállásán lakott, és mint képzett, művelt katona, az írás-olvasás tudója, jól ismerte kora történetét, földrajzát, s anyanyelvén kívül jártasságot bizonyított a kun, a román, egynéhány szláv, meg a latin nyelvben. Annyit róla még röviden, hogy Kolozsvár mellől került a király szolgálatába. Ezen útján – mivel éppen alkalom adódott rá – idős szülőit is felkereste. Pihent kedvére a szeretett hajlékban és bekopogott a falubéli rokonokhoz, ismerősökhöz is. Elmesélte nekik, hogy s mint megy a sora odafent Budában. Megdobogtatta a szép hajadonok szívét, majd folytatta útját.

Vajon milyen volt a király és a szóbanforgó vitéz közötti viszony? László úr szerette ezt a derék katonáját. Annak sokoldalúságát, s főként becsületességét olyannyira értékelte, hogy behunyt szemmel rábízta volna vagyonat, országát, de akár az életét is. Így hát érthető, hogyan s miként jutott Gerő ama fontos megbízatáshoz, hogy átadja majd koronás királya pecsétes levelét Árbócz úrnak az idegenbe szakadt kunok visszatérése ügyében.

A követségbenjárás nem volt erőszak, mert László a küldetés előtti napon így szólott a leventéhez:

– Gerő fiam! Akarsz-é felelősségteljes üzenetet vinni rokonomhoz, a kegyelmes Árbócz úrhoz..?

– A kunok vezéréhez..?

– Igen!

A vitéz kihúzta magát:

– Akarok, uram, királyom!

László mosolyogva a levante vállára tette jobbját:

– Remélem, tisztában vagy a nehézségekkel? Téli ideje vagy, és messze az út a Dnyeszter folyó partjáig... Nem kényszeríthetek az indulásra, csak ha önszántadból vállalod! Nos vitéz..?

Gerő elmosolyodott:

– Van jó paripám, meg kielégítő fegyverzetem, kegyelmes úr! Majd csak célhoz érek szerencsésen..!

– No, én nem féltetek! – állapította meg végül az ország első gazdája és már a másnapi kora reggelen útnak eresztette pecsétetes királyi írással az elszánt katonát.

Február elején, a szigorúságában meg nem fáradó télidőben aligha akadt volna Budában egyetlen lélek, aki erre a kockázatos kalandra vállalkozik. Virtus ez a javából. És mi lesz a jutalom? Húsz ezüst dénár meg csapatzászlósi rang a sikeres hazatérés esetén...

– Micsoda szép summa lesz a'! Hát még a tekintélyes csapatzászlósság? – kurjantotta el magát a ringó nyeregben az edzett testű, derűs képű legény a havas idegen mezőn, ahol elhatározta, hogy nyáron, Péter-Pál ünnepe táján egybeköti sorsát választottjával a tar fejű Gáspár királyi lovász egyetlen leányával, a szemrevaló Juliannával. Úgymond, lesz már mire házasodni. A leendő vitézi rang, no meg a súlyos ezüst dénárok elbírnák együttesen a fehérnépet a tűzhelynél.

A lelkes ábrándozó az estét már vendégszerető pásztoremberek körében töltötte. Ezek a Prut folyó közelében, amolyan jurtnak nevezett sátrokban lakoztak. Az említett pásztorok magukat moldvai kunoknak vallották, sőt azt sem felejtették elmondani, hogy ők, s a környék valamennyi népsége Oldamur fejedelem jobbágjai.

A férfitársaságban a szabad ég alatti lobogó tűznél melegedett egy Talabor nevű százegyedik esztendejének örvendő aggastyán is, ki láthatóan jól bírta a hosszú élet terheit, s derekasan fogyasztott a közös estebédből, meg az ehhez járó italféleségből. Amikor

befejeződött a vacsora, az öreg figyelmeztetően fölemelte aszott jobbát. Nosza elnémult erre minden hang. Talabor apó ünnepies lassúsággal a közelében ülő ifjú vendég felé fordította rőt lángoktól pirosuló ábrázatát.

– Hallottam kedves fiam – kezdte mondókáját, – hogy te a vitézlő megyeriek országából érkeztél! Ugye, igaz ez..?

– Igaz biza! – bólintott Gerő.

– No, jól vagyon! Akkor te megyeri nemzetségbélinek születél!

– Annak én, ez szent..!

A vén ember hangja elvékonyodva csendült:

– Tudod-é öcsém, hogy e tartomány a megyeriek hazája volt hajdan..?

– Nem, én ezt igazán nem tudom! Sohasem hallottam róla...

– Pedig igazságot szóltam! Ugye, hiszel nékem?

Gerőnek titkon odaintettek többen, hogy helyeseljen a beszélő kedvében lévő öregnek:

– Hiszek én apó, már hogyné hinnék! – zendült a válaszadás a leghatározottabban. Az aggastyán meglegedetten hordozta körül tekintetét a melegedő pásztorokon. Végre kedvére való alkalom érkezett el abban az irányban, hogy ki tudja, hány hét, hány hónap eltelté után ismét megcsillanthatja valaki előtt históriás tudományát. Akadozó nagy lélegzetvétel után ilyesféleképpen folytatta szavát:

– Hát., ahogy azt én már be sokszor számolgattam, hosszú négyszáz esztendő hullt a porba azóta, hogy útnak eredtek innét a vitéz megyeriek a mostani tartományuk felé... Ahon vagyon a te hazád, ama láthatatlan nagy hegyeken túl...! – S a vénhedett pásztor a távoli Kárpátok bérceinek irányába mutatott sovány karjaival.

Gerő agyában hirtelen felvillant valami; „honfoglalás... megyeriek bejövetele... Etelköz...” S már csengett is a fülében egy rég elfelejtett história, amelyet még kezdő vitéz korában a kegyelmes király tudós jegyzőjének, Simon papnak regélő ajakáról hallott.

– Bölcs öreg! – tette fel az izgalmas kérdést az ifjú. – Honnét tudod te ezen hajdani históriai igazságot nemzetemről..?

Talabor apó ráemelte révedező tekintetét:

– Hm... Honnét? Hát hogy nyugodt éjszakád legyen, üsse kő, elmondom! A dédapám dédapjának a dédapja is megyeri fajtabéli volt.

A messzi Ázsiából gyűtt a többiekkel, a nagy mongol birodalom kellős közepéből, vagy talán még azon is túlról. Amikor aztán ideérkeztek lóháton, meg ökrös, ponyvás szekereiken, elhódították ezt az egész tartományt az itt élő nemzetségektől. Majd, amikor vége lett a csatározásoknak, leverték a sátorkarót, és békességben lakoztak a behódoltakkal egyetemben vagy kilencvenkilenc esztendőig. Ős-öregapám unokája, aki már itt látta meg a napvilágot, vásárolt magának három szép tatár szüzet. A legszebbiket főasszonyául tette meg, s éltek nagy-nagy szeretetben, egyetértésben. Egyszer csak a megyeriek – feltámadván bennük a hajdani nyugtalan vér – megunták ezt a tartományt...

– És mi lett a derék űs-atya unokájával..?

– Ne türelmetlenkedj, édes fiam! Elmes lek  n mindent sorjában! – intett enyhe indulattal a reg l , majd lelkesen folytatta: – S r gtek-forogtak  m a jó megyeriek.  jt nappá téve készülődtek a nagy elmenetelre nyugat felé.  s-öregapám asszonya pedig sírva könyörgött az   urának, hogy ne tartsanak a tov bbvonul kkal, mert akkor   inkább a halálba megy, mintsem elhagyja örökre a kedves sz l haz t. Egy szeles tavaszi hajnalon aztán felharsantak a szarukürtök, megindult a teméntelen sokaság, az ezernyi ezer ember, asszony és gyermek és még annyi barom; lovak, marhák, juhok... A megyeriek elmentek, az  n őseim pedig itt maradtak...

Gerő megint rászánta magát a szólásra.  gy h t  rdekl  ábrázattal fordult a tisztos  reghez:

– Bizonyára maradtak m g le mások is a megyeriek közül..?

Talabor ap  h mm gve ide-oda forgatta fejét.

– Meglehet! H t amit tudtam, elmondtam néked, mert ez a história becses örökség gyanánt szállott a mi nemzets g nkben apáról fi ra, id tlen időkön által.  gy lettem tudója és hirdetője tenmagam is...

A hamvadó pásztortűz körül ekkor már többen szundik ltak. A vén ember látván ezt, harsány szóval éjjeli nyugov hely re küldött mindenkit. A cserzett arcú emberek ocs dva a biztatásra, fázósan felk sz l dtek  lt kb l, s mint imbolygó árnyak, tovaosontak egymás után a sejtelmes homályban. Beb jtak b rs traikba, hogy mielőbb magukra h zhas k a vastag és meleg takarókat. Amikor a király

vitéze maga is távozni készült kijelölt szállására, Talabor apó intett neki:

– No, te még maradj itt mellettem egy kevéske ideig! Tudod, rokon megyeri, beszédem volna véled!

– Isten neki, beszéljünk! – állt rá az ifjú, s valamivel halkabban hozzátette: – Bár nagy éjszaka vagyon már!

A szikár öregnek jól esett, hogy a messziről jött vendég eleget tett kérésének. Aszott kezével összevonta sovány testén a báránybőrszövetet, feltekintett a csillagos égre, aztán meg a fagyos föld sötétszürke göröngyeit nézte hosszan. Végül megszólalt a reszkető ajak:

– Hallod-é megyeri, kérdezek tőled valamit! Tudod, a magam fajta vén emberek kíváncsi természetűek!

Az ifjú szélesen elmosolyogta magát, s egyet legyintett:

– Kérdezzél csak kedved szerint. S ha tudok, készséggel felelek rá!

Köhintett az öreg:

– Mivel belátom, hogy elfárasztott utazásod, ezért hát csak röviden meséld el nékem mi okból gyüttél a tájunkra..?

Gerő meglepődött. Ha itt az idegen tartományban kikotyogja jövedele célját, könnyen baja származhat belőle. Királyának fogadott katonahűsége nem engedheti meg a szószátyárkodást. Hatalmas lélegzetet véve igyekezett hát igazat is szólni, meg el is hallgatni a pecsét alá rejtett országos titkot. Így felelt hát:

– Kun rokomaimat jöttem fölkeresni!

– Dejszen te megyeri vagy?

– Amint már mondtam volt... És ha megyerinek is születtem, azért még lehetnek kun rokonaim!

Talabor furcsálva csóváltatta a fejét:

– Rokonaid itt..?

– A Dnyeszter folyó partján, apó...

– Akik megyeri földről menekültek ide, mi..? Akiket elűztek a nagyurak meg a fejedelem! Ugye, így van?

– Így, biz Isten! – tárta szét meglepetten a kezét Gerő.

Az agg pásztor atyai szelídséggel rámosolygott:

– Fiam, tőlem ne tarts! Megérezem én azt, hogy aggodalom bujkál benned. Ösmérem én a te utaidat, szándékaid nincsenek rejtve

előttem! Hát végezd csak becsülettel azt, amivel megbíztak parancsolóid!

Az ifjú egyre jobban elálmélkodott a hallott beszéden.

– Tisztes öreg, – hajolt az aggastyán füléhez, – te csodálatos egy teremtménye vagy az Istennek!

Erre Talabor rekedten elnevette magát, s a vitéz lüktető halántékához érintette hideg jobbját:

– Akarom, távozzék tőled mindörökre a félelem gonosz szelleme, fiam..! És mondd most, hogy bízol bennem!

– Bízom!

– Esküdj, mert ellenkezőleg én néked már nem mondhatok semmit!

– Esküszöm apó, hogy bízom benned..!

– No látod, így van ez rendin. Most pedig jól hallgass arra, amit mondok! Nem hall bennünket senki. Intelmem vagyon hozzád. Kérve kérlek, holnaptól fogva nagyon vigyázz magadra! Ez az egész tartomány más országokkal egyetemben, a mérhetetlen tengerekig, meg azon túl, ahonnét régen a megyeriek is jöttek, most Kubiláj nagyúr birodalma...

– Kubiláj... – gondolkodott hangosan Gerő.

– Ti megyeriek nem nevezitek Kubilájnak ezt a hatalmas fejedelmet, hanemcsak Kublájnak. No, de ez egyre megy. Hát Oldamurról, a részes fejedelemtől hallottál-é..?

– Óróla? Hogyne! Ő e tartomány összes kunjainak legfőbb ura...

– Legfőbb, ez igaz! De őkegyelme csupán csak nyomorult hadnagyocska Kubiláj iszonyú hatalmához mérten. Aztán meg itt vagyon ez a nogaji kipcsak-tatár kán, Oldamur közvetlen parancsolója, Oguldáj. Tudod, kicsoda ez, fiam? Nem más, mint a meghódított Kínában székelő főkának az édes unokaöccse. Azt mondják, egyszer valamiért alaposan megneheztelt a kun nagyúrra, maga elé rendelte és úgy elnászpángolta lovagló korbácsával, hogy az hét napig meg hét éjjel nyögött kegyetlen kínoktól gyötörtén a sátorában.

– De hogyan került ez a nyomorult Oldamur haza..?

– Hát a nogaji kán parancsot adott néhány szolgának, hogy tegyék fel az elpüfölt fejedelmet a lóva nyergébe. Odakötözték, és így nem esett le. Így kerülhetett hát haza...

Gerő felsóhajtott:

– Átkozott lehet itt az élet, apó!

Az öreg rándított néhányat a vállán.

– Tudod legény, annak, aki hallgat, engedelmeskedik és tűr, nem esik baja. Az alattvaló minálunk csupán esendő porszem. És amint most már tudod, a fejedelemnek is parancsolnak. És merre vagy az a tartomány, ahol a nagyobb ne uraskodna a kisebb felett?

– Az bizony sehol a föld hátán!

– No látod! S hogy el ne sikkadjon a veleje a dolgoknak, már nem is kell újságolnod, milyen ügyben jársz erre felé! Téged az urad küldött fontos izenettel a ti idetelepült kunjaitokhoz...

Gerő most már úgy bámult az öreg árnyalakjára a csillagok fényénél, mintha az valami túlvilági csodalény lett volna. Kicsit elhúzódva tőle, kérdést intézett hozzá.

– Bölcs pásztor, te látóember vagy?

A vén pásztor legyintett:

– Ezt most ne firtasd! Inkább hallgass végig! Hamar befejezem. Pihened kell, hogy hibátlanul végezhesd megbízatásodat!

– Beszélj apó, hallgatlak!

– Nos!... Dicséretes dolog az, amikor ilyen ifjú legényre egy fejedelem a titkait bízza. Hát csak ügyeskedj, hogy mielőbb kiszabaduljanak a ti derék kunjaitok a gonosz vércse karmaiból!

– Istenem, hogy te mindent tudsz, jó öreg! – kiáltott fel magáról megfélelkezetten Gerő.

– Hm, ahhoz már elég koros vagyok! – hangzott a felelet. – De azt is tudom, és éppen ezért mondom, hogy ez a szabadulás nagy vérözönbe kerülhet mindkét részről. Legyenek azért ügyesek és bátrak, okosak és körültekintők a ti kunjaitoknak vezérei! Fizessenek ők a kevesebb vérrel..! Végezetül pedig, ne hidd azt, hogy én táltos volnék! Csak vagyok egy sokat tapasztalt vén pásztoreMBER, aki a jelekből, a dolgokból mindent kihámoz. Hát ennyi az én tudományom!

A csillagok megszámlálhatatlan ezrei eközben egyre fényesebben ragyogtak a makulátlan égboltozaton, ahol a sápadt orcájú félhold hajózott. A csípős hideg miatt mind a ketten szánalmasan dideregtek már. A foguk is csattogott bele, akár az éhes farkasnak. Gerő nagy-nagy szeretettel a vén emberhez hajolt:

– Hallod apókám, megfázol! Nem tréfálok...

Talabor mégjobban összehúzta magán a subát.

– Hát nincs nyár az szent, de volt már ennél hidegebb is errefelé! Példának okáért most hét esztendeje a madarak röptükben fagytak meg. De folytassuk a szót még egy keveset arról, ami néked mindennél fontosabb fárasztó útadban! Holnap ismét felkerekedsz. A Prut folyón általjutván ügyelj a szádra! Tégy féket a nyelvedre, mert ama tartományban nem lesz mindegy, kivel beszélsz!

Vitézünk most már égett a kíváncsiságtól

– Bizony nem! – bólintott álmosan a vitéz.

– Figyelj! Az ottani nép másmilyen, mint a mienk. A nogaji kipcsak-tatár a mongolokhoz húz. Országokat ez a két elvetemült nemzetség dúlta fel annak idején. A nagy Dzsingisz kán unokája Batu, a kipcsak-tatárok fejedelme volt. Ő vezette ellenetek és a többi keresztény tartományok ellen azt a rettentő hadjáratot...

Gerő bólintott:

– Atyámtól hallottam, hogy oktan dühük előtt meg nem állhatott sem asszony, sem öreg, sem gyermek. Halomra ölték valamennyit. Aki tudott, futott be az erdők irdatlan rengetegébe. Király urunk is földönfutóvá lett. Vert seregének maradványa azért hűséggel követte... Hány esztendő voltál te akkor, apó?

– Talán olyan kétszer harminc... No de hadd mondjak még valamit! Csak el ne aludj közben, mert akkor megfagysz!

– Hallgatlak! – erősködött a vitéz.

Az öreg folytatta:

– Néhány esztendővel a gyilkos dúlás előtt az én tulajdon sátoromban négy fiatal megyeri táltos vendégeskedett. Lóháton érkeztek, s fehér köntöst viseltek. De felső ruházatuk fekete volt...

– Keresztények voltak?

– Igen, mert Jézusról beszéltek nagy tisztelettel, akit ti Isten egyszülött fiaként imádtok s a világ megváltójának tartjátok.

Gerő hümmögött:

– Akkor azok a római egyház szerzetes papjai lehettek, apó!

– Úgy, úgy, szerzetes papok! – élénkült föl a vén pásztor.

– Aztán mit tudsz még róluk..?

– Halkan szóló jámbor embereknek ismertem meg őket. Az egyik igen jó eszű férfiú volt... Bölcs beszédére ma is emlékszem.

Vitézünk most már égett a kíváncsiságtól.

– Miről szólott az a szerzetes?

– A felebaráti szeretetről példalózott. Meg aztán olyasfélét állított, hogy Jézus-Istent, akit igazságosságáért az emberek keresztre feszítették, három napi síri nyugovása után atyja a főisten életre támasztotta és fölragadta a mennyekbe maga mellé. Hogy ez a különös história csakugyan így történt-e? Nem firtattam. Ők ezt fogadták el igazságnak, hát rájuk hagytam. Én mást hiszek, de erről nem szólottam nékik! Hanem amikor távoztak, a bölcs beszédű elárulta, hogy fejedelmük felkérésére a megyeriek szétszórtan élő rokonait mennek felkutatni Ázsiába.

– Az áldóját neki! – kiáltott fel örömmel kevert meglepetéssel Gerő vitéz. – Hiszen ez fráter Juliánusz volt..!

– Azt mondd, hogy Juliánusz?

– Igen, igen..!

Az öreg elgondolkodott:

– Hallod, csakugyan így hívták! Most már emlékszem.

– Tudod apó, András királyunk és fia Béla herceg menesztette őt és társait a távoli nehéz útra. Domonkos rendi barátok voltak mind a négyen...

– No lám, te még a históriájukat is tudod!

A vitéz csizmái a fagyos földön doboltak.

– Simon mester beszélt egyszer róluk...

– Ühüm... – bólogatott az elhangzottakra a pásztor-Matuzsálem, s fejmozgásából kivehető volt, fogalma sincs, ki az a „Simon mester”. Annak kilétét nem is firtatta, hanem inkább Juliánékat illetően megkérdezte: – És vajon elérték nagy fáradsalmuk célját?

– Csak fáter Julián érte el!

– Hát a többiek..?

– Két társa időnap előtt visszatért országunkba, s a harmadik szerzetes megbetegedvén, kevéssel a cél előtt meghalt. Ennek neve Gerard volt...

– Egyszóval Juliánusz megtalálta a rokonokat?

– Meg! S azok a krónikás szerint nagy szeretettel vették őt körül. Julián el is vitte hírüket király urunkhoz, aki azzal küldte vissza a derék szerzetest, hogy hívja el nevében és vezesse a Duna-Tisza tájára

a fölleteket. Julián hát nekivágott ismét az útnak. Csakhogy az oroszok már Kiev városa alatt figyelmeztették, ne menjen a távoli tartományba, mert a mongolokkal szövetkezett tatárok az egész vidéket feldúlták, s az összefogdosott lakosságot rabszíjra fűzték.

– Julián pedig mi mást cselekedhetett, visszafordult, mi..?

– Hát igen! Tüstént hazasietett a rossz hírrrel.

Talabor a hamvadó parazsak fölött melengette aszott kezeit.

– Derék vitéz, mást kérdek én most... Hallottad-é valaha ezt a szót, hogy jassza?

– Nem, nem hallottam én soha! Azt sem tudom, mi fán terem!

– Pedig ha ebbe a különös birodalomba jöttél, akkor tudnod kell róla. Könnyen a tőkére kerül annak a feje, aki vétkezik ellene.

– Mi lenne hát az?

– Ugyan, mi lenne más – magyarázta az öreg – mint a mongolok áthághatatlan, szent vallási törvénye! Például, ha valaki megharagszik embertársára és ráfogja, hogy ellopta az ökrét, a lovát vagy egyéb jószágát, a jassza rendelete szerint az állítólagos tolvajt a hóhér ketté hasítja kardjával. Kiseb érték elorzásáért a bűnösnek kilencszerez árat kell fizetnie.

– A károsult kezéhez?

– Dehogyan! A pap markába.

– És ezt így rendeli a jasszá?

– Így biz' a!

– És ha a szerencsétlen nem tudja összekaparni a kilencszerez értéket, akkor mi történik?

– Hogy mi? Oda se neki! Meg lehet váltani hetventől hétszázig számlálható botütéssel. Ez attól függ, milyen nagy az érték vagy a hiány.

– De azért hétszázat senki sem kap tán?

– Senki. Tudniillik a nyomorult fehérnép a kétszázadik csapásnál utolsót lehel, s ha meg férfi, légyen bár bivaly erejű, nagy csoda, ha még ötszázal nem köpte ki a lelkét!

– Ó, átkozott keleti törvénykezés..! – szitkozódott a vitéz, amiközben Talabor apó fölemelkedett ülőpárnájáról. Görcsös botjára támaszkodván hosszas beszéde befejezésére készült.

– Légyen hát hasznos útravaló e kevés magyarázat a jasszáról – folytatta köhécselve –, bár még igen sokat lehetne erről szólni. Eredj most már békességgel a kijelölt helyedre aludni és vigyázz, ha az új napon általjutottál a folyón, meg ne sértsd a törvényt! Mongollal, tatárral össze ne koccanj még pusztá véletlenségből sem! Ne nézz senkire haragos szemmel! Mindenért fizess, amit magadhoz veszel, légyen az étel, ital avagy bármi egyéb! És ha lehet, elsősorban a kiismerhetetlen kipcsakokat kerüljed! Menj bizakodva fáradhatatlanul mindig északkeleti irányba, egészen a Dnyeszterig. Ott majd célodhoz érkezel, rátalálsz azokra, akiket keresel!

– Köszönöm tisztos agg mindazon tanulságokat és intelmeket, amelyeket igaz lélekkel által adtál nékem ezen az éjszakán a fáradt, a messziről idevetődött idegennek! – hálálkodott Gerő.

Az öreg tiltakozóan emelte föl botját:

– Ne mondd, hogy idegen vagy! Én is, te is a megyeriek nemzetségéhez tartozunk. No eredj! Ébredj korán, úgy több hasznát veszed a napnak. S ha alszom, távozz csak búcsúzkodás nélkül! Járj útaban szerencsével és őrizzenek meg a te isteneid!

Az egyikük jobbra, a másikuk balra tartott. Kísértetiesen kopogott a vén pásztor botja a fagyos talajon.

Gerő amikor belépett a vendégváró jurtába, pislákoló olajmécshalovány fénye fogadta. A tél barátságatlan hidege itt belül teljesen elviselhetőnek bizonyult. Hát még a vastag állatbőrtakarók alatt? Ott volt csak isteni az egész napos fáradalom után!

Mélységes csend nehezedett a hepehupás éji tájra. Gerő elfújta a mécses, s tarsolyát a féltett királyi irattal a setétben a feje alá rejtette. Fegyverei és levetett ruhái mind ott heverték a keze ügyében, hogy csak kapni kellett őket korán. Reggel hóval dörzsölte ki az álmodást a szeme sarkából. Ekkor még aludt a maroknyi közösség, csak Talabor apó egyik dédunokája volt talpon.

A fekete szemű, mokány pásztorgyerek szolgálatkészen vezette elő alkalmas helyről a kedves vendég hűségos lovát. Az okos jószág engedelmesen követte a fiút és túrte, hogy ezután felnyergeljk az idegen kezok.

– Hogy aludtál uram? – kérdezte Gerőt mosolyogva a gyermek.

– Fejedelmien! – hangzott a válasz. – Megvallom, hogy ilyen kényelmes derékaljam még egyetlen alkalommal sem volt, amióta a messze tájak vándoraként rovom fárasztó utamat!

A tizenöt év körüli legénykének tetszett az egyenes beszéd, s még szélesebb mosolyra kerekítette ábrázatát. Látszott rajta, hogy közölni szeretne valamit, de nem volt hozzá elég bátorsága. Gerő a lelkébe látva mindjárt biztatta is:

– No, ki vele tüstént, ha mondanivalód van fiú!

– Te bátyó, csupán egy kérésem lenne hozzád!

– Micsoda?

– Hát csak az, hogy ne menj tovább! Maradj közöttünk véglegesen, s akkor mindig ilyen kedvedre való fekhelyed lesz!

Gerő jóízűen felkacagott:

– Szívesen maradnék pajtás, csak azt nem tudom, hogy mit szólna hozzá királyom!

– Akármit is szólna, messze vagy az ide!

– Elhiszem, de én hű katonája voltam uramnak mindig!

A zsenge ifjú nem maradt adósa, mert erre így felelt:

– Hát bátyó, itt is lesz urad, ha éppen az hiányzik! Meg aztán magad lakozol majd egy tágas jurtában, s ha megunod az egyedüllétet, választasz feleséget amennyit csak akarsz!

– Van már arám!

– Arád..? Hát az meg micsoda?

– Nem ismered ezt a kifejezést?

– Nem...

– Tudod, az “ara” mifelénk a megyeriek országában mennyasszonyt, vagy ha úgy tetszik, az egyetlen feleségnek kiválasztott leányzót jelenti!

– Ezek szerint akkor ti csak egy feleséget vehettek?

– Egyet ám cimbora! Ugyanis keresztény vallásúak vagyunk, akik imádjuk az Isten fiát Jézust. Az ő törvényeinek útján kell járnunk!

– És ez mindig így volt nálatok?

– Nem! Hajdani őseink, akik fehér lóval áldoztak a Hadúrnak, s Ázsiából jöttek, több feleséget is tarthattak...

Elbeszélgettek egy ideig, ám a gyerek amikor észrevette, hogy a vendég már távozni szeretne, intett a karjával s elfutott, majd

kisvártatva feltűnt a nénjével, aki égetett agyagedényben gőzölgő friss bivalytejet hozott arasznyi zablángossal. A hajfonatos kedves arcú barna leány szeretettel nyújtotta a reggelit a nagy út előtt állónak. Gerő nem kérette magát, hanem elfogadta, s mikor jó étvággal bekebelezte, néhány vaskos rézpénzt tukmált rá a meglepődött fiatalokra, hálája szerény jeléül.

– Miért cselekedted ezt velünk bátyó? – röstellkedett a legény. – Pénzt fogadtunk el tőled, amikor te szívesen látott kedves vendég voltál.

– Emlékül adtam! – hangoztatta a vitéz. – Úgy is elszóródna ez a pár garas hosszas hányódtatásom idején. Most pedig az én Istenem áldjon meg benneteket! Dédatyátokat pedig köszöntsétek helyettem!

Az utolsó szavaknál Gerő a nyeregbe pattant. Hátra intett, s a két vérrokon csak állt egy helyben, megilletődötten. Ekkorra már teljesen kivilágosodott. A szél végigpásztázott a hallgató børsátrak között, mintha csak ébreszteni szeretne volna az alvókat. A jószágok gondozói azonban már mocorogtak.

Mire a Nap bíborvörös korongja megjelent a februári égboltozaton, a magyar király serény követe éppen a Prut folyó tükörré fagyott medrét hagyta a háta mögött. A végtelen síkságon, ahol folytatódott az utazás északkeleti irányba, lóra és lovasra egyaránt rászakadt az irdatlan egyedüllét. Egy darabig nyoma sem volt embernek, állatnak, csak a zúzmarás ágú fák hirdették, hogy van élet e tájon, de az is aluszik.

A magány olykor félelmetes, különösen akkor, ha nemrégén még a közösség zsongása ölelte körül az embert. Az ifjú bátorsága azonban a felhőkig ért, mert a vén etelközi pásztor bölcs intelme és gazdag útbaigazítása most már vele járt mindenfelé oltalmazó kíséret gyanánt.

HATODIK FEJEZET

A csel

Gyimesbükk és Mádéfalva között egy szokatlanul hatalmas erdei tisztáson táborozott az a hatezer főnyi székely sereg, amelyet Apodffy Boldizsár választott erdélyi alvajda közvetlen parancsnoksága alá rendelt a király. A csapatokra, lovasságra és gyalogokra egyaránt az a feladat várakozott, hogy kellő illendőséggel fogadják, majd egészen a Tisza-Kőrös szögéig kísérjék a több mint két esztendei kényszertávollét után hazatérő kunokat.

A seregből kétezer katona rövidesen áttelepült a közelben lévő Gyimesi szoros környékére, ahol a hegyek csúcsairól az őrszemek állandóan a messzeséget figyelték. László király Árbócz vezérhez intézett legkegyelmesebb levele szerint a kunokat március végéig kell a megjelölt szoroson Moldva felől bevonultatni az országba, s a legjárhatóbb utakon Várad felé tartva folytatni a menetet, amíg csak el nem érik a Tisza-Kőrös-szögi szállásokat. Tehát ez volt az úgynevezett emberi számítás szerinti terv. A kivitelezés elé azonban számos göröngy került még...

A Dnyeszter széles völgyében tanyázó kunok között leírhatatlan örömet keltett a hazatérés lehetőségének híre. Mégiscsak Magyarország jelentette számukra az igazi hont. A vágy, melyet a délibábos alföldi róna, a váltakozó homokbuckák és a kacskaringós medrű szőke Tisza után éreztek, már-már leküzdhetetlennek bizonyult. De hála, jött a megbocsátó királyi üzenet, s Árbócz, Törtel és Kemenes gyorsan mozgó lovas hírvivőket menesztettek a táborhelyekre, ahol kúrtharsogással és élőszóval tudatták a csodát; felvirradt a visszatérés oly régen várt boldog hajnala.

Sírt, nevetett, ujjongott örömeiben a nép. Sokan egymást csókolgatták. Mások meg bukfcencet hánytak, oda se neki a kemény rögöknek. Aztán elhangzott a józan kiáltás.

„Dologra..! Dologra..! Dologra..!”

Hihetetlenül gyorsan ment a felkészülődés. Alig két nap leforgása alatt összeszedelőzködtek, s a harmadik nap kora reggelén pedig már

indult is a pásztorok irányította hatalmas jószágállomány, meg a szekerek végeláthatatlan sora a zsibongó néppel.

Mintegy ötvenezer főnyi kunság vágott neki a hosszú útnak a derült márciusi napfelkeltében. A férfiak tizenhat esztendőskortól hatvanig mind a nyeret ülték teljes fegyverzetben. A cserzett képű harcosok száma megközelítette a tizenötezeret, melyet ezidőtájt tekintélyes seregek tartottak. Árbócz első vezér és tisztjei tudták, hogy ez az útrakelés közönséges szökésnek számít, s a mongol birodalom tartományurai kebeléből bőszen harag tör ki e miatt, így hát maguk között mérlegelve a dolgokat, minden számításba jövő eshetőségre felkészültek.

A rengeteg szekér és a hömpölygő állatnyáj élén Árbócz úr atyja az öreg Alpra vezér nyargalt háromezer harcossal. A szekérsor jobb és baloldalán szintén három-háromezer lovas biztosította az utazás zavartalanságát Kemenes, illetőleg Törtel parancsnoksága alatt. A hátvédet Árbócz úr négyezer képzett íjásza és ezerötven egyéb fegyverzetű harcosa képezte. Kemenes atyja, a hatvanadik esztendején túli Ozor, és a király követe Gerő, külön-külön másfélszáz lovas kaptak azzal a feladattal, hogy állandóan portyázzanak. A vitézek csakugyan hol előre, hol meg visszafelé nyargalásztak a célegyenest haladó sereget elhagyva, s figyelték a tájat. Ha felfedeztek valami nem tetszőt, azt nyomban Árbócz tudomására hozták.

A Magyarország felé igyekvő kunság közben mit sem gondolt arra, hogy az eddigi kényszerszövetségből való önkényes kiválásukat Oldamur a moldovai fekete kunoktól már az indulás másnapján megtudta. Iszonyú hajtással három lovas küldönc vitte a kellemetlen hírt a nogaji kipcsak-tatár kánnak, aki éppen a Bug folyó balpartján gyakorlatozott vagy húszezer harcossal. Oguldáj hallván az esetet, zöld meg lila színt váltott a méregtől. Dühösen rikácsolva ordított rá a remegve hajbókoló hírhozóra:

– Mondjátok meg a fejedelmeknek, hogy ne vesztegessen a drága időt a rám való várakozással, hanem szedjen össze sebtiben minden épkézláb harcost és hajrá a szökevények után! Majd én is megyek..!

A küldöncök csaknem földig hajoltak.

– Megmondjuk, ó nagy úr! És most eltávozhatunk?

– Dehogyan távozhattok! Van még közölnivalóm! – üvöltözött tovább a lelógó bajuszú vénember. – Mondjátok meg azt is uratoknak, hogy az üldözésben a villámmal keljen versenyre, mert ha azok a hitvány ebek elérik az erdőelvi hegyeket, nem hozza őket onnét vissza még a szent Buddha sem! No, most aztán takarodhattok!

A moldvai fekete kunok ismét mélyen meghajtották magukat és kihátráltak a felbőszült kán sátorából. A szabadlevegőn nem sokat teketóriáztak, hanem azonnal a nyeregbe vetették magukat. Vágtattak hazafelé a fontos paranccsal. Amikor az egyikük csekély idő múltán hátra merészelt sandítani, már alig látszott a morc tatárfejedlem haditáborra.

Bezzeg Oldamur sem heverészett sátorában ezalatt. Ötezer fegyverest mozgósított. Ezeket tüstént lóra rendelte, s élükön vágatott a búcsú nélkül távozó rokonok után.

A töméntelen sok ökörvontatta szekér a nőkkel, a gyerekekkel és az öregekkel, valamint Kemenes és Törtel lovas ármádiái déltájig szerencsésen általjutottak a nagy szálfakompok hátán az olvadástól megduzzadt Prut folyón, amikor a kémlelőportyára rendelt Gerő vitéz érkezett lihegő csapata élén az első vezérhez.

– Mi hírt hoztál derék barátom? – kérdezte Árbócz úr.

– Nosza, jer csak nagyuram! – válaszolta röviden az ifjú, s egy közeli kis dombra hágatott.

Egyet füttyentett a kunok fővezére. Megbízta rövid szárú csizmájára erősített sarkantyújával szép szürke lovát, s a vitéz mellé ugratott.

Gerő mutatóujja előre lendült:

– Kérlek, tekints a távolba..!

Árbócz a messzeségbe kémlelt s elámult a látottakon. Pár ezer lépésnyire keleti irányból könnyen mozgó lovas dandár közeledett. A csendből kisejlett a paták tompa dübörgése.

A két férfi szeme összevillant. A vezér szólalt meg előbb:

– No vitéz..?

– Maroknyi sereggel épp, hogy csak megugrottam előlük! – újságolta a kipirult orcájú Gerő.

– Szerencsések volt..!

– Az bizony, kegyelmes uram!

Árbócz felnevetett:

– Mert ezek miszlikbe aprítottak volna benneteket! Gondolom, azért kémlelted őket..?

– Már amennyire lehetett! A legtöbbjüknek rövid kard lóg az oldalán, de jelentős részük íjjal, kopjával van ellátva.

– Mit gondolsz cimbora, mennyien vannak?

– Becslésem szerint úgy öt-hat ezren...

A kun főember a tarkóját vakargatta:

– Hát akkor amondó vagyok, ennek összetűzés lesz a vége, mert aki ily szívósan üldöz bennünket, nem lehet más, mint maga Oldamur.

– Nézzed vezér! Látod, hogy közelednek? Ideér a baj rövidesen.

– Ideér a baj? No csak érjen! Egyelőre a mi erőnk a nagyobb. Be sem várjuk őket mindannyian! Cselekedjünk hát..!

Nagyot pödörített összes bajuszán a korosodó fővezér és elvágtatott Gerő mellől, hogy utasításokat adjon várakozó tisztjeinek. Fertály órán belül mindenki tudta a dolgát. Egyetlen szív se rettent. A jó fegyverek és az igaz ügy a biztonság és a férfibátorság fényes napját ragyogtatták minden harcos tekintetében. Amíg a szálfakompok szüntelenül szállították az emberek és az állatok sokaságát a folyó túlsó partjára, Árbócz úr gondolt egy nagyot és merészet, s a közel hatezer főt kitevő seregével elibe ment a sarkukban dobogó üldözőknek. Rövidesen egymással szemben, alig íjlövésnyire cövekként megállott a két had.

A haragos moldovai rokonok élén ott feszített büszke fejtartású lova nyergében a rozsdavörös szakállú Oldamur herceg.

– Jól sejtettem, hogy ezzel a bitanggal lesz találkozásom! – dörmögte alig hallhatóan, inkább csak magának Árbócz úr.

A fekete kunok fejedelme magas termetű, fiatalos tekintetű férfi volt. Pedig ezidőtájt már ugyancsak megközelítette élete hatvanadik esztendejét. Jobbján és balján két főtisztje alatt rakoncátlankodni kezdtek a paripák. A mokány urak ízig-vérig kunok voltak, amit még alsó lábszáruk görbesége is bizonyított. Az évezredes nomád lovasélet következménye ez volt. Oldamur azonban – igaz, hogy csak apja volt kun – tipikusan germán ember benyomását keltette. Sugdosták is a moldovai előkelőségek, hogy uruk szülőanyja szász nő volt, aki az erdélyi vajda udvarában élt annak idején, s Oldamur atyja egy ottani vendégeskedés alkalmával ismerkedett meg vele. Előbb jó barátság,

majd később frigy lett az ismerkedésből. A vöröshajú szépség hat gyermeket szült a Prut környéki fejedelmi sátorban. Oldamur lévén az elsőszülött, így aztán, amikor atyja egy vadászbaleset következtében elhalálozott, ő lépett a moldovai fejedelmi trónra.

A szerencsétlenül járt előd még független uralkodóként élte világát, de a fiú az erőszakos mongol és tatár hódítások révén országával egyetemben a nagy mongol főkáság alattvalójává lett. Ebben a nyomorult állapotában kapott parancsot arra, hogy lépjen kapcsolatba a magyarországi elégedetlen kunokkal. Szót fogadva feletteseinek, biztatta is Árbóczékat a törvényes király ellen, s amikor bekövetkezett a hódtavi vereség, ő csalta ki a kunokat Moldovába soha be nem váltott ígérekkel. (A herceg ugyan ígérhetett fűt-fát, mit sem ért az, ha nem ütötte rá a hitelesség igenlő pecsétjét a közvetlen fölöttes, a nogaji kipcsak-tatórok kánja.)

Árbóczék hamarosan felismerték való helyzetüket. Szomorú tapasztalataik voltak arról, hogy lóvá tették őket, s ezért mihamarább szabadulni igyekeztek ama hatalomtól, melynek hadigépezetében ők, a megtúrt hazátlanok csupán engedelmes szolgák lehettek. Nem kellett már nekik tovább a súlytalan Oldamur átlátszó barátsága.

A moldvai kunok ura nagyot nézett, midőn Árbócz urat megpillantotta. Sejtette, hogy a sereggel nem támadó szándékkal közeledik. Sőt mellesleg magában így gondolkozott: „Ezek bizonyára megszeppentek a turpisság ily gyors kiderülése miatt.” Már éppen szólani akart nagy fennhéjázva a fiatalabbhoz, de Árbócz megelőzte, s azt kiáltotta barátságos hangnemben feléje:

– Üdvözöllek herceg! Mi járatban vagytok errefelé..?

Oldamur felbosszankodott:

– Légy idvezelve öcsém! Már hogy mi járatban vagyunk errefelé?
Mulatságos kérdés! Inkább én kérdezhetnék tőled ilyesmit!

Az ifjabb vezér elnevette magát:

– Kérdezd csak bátyám, ha így tartja a kedved!

– Nos hát akkor kérdezem..! Hová igyekeztek?

– Hm..! Hazafelé tartunk!

– Arra? – intett Oldamur az erdőelvi havasok irányába.

– Igen, arra!

Árbócz nógatott egy kicsit a lován, a herceg is hasonlóképp cselekedett. S a két lovag így azt vette észre, hogy az engedelmes jószágok ugyancsak igen közelre hozták őket egymáshoz. Mert már alig kilenc vagy tíz öl távolságból csaptak össze a vitatkozó szózatok.

– Hallod-e édes öcsém, aztán ne bolondozz! Micsoda meggondolatlan cselekedet ez, hogy csak amolyan uk-muk-fuk módján útnak eredtek? Hiszen ez közönséges szökés..!

– Úgy véled bátyó?!

– Úgy, az úristeneteket! Hát kérdeztetek valakit? Kaptatok erre írásos engedélyt a főkántól? Hipp-hopp, egyszerűen csak felszedik a sátorfájukat és mennek! Ez alávaló szökés..!

– Szökésnek szökés, de nem alávaló..!

Oldamur kiérezte Árbócz hangjából a visszavonhatatlan elhatározást, ezért kissé lejjebb adta:

– Hát volna lelketek végleg itthagyni bennünket?

– Volna, herceg uram!

– Az egekre kérlek Árbócz úr, forduljatok vissza..!

– És miért..?

– Hiszen szövetségeseink vagytok!

– Dehogyan fordulunk..!

– Neem..? Atyám fia, ez árulás, a fejetekkel játsszotok!

– Látod Oldamur, éppen ezért nem fordulunk vissza. Mert jól tudjuk, hogy sokunknak lenyisszantatná a fejét a kán!

A herceg már majdnem könyörgött:

– Ne akard a vesztemet! Másítsátok meg hát szándékatokat!

– Ez teljesen lehetetlen! Fordítsd meg te a seregedet, menj békén Isten hírével!

– Bolondokat beszélsz! Nem tudom, mit szólna akkor a kán!

– Engem nem érdekel a kánod..!

Oldamurnak nem tetszett az ilyesfajta beszéd. Bősz haragra gerjedve magából kikelten üvöltötte:

– Azonnal visszafordultok! Parancsolom!

Árbócz csípőre tette jobbját:

– Drága bátyám, parancsolj csak a te saját nyájadnak! Egyébként is ne vesztegessük a drága időt, nekünk folytatni kell megkezdett útunkat tovább! Vár bennünket király urunk, László..!

– Egyszóval ez a becsület, Árbócz? Ezért adtunk oltalmat, új hazát valamennyiötöknek, amikor királyotok fegyverrel űzött el benneteket? Mondd csak öcsém, ezért osztottuk meg a birodalmat veletek, hogy a végén ismét a megyeri trón igájába hajtsátok a fejeteket? Ó, hálátlan és semmirekellő nemzetség..! ó, ó, ti...

Árbócz közbevágott:

– Bennünket a legkevésbé érhet vád, kegyelmes herceg! Hogy törvényes királyunkkal szembe kerültünk, s általa elűzettünk földjeinkről, mindezeket elsősorban tenéked köszönhetjük!

– Úúúgy..? És Hódtó..? Ha visszatértek, akkor levagdosott, lenyilazott véreiteket gyalázzátok meg!

– Hallgass Oldamur! Te jöttél szállásainkra titkon és tüzeltél bennünket a László elleni zendülésre. Nehogy mosd magad! Híred ismert előttem, s népem előtt! Szabadságot ígértetek, és hazátlan semmi szolgálk lettünk birodalmatokban...

A fejedelem indulattal vágott bele Árbócz kifakadásába:

– Hah, kóborló csorda vagytok, ez az igazság! Nincsen rá semmi hajlandóságtok, hogy beilleszkedjete bármelyik ország életébe, rendjébe! Átkozottak vagytok, de legyetek is azok..! Hm... Nincs türelmük még arra sem, hogy kivárják a főkántól szabad tartományuk területének a kijelölését..!

– Elég a fecsegésből, herceg! – legyintett haragosan a másik. – Ti aztán ismeritek is, hogy mi az a szabad tartomány? Nem szeretnénk annak a bizonyos főkának a rabszolgái lenni, mint ti valamennyien! De hát nem is a főkán ígért, hanem te, ó szerencsétlen vazallus! Mondd csak, mit adhat az, aki maga is nyomorult rab?

Oldamur mint ha eltűnődött volna a hallottakon. Csodálatosan lehiggadt, s így válaszolt nyugodtan a kemény beszédre:

– Öcsém, ne heveskedd el a dolgot, idős fejemre kérlek..! Ha majd te is hatvan esztendőket számlálsz, mint én, hát akkor rádöbbensz, hogy ifjabbban mennyi badarságot cselekszik az ember!

A szemközti vezér erre hangosan felkacagott:

– Ejnye, ejnye, herceg úr, látom taktikát változtattál! Imette még a gyehenna kénköves fenekére kívántál bizton bennünket, most meg jóindulatba csomagolt igazságaidal akarsz itt engem meggyőzni!

Amondó vagyok, szózatod üres szalmacséplés. Cselekedj a belátásod szerint, mi is megyünk a magunk orra után.

– Igen, rohantok fejvesztetten a pusztulás vermébe! Tudom, visszasírod még a jó öreg Oldamur országát, amikor királyod hóhérbárd alá küld téged meg vezértársaidat a múltbéli bűnökért!

– Magad sem hiszed, amit mondasz! Inkább te is velünk tartanál..! Szólj bármit Lászlóra, ő szívesen látna behódoló csapataid élén!

– Úgy gondolod..?

– Bizonyos vagyok benne! A király egyébként rokonom. Ezt te is tudod! Meg aztán akad a megyeriek országában elegendő hely minden igaz barátnak. Megférnénk egymás szomszédságában a tágas Duna-Tisza közén. Úgy élnénk ott, mint ahogy jó testvérekhez illő...

– Vagy torzsalkodnánk...

– Miért? – ámult el Árbócz úr.

– Mert az igazi testvérek csak nagy ritkán férnek össze!

– Lári-fári! Szándd el magad herceg! Oguldáj pedig álljon a feje tetejére! Annak úgysem lesz miattatok semmi baja, hiszen a főkán legközelebbi rokonai közül való!

– Árbócz, te iszonyú szörnyűségeket beszélsz! Valld meg, nem túl sok kumiszt eregettel le a torkodon?

– Balgatag! Azt hiszed elment a józan eszem, és hogy csakugyan leittam magam..? Tudd meg, tiszta homlokkal cselekszem!

– És mégis magaddal akarsz rántani a szakadékba! Hát ismered te a jasszát? Van fogalmad, mi sors várakozik az árulókra, a birodalom hűtelen cserbenhagyóira a szent jassza szerint?

– Jó herceg, bennünket már nem béklyóz többé a ti embertelen vallástok eszetlen törvénye! Jassza ide, jassza oda, amíg kard és íj vagyon a kezünkbe, a mongolok főkánjának is fittyet hányunk!

– Kútba esett a józan gondolkozástok, ha erre az emberre hallgattok, derék kunok! – üvöltötte magából kikelve Oldamur, s az öklét rázogatta az Árbócz vezette sereg felé.

– Te hibbantál meg, – mosolygott az erőlködőn Árbócz úr, – mert nem fogadod meg a tanácsomat, hogy velünk tarts! Vedd sietve fontolóra a dolgot és dönts okosan, amíg el nem késel vele!

– Úgy? Tegyem én is a fejem László tőkéjére? Ebből nem eszel!

– Hát akkor maradsz, dicső hercegem! De most már tüstént kotródj félre továbbmenetelünk útjából, mert különben..!

– No fene? És tulajdonképpen mit óhajtasz cselekedni, ha éppenséggel nem kótrodunk?

Árbócz kardot rántott:

– Akkor megmérkőzünk!

– Lelked rajta! De nem így ám!

– Hát mi az elképzelésed?

Oldamur maga mögé mutatott:

– Seregeink döntsenek!

– Pedig igazán kár, hogy nem mi vívunk ketten! Miért kell erőszakkal háborúznunk?

– Mert nincs más kiutam! Vissza kell benneteket terelnem!

– Oguldáj aklába? Az nehéz lesz. De egyre figyelj bátyám! Vagy itt a Prutnál harapsz a fűbe, vagy a kánod húzat karóba, ha megúsztad ép bőrrel! A két halál közt szabadon választhatsz!

– Az utóbbi sohasem fog velem megtörténni, hiába is szeretnéd! Azonban hogy a holló fogja kivájni majd nemsokára a szemedet, az meg nagyon írva a szent jaszában!

– Úgy ám, ha ti győznétek, ha-ha-ha! – harsogott viharosan Árbócz, hogy csak úgy potyogtak a könnyei.

Az ellensége dühösen legyintett:

– Nevethetsz..! Tegyük fel, nem győzök felettetek ma, sem holnap. A következő napon már a nyakatokon Oguldáj roppant serege és akkor hírmondó sem marad belőletek!

– Azt majd meglátjuk!

– Szabad kunok, – sivitott Árbócz felé a herceg. – fogjátok le azonnal orráig látó vezéreteket, ha nem akartok okatlan barom módjára megdöglenni! Hiszen úgy sem menekülhettek, ha néki engedelmeskedtek! Esküszöm az égi Hadúrra, egyetlen hajatok szála sem görbül meg, ha visszatértek Oguldáj kán hűségére!

A kunok hahotázásban törtek ki a hallottakon. Többen azt kiáltozták Oldamur felé, hogy sem rá, sem a nagy Oguldájra nem kíváncsiak, s ha vezérük azt parancsolja, hogy hazatérésük ügyében harci szerszámot kell ragadniuk, bármikor hajlandók reá. Majd felzendült kórusban százak és százak ajakán a félelmetes kiáltás:

„Huj..! Huj..! Huj..!”

A fekete kunok fejedelme kétségbeesetten állapította meg, hogy itt a harc csakugyan elkerülhetetlen. Ennek ellenére a háta közepe sem kívánta az effajta véres mulatságot. Tudomása volt a szembenállók túlerejéről, a közelben lévőkről s a távolabb tartózkodókról, éppen ezért fájlalta, hogy ő maga alig ötezer harcossal rendelkezik. Amíg a taktusos „Huj! Huj!” a levegőt remegtette, gondolkozott. Végül megszületett agyában a csel ötlete. A csöndesedés beálltakor így kiáltott hát ellenfeléhez:

– Öcsém! Látom, hogy te mindenáram gyászos vesztemet akard! Hát nem érted, hogy nem hunyhatok szemet felelőtlen távozástok felett? Persze ti szépen átsétálnátok a megyeriekhez, s a számonkérés bőszt ostora meg az én nyomorult hátamon csattanna! Jöjj át vezértársaiddal hozzánk, hadd tárgyaljuk meg higgadt fővel az okos tennivalókat, hogy mindketten jól járjunk! Tudod, Oguldáj nagyúrnál nem lehet csakúgy egyszerűen vállrándítással elsimítani a dolgot! Meg aztán mi szükség arra, hogy az egyik testvérnemzetség a másiknak ontsa hasztalan a vérért!

A ravasz Oldamur míg ezeket mondotta, úgy tervezte; ha a vezérek átsétálnak a szép szóra, valamennyiüket vasra vereti, s átadja a rövidesen befutó kánnak. A fej és vezetés nélküli embernyáj hadrendjét pedig könnyű lovasaival úgy szétszórja, akár a pelyvát, aztán meg bocsánatot ígérve nekik, a kézrekerített néppel együtt visszatereli mindannyiukat a hűtlenül elhagyott szállásokra.

– Meghívásod átlátszó, ezért együgyű, kedves rokon! – mulatott Árbócz a gyötrődő hercegen, majd így folytatta: – Ha nem tisztelném korodat, hát számárfület mutatnék neked!

Oldamur keserű arcot vágott:

– A teremtésedet! Még gúnyolódsz, amikor a színtiszta javatokat akarom? Oktalan makacssággal eléred, hogy minden kézrekerített harcosodat, vagy lealább is a felét agyonnyilasztatja a kán!

– Látod herceg, ezt óhajtjuk mi bölcsen elkerülni! S ha tényleg úgy van, hogy közeledik a bőszt Oguldáj, akkor amondó vagyok, ne okoskodjatok, meneküljünk együtt! Nem ismered az örök aranymondást, hogy: a tett halála az okoskodás..?

– Balga Árbócz úr, ezt a keresztényektől tanultad!

A vezér bólintott:

– Valóban! Hanem a bölcs beszédet az éretlen fejű gyermektől is elfogadnám habozás nélkül!

– Még sem fogadod meg ostoba, amiket én tárok elibéd!

– Mert nem találok bennük semmi hasznosat!

– Fújd csak a magadét, öcsém!

Így vitatkoztak még vagy egy fertály órát, amikor nemvárt esemény történt. Északi és déli irányból szétszóródott lovas csapatok nyargaltak a széltől sebesebben Oldamur serege felé. Lihegő, tajtékzó paripán egy katona toppant a térségre és a fekete-kunok fejedelme elé kerülve a távolba mutatott:

– Nagyuram, ott... ott..! Jönnek..! – S ezzel odébb ugratott.

A moldovai nagyúr ördögi boldogsággal kiáltott fel:

– Elvesztetek áruló szökevények! Itt a kán..!

– Azt hiszem, csalódni fogsz! – dörögte stentori hangon Árbócz, s vitézei élére nyargalva előrántotta szablyáját.

– Huj..! Huj..! – zengte, zúgta sok ezer torok. Villantak a fényes acélok, s az eddig még várakozó lovasdandárok meglendültek.

A bizakodó szószátyár Oldamur szájában a nyál pillanatokon belül keserű epévé változott, mert iszonytató meglepetés érte. A hirtelen érkezett csapatok nem a várt kipcsak-tatórokból, hanem a magyar király hűségére térő kunokból állottak. Oguldáj kán helyett Kemenes és Törtel jelentek meg a látóhatáron.

A herceg az imént még hinni merészelte, hogy ő csalja törbe a makacs távozókat, és íme, fordítva sült el a dolog. Ugyanis Árbócz úr amíg látszólag vitába ereszkedett az üldözésükre indult hatalommal, titkos intésére futár nyargalt vezértársaiért. Azok jöttek bezzeg csapatostul nagy sietséggel. S az ellenség mit sem vett észre abból, amikor néhány ezer jó kun harcos visszatértében átkelt a Prut folyón.

A ravasz csel rögtönzött volt bár, mégis pompásan sikerült. Az alaposan megdöbben és bekerített ellenség látván a harc sikeres felvételének kilátástalanságát, ellenállás nélkül adta meg magát.

– Moldovaiak! – dörgött messzezengőn Árbócz úr hömpölygő baritonja. – Az a parancsom, hogy hányjatok tüstént minden kopját, kardot, szablyát és buzogányt meg íjat a földre! Harcosaink majd

összeszedik azokat! Aki e parancsokat nem teljesíti, ötven korbácsütés lesz annak a büntetése! Rajta hát..!

Perceken belül kazlakká nőtt a sok összedobált harcieszköz. Oldamur is kezdte átkozódva leoldani a cifra bőrövét, hogy átadja azt kardjával együtt a közelben tartózkodó Törtelnek.

Árbócz, ki maga éppen akkor érkezett oda prüsszkölő paripája hátán, megpillantva ellenfele keserű ábrázatát, ráintett:

– Hercegem, tartsd csak meg a kardodat!

Oldamur elálmélkodott:

– De hiszen a foglyod vagyok, öcsém!

– Potomság. Miért is fosztanánk meg egy tágas tartomány fejedelmét méltó díszétől..?

– Köszönöm nagylelkűségedet!

Árbócz emberségesen mosolygott:

– Egyébként is rangodhoz illő bánásmódban lesz részed!

– Ezt is köszönöm! – hajtotta meg fejét Oldamur a nyeregben. S amikor visszacsatolta derekára a kardját, szép fekete lova megrázkódott alatta.

A messze északról hűvös szél rontott a seregekre és beleborzolt a herceg ritkás, rőt szakállába. Ám a légáramlat irányába néző bánatos szempár nem a további szélfuvallatot várta, hanem inkább a nogaji tatár kán felmentő csapatait. Azt ugyan várhatta!

– Lásd Oldamur – ugratott a herceg lova mellé Árbócz –, mégiscsak ti jöttök velünk és nem megfordítva!

A mondás száraz szigorral hangzott, de azért aligha volt annak bántó éle. A válasz pontosan hozzáillett:

– Ez lesz majd mindannyiunk veszte!

– Úgy véled herceg, hogy Oguldáj elér bennünket, s valamennyiünket felkoncol?

– Hát... az is meglehet, de inkább az a véleményem, hogy a megyeriek urával, a királlyal gyűlik meg a bajunk!

– Eh, megint csak összezavarod a dolgokat. László mindannyiunk helyzetét megérti...

– Hah, László... Hiszen a szemében mi más vagy te, mint egy hitvány lázadó, én pedig a felbujtód!

Árbócz nevetve csóváltatta üstökét:

– Ami volt, volt! Megbocsátotta azt a király. Egyébként is az ő izenetére térek vissza népemmel...

– No, de itt vagyok én, igen, meg az enyéim, akik velem vannak, s akiket most te magaddal vonszolsz oda..!

– Hát a hajatok szála sem fog meggörbülni Lászlónál!

– Hadd el öcsém! Vénülő csontjaim nagyobb biztonságban vagynak a kán oldalán, ha hűséggel szolgálom őt.

– Ez kutya alázatra vall, szerencsétlen herceg! Az ebet is megkorbácsolja a gazdája. Nyüszít a nyomorult pára, mert hiszen fáj neki az ütleget, aztán később megnyalja a korbácsos kezét. Ugye, értesz a példából kegyelmes úr?

– Nagy hatalom a kényszer, vezér! – hunyorított Oldamur, mert Árbócz szavaiból eszébe jutott, mint verte egyszer félholtra a dühös Oguldáj. Majd kis gondolkozás után hozzá tette: – S tán te nem alázod-é meg magad a megyeriek királya előtt, amiért nagy kegyesen ád a sátrád alá egy parányi darab földet?

A moldvai herceg úgy érezte, a fején találta a szeget. Félig összevont szeme sarkából kajánul figyelte a hatást. A kun vezér az ajkába harapott, s úgy dörmögte szinte alig hallhatóan:

– Furcsa igazságokról beszélsz te Oldamur!

S mind a ketten olyasmit éreztek akkor, mintha jéghegy nehezedett volna örök fagyával a szívükre. A fogoly herceg a föld nedves barna hátára bámulva szaggatottan felsóhajtott. Árbócz nem bírta ki tovább mellette, hanem keblére ejtett fejjel odébb lovagolt. Ezt követően jött néhány fegyvertelen csatlós, akik erős marokkal megragadták Oldamur nyugtalankodó paripájának zabláját. A gyönyörű fekete mén csak akkor juhászodott, amikor a legények becézgető barátsággal ráveregettek a nyakára.

Az egyik fickó nem állhatta meg kérdés nélkül:

– Hol szerezted nagyuram ezt a ritkaszép állatot? Mely vásárban jutottál hozzá és mennyit fizettél érte?

A fejedelem a bizalmaskodó kíváncsi ember szeme közé nézett:

– Nem vásárban vettem biz' én, hanem egy kerek esztendővel ezelőtt a nogaji kán őkegyelmességétől kaptam ajándékul!

– Szép ajándék! – bólogatott a csatlós, majd tovább faggatolódzott: – És te jó magad mit küldöttél viszonzásképpen érte? Bizonyára szép

arany holmit, avagy valami díszes fegyverzetet...

Oldamur dühöngött magában az effajta komázgatás hallatán. Válasz helyett inkább az öklével csapott volna bele a legény képébe, de mivel ezt nem tehetette, így felelt:

– Elárulhatom, ha nem vagy szégyenlős természetű!

A fickó felkacagott:

– Hogy én szégyenlős volnék..? Olyat bezzeg nem ismerek! Árudd csak el nagyuram!

– Tudod – hangzott megjátszott barátsággal –, a kegyelmes kán szerfölött kedveli a fiatal leányokat. Ezért hát mi túrés-tagadás, egy tizenhat éves gyönyörű tatár szüzet küldöttem néki!

– No, de gyerünk már, elég a mihaszna tréfálkozásból! – rántott nagyot a kantárszáron az öregebbik csatlós. Nekilódultak hát előre, s Oldamur, ki a fogát csikorgatta tehetetlenségében, kénytelen volt túrni, amint a legények rávezették lovastul az egyik éppen átkelni készülő hatalmas szálfakompra.

A koratavaszi víz tarjagos hullámai mohón nyaldosták az egybekapcsolt gerendákat. Az égboltozat ritkafelhős kék óceánján csevegő utasok húztak át “V” alakban. Déli irányból jöttek fáradhatatlan szárnyakon hajózva. A moldvai herceg vágyakozva nézte őket. Hazatérő vadlúdak szabad jókedvű csapatja volt az.

– Nyomunkban a tatár! – jelentette Árbócznak egy csapzott, lihegő lovas. Az ifjú harcost Gerő vitéz küldötte a kevésbé örvendetes üzenettel. A Gyimesi szoros igen közel volt már ekkor az Erdély felé igyekvő kunok előtt, s a hátuk mögött háromannyira a harag bősztűzétől fütött Oguldáj kán mintegy negyvenezer lovasa dübörögtette a földet.

Az ökörvontatta szekerek lassú méltósággal, nyikorogva cammogtak előre a félig még fagyos és kátyus földhátan. Az asszonyok és a gyermekek riadtan bújtak össze a kasokban. Bölcs beszédű, higgadt öregek vigasztalták jó szóval őket, hogy ne remegjenek, mert elszánt seregük megoltalmazza mindnyájukat a veszedelemtől.

Többen így epekedtek:

„Ó, bárcsak paripákká változhatnának nehézkes ökreink..!”

Oldamur és tisztjei kardot, íjat kértek ama szándékukat hangoztatva, hogy harcolni szeretnének a kipcsak-tatár kán ellen.

Árbócz természetesen e szándékukat nem teljesítette, hanem inkább megkészszerelte az őrizésükre kirendelt harcosok számát, s e kétszáz fővel előre küldte őket a szoroson át a magyar királyság területére. A több ezer fogoly oda hamar meg is érkezett.

A Gyimesi bejáró biztonsága felett éberem őrködő székely vitézek örömujjongással fogadták a moldovaiakkal betoppanó kunokat, és csak akkor szomorodtak el, amikor hírt vették a közelítő tatárveszedelemnek. Nyomban lovasfutár vágatott Apodffy alvajdához, hogy seregével siessen a szorongatott helyzet előtt álló, s hazafelé tartó kunok segédelmére. A főúr megértvén a helyzetet, nem késlekedett sokáig, hanem lóra ültette hadait, s megindult a Gyimesi hegyszoros felé.

Közben pillantsuk meg, hogyan taktikáztak a védekezésre kész Árbóczék! A közelgő veszély mérlegelése és a tennivalók sürgős véghezvitele értelmében rövid haditanácsra gyűltek össze. Az első vezér többek között ezeket mondta tisztjeinek:

– Vitézek! Éppen a szoros bejártában érne utol bennünket a gonosz ellenség, de mi ezt nem várjuk meg, hanem ezer önként jelentkező katonám fedezze harcolva a természetes kapun való átjutásunkat! Az bizonyos – folytatta Árbócz úr –, hogy ily módon Oguldáj kis időre megtorpan, s vonuló népünknek ez a fertály nap elegendő lesz megérkezni ama biztonságot nyújtó helyre, ahonnét székely testvéreinkkel fölerősödve visszavághatunk üldözőinknek!

Viharos “Huj! Huj!” kiáltásokkal zárult a haditanács. Ki-ki csapatához sietett, hogy tüstént dologhoz lásson. Hihetetlenül rövid idő alatt együtt volt az ezer könnyű lovas, csupa olyan kitűnő íjász, akinek minden egyes lövése halálos pontossággal talál célba. Kettőszázan közülük a hosszú nyelű kopják kezeléséhez is értettek. A „tízszázak” vezére, a mongol anyától született s a fél szemére vak, tar koponyájú Batur ezeres-kapitány harsány vezényszavakat osztogatott serege élén. Őkegyelme egyidős lehetett Árbócz úrral.

A magyar királyság területéhez már közel járó kunok a Tatra szűk völgyében haladtak. Ugyanis ez a kristálytisza vizű sebes folyócska, mely a komor erdélyi bércek között ered, általsiet a Gyimesi-szoroson és Moldvaországban a Szeret habjaival egyesül. A völgy egyértelműen járhatóbb útként volt ismeretes hazánk területére. A gulyákat,

méneseiket, nyájukat terelő pásztoremberek tudásuk és erejük megfeszítésével fáradoztak, hogy a közeledő nogaji tatársereg elől a már biztonságos Erdőelve földjére mentsék a visszatérők hatalmas jószágállományát. Ekkor már Apodffy Boldizsár alvajda nekibuzdult székely vitézei is hathatósan segítettek nekik.

Mint végtelenül hosszú kígyó látása, úgy rémlett a szemlélőnek a szorosba érkező és azon áthaladó ezer és ezer méltóságosan ballagó ökrös szekér. A legendába illő bátorságot tanúsító kun utóvédsereg ekkor már javában állta a sarat Oguldáj hadainak merészen előrenyargaló, körülbelül öt-hatezer főt kitevő harci egységével. Fél mérfölddel hátrább meg már ott dübörögtette a talajt vagy harmincezer vérre szomjazó kipsak-tatár lovas, élükön magával a lelógó bajuszú testes kánnal.

A nagyúr hírül véve Batur maroknyi hadának sikeres állóharcát, kegyetlen káromkodásba tört ki:

– Úgy éljek – fejezte be szavait –, hogy miszlikbe aprítom valamennyit. Szánalmasan lila ábrázatán törölt egyet jobbjával s még nagyobb sietségre ösztönözte dandárait. Rohant, vágatott az a sok ezer tatár lovas előre. A bátor kunok nyílvesszei sűrűn röpököttek feléjük. Ama támadók, akik mégis átvághatták magukat a szoroson, vagy fogságra jutottak, vagy a portyázó és az ellenségre leső kun és székely vitézek által lettek mindörökre harcképtelenek.

Árbócz meghajszolt népe ekkorra már valamennyi jószágával egyetemben tökéletes biztonságban volt.

Oguldáj főserege mire beérte szorongatott helyzetben lévő és elkecseregelt állóharcot folytató előhadát, azoknak a fele ekkorra már elesett, illetőleg megsebesült. Ezzel szemben a kunok még száz embert sem vesztek. A hős Batur végülis hátrálni kényszerült. Élesen látó félszemével időben észrevette, hogy a tatárok cselesen harapófogóba akarják őket szorítani. A sokaság feléjük zúdította nyilainak özönét. Szorosán a lovak nyakára hajolva menekültek a biztos halál elől. És talán – még így is – mind egy szálíg elesnek, ha ekkor valami váratlan esemény nem fordítja visszájára a dolgokat.

A tatár kán szokásos felfuvalkodottságában teljesen megfeledkezett hadainak biztonságáról. Nem gondolt arra, hogy végtére hátulról is érheti támadás. Nosza, éppen így történt. A hegyek cserjés-bokros

oldaláról maga Apodffy alvajda özönlött le ötezernyi lovasával. Ezek aztán uram fia, neki egyenest a kipcak-tatórok hátának. Hát még a ráadás?! No, lássuk mi is volt az! Szó, ami szó, nem más, minthogy Oguldájjal szemközt Árbócz vezér ütött rá a megrökönyödött ellenségre. Törtel sem maradt veszteg. Úgy tűnt fel az is Apodffyk nyomában bős kunjaival, mint hirtelen villámlás a haragos égboltozaton.

A székelyek és a hazatérők bár felét sem tették ki a nogaji kán armádiájának, mégis tündöklő diadalommal pecsételték be az ádáz ütközetet. Apodffy uram lendületes beavatkozásától számítva csekély másfél óra alatt befejeződött a küzdelem. A kán közel ötezer harcost veszített halottakban és sebesültekben, amíg a kunok és az erdélyországi csapatok legfeljebb nyolcszáz emberrel adóztak.

A harc mámorától ittasult győztesek a megvert és a teljesen felbomlott ellenséges hadat majdnem a Szeret folyó partjáig üldözték, s háromezer épkézláb foglyot hurcolva magukkal, siettek vissza a véráztatta szorosba. Ott ezekkel az emberekkel összeszedették a halottaikat és eltemették hősökhez illően valamennyit.

A következő napon Gyimesbükk alatt a kis Tatra balpartján éjfélig lobogtak a pattogó tábortüzek. Ülték a győzelem torát. Itták a kumiszt a királyra, Árbócz úrra, az erdélyi alvajdára és mindazokra, akik ott halált megvetően küzdöttek a csatában. Oldamur is ott vigadozott a vezérek és főtisztek körében, ahol feledve a szomorú múltat, már nem is fogolynak, hanem testvérnek tekintették. Pedig aligha volt még alkalma a korai nagy bizalomra rászolgálnia!

A csatavesztő Oguldáj meg ezalatt csúful tönkrevert hadait vette számba a Prut folyó környékén, s rettentő fogadást tett, hogy megtorolja majd a hatalmán ejtett csorbát.

Reggel kellemetlen hírt közöltek az álmából ébredező, nagyokat ásító Árbócz fővezérrel:

„A fogoly moldvai hercegnek s hat előkelő tisztjének szőrén-szálán nyoma veszett”. Az egész tábort és környékét felkutatták utánuk, de hiába, az eltűntek nem kerültek elő.

A hálátlan Oldamur, ki Árbócz jóvoltából külön sátrat kapott pihenőhelyül, a vigalom utáni csendességben az örök figyelmét kijátszva még hajnal előtt választott embereivel ügyesen elillant.

A kunok részéről a legbosszantóbb az volt, hogy a vakmerő szökevények a magukkal hozott lovaikon nyargaltak el. Útjuk, ami természetes, Moldva felé vezetett vissza. Batur ezeres-kapitány és Gerő vitéz csapatokat kértek a fővezértől azon okból, hogy a csalárd herceg üldözésére siethessenek. Árbócz, ki ősi keleti szokás szerint hadisátora előtt ült egy vastag lószőrpárnán, félig bosszúsan, félig nevetve legyintett:

– Barátaim! Tán csak nem képzelitek, hogy Oldamur a veletek való találkozásra vár?

– Ó, nagyuram, másra gondoltam! – válaszolta komoly ábrázattal a félszemű Batur.

– És pedig mire? Hadd hallom!

– Csupán arra, hogy elhoznám néked őhercegségét az egész sátoralja népével, feleségeivel, gyermekeivel, csatlósaival!

– No és az unokákkal mi lenne? Azokról megfeledkeztél? – csipkelődött Árbócz. Az ezeres-kapitány nem jött zavarba, s Gerőre mutatott kaján vigyorral:

– Öcsém, a szóban forgó fejedelmi csecsszopókat a te gondjaidra bíznom! Bár igaz, hogy volna belőlük vagy kilenc szekérderékkal... Csak arra kellene vigyáznod az úton, nehogy elpottyants belőlük egyet-kettőt!

– Tennék közéjük néhány dajkát! – vágott vissza az ifjú. – Azok majd minden bizonnal ügyelnének rájuk.

Árbócz elkomorodott:

– Kár egyetlen lépést tenni utána! Sajnos, késői a bánat! Oldamur, hogy kicsúszott a markunkból, köszönheti félnótás állapotunknak. Hát majd máskor nem isszuk el a józan eszünket!

Most meg Batur szólt:

– Bánt, hogy vesztegnek kell maradnunk! No, de lesz még viziontlátás dicső herceg!

– Az bizonyos! Ha nem máskor, majd akkor, midőn a kán oldalán betörni készül Magyarországra, és mi is ott leszünk a csatározásban!

– Úgy segéljen az égi hadúr vezérem, – fogadkozott a félszemű főtitst –, hogy akkor kézre kaparintom a gazt és lenyisszantom csúf veres szakállát, amiért volt mersze búcsú nélkül itthagyni bennünket!

Hol tréfálkozva, hol pedig komoly hangnemben folyt még egy darabig a szó, majd varkocsos leányok jelentek meg agyagedényekkel, s abban habos tehéntejet hoztak reggeli italul.

Három napos pihenő után végre elérkezett a továbbjutás ideje. A sokaság felcihelőzködött. Megszólaltak a szarukürtök és indult a menet előre. A csavaringós eszű székely favágók mindig meglettek a rövidebb utat, irtván a sok cserjét, bokrot az örömmel hazatérők előtt. Árbócz népe már teljes biztonságban járt a szívet-lelket gyönyörködtető Erdőelve vadregényes tájain.

A méléző hegyipásztorok csendhez szokott füléhez eljutott a szinte szünet nélkül zengő nótaszó, kiáltozás. Jól hallhatták például ezeket a szavakat: „Székely testvéreink, itt vagyunk..! Megjöttünk..!” Ki is ejtették a szájukból a furulyát a jámborok, amikor a magaslatokról megpillantották az alant kígyózó teméntelen visszavándorlót. S bölcs hegyóriások lábainál elterülő falucskák békeszerető lakossága kerekre tárgult szemmel bámulta ezt az új honfoglalásra lendült vidám sereget, a gulyáknak, méneseknek és a nyikorgó ökrös szekereknek se vége, se hossza özönlését, számtalan gyermek csevegését, mokány tegzes vitézek eget verő kurjantását, ostorok szilaj pattogását, s a harci paripák gomolygó tömkelegének mennydörgésszerű ide-odarobogását...

Ha egy-egy vár alatt vonultak a kunok, a bástyák vitézi népe szeretettel integetett le a szédítő magasból. A szélhajtotta pufók felhők közelében keringő éles szemű sasok is figyelemmel kísérték a nyugatnak tartó ember- és állatáradatot, s az erdők felvert vadjai pedig riadt vágatással menekültek a szokatlan moraj elől az ősrengetegek szűzi kebelére...

A tornyok csevegő ércnyelvei mindenütt a hazatért kunokat köszöntötték. A parókiákra Apodfly Boldizsár szélesebesen vágató lovasai adták le a jelentős hírt. Így aztán széltiben-hosszában mindenfelé értesült a nagy eseményről a lakosság.

Akadnak helységek, ahol megszentelt zászlókkal, égő templomi gyertyákkal tódult a jámbor hívősereg a határba, élükön a lelkipásztorral, hogy méltóképpen ünnepejjék azt a népet, aki tenger szenvedés után végre ismét a király hűségére tért. Kincses Kolozsvár pedig a tanácsbeliek rendelkezésére a város alatti tágos mezőben

hetven hízott ökröt süttetett nyáron a messziről érkezett kun testvéreknek, s tiszteletükre száz köpcös boros hordót veretett csapra. A hosszú elcsigázó utazás fénypontja volt ez a nap.

Az étellel, itallal bőségesen megvendégelt sereg amikor néhány óráig tartó önfeledt vigadozás után ismételten nekilódult az ország belseje felé, sok kísérőjük akadt. Ezernyi nép haladt velük lelkesítő ének és zeneszóval az ünneplő város határáig.

– Dicső emlékű Árpád apánkkal is így jöttek be hajdani eleink Vereckénél! – hajoltak össze a fényes múltból megemlékező galambbősz öregek a léckerítések mögött. Fűzték a szót, idézték a tűnt századokat, és a történelem máris életre kelt csapongó képzeletükben.

A végső házak előtt boldog tekintetek simogatták a tenger sokadalmat. A nép örökre a szívébe zárta a rövidnyelű ostorok szilaj pattogását, a sokezer fedeles szekér kerekeinek nótás nyikorgását, meg a szíjakra fűzött szarukürtök csúcsokra hágó zengését.

Hadd tudja meg föld és ég: a kunok hazaérkeztek!

HETEDIK FEJEZET

Vihar előtt

A budai palota messzehírű parkjában már a kései tavasz virágai pompáztak, amikor a király kedvenc öreg platánfája alatt két derűs kedvű férfiú beszélgetett. Egymás közelében ültek a hazai vörös márványkőből készült félkör alakú fejedelmi padon.

E művészi en megalkotott ülőalkalmatosságot a boldog emlékű IV. Béla király csináltatta neje Laskaris Mária nicaei görög császárléány kívánságára 1230 táján. A kivitelező, az uralkodó udvari kőfaragója és szobrásza a dalmát tengerpartról származó, s a budai lakossá lett Szeráfi Bonifácius mester volt. Még csak annyit erről a kiváló kézművesről, hogy életének harminckilencedik esztendejében a tatárjárás idején a martalóc ellenség áldozatául esett, midőn menekülése közben utolérték az első budai révnél. A siralmas országpusztulás közepette senki sem jegyezte fel, hogy hová temették. S míg jeltelen sírjában porladozott valahol, az általa készített remek pad két szélét képező oroszlánfigurájának homlokán fejedelmi diadém gyanánt ragyogott a májusi nap.

Most pedig tekintsünk a kedélyesen csevegő padonülőkre.

Péterfia várnagy, mert ő lévén az egyik férfiú, – sokért nem adta volna, hogy végre elérkezett az alkalom kicserélni gondolatait az előző napon érkezett másik férfiúval, főtisztelendő Kézai Simonnal. A háborítatlan nyugalom szellemét árasztó délutáni csend erre éppen a legmegfelelőbbnek bizonyult.

A király tudós krónikaírója lelkesen számolt be barátjának a páratlan élményről, melyet a nemzet és az uralkodó hűségére visszatért kunok felejthetetlen eskütétele jelentett számára. Egy cél vezérelte; Gergely urat lélekben elvinni oda, ahol százrétű parádé gyönyörködtette a megbékélés eme nagy idején a kíváncsiak sokaságát.

– E csuda dolgoknak – magyarázta Kézai –, melyeknek király urunk jóvoltából magam is szemlélője voltam, buzgó hirdetője leszek hártyalapjaimon. Hátha olvassák majd egykor kései unokáink is.

Gergely úr szelíden a pap vállára csapott:

– Ez bizony így lesz páter! No, de amondó vagyok, maradjunk most egy kicsinység a jelenben, folytasd kérlek elbeszéléseidet!

Kézai megértően bólintott.

– Hát amice! A sok nagyszerű cselekmény meg vitézi játék között láttam egy olyan mesteri tettet, de olyat ám, amelyre csak egy keleti bűvölő ember képes! A vágató levették közül egyszercsak kivált egy kun lovas. No, ez tüstént odanyargalt a királyi emelvény elé, s ott László urunk tiszteletére vagy harminc fehér galambot varázsolt elő tarisznyájából. A békesség e kedves jelképei sebesen emelkedtek a kéklő magasba, köröket írtak a király feje fölött, majd suhanva szálltak el a Tisza-Maros-szögi kun települések irányába.

– Magasztosan szép látvány lehetett...

– Az bizony, de hát hallgasd tovább a mondókámat!

– Hallgatlak, domine...

– A szóbanforgó vitéz után egy másik lovas következett. Ez öt tatárfejet dobált egyenként a magasba. A paripa hatalmas kört csinálva nyargalt a bajnokkal... És – most jön a csudaság. A derék kun a fejeket mind elkapta.

– Uram, atyám! – hüledezett Gergely úr a tarkóját vakargatva. – És azok a tatárfejek valódiak voltak?

– Tán csak nem kételkedsz, amice..?

– A kerek világért sem! De hát hol vagynak manapság tartaroszok a mi országunkban?

– No jó. Akkor ide süss! Kételkedésed helyén való! – nevetett Kézai. – Magam is hitetlenkedtem. Végül megtudtam, hogy huncutság az egész. A fejeket ügyes kezű vitéz emberek közönséges tökből készítették.

Péterfiát bosszantotta, hogy tisztének ellátása miatt annyi szépből, jóból, mulatásból kimaradt. Ezért megjegyezte:

– Hej páter, bár ott lehettem vón a vigadalomban! Így már csak elbeszéléseiden keresztül tárulnak elibém a történetek. Hadd hallom hát, mi mindent láttál még...

– Hát példának okáért lélekemelő volt, midőn a király engesztelő rokoni csókkal illette Árbóczot, Kemenest, Alprát, Ozort és Törtelt...

– Egyszóval a bűnbánó kun vezéreket?

– Így is lehet mondani. S keblére szorítván őket, láttam közelből, mint szakadtak egybe kiáradó könnyűik.

– Mily örömmel hallom ezt...

– Tudod Gergely, az idő aztán majd mindent meghoz!

– Igen, igen! Az idő nagy úr, domine..!

A pap elgondolkozva bólintott:

– Mely egyenlővé teszi a vasat a földdel. Itt fűzöm az előbbiekhöz, hogy a megbocsátó rokoni csók, a mélyből felfakadó könny, mind-mind serkentő vetései egy majdan tisztultabb és boldogabb hazai együttélésnek. De ezúttal láttam ott még más egyebet is.

Gergely a pap utolsó mondatát kicsit sejtelmesnek találta. Rögtön feltette hát a kérdést:

– Mi volt az a más egyéb..?

Kézai közelebb húzódva társához, halkabban folytatta:

– Az urak közül többen látván urunk elérékenyülését, gúnyosan kacsintottak össze. Néhányan a fejüket csóváltgatták. A főpapok pedig vagy elfordították ravasz képüket, vagy az oligarchákra nézván a vállukat rángatták. Nos, mit szólsz ehhez?

Gergely felhördült:

– A teremtésüket! Micsoda pimaszok! Gúnyoskodnak? Fintorokat vágnak uruk dolgát látván!? Adománylevelek meg magas kitüntetések azért kellene a megvetett királytól!

A körültekintő Simon alig győzte haragra gerjedt barátját csillapítgatni, miközben a fejük felett az árnyat adó vén platánon vidáman csiviteltek a tavasznak örvendező madarak. Péterfia végül mégiscsak megbékült és hallgatta tovább a pap érdekes elbeszélését, mely így folytatódott:

– Aztán következett a felsorakozott kun sereg esküje...

– Mire esküdtek?

– Hogy az ország törvényeit soha át nem hágják! Hogy jóban és rosszban a szent István koronájával törvényesített uralkodó oldalán állnak, s ha kell, életük árán is megvédik felkent személyét az ellenségtől. Pogányságukból áttérnek az egy igaz keresztény hitvallásra, annak zsinórmértéke szerint rendezik be napjaikat úgy, hogy Isten és ember egyaránt őszinte örömét lelje bennük...

A várnagy kebeléből mély sóhajtás szakadt fel:

– Bár csak áldását adná mindezekre az ég, páter. Ó, mi fenséges lehetett a fogadalom..!

– Már hogysisne lett volna fenséges, amikor azok a marcona harcosok magasba lendítvén ujjaikat, elharsogták nagy esküvésüket.

– Én ha ott vagyok, bizton megkönnyezem..!

– Pedig a jelenlévő oligarchia mindezeket csak üres fogadkozásnak tartotta.

A fülem hallatára ugyan nem nyilatkoztak a dolgokról, de én beleláttam zavaros lelkük sötétjébe.

Kis csend után megkérdezte a várnagy:

– No és meddig tartottak az ünnepségek!?

– Több álló napon át. Király urunk és édesanyja egy hétig ott maradtak. Rokonaiknál, a kun vezéreknél szálltak meg.

– Ki volt a házigazda?

– Természetesen Árbócz úr. Itt említem meg; rövidesen új adománylevelek biztosítják majd a bitangba hagyott pusztákat, földeket a régi és az új kun tulajdonosok kezében.

– Hm... Izabellácska kevésbé örvend majd ezeknek!

– Csakhogy említed! Vajon itthon tartozkodik-é?

– Lám, lám – legyintett Péterfia, – oda voltál egy kicsinység és már sem tudod, mi újság a fejedelmi hajlékban! Hát a királyi hitves jelenleg Fehérváron múlatja az időt.

– Ez meglep. És mikor történt az odautazás?

– Még április derekán.

– S mely napon tér vissza Izabella?

– Úrnőnk ezt egy szóval sem említette!

– Különös!

– Úgy vettem észre, újfent haragot forral férjeura ellen.

A pap a feje búbját vakargatta a tonzura tájékán.

– Nem jó dolog ez Gergely! Elszomorít. Pedig már abban ringattuk magunkat, hogy helyre áll közöttük a hitvesi szeretet!

– Szó ami szó, engem is bánt ez az áldatlan állapot.

Simon mester indulatosan csapott öklével az egyik márványoroszlán csillogó fejére:

– De a mindenségüket a rossz kölykeinek! Hát miért nem békülnek össze? Hiszen ezt az ország érdeke is így kívánná!

– Bizony! – bólintott rá tüstént a várnagy. – Bár haragjuk a jelenben csupán piciny szikra, de...

– De abból olyan tűz lehet, hogy a megyeri birodalmat emészti meg!
– egészítette ki barátja mondandóját a nótárius.

– A számból vetted ki domine..!

– No, beszéljünk másról! Hallgass csak ide Péterfia! Erzsébet királyasszonyunk zágrábi udvarában lakott egy bájos ifjú leány... A macsói bánra bizonyára emlékszel még?

– Szendrői Boldizsár uramra?

– Eltaláltad!

– Hogyne emlékeznék! ő már tíz esztendeje megholt.

– Olyanformán. Nos hát ez a derék úr volt az édes nagyatyja az általam fölemlített szépséges leányasszonynak.

– Igen jól ismertem! – merengett maga elé a várnagy. – Jártam én nála még ifjú koromban három ízben is, uralkodóm küldötteként. A bán vendégszeretete hét vármegyére szólt.

– De erről még sohasem beszéltél nekem amice!

– Rég volt, igaz sem volt! Szokás mondani – nevetett Péterfia, majd folytatta: – Isten nyugosztalja, nem feledhetem, hogy minden egyes ottjártamkor vagy kilenc féle pecsenyét tálaltatott elém... Hát még a borok! Görög, dalmát, meg itáliai nektár...

– Hogy csak úgy támolyogtál tőle! Igaz-e..?

– Nem esküdnék meg az ellenkezőjére!

– Azonban elkalandoztunk a lényegtől! – figyelmeztette barátját szelíd mosollyal a pap.

– Már a leányt érted, ugye páter?

– Csakugyan! Szendrői uramnak, a néhainak unokájáról volna egy s más mondanivalóm.

Gergely a bajuszát simogatta:

– Nem ismertem a leányasszonyt!

– Erzsébet királyné e fő udvarhölgyéről ne tudnál?

– Erőltetem magam... Igen! Már bontakozik valami... Megvan! Ő az, aki itt járt a tél beálltakor a kegyelmes nagyasszonnyal.

– Úgy bizony!

– Akkor hát ő az a bán-unoka..! No és mi hír felőle?

– Csupán annyi, hogy elrabolták!

– Elrabolták? Honnét..? És kicsodák?

A pap ravaszkásan somolygott:

– A királyasszony mellől... és pedig egy merész kun vitéz.

– Micsoda..? Ez tréfának is túlzás!

– Pedig így van..!

– No de hát egy kun ilyet merészelt, amikor mint mondád, megesküdtek a királynak, hogy által nem hágják a szentesített törvényeket..! És ki volt az a kun?

– Király urunk vérrokona, Törtel úr!

A várnagy körül forogni kezdett a világ, pedig ezidőtájt nem ivott még semmit. Érezte, huncutság rejlik Simon mester szavainak hátterében. Rá is mordult barátjára:

– A mindenit neki páter! Szólj világosan vélem! Hogy-hogy Törtei úr rabolta el a királyasszony első udvarhölgyét?

– No jó! – bólintott a derűs képű nótárius. Tudatlak hát e nem mindennapos históriáról! Ilona leányasszony gondolt nagyot és merészet, s nőül ment a derék kun vezérhez!

– Ejha! Így már másképp fest a dolog. Csakhogy a kunféle szilaj nomád ember. A legtöbb nem hajtotta még fejét a keresztvíz alá, tehát mint mondani szokás; pogány! És egy ilyen törekeny virág felcseréli a kényelmes palotát a kun puszták sátorával?

Simon mester elkomolyodva válaszolt:

– Törtel úr elvégre a király rokona, amint az imént már mondtam is. No meg aztán illik róla tudni, hogy még apró fiú korában a római szentegyház útjára lépett...

– Hát igen, – bólintott a várnagy, – formailag keresztény.

– Aki a szent keresztségben kapott nevét sem használja!

– Milyen nevet kapott..?

– Adalbert!

– No, hogy ezt sohasem tudtam!

A páter lendülettel folytatta:

– Továbbá; majd fél vármegyényi földet szakajt ki László néki az ország testéből mindazért, hogy tejbén-vajban fürödhessen a bájos hitves.

– És a sátorbéli lakozással mi leszzen?

– Adalbert majd kastélyokat épített a széles birtokon.

– Ejha! Hát szakít a kunok szabad pusztai életével?

– Látszatra. No, de nem csak ő az, aki szakít! Lassan, fokozatosan kő vagy sárházakat kell építenie a visszafogadottaknak.

– Vagyis minden kunnak! Igaz-e?

– Úgy bizony! – helyeselt a pap. – Meg aztán Krisztus hitűvé kell lenniük. Így kívánja ezt a király, de még jobban az egyház.

Gergely úr megérintette Simon mester vállát:

– Péter! Az imént azt mondtad, hogy László urunk csaknem fél vármegyényi birtokot adományoz Törtelnek.

– Ez így is lesz!

– És miért ily sokat egyszerre?

– Tudod barátom, ez amolyan nászajándékféle lesz! Most pedig következik a mennyegző históriája. Hallgasd amice, mert nem akármilyen időmulatás az, ha magamfajta egyszerű származású halandó részt vehet egy kun vezér hetedhét országra szóló lakodalmán!

– De még mennyire, hogy hallgatom! – felelte a várnagy, s kényelmesen hátra dőlt a hűvös márványpadon.

Simon mester tekintete a távolság ködében ringott. Poétai lelke a kunszállásokon időzött, ahol nem olyan régen még ünnepelt a nép. Egy kis merengés után így kezdődött a nagy esemény ismertetése:

– Alpár és Csongorád között, a Tiszához közel vagyon egy tágas mező. Ezt észak meg dél felől nyárfaerdő szegélyezi. No, ezen a réten helyezkedett el a cifra úri sátorok sokasága. Egy hevenyészett dombon állítottott fel a narancssárga színű királyi jurta, amelynek körülötte ott járkált, nyüzsgött a fényes fegyverzetű magyar és kun vitézek hada. A térség szívében az erdők és a mezők ezer virágával felékesített magas oltár tört az ég felé. Ezt keresztény kunok készítették hatalmas szálfákból. A négy irányban körös-körül Törtel – azaz Adalbert úr – legkiválóbb leventéi nyargalásztak büszke paripákon. Egyszercsak felharsantak a kürtök, és kezdetét vette a mennyegzői szertartás...

Gergely úr közbevágott:

– Atyám, és ki volt a főpap, aki összeadta a fiatal párt?

– Most meglepődsz... Tamás püspök volt az!

– Tamás Csanádi püspök..? – ámult el csakugyan a várnagy.

– Ő bizony!

- Hiszen őkegyelme sohasem rajongott a kunokért!
  - De már megbékült, s ő maga tett róla vallást, hogy Krisztushívőhöz nem méltó különbséget tenni ember és ember között.
  - Ez dicséretes... No, de mégis, hogyan jutott fel őeminenciája a szóbanforgó megbékélés eme isteni magaslatára?
  - Ennek is tartalmazás históriája vagyon, amice!
  - Hallhatnék róla valamit?
  - Miért ne? A püspök egy ideig a kunokat gyűlölő oligarchák uszályába gabalyodva a Németújváriak engedelmes bábja volt. De minekutána alaposan belelátott e gonosz família üzelmeibe, hátat fordított nekik, s egyházi pozícióját többé nem a harácsolók, hanem az Isten és emberszeretet gyakorlására törekvő felebarátainak szolgálatára állította be.
  - Akkor örvendhetett az ifjú Törtel, hogy ilyen pap eskette! – jelentette ki Gergely úr.
  - Bizonyára! És a püspök míg végezte a szertartást vagy félszáz ferences barát gregorián dallamokat zümmögött átszellemülten. Vajon hallottál-e már az effajta latin énekekről?
  - Ugye páter, ezt pusztán tréfából kérdezted?
  - Bocsáss meg! Nem akartalak bántani! – veregetett a vén katona vállára Kézai, mert eszébe ötlött, hogy a várnagy egyházi pályára készült ifjú korában, de a sors másképp hozta.
- Gergely úr nevetett, s kérdezte:
- Aztán a püspöki áldás után mi következett?
  - Káprázatos lovas parádé.
- A krónikás részletesen ismertette a felejthetetlen ünnepséget, majd a várnagy megint kérdezett:
- És a mennyegzői lakoma..?
- A pap erre elsorolta azt a rengeteg ételkülönlegességet, mely a vendégsereg elé került. A témát majd így folytatta:
- És a nagy eszem-izsom hét nap, hét éjjel tartott. Ehhez az is hozzájárult, hogy a szabad ég alatt ökröket sütöttek a vigadozó sokaságnak. A tizenkét tágos lakodalmas jurtában, ahol pedig a kun és magyar urak, valamint családtagjaik mulatoztak, dudák, sípok, kürtök és egyéb zeneszerszámok fokozták a hangulatot. Azonban itt megjegyzem – folytatta Kézai, – hogy a magyar oligarchia jó része nem

vett részt a menyegzőn, tüntetően távol maradtak. Az egyház viszont bőven képviseltette magát, mert a vőlegény gazdagon terített asztalainál két érsek, két püspök és számos pap foglalt helyet.

Péterfia sűrűn bólogatott, Simon mester pedig beszélt, beszélt lelkesen. A hangja hol mélyen szántott, hol meg a magasba szárnyalt, átélve azt, amiről oly tűzzel szókokolt.

Egyszer csak így sóhajtott fel Gergely úr:

– Haj, haj, Izabella királyasszony..!

Kézai mester felkapta a fejét:

– Nos, mire gondoltál?

Az öreg vitéz előbb a torkát köszörülte, majd bozontos bajuszán simított néhányat, oszt úgy fogott neki a szónak.

– Hát csupán azt forgatom a kobakomban, hogy király urunk hitvese a lelke mélyéből sajnálhatja e híres-neves menyegzőről való tüntető távolmaradását. Ugye, így van..?

– Bizony, sajnálhatja..! Pedig a derék és tisztelettudó kunok időben küldöttséget is menesztettek érte. A deputáció hét kun nemes emberből állott. Mindegyikük egy-egy nemzetséget képviselt.

– Hogy én erről a küldöttségről mit sem tudok! – ámuldozott a várnagy a hallottakon, – Pedig a fejedelmi rezidenciába senki nem toppanhat be csak úgy, az én hátam mögött!

– A nyulak szigetében időzött akkor Izabella, s ott hódolt előtte a hét vitéz.

– És ezt honnét tudod, atyám?

– Magától a deputáció tagjaitól, akik hozták a jelentést Lászlónak, hogy a kegyelmes asszony elhárította a meghívást.

– S mit szólt a király..?

– Kegyetlenül elborult az ábrázatja. A körülötte lévők, de talán az egész sátorbéliek jól hallották dühös morgását, meg azt a csattanást, amikor kemény öklét odavágta a térdéhez.

– No, hogy te éppen ott voltál, páter...

– Ott! Szemközt ültem a kegyelmes úrral. És nemcsak, hogy csattant kemény ökle, hanem ráadásul a szeme is villámlott.

Gergely úr összeborzadt.

– Szent Atyaúrsten, ismerem én már ezt a villámot! Nagy vihar kitörésének előjele ez, domine...

– Lehet! – bólintott Simon mester, s elmerengő tekintete megakadt egy parányi májusi felhőn.

NYOLCADIK FEJEZET

A tatárok betörése

A Hódtónál csatát veszített kunok midőn hosszú viszontagság után elnyerve a trón bocsánatát visszatértek Magyarországra, ismét vidám szívvel szolgálták a királyt.

E gondoktól terhelt békétlen időben elengedhetetlenül szükség volt minden Lászlóhoz hű, fegyverrel bánni tudó kézre, mert a rakoncátlan főurak gyakorta fellobbanó háborúskodásait leginkább csak jól képzett hadakkal lehetett istenigazában letörni.

Az álnokságáról ismert Finta Boldizsár után az ország legerőszakosabb zsarnoka, Németújvári Iván töltötte be a nádori méltóságot. Tündöklése azonban csak egy csonka évig tartott, s tisztébe Csák Máté főúr került.

Ez a szinte tüneményes gyorsnak nevezhető kormányváltás bizonyosan egybeesett a fiatal uralkodónak az állami élet rendezésére vonatkozó számos reform-tervével, melynek kidolgozásában buzgó támogatóra talált a nagy tudású Lodomér esztergomi érsekben, de amely terveket a nemsokára váratlanul elhunyt Máté nádor mindössze néhány hónapig szolgálhatott.

A reformok javarésze kétségtelenül az aláásott királyi tekintély és hatalom megerősítésére célzott elsősorban, mint például az a törvény is, mely elrendelte az uralkodóval szemérmetlenül ujjat húzó, s a társadalmi életszabályokat sáros lábakkal tapodó garázda oligarchák megzabolázását.

László felmértén áldatlan helyzetét, készséggel vállalkozott az erejét túlhaladó merész feladatok megoldására, de egyben legdöntőbb lépésként visszakövetelte a kiskirálykodó Németújváriaktól a korona tulajdonából elorzott várakat és az ezekhez tartozó valamennyi bitorolt jószágot.

Miután e megnevezett urak a parancsnak nem engedelmeskedtek, László kemény téli időben az ország fegyverbe szólított hadaival – közöttük a kunokkal – táborba szállt, s mintegy hat álló hétig a felvidéki Borostyánkő várát vivatta. A keserves napokon végbevitt

ostrom azonban, mely súlyos véráldozatba került, a király táborában lévő urak álnoksága miatt sikertelen maradt.

A rútul kijátszott László nemcsak hogy meg nem alázhatta önféjű alattvalóit, hanem e felsőmagyarországi kudarc orcátpirító szégyene mellett azt is kénytelen volt elviselni, hogy Németújvári Miklós a nádorságot, ennek testvérébátyja Iván pedig a busás jövedelemmel járó tótországi bányságot a folyamatos év utolsó napjáig címben és hatalomban viselje.

A király 1284 augusztusától kezdődően a tél beálltaig jobbra a Tisza vidékén tartózkodott. December végén, közvetlen karácsony után ott vette a hírt, hogy a nogaji kipcsak-tatórok az ország mielőbbi alattomos lerohanására készülődnek. Oguldáj kán, és annak szolgálékú szövetségese Oldamur nem tudta megbocsátani Lászlónak, hogy a visszakéredzkező kunokat szépszerével befogadta.

A tél azonban békekességben telt el. Háborúval senki sem számolt. 1285 tavaszán ellenben oly hirtelenül törte át a mohó tatár sereg az erdőelvi havasokat, hogy megállítani őket már nem lehetett. Az előbb említett két keleti fejedelem negyedmilliónyi siserahada pusztító árvíz gyanánt borította el az Alföld széles rónaságát. A megfélemedett nép – odahagyva házait, falvait – tömegesen menekült előlük az erdőbe, vagy a tavak, lápok és ingoványok biztonságot nyújtó nádasába. Aki csak szerét ejthette, sietve igyekezett lóháton, szekérral a hegyes-völgyes Dunántúlra, melynek könnyen védhető vonala mögött volt az ember biztonsága.

A pesti és az ahhoz közel eső jenei rév éjjel és nappal egyaránt kiszolgáltatta a pánikszerűen menekülő sokadalmát. A révészek a mások nyomorúságából hirtelen meggazdagodtak. A nagy jövedelem annyira felfuvalkodottá tette őket, hogy kereken megtagadták a beszedett vámok kötelező egyharmadának beszolgáltatását, mely összeg a törvény szerint a budai káptalant illette. Igazságot ez ügyben bizony senki sem szolgáltatott, mert hol volt már ekkor a rend! A fél ország a feje tetején állott, és a törvénykönyveket tudj' Isten hová rejtették el a kapkodva csomagoló, aztán a szélnél sebesebb tempóval menekülő kancellisták, törvényszolgák.

S jöttek-jövettek a tatárok meg a moldovai fekete kunok kisebb-nagyobb csapatokban, apró lovaikon, hosszú szekereiken az ország

szíve felé. Útjukban pusztítottak mindent, ami élt, mozgott, és összetörték-zúzták mindazt, amit éppenséggel nem vihettek magukkal a gyékényből font öblös szekérekben. Aztán harc, harc, ádáz, elkecseregett, késhegyig menő...

Izabella királyné a budai vár erős falai közé zárkózva maga is szemtanúja volt a viadalnak, melyet udvari vitézei és apródjai a hős budai polgárokkal összefogva a tatárok hömpölygő áradata ellen folytattak. A krónikaíró jóformán az utolsó órában szekerezett el a macskaköves várudvarról királyi parancsra a gondjaira bízott levéltári anyagokkal, s az általa évek óta írott históriás paksamétákkal.

Állt még a nádfedeles, öreg szülői ház a Somogy megyei Kéza tanyán, ahonnét a hajdani mezítlábas parasztgyerkőc a koponyájában rejlő tehetségével a papi hivatástól, a királyi jegyzőségig ívelt pályafutásában. Ide tért megpihenni hébe-hóba e fellegetek űző lázas homlok, mert a világ hiábavaló zajongásától és gyötrelmétől oly távol eső kicsiny tanya nem volt útjában sem a porlepte vándornak, sem a hintón járó királynak, de még a bősztatár kán fosztogató, gyűjtogató, gyilkos embercsordáinak sem.

A Buda égre törő cifra tornyaitól egyre távolodó, sebesen haladó szekér hosszú rúdja a két tajtékzó ló közül most is az oly kedves tanya felé mutatott.

* * *

Márciusvégi kora délután volt... A kikelet jókedvű Istensége, a Nap, új életre serkentő aranysugaraival csókolgatta a Dunántúl hepehupás tájait.

A hajlott korú Örzse néni éppen baromfiakat etetett a tágos portán, amikor hirtelen szekérsörgésre lett figyelmes. Egyszercsak csillapult a zaj, de nyomban vidám lónyerítés hangját kapta szárnyára a tavaszi szél a házikó előtti két sudár jegenye alól.

A hatvanon túli gyermektelen özvegy érdeklődve sietett a szüette fakapuhoz. Vajon kit hoz szerény hajlékába a szerencse? Mert biz – megvallva az igazságot – egy éve múlt már, hogy vendégnek terült itt a szobácska öreg diófa-asztala.

„Békesség, de azért álmosítóan unalmas ez az egyedüllét!” villant menet közben a gondolat az ezüsthödte tisztos női homlokokon belül. Ahol nincs sem férfi a háznál, sem édes gyermek, vagy egy-két

kacarászó unoka, ott száz emlék ellenére is csak egyhangú a lét, és ólomlábai vannak az öregség cammogó napjainak.

A legközelebbi szomszéd jó fertályórányira van gyalog. Kedves jobbágy család, hét tagból álló. Ebből három fiúgyermek, s kettő pedig leány. El-elballagott oda esténként, dolga után Örzse néni, hogy búfeleltető gyönyörűséget leljen az emberi élet zsenge hajtásaiban. A szép, egészséges csemetéket látván, titokban még irigykedett is a dolgos, fiatal szülőkre:

„Hej, hej...! Miért nem adott az Isten énnékem is ebből az áldásából annak idején!?”

Gyönyörködés meg könnyek... Ezek gyakran összetalálkoznak a tavasszal is ősz rejtegető, fáradt fényű szemekben. A nappal és az éjszaka, az öröm és a búbánat mindig megáruznak egy gyékényen, az élet zsongó piacán. S mire hat évtized szinte észrevétlenül elsuhan az ember feje fölött, ezüstbe fonódnak az egykor bogárfekete vagy barna hajtincsek. Így munkálkodik az örök természet. Hát amikor a tengereket és a hegyeket formálja e kiapadhatatlan őserdő? Vagy amikor csillagóriásokat gyúr a sejtelmes égi ködökből és belenyúl a vaksi éjbe, hogy a csodálkozó emberek szeme elé repítse a hét világ nyugtalan vándorát, a ragyogó csóvájú hallgatag üstököszt!

Élt e Kézai-tanyai magányos özvegynek egy fiútestvére, vagyis ahogy általában ő szerette nevezni: „kisöcsém”, a budai palotában, a kegyelmes László királynál.

– Néném, – szólott egyszer tréfásan a fivér – maholnap ötven lészen esztendeimnek száma! Mikor válik végre felnőtt ember belőlem, amikor már nem nevezel többé „kisöcsém”-nek..?

– Hallod-é? – harciaskodott a gazdasszony. – Amit mondok, jól megjegyezd! Míg utolsót nem rúgok itt a föld porában, addig te nékem „kisöcsém” maradsz, Isten ügye..!

Hát aztán ebben maradtak.

A két testvér – mert csak ketten voltak a családban – korán árvaságra jutott. E szomorú okból kifolyólag a nagyobbik nevelte a kisebbiket. Örzse, midőn huszadik esztendőskorában férjes asszonnyá lett, akkor nem hagyta el az apró legényt, de a szülői hajlékot sem. Úgy a szívéhez nőtt a Kéza tanya, hogy inkább az élettől vált volna meg, mint attól. A „kisöcsém” útja azonban messzire vezetett innét.

Oskolákat végzett, s pap lett. Hogyan: Hosszú históriája lenne annak, az szent..! Rövidre fogva a szót; a káptalan segítette. A csupa szív-lélek nővér persze könnyes meghatottsággal küldözgette közben a tartalmas csomagokat be a városba, vásárba igyekvő atyafival, ismerős kézmívessel, hogy adják át Simonnak, a mindig éhes ifjú szeminaristának.

S amíg a letűnt nehéz esztendőkről emlékezett az özvegy, már ott is termett a kis kapuban. És akinél oly csordultig meleg szívvel gondolatban időzött, az mosolygott most rá igaz valóságként szemtől szemben.

– Szűzanyám..! Hát te vagy az, kis öcsém? – csattant fel a meglepetést kifejező kiáltás.

– Laudétur, Örzsikém! Persze, hogy én..!

Az öregasszony kétkedően rázta a fejét:

– Nem hiszem..! Sehogyan sem hihetem..!

– Pedig megjött a vén deák!

– Ugyan? Ez igaz..?

– Hát ki jönne ide a világ túlsó oldalára, ha nem én?

Boldog testvéri ölelésre, csókra tárultak a karok.

– No, csak hogy végre idehaza vagy, kisöcsém! Jaj, be jó! Istenkém, miként vártalak már! Sok idő telt el azóta, hogy láttalak.

– Hiszen mindig gondoltam reád, édes néném!

– Nem elég az! Inkább indultál volna! Szabad-é egy papnak ennyire távol tartania magát egyetlen élő hozzátartozójától?

Simon csak ennyit rebegett bűnbánóan:

– Bocsáss meg Örzsike, majd másképpen lesz ezek után!

Az özvegy elnézte ezt a nagy darab embert, egyetlen testvérét, az Isten és a király hű szolgáját, amint megszomorodva hol az egyik hol meg a másik lábára nehezedett. Sajnálta már a hirtelen kerekített korholást. Talán még sem lett volna szabad a messziről jöttét ilyen keményen megpirongatni! Ej, ej!

– Biztosan sok az elfoglaltságod a kegyelmes király mellett! No, ugye hogy így van? – engedékenykedett Örzse.

Simon mester kapott a szón. Tekintetét megbátorodva fölemelte, s a következőképpen válaszolt:

– Hát bizony testvérnéném, a nótáriusság számos dologgal jár! Királyi adománylevelek, törvényiratok, rendelkezések leginkább az én pennám alól kerülnek ki az országba. Olykor meg imádságokat másolgotok Izabella királyasszonynak.

– A nagyasszonynak? Hisz annak sokáig gyóntató atyja voltál.

– Jól emlékszel a múltra Örzsikém...

Az özvegy áhítattal függesztette szemét a papra:

– Dejszen kedves énnékem mind az, ami véled kapcsolatos.

– Áldjon meg az Isten szavaidért! – érzékenyült el Simon. Mindkettőjüknek a szeme sarkában ott ragyogott az a könnycsepp, mely bizonyította, hogy ők nagyon, de nagyon együvé tartoznak árvaságukban.

Oly jól esett a kapuban beszélgetniük. Örzse továbbra is kérdezősködött:

– Kisöcsém, írod-e még azt a micsodát..?

– Melyiket?

Az egyszerű asszony elgondolkodott, aztán kivágta:

– Hát azt a deák nyelvű históriákat..!

A fivér elmosolyodott:

– Írom ám Örzsikém szakadatlanul!

– No, majd egyszer olvasol nékem belőlük, de csak magyar szóra másítva, mert én deákul azóta sem tanultam meg!

– Kár! – huncutkodott a fiatalabbik.

– Hát nem voltál itthon! Ugyan kitől tanulhattam vón?

Mindketten felkacagtak, s közben a pap a feje búbját vakarta:

Pedig igen csak egyszerű, s ráadásul gyönyörű nyelvezet. Még a hajdani idegen fajú rabszolgák is elsajátították Rómában.

– Jó, de hát a fehérnép nem a tudományok mivélésére született! Simon a báránfelhős égre bámulva csöndesen így válaszolt:

– Néhány évszázad múltán minden másként lészen, Örzsikém!

– Ha te mondod, ez is lehetséges. No, de ne tudálékoskodjunk ideki, – ölelte magához testvérjét az özvegy –, hanem kerülj hamar a házba!

Simon mester a közelben ácsorgó szekér irányába intett:

– Dolgom vagyon még ott, lelkem.

– Ó, ó... Aztán miféle dolog az?

– Le kell emelnem az irományos ládát!

– Irományos ládát? – ámult el a jó Örzse. – Hát már ládaszám pusztítod a szegény hártyalapokat?

A pap felderült:

– Nem mind az én munkám az, te asszony!

– Hát akkor?

– Leginkább országos paksaméták.

Örzse néni előre lendült.

– No gyerünk, oszt segíték!

– Tán azt a nehéz ládát emelgetni?

– Azt!

– Maradj csak lelkem! – intette le az öccs, és tüstént a szekérhez sietett. A háziasszony azonban odament kíváncsian, s a bakról egy dús bajuszú, idősebb vitézféle köszöntötte illendően.

– Te hoztad az öcsémet, jó ember?

A mokány magyar a fejét rázta:

– Mán hogyan hoztam vóna én, instálom?

– Akkor kicsoda?

– Hát ez a szekér, meg ez a két lú!

Eltréfálkoztak még egy-két mondat erejéig, majd a két férfi kemény marokkal megragadta a szekérkasban lapuló súlyos ládát. Kemény fakészítmény volt az, vaspántokkal megerősítve. Mire Örzse néni segítőleg nyújtotta a karját, a nehéz tárgy már le is penderült a zsenge gyepszőnyegre. Aztán cipelték befelé. Közben a király egyszerű katonája sehogy sem állhatta meg szó nélkül:

– Hallja-e nótárius uram, nehezebb ez egy hízott birgéné!l!

A tudós pap bólintott és szuszogva vitték tovább az értékes terhet, míg csak le nem tették a homályos kamra egyik sarkába.

A szóbanforgó dolog végeztén a háziasszony szalonnát, cipót meg bort szolgált fel a kisebbik szobában a messziről érkezetteknek. Jól is esett azoknak mindez, mivel éhség és szomjúság követelte már a maga jussát.

Kis idő elmúltával a vitéz megköszönvén a vendéglátást, búcsúzott.

– Hová ily hirtelenében, édes fiam – csodálkozott el Örzse néni a nagy sietségén.

– Veszprém városába, kérem alássan! És oda hosszú még az út...

– Pedig rádérne egy kis pihenés.

Az ember elkomorodott:

– Nincs énnékem nyugtom, néném!

Az öregasszony érthetetlennek találta ezt az egészet:

– Hát osztán miért nincs, he..?

– Hitvesem, s a gyermekeim kétségbeesnének, ha legkésőbb hajnal hasadtáig nem toppannék a körükbe. Igen várnak már azok éngem..!

– Makacs fajta vagy! – dorgálta az indulófélben lévő a nő. A vitéz nem válaszolt, csupán bazzsalygott a bajsza alatt. Kézai megbiztatta:

– No, eredj hát Kelemen Isten hírével! Az idő valóban drága. Aztán vigyázz az úton, s légy körültekintő!

A katona fordult és már ment is a szekérhez. Hamar fönntermett a bakon, megcsattintotta az ostort, mire a két szép ló nekiiramodott. A Kézai testvérek a kapuból intettek a távozó után.

– Iramodik, mintha csak a tatár kergetné – jegyezte meg Örzse.

A királyi jegyző e szókra összerezett. Elgondolkodott egy sóhajtásnyira, s úgy tökélt el magában, hogy nem rejti véka alá az igazságot, mely szerint a tatárbetörés miatt érkezett most ő is haza ilyen sebtiben, ilyen váratlanul. Menteni kellett a király által rábízott fontos országos irományokat, no meg a saját paksamétáit. Úgy vélte Budában mindenki; a Dunántúlon egyelőre nagyobb a biztonság.

– Tudod mit? Ballagjunk akkor befelé Örsikém! – karolt nénjébe gyöngéden az Úr jámbor szolgája. – Egy kis beszédem vón véled!

Az özvegy különösnek találta hanghordozását, s ráemelte fürkésző tekintetét. A borostás férfiábrázaton árulkodó gond tanyázott. A női lélek mindent lát, megérez. Nehéz lenne azelől bujócskázni!

– Hé fiú, tán csak nincs valami baj!?

– Majd ott bévül...

S a hajlékban, midőn egymás mellé leültek a nyikorgó öreg lócára, ilyenformán kezdte Simon mester a szót:

– Azt találtad az imént mondani Örsikém, hogy az én jó vitézlkő cimborám úgy eliramodott, mintha csak tatár kergetné. Hát igen, országunkra törtek. Persze kevesebben, mint annak idején Béla király urunk alatt.

Az idős asszony felzokogott:

– Akkor végünk van, öcsém! Vénségünkre legyilkolnak bennünket.

– No-no, csillapodj! Nem olyan nagy a vész.

– De ha már néked is menekülnöd kellett az erős Budából.

Simon megsimogatta nénje könnyes orcáját:

– Hát én magam csupán a biztonság kedvéért jöttem haza hozzád, hogy holmi kósza hír halálra ne ijesszen!

– De hát az irományokat is menekítetted!

– Jobb, ha azok vélem vannak. Az ellenségből elég egy maroknyi, hogy tűzre hányjon ilyen féltve őrzött becses jószágokat!

– És hun tanyáznak azok a lelketlenek?

– Szanaszét szóródtak az alföldön. Pár nap és kiveri meg levágja valamennyit a királyi sereg. A kunok hazajövedele miál van ez az egész kalamajka.

– A kunok miál, akiket László úr visszafogadott?

– Erről lévén szó. És mivel azok megszöktek a kipcsak-tatórok szoros szövetségéből, s László hűségére tértek, a kán erősen megáprehendált urunkra.

– Ezért rontott hát reánk az a siserahad?

– Ezért. Persze, mi nem számítottunk a gézengúzokra, s azok meg előrenyargaltak Pestig.

Örzse néni elképedt:

– Krisztus! Hát már ott vagynak..?

– Aztán pár száznak sikerült egy éjjel általkelni a Dunán is.

– Ó teremtőm! Hogy te ezt mindjárt nem mondtad? – kulcsolta össze kidolgozott kezét a továbbsírdogáló özvegy.

– Ejnye, ejnye! Tán az jobb lett volna, ha idejövet mindjárt vész hírrel rontok reád? Még félreértetted volna az egészet...

– Ez okból sietett hát az a vitéz is haza Veszprémbe!

– Ha nagyobb lenne a baj, akkor a csatába igyekezett volna.

– A sok paksamétát nem csak úgy magadtól hoztad..?

– Király urunk rendelkezésére. Bár ő még ifjú, de körültekintő, aki a váratlan veszedelmekkel is számol.

– Dicsérem az eszét! – rebegte most már lecsillapodva Örzse néni, s odaadó figyelemmel hallgatta öccse elbeszélését. Simon mester pedig a következőket újságolta még.

– Alig, hogy útra kerekedtem Kelemen vitézzel, összetalálkoztam egy Fehérvárra nyargaló gyorsfutárral. Ez mondotta azt a jó hírt, hogy

a király elszánt leventéi és a bátor budai polgárok már szét is verték a városba betolakodó tatár csapatokat.

Halovány mosollyal kérdezte az özvegy:

– Nem csak holmi szerény vigasztalás ez, kisöcsém!?

– Dehogya! Sőt azt is elmesélte sebtiben a futár, hogy Kemenes kun vezér a minap ezer lovasával ötszörös tatár túlerőt semmisített meg a Tisza-Maros-szögi kunszállások alatt.

– Bár ott veszett volna valamennyi, ahonnét ide orcátlankodtak! A hideg futkos a hátamon, ha rájuk gondolok... Most meg itt vannak ni! Tán még látom is őket rövedesen?

– Azt alig hiszem! – nyugtatta meg a fitestvér.

– Jaj, hogy mért teremtette az Isten ezt a gonosz nemzetséget!

Kézai akaratlanul elmosolyodott:

– Azt egyedül ő tudná megmondani, lelkem, aranyom! Látom, a tatár iránti gyűlöleted még mindig a régi!

Az idős asszony maga elé révedt. Hajdani keserű emlékek felvillanása után így kezdett panaszkodni:

– Dejszen jól tudod te öcsém, hogy meg vagyon annak az oka. Béla király idejében csak nagy nehezen menekülhettünk meg előlük.

– Azok Batu kán mongol-tatárjai voltak.

– Hát akik Muhinál győzedelmeskedtek seregeink felett. Hej, hej..! Őltek, raboltak, falvakat és városokat gyújtottak fel!

– Tudom Örzsikém...

– Ó, kisöcsém, Simon, – panaszkodott tovább az özvegy – azt sohasem feledhetem el, hogy amikor ez a szörnyű fajzat egy nyári éjjel békés otthonunkra tört, leszúrták a kenyéradó gazdámat. Engem az ágyból rángattak ki, s amíg ők vedelték a kumiszt, nekem táncolni kellett az ő farkasüvöltés szerű rigmusukra...

– Aztán mi történt még?

– Elnyúltak lelkem szanaszét a portán, hogy aludjanak. Én pedig egy óvatlan pillanatban bezárkóztam a hálókamrámba. Néhány vad tatár a keresésemre indult, de én téged, a szendergő négy esztendő gyermekecskét felkapva kimásztam az ablakon. Oszt futottam feldúlt portákon át a faluvégi sűrű erdőbe.

– Világosan emlékszem az erdei bujkálásra, néném! – bólogatott élénken Simon mester. – Téged rendelt a mindenható Isten

gyámolítómul, s életem megmentőjéül akkoriban.

– Hátha most is úgy lesz?

A fivér erre nem válaszolt, csak lehorgasztotta a fejét. Örzse néni idézgette még a rettenet hosszú hónapjait, de Kézai ügyes fordulattal más irányba terelte a beszélgetés menetét. Kertről, ismerősökről, házi teendőkről esett ezek után a szó. Az idős asszony azonban megint elszomorodott.

– Bánt még valami, lelkem? – kérdezte Simon.

– Az egyedüllét bánt! Meguntam így már nagyon. Felférne valakinek a segedelme a porta körül, a hajlékban. Osztán betegen is feket az ember, amikor még az sem lesz, aki egy kis vizet nyújtana...

A pap egy darabig hallgatta a jogos panaszt, majd hirtelenében Örzse néni orcáját kezdte simogatni szelíden.

– Ide süss hát édes néném! Mit szólnál hozzá, ha végérvényesen itthon maradnék?

– Hm... Mit is szóljak? Istenkém... Hát örülnék neki nagyon. Nem volnék akkor többé ilyen árva, elhagyott!

– Szóval maradjak?

– Adná a Jézus! De mit szólna hozzá királyod?

– Hirtelen nem is tudom! De majd izenek néki Budába! Úgy is helyreáll rövidesen a békesség! Csak ezek a gesták Örzsikém...

– Azokat majd alkalmas időben visszaszekerezed, oszt akkor megmondod a kegyelmes király úrnak, hogy te nem vagy már fiatal, itthon a helyed öreg és erőtlen testvérnénéd mellett!

– Így lesz! – bólogatott Kézai. – Persze, azt mondja majd a király, mintha csak hallanám: „Ejnye atyám, be elhamarkodod ezt az egészet! Gondold meg alaposan az otthonmaradás dolgát, hiszen az országos ügyek előbbrevalóbbak a magunk aprócska bajainál..” Nos Örzsikém szólalj, mit felelek én akkor néki?

– Hogy erre sor kerüljön, meg sem várod! Levélben odatárod László úr elé, hogy írod te azokat a históriákat ezekután is, csak éppenséggel beteg nénéd gyámolítása közben a Keszi-tanyán, s nem a márványpádimentumos budai várban, és kész!

– Helyes ez a beszéd! – kacagott Kézai. – Okos tanácsaidat fontolóra veszem. Elvégre mindegy, hol készülnek a gesták. Meg aztán leírtam én már a lényegét. Legföllebb toldok még hozzá!

S míg ezeket mondotta, fölelevenedett előtte az udvari élet ezer bonyodalma; a királyi pár véget nem érő torzsalkodása, alakoskodó oligarchák, titkolózó főpapok fondorlatai. A békességet szerető tudós férfiú, ki pennájának élt, torkig jóllakott már mindezekkel. Feltételezte, hogy a tatárdúlásnak rövidesen vége lesz, a rend helyre áll. De vajon rendnek és békességnek lehet-e majd azokat az állapotokat nevezni, amelyek az előző évekhez hasonlóan ismét befészkelik magukat a budai vár falai közé?

– Adatik erő, hogy hon maradjak! – mormolta Kézai, midőn a szorgos özvegy a fekvőhelyeket készítgette az éjjeli nyogodalomra.

– Ne tépelődj már annyit, hanem pihenj le! – dörrent rá Örzse.

A pap kicsit megriadt:

– Szót fogadok lelkem, köszönöm..!

Az imbolygó lángú mécs aztán kilobbant a közös ima “ámen”-jére. Még csupán egy kurta „jó éjszakát” köszönés hangzott és az elcsöndesült Kéza-tanyát ölébe rejtette a néma sötétség.

Simon mester ennek ellenére sokáig nem tudott elaludni. Beálló új életmódját elképzelve arra a gondolatra jutott, hogy históriás munkássága mellett ő lesz majd a tanyavilág elszórt magyarjainak tanácsadó lelki atyja, kiket sem örömben, sem bánatukban el nem hagy. A gőgös urak míg egymást marják a koncert, és pártoskodnak a király ellen, ő az egyszerű nép fölemelésének önkéntes, buzgó munkása akar ezután holtáig maradni.

Hej, ha odaadhatta volna világos látását, dús élettapasztalatait a sokat botló és olykor jóhiszemű ifjú királynak!

Félálmban nyeregbe szállott, s tartott egyenesen Budának. Azonban egyszercsak megtorpant a vágta. Visszafordította képzeletlovát a Keszi-tanya felé. Mit neki a cifra fejedelmi palota s a csupa bíborbársony meg aranyos hímzésű ruhát viselő számos előkelőség? Nyomorult képmutatás mindez. Egyedül a föld szól igazat, a hallgatásában is olyan sokat mondó örök barázda.

Csupán egy valakit lesz fájdalmas odahagyni; az őszinte barátot, a melegszívű várnagyot.

* * *

Míg a hosszú éjszakán ilyen és hasonló gondok között őrlődött a páter, azalatt Péterfia hős palotásai élén jobbra-balra osztogatta a

halált szablyájával a dúló budai csatában.

Hajnal felé már több vágott és szúrt seb éktelenítette a derék vitéz mellét, s karját, amikor végül is a menedékhelyre hagyta magát ragadtatni aggódó emberei által. Fáradságot nem ismerő asszonyok kötözték, ápolták a többi rászorultakkal egyetemben, de ő ezidő alatt sem nyugodott, mert folyvást lelkesítette katonáit, nehogy ellankadjanak mivel úgymond; közelít az óra és jön a nádorispán felmentő serege.

Ekkor megjegyezte egy buzogányát forgató szép szál ifjú:

– Tudom Istenem, hogy akkor e gonosz tartarosz gyáva nyúl módjára menti majd a bőrét országunk határain túlra..!

Sokak szívbeli kívánsága volt ez ama nehéz időkben a magyar királyság területén, mivel élet és vagyon nagy veszedelemben forgott úgy a falvakban, mint a városok falai között. A király kancellárja, Tamás váci püspök sem érezte magát – és a reá bízott kincseket – megnyugtató biztonságban eddigi székhelyén, ezért néhány esztendőre haszonbérbe vette régi barátjának, Lodomér esztergomi érseknek a Nyúlsziget felső részében fekvő, magas kőfallyal bekerített udvarát és tornyát. Ebben a valóságos erődítményben asszonyok, öregek és gyermekek, értékes ingóságok, arany, ezüst holmik, főként egyházi és királyi tulajdonok menekedtek meg a portyázó tatárok, valamint a velük fegyveres szövetségben lévő moldvai kunok rabló-fosztogató csapatainak zaklatásaitól.

Szórványos harcok folytak az ország szinte valamennyi részén. A siserák azonban győzelmeket sehohsem tudtak elérni.

Omodé úr, ki ezidő tájt a nádori méltóságot viselte, egy alig háromezres létszámú sereggel a felföld zordon bércei között hétszeres túlerőt morzsolt fel. Örvendetes diadala jeléül tíz tatár főember levágott fejét küldte alattvalói hódolattal a királynak. Rokona Péter pedig Sáros vármegyében folytatott kemény harcot a betört ellenséggel.

Sok jó magyar vitéz vesztette itt életét, s az egyik nekikeseredett ütközetben Péter édes öccse, a virtuskodásáról nevezetes Ivánka is elesett. Azonban Péter a fosztogatás közben meglepett rablóhadak felett győzedelmeskedve az összes foglyot megszabadította. De méginkább kitüntette magát a felföldön Sóvári György, (Simon fia,

Sóvár ura) László király számos hadjáratának diadalmas vezére, ki rokonainak és barátainak csapataival a tatárok ellen több ízben kiválóan hadakozott, azoktól sok ezernyi rabul ejtett keresztényt ragadott el, s győzelmi jelül gyakran juttatott a király elé tatárfejeket.

György úrnak egy későbbben kelt levele azt állítja, hogy a tatárdúlás idején nem lévén még birtokaiban vára, ezért egyik megbízható emberét, Ipolyka Tamást küldte a Tarkó nevű hegy őrizésére. Erről jegyezte fel Szepesi Márton kassai kanonok:

„Nehogy valaki György urat ezen személyét illető jogos örökségből kiforgassa, vagy akár csupa véltelenségből erősséget építsen ama hegyen, ahol e vitéz sok népet oltalmazott meg a borzasztó tatár rabságtól!”

György úr pedig arról tesz említést saját levelében, hogy midőn rokonaival és barátaival együtt Regécz alatt a tatárokkal megütközött, s a fergeteges viadal során halálra sebzett paripájáról leesett, a hű Tamás volt az, aki néki saját lovát segítő barátsággal által adta és így veszedelemben forgó életét megmentette. Ezen hervadhatatlan érdeméért adományozta György úr Tamásnak és testvérének Péternek, Ipoly fiainak az általa birt, Sóvártól elszakasztott Salgó (azelőtt Borsósnak nevezett) hegységet.

A felföldi urak és vármegyék dandáraitól űzőbe vett fosztogató tatár csapatok az általuk feldúlt és porig égetett falvakban sem nyugalmat, sem élelmet nem találtak. Ezek amilyen gyorsan csak lehetett, irdatlan őserdőkön , hágókon át fejveszeten igyekeztek Erdélyt elhagyva bő zsákmányukkal és foglyaikkal visszavonulni. Nagyobb részük azonban az üldözésben fáradhatatlan magyarok és a királyhű kunok sújtó fegyvere alatt hullt el dicstelenül. Sokuk a rendkívüli záporok által megduzzadt folyók árába veszett, vagy járatlan utakon az égbenyúló hegyek táján és a sűrű erdők világában bolyongva végül is kénytelen volt magát kegyelmet esdve, foglyul megadni. Így aránylag csak igen kevesen menekülhettek vissza hazájukba.

Az éhség és dögvész következtében különben is megtizedelt tatárokat a végromlás az erdélyi területen érte, ahol tízezer főből álló, már előzetesen megtépázott főserégüket az Aranyos folyó mellékére települt kézdi székelyek Toroczkó vára alatt szinte pozdorjává zúzták,

s ezernél több meggyötört magyar hadifoglyot szabadítottak ki kötelékeikből.

A gonosz ellenség kiverése után László – midőn hadaival Felsőmagyarország földjére vonult – Kassa városában találta bujdosó rokonát, Fekete-Leskó krakkói és sandomieri uralkodó-herceget, kit az 1279-ben elhalálozott Szemérmes Boleszláv lengyel király (IV. Béla Kunigunda nevű leányának férje) fiává a trónja örökösévé fogadott. Leskó herceg felesége, a szép Griffina pedig IV. Béla király unokája, illetőleg Árpád-házi Anna leánya volt.

Az országa nagyjaitól rútul elárult, a Konrád mazuri herceg által birtokából kiforgatott Fekete-Leskó minek utána a még kezén lévő Krakkói erősségében sem érezhette magát kellő biztonságban, ifjú nejét a város német polgárainak hűségére bízva, 1285 július havának 14-ik napján hajnalban elhagyta székhelyét, s néhány lovagja kíséretében Magyarországra menekült segélyért.

László megdöbbsent rokona tragikus állapotán, majd annak pártjára állván, tüstént levélbeni üzenetet menesztett az erőszakos mazuri herceghez azzal, hogy haladéktalanul vonuljon ki az őt nem illető birtokokból. A fennhéjázó bitorló azonban fittyet hányva Lászlóra, levelét válasza sem méltatta. Ez – mondani is fölösleges – bős haragra lobbantotta a magyar királyt. Bár a nemrég befejeződött háború, melyet a tatár hordák ellen vívott az ország, tekintélyes véráldozatba került, László mégis úgy határozott, hogy erős haddal segíti meg a lengyel rokont. Erre egyébként is felhatalmazva érezte magát, mivel a gőgös Konrád semmibe vette üzenetét.

– Megleckéztetjük a pöffeteg mazurit! – hangoztatta László, és futár útján maga elé rendelte Sóvári Györgyöt. A jeles katona néhány nap múlva a trónszék előtt állott.

– Hivattál kegyelmes királyom, rendelkez hát vélem..!

– Hadba kell menned szaporán! – kezdte László, majd folytatta: – Magyar és kun csapatokat bízok vezérletedre!

György úr elámult:

– Csak nem ismét a tatárok ellen..?

– Fájdalmamra szolgál kimondanom, öreg katonám, nem a tartarossal vagy most a baj, hanem egy gőgös keresztény fejedelemmel!

Az elhangzottak fokozták az ámulatot:

– Így hát nem az a bizonyos Oguldáj gonoszkodik? Akkor ki, uram király?

– Mindjárt megtudod! Nos, hallgasd kérlek a históriát!

Ekkor László elmondott mindent hívének, majd hadászati kérdésekről esett szó. Az esti órákban pedig a budai vár legnagyobb termében rendezett lakomán ismerkedett össze György úr a vendég lengyel herceggel és a kíséretében lévő előkelőségekkel.

– Íme – mutatta őt be a király Leskónak – ez itt megbízható, hű vitézem, a nemes és tapasztalt Sóvári György úr, aki majd bizton visszaszerzi Konrádtól az általa elorzott birtokaidat!

– Vivát! Vivát..! – kiáltották lelkesedéssel a jelenlévő magyar és lengyel urak. E nagy ovációt követően a barátságra, de leginkább az elkövetkezendő győzelemre fenéig hörpintették a színezüst boroskupákat és az aranyozott serlegeket. György úrnak erre kissé összeszorult a szíve. Tudniillik az a gondolat foglalkoztatta mulatozás közepette, hogy vakmerőség előre inni a még ki nem vívott diadalra. Fel is állott, s engedelmet kért szólásra.

– Halljuk a tisztos bajnokot! – intett kegyesen László.

Sóvár ura letette a serlegét, és máris zengte:

– Kegyelmes királyom, kegyelmes herceg és úri barátaim! Úgy tudom a győzelemre ittunk, a leendőre!

A tekintetek reá tapadtak egyszeriben, ő pedig folytatta:

– Már pedig ez nem helyes! Hol állunk még attól a diadalomtól? Urak, a hadiszerecsse változandó!

Nosza a zaj kilobbant erre! Senki meg nem pisszent. Majd a feszes ámulat, amikor lazult kissé, a hosszú márványasztalok hűvös lapjához koccantak a félig, vagy egészen kihörpintett boros edények, s kérdő tekintetek meredtek a királyra. Azonban László csöppet sem találta vakmerőnek a felszólalót.

A nádorispán törte meg az általános hallgatást:

– Akkor hát ne is igyunk ma már többet, György úr..?

A kérdezett megpödörte kackiás bajuszát:

– Miért ne innánk? De ne a medve bőrére, mint a néhai vadász!

A magyar urak soraiban egyszeriben feltört a hahota. S amikor tolmács útján a lengyelek is megértették a szólás-mondás velejét, erős

ovációban részesítették az öreg vitézt. Leskó herceg udvarának érzelmenyilvánítása után jelezte a király, hogy szólni kíván.

– Barátaim, – süvített László, – ennek a derék, tapasztalt harcosnak szentül igazsága vagyon..! De a teremfáját neki, Sóvári György uramat nem azért nevezik Sóvári Györgynek, hogy csatát veszítsen egy hitvány mazurival szemben!

Kiérezhető volt e felszólalásból a borcsinálta hév, csakhogy a szóbanforgó úr bármennyire is tiszta homlokkal rendelkezett még eddig, az utóbb elhangzottakhoz nem tehetett semmit. Belenyugodott hát az íratlan törvénybe; a koronás főknek mindig igazuk van.

– Vivát..! Éljen a király..! – dörögték a már kicsit kapatos oligarchák, s magasba emelték az újra töltött italos edényeket. Sokan tán nem is szívből éljeneztek urukat. A fő dolog az volt, hogy tovább tartson a hangos vigalom, s az pedig tartott amíg csak ismét föl nem kelt a Nap.

* * *

A megmagyarázhatatlan érzések még akkor sem távoztak György úr szívéből, amikor a keze alá rendelt magyar és kun csapatok már ott állottak harcra készen a jóval nagyobb számú ellenséggel szemben a Rába partján, a széles gyepes mezőben.

A ravasz Konrád tudj'Isten miért, arra várt, hogy előbb a magyarországi hadak támadjanak. A nyugtalan vérű kunok is ezt akarták pontosan. E napbarnította mokány férfiak szinte égtek már a harci vágytól. Fekete-Leskó, ki maga is jelen volt, haraggal tekintett át az ellentáborra. Keblét a keserűség és a bizonytalanság éles karma szaggatta, mert folyvást arra gondolt, vajon viszontlátja-e még hitvesét. Néhány percnyi töprengés után odaügetett vasderes paripáján a tisztjeivel tanakodó vezér mellé, aki alatt idegesen ficánkolt egy gyönyörű fekete mén. Szívdobogva kérdezte:

– Ne kezdjük a támadást, György úr?

Sóvári elnézve fölötte, így válaszolt gondterhelten:

– Kegyelmes herceg! Tudatában vagy-é annak, hogy amazok ott nagyobb erővel bírnak, mint mi?

Leskó „igen”-t bólintott, de azért megjegyezte:

– Szerintem, ha mi támadnánk előbb, a mazuriak föltétlenül összezavarodnának. E tény pedig roppantul előnyös egy kisebb létszámú sereg szempontjából.

Sóvári a szája szélét rágcsálta. Törte a fejét. Választott tisztjei a szemük sarkából figyelték. Tudták, mert jól ismerték, hogy ilyenkor alaposan megfontolja, amit mondani akar.

– Herceg uram! – zendült fel végre a vezér baritonja. – Azt hiszem, elfogadható igazságot szóltál!

– Tehát akkor mi kezdünk..?

– Feltétlenül..!

– Köszönöm! – biccentett fejével a herceg, s nyomban főembereihez ugratott, hogy közölje velük a döntést.

A nyári reggel Napja egyre melegebben tűzött. A háború veszedelmének lelke benne izzott a mozdulatlan levegőtengerben.

– Isten neki, támadjunk! – dörögte a hadak főparancsolója, s baljával megigazította tollas fővegét. Amíg villámló szemmel végigtekintett a vitézek és lovak ezreinek hullámzó sorain, fényes kardjával jelt adott a csatakezdésre. A rohamkürtök felharsantak az égig, hol megriadtak a békésen áthúzó szabad madarak.

Először a kunok, majd a megyeriek rontottak iszonyú kiáltással a meglepődött ellenség felé. Ily hirtelenül és szokatlan heveséggel támadó fergetegre a mazuri herceg kevésbé számolt.

A folyóparti, Boguce falunál zajlott le 1285 augusztus másodikán az elkeseredett ütközet. Annyi bizonyos, hogy a csatározásokat mesterien irányító Sóvári öt sebet kapott. Ráadásul legkedvesebb unokaöccse, a váradi származású Kézdi Nagy Balázs is elesett. Kunok és magyarok több mint százan letek hősi halált, de mindezen csapásokat kárpótolta ez a páratlanul fényes diadal, melyet a más javaira pályázó kapzsi Konrád seregei felett arattak.

A hős királyi hadak több mint ezerötszáz foglyot ejtettek, ezek között számos főembert és az ellenséges herceg unokatestvérét. Maga Konrád úr a bal orcáján egy nemes kun vitéz szablyájától megsebesített és kis híján múlt, hogy rabszíjra fűzött rokonával őt is fogságra nem kerítették.

György úr – dolga végeztével – a gazdag zsákmányt meg a sok foglyot látva szinte alig hitt a szemének. Sebei bár erősen sajogtak a vértől átítatott kötések alatt, mégis tréfálkozva jegyezte meg, ahogy egy gallyakból hevenyészett hordágyon feküdt:

– Hátha azért győztünk barátaim, mert annak idején előre ittunk reá a vén Buda várában?

– Bizonyos! – válaszolta mosolyogva a humort megértő Leskó herceg, s bőrrel bevont vadászkulacsát barátsággal nyújtotta át egy húzásra a kicserepesedett ajkú vitéz magyar katonának. Domine Sóvári csak nehezen markolhatta meg, de hála nagy akaraterejének, jókorát kortyintott a borókapálinkából a herceg és a saját egészségére.

– Sej, kutya teremtette, most már biztosan életben maradok! – mondta derűvel a körülötte állóknak, miközben visszanyújtotta az edényt. Harmadnapra lábtraállt. Ezen sokan elámultak, s amikor felsegítették a nyeregbe, indulásra harsantak a kürtök.

A diadalmas magyar és kun seregek örömittasan kísérték ujjongó székvárosába és hitvese ölelő karjába a krakkói fejedelmet, ki György urat és vitézeit, mivel nekik köszönhette trónja megmentését, bőkezűen megajándékozva, nehéz szívvel eresztette vissza Magyarországra földjére.

KILENCEDIK FEJEZET

Az elfogott levél

A kipcsak-tatár betörést már rég kiheverte az ország és lassan feledésbe merült az általuk okozott ezernyi baj, de az igazi nyugalom felvirradása továbbra is csak ábrándkép maradt.

Mi volt hát a bánat oka a Kárpátok-övezte tágas medencében? Mi nehezítette szüntelen a jámbor lakosság életét? A kérdésekre az a válasz, hogy a féktelenkedő és martalékos oligarchák örökös zavarkeltésekkel, csetepatékkal háborgatták a rendet. Kit galádul megbecstelenítettek a saját portáján, kit kegyetlenül meggyilkoltak jogos birtokában, kiktől pedig még az utolsó vánkösát is elrabolták zuhogó ütlegek és vad hahota közepette az egyre telhetlenebb nagyurak magánhadseregeinek bárdolatlan katonái.

Hogy mindezeknek egyszer s mindenkorra vége vettessék, 1286 június második felében alaposan megfontolt béketeremtő szándékkal hívta össze az ország rendeit László király Rákos mezejére. No, de bármily üdvös törvényeket alkotott is a mintegy két álló hétig vitatkozó országgyűlés, azoknak óhajtott eredménye nem lehetett, mert az elégedetlenkedő főurak folyvást dacoltak az alkotmányos hatalommal. Látván a fiatal uralkodó, hogy ezek fittyet hánytak a parancsolataira, ezért a bújában visszatelepült kunok oltalmazó karjai közé vetette magát.

Bor, barátok és vidám kedvű leányok feledtették itt egyszeriben az országos gondokat.

Mokján úr, ki a hűtlen és nem megbízható Németújvári Miklós után került a nádori székbe, a vármegyékben közgyűléseket hirdetett. A magyar királyság területén és a tartozékokban szerteáradó gonosz cselekedetek kinyomozására vizsgálatokat tartott, s a kézre kerített vétkesek ellen szigorú ítéleteket hozott.

A felgerjedt uralkodó azonban ezzel meg nem elégedve, táborba szállott a legelvetemültebb Németújvári testvér, István ellen. A fenyegető veszedelem szagát megorrontó főúr László útra kelt hadai elől megfutamodva a Vas megyei Szent-Vid várába zárkózott. Innét,

minek utána a keményen dúló harc közepette számos német zsoldosa elesett, sikerült neki még az erődítmény elvesztését megelőzően szerencsésen kerekelt oldania.

Szent-Vid kapitulációja a konok Németújvári testvéreket egyáltalán nem törte meg, sőt őket újabb lázadásra ingerelte. Miklós ugyanis a hadjárat után kis időre testvéreivel, s a Pécz nemzetségbeli Apor vajdával kezét fogva megrohanta és elfoglalta a pozsonyi királyi várat, melyből aztán Apor a király híveinek Pozsony vármegyei jószágait kegyetlenül dúlta és fosztogatta. János, az itteni főispán volt e téren a legérintetebb, mivel Turna és Nyék nevű várait a garázda vajda fölégette és lerombolta. A főispán a súlyos sérelemért csakhamar véres bosszút állott, mert jól felszerelt csapataival a székvárosának vidékét rettegető vajdát megtámadván, nyílt ütközetben legyőzte, emberei közül sokat levágott, s még többet elfogott, miközben maga Apor is nehéz sebet kapva, csak nagy keservek árán bírt elmenekülni.

E szerencsés ütközet után a király hívei az ifjú Csák Mátéval, Péter fiával Pozsony várát elszánt ostrom alá fogva megvívták és már 1287 január közepén Lászlónak ünnepélyesen visszaszolgáltatták.

A feldühödött Németújváriak nosza úgy ártottak ezért a királynak, hogy nejét, Izabellát – kivárván az alkalmas időpontot – nagy titkon felkeresve, különböző pletykákkal ellene ingerelték. Mi sem volt ennél könnyebb? Hiszen László, szertelen életkörülményeivel éppen elegendő alapot szolgáltatott e rágalmakhoz, melyeknek az lett a természetes következménye, hogy a duzzogó hitves hosszú panaszkodó levelet írt férje tudta nélkül a pápának, s ebben arra kérte a „szent atyá”-t, hogy hűtlenkedő csapodár élettársát írásban szigorúan intse meg, s amennyiben az nem használna, úgy vegye őt, ha kell (de csak kelljen) akár egyházi átok alá is.

A gonddal elkészített levél azonban sohasem került Rómába. A kézbesítéssel megbízott futárt és két kísérőjét Árbócz vezér Dunántúlon katonáskodó kunjai csupa véletlenül feltartóztatták, majd pusztán kíváncsiságból megmotozták. A mit sem sejtő mokány lovasvitézek tudatlanul előkaparintották Izabella királyasszony emberének tarsolyából a panaszkodó írástekercset.

Könyörögtek a kegyelmes úrhölgy ijedt szolgálói, hogy visszakaphassák a fontos küldeményt, de a hetyke kunok most már

gyanakvókká lettek, s a kérést csak azért sem teljesítették. Az első futár kétségbeesésében fenyegetőzni kezdett:

– Kemény büntetésben lesz részetek, ha a legméltóságosabb királyasszony tudomására hozzuk vakmerő elbánástokat! Az ő levelét nincsen jogotok magatokhoz venni..!

– Majd Árbócz úrnál megtalálja a királyné ezen írást! – hangzott kurtán a válasz és a vitézek – számszerint heten – szélesebben elvágattak napkeletnek, faképp hagyva az átkozódó palotásokat. A frissen hulldogáló hópelyhek milliói nemsokára betemették a megvasalt paták nyomait.

* * *

A magyarországi szabad kunok választott első-vezére az enyhe télre való tekintettel már napok óta gyakorlatoztatta csapatait Szolnok alatt, a Tisza árterületén, amikor egy irattekercset szorongató, fáradt lovas jelentkezett sátorszállásán.

A messziről jött vitézt a négyszögletes haditábor főútvonalán végig, egészen be a nagyúr szélcibálta sátorpalotájába három szófukar lándzsás katona kísérte.

„Kevés beszédűség és éberség!” A fegyverbe szólított kun legények soraiban e néhány szó megszívlelendő törvényként uralkodott. Itt senkinek sem volt nehéz betartani az ilyesfajta regulát. Megszokta azt már az olyan vitézember, akit kun édesanya hozott a világra.

A tágos vezéri sátor a hadiszállás közepe táján egy lapos és kerek dombháton terpeszkedett. A kifent bajuszú Árbócz úr jelenleg lószőrrel keményre tömött, kedvenc fekete bőrpárnáján ült odabent, mint egy keleti fejedelem, s araszos vállával az erős főtartórúdnak támaszkodott rangos kényelmességgel. Ennek ellenére bős pillantásokkal méregette tetőtől a talpáig az érkezettet.

– A teremtedet..! Ki vagy te és mit akarsz tőlem? – hangzott ércesen. A fiatal kun harcos összeresztte. Egy kurta szó nem sok, de hirtelenében annyi sem bírt kibuggyanni összeszorult torkából.

A főúr ki sastekintetével észrevette az előtte álló katona meglepődéssel kevert ijedelmét, enyhén elmosolyodott.

– No fiam, válaszolj hát!

– Igenis... Túr az én becsületes nevem, nagyságod szolgálatjára...

– Derék! Osztán miért lábatlankodsz itt a szíнем előtt?

- Nyomós oka vagyon annak, hogy bebocsátást kértem!
- Feltételezem! Mert ha csupán holmi semmiséggel zavarasz, megvesszőztetem a feneked!
- Igenis! De én...
- Hát előbb azt halljam, honnét érkeztél!
- Megkövetem, a Veszprém vármegyei „Fekete bivaly” elnevezésű ezeres seregtől!
- Persze kun vagy...
- Az én...

Árbócz megint mosolygott:

- Le sem tagadhatnád! Meg hát a Fekete bivaly...
- Nagyuram! Szolgálatom oda köt!
- Dejszen akkor te közvetlenül az én vitézem vagy! – szelídült meg most már teljesen az első vezér szigorú ábrázatja.
- A' vónék, töretlen hívséggel..!
- No, micsoda az a nyomós ok, amiről az imént szólottál!

Túr vitéz megbátorodván, kettőt előbbre lépett, s jobbjaival ura felé nyújtotta a magánál tartogatott összetekert írást. Elmesélte, hogy hetedmagával nyargalászott a Dunántúl délnyugati dimbes-dombos tájain, amikor Kanizsától nem messzire három gyanúsán veselkedő lovassal találkoztak.

A vezér gyöngéden megropogtatta a markában tartott pergament.

- Osztt azoktól szedtétek el ezt a mi a fenét..?
- Azoktól, jelentem alázattal nagyságodnak!
- Hadd lám csak bévül, miféle írás ez!... No, nézzünk oda, még viaszpecsét is vagyon rajta! Nagy fontosságú lehet, igaz-é..?

A fiatal kun félszegen bólintott. Árbócz úr pedig egy keze ügyében lévő cirádás nyelű tör éles pengéjével távolította el a titkokat őriző viaszt. A délelőtti nap langymeleg sugára kisvártatva megcsillant a sűrű betűsorokon.

- Irgum-burgum, ez bizony deákul vagyon firkantva! – mormogott félhangosan a nagyúr, aztán rendelkezett: Jöjjön be István pap! Őkegyelme majd megfejti a tartalmát...

Erre a háttérben álló két hallgató fegyveres közül az egyik sietve eltávozott a nevezettért, aki percekben belül megérkezett a tágos vezéri sátorba.

Ez a szóban forgó mokány termetű pap kun szülők édes gyermekéként látta meg a napvilágot valahol a Tisza-Maros szögében. Tizenkét esztendősen korán lett Krisztus jámbor szolgájává, mely alkalommal a Csombor pogány név helyébe az István nevet kapta a keresztségben. Néhány év múltán a Pálos-rend keretein belül áldozópappá szentelték. De a szilaj vérmérsékletű ifjú ahogy férfiasodott, egyre jobban rádöbbsent arra, hogy számára igencsak szűk és nyomasztó a méla kolostor hűvös cellája, ezért – bár nehezen sikerült – odahagyta a szerzetesrendet és Árbócz vezér szolgálatába szegődött. A nagyúr valósággal fiaként szerette megbízhatóságáért és tudásáért. Ennek következményeként legbensőbb ügyeibe, dolgaiba is teljes bizalommal vonta be.

– Rendelkezz vélem, kegyelmes úr! – biccentette meg tonzurás fejét a vezér előtt a deák nyelv fehér csuhás tudója. (Tudniillik István továbbra is Pálos-rendi öltözéket viselt.)

– Fogd hát ezt az iratot, papom! – lendült a tekercs a páter felé. – Hadd látom, mire megyünk véle!

Az áldozár szétteregette a pergamenszerűséget, s tüstént megállapította a rajta lévő szöveg latin voltát.

– Ez deákul vagyon megírva...

– Tudtam én azt mindjárt, fiam! FUSD át a sorokat és tolmácsold a tekercs értelmét.

A páter bólintott, s beletemetkezett az írás tanulmányozásába. Szűk fertály óra múltán tisztelettel jelentette, hogy kezdené a szöveg mondanivalójának elmagyarázását.

– Hallgatlak deákom! – biztatta a vezér, mire István sorról sorra fölfedte Izabella királyasszonynak Rómához folyamodó árulkodását. Az utolsó mondat értelmezése után a kivörösödött Árbócz úr dühösen ugrott talpra. Felbosszantott bika módján kettőt-hármat fújt maga elé, s az előtte álló kun vitézre meresztette tűztekinetét.

– Hé legény, azt az irgalmas Istenedet! Felelj..! Micsoda levelet hoztál te a hajlékomba?

Az ifjú meghökkent, s mélyen meghajolva parancsolója előtt remegve érdeklődött.

– Alázattal kérdem nagyuramat, bajt csináltam talán?

Pillanatnyi csönd...

– Ne gondold! – kacagta el magát hirtelenséggel a vezér. – Csupán azért neheztelek rád, hogy miért nem egy nappal előbb hoztad ide ezt a szerfölött érdekes tartalmú paksamétát!

– Egy nappal előbb, nagyságos uram? Bocsánataért esedezem, de az lehetetlenség lett volna!

– Nem kétlem! Csak hogy ez az írás – amint te magad is hallottad a mondanivalóját – elsősorban a kegyelmes királyt érdekli. Nos, hát László nagyurunk éppen hadiszállásunkon vendégeskedett az elmúlt napon. Tudom Istenem, szívből megörvendett volna e véletlenül kézrekerített levél minden egyes betűjének. Igaz-é István deák?

A pap derűvel bólintott:

– Azt hiszem..!

– Tehát mivel nincs égi hatalmunk idevarázsolni a királyt – folytatta Árbócz úr – én majd tudom vérrokonni és egyben alattvalói kötelességemet, magam megyek ez írással hozzá! Most éppen Budában tartózkodik...

– Mikor indulsz vezérem? – érdeklődött a pap.

– Alig várom az új nap biborhajnalának hasadását! Kérlek, intézkedj szaporán István atya, hogy szolgálaim által már pitymallatkor a legjobb hátszlovam előállíttassék!

– Megértettem nagyúr!

A királyi rokon most barátságosan a fiatal harcoshoz fordult és a vállára nehezítette jobbját:

– Ide süss hű vitézem, ki bátor harcostársaiddal úgy nékem, mint szeretett László urunknak akaratlanul is jó szolgálatot cselekedtél, ezennel parancsolom néked; eredj át a szomszédos sátorba! Ott bőséges enni és innivalókban részesülsz! Érted-é..?

– Igenis..!

Árbócz úr folytatta:

– Ha pedig fáradtság kínozza testedet a hosszú lovaglástól, akár fél napot is heverészhetsz ott a puha állatbőrökön.

Túr vitéz szélmarjította ábrázatán széles mosoly ragyogott. Sűrű hajlongások között szinte alig hallhatóan motyogta:

– Megköszönöm, kegyelmes úr..!

Távozni akart már, de a vezér leintette:

– Nosza, várj még! Hadd hozom tudtadra, gondom leszen reá, hogy derék társaiddal egyetemben a vitézi ranglétán emelkedj majd a közeljövőben! Vésd emlékezetedbe; nemcsak a hétköznapi szürke katona, hanem a parancsolatokat osztogató vezér is tudja, hogy a hívséges szolgálat minden időben megbecsülést érdemel! Most pedig lódulj tüstént..! Egyél, igyál, pihenj kedvedre!

Az egyszerű kun vitéz a szívdobogató örömtől szinte nem látott s nem hallott. Azt sem tudta jóformán, hogyan s mi módon keveredett ki a vezéri szállásról. Csupán akkor ocsúdott valamelyest, amikor két testőrhadnagy kalauzolása után a lakoma és a pihenés díszes sátorában találta magát.

TIZEDIK FEJEZET

A Nyúlsziget foglya

Ha az ifjú királyt hallgatnók meg bajában, annak adnánk igazat, ha a szomorú Izabella panaszaira hajtanánk fülünket, szívünk nyomban az ő pártján dobogna. Szó ami szó... Az igazságnak két oldala van. Ám aki csupán az egyiket mereng el, bizonyos, hogy ott találja magát az elfogultság csalárd gödrében. Már pedig mentsen meg az Isten a részgazságban való elmerüléstől!

No, de félre most a hivalkodásnak tűnő bölcselkedéssel! Helyette fogadjunk el inkább egy hajdani jól bevált megállapítást, amely így hangzik: „Száz szónak is egy a vége!”

Lépkedjünk hát szaporán a haladó idő lábnyomában, s nézzük, mi sorsra jutott a pápához folyamodó Izabella kun kézen lévő üzenete!

A Buda várában tartózkodó László az 1287-es év január havának utolján vette a szóbanforgó levéltekercset rokonának, Árbócz úrnak a saját kezéből. Mi sem természetesebb, nyomban elolvasta, és persze haragra gerjedt annak tartalma miatt. Még abban az órában fölkereste nejét.

Hogyan is zajlott le ez a történelmileg nem számottevő jelentőségű, de a maga nemében érdekes, intim esemény?

A kegyelmes nagyasszony előtt két királyi palotásvitéz tisztelgett, s jelentették az uralkodó perceken belüli látogatását.

Ekkor csöndes télideji nap volt, kevéssel ebékezés után. A palota hideg folyosóin semmi zaj, semmi mozgás. Az udvari nép ki erre, ki arra a befűtött vastag falú termekben, vagy Buda városában szórakozott vendéggel, rokonnal, baráttal. Így nem volt, aki zavarja a fejedelmi pár magányát a titkokat őriző nehéz boltozatok alatt.

A különböző trófeákkal díszített fogadóterem májusias levegője sok különleges szobanövény vidulására szolgált. Itt egész télen mindig kellemes meleg volt, mert a falba épített óriási kandallóban folyvást ropogtak az égő fahasábok. S a mesterséges tavasz jelenlétét még jobban kidomborította a helységben lévő hét láb magas bronz óriáskalit néhány szicíliai papagája, melyek vígan csevegve ki s

bejártak az állandóan nyitva tartott ajtócskán. És ha kedvük úgy hozta, önfeledten röpködtek a márványoszlopok között.

A haszontalan rosszkedvnek itt még csak a vézna árnya sem lebbent, ha nem ült volna vérző szomorúság és kihegyezett dac a két konok emberi szempár mélyén, hiszen gazdáik immár baljóslatúan készültek egy tanúk nélküli párviadalra.

– Kegyelmes úrnőm, üdvözöllek! – biccentett sörényes fejével gögösen a király, midőn kezét karba téve ott állott ékszerekkel felékített ifjú neje előtt. – Szeretném feleletedet venni, hogy miféle kapcsolatokat ápol Magyarország királynéja trónom és tudtom megkerülésével a római szentszékkal..?

Izabella fázósan összeborzadt. A kemény kérdés teljesen váratlanul érte. Szép ívű ajakán nehezen készült kifelé a szó. Végül aztán mégiscsak sikeredett valahogy:

– Ééén... a szentszékkal..?

– Igen, Rómával!

A fejedelmi úrhölgy most már kicsit magához tért:

– Hogyan értelmezi ezt a kegyelmes király?

– No, tán még részletezzem is?

Izabella erre idegesen felcsattant:

– Igen! Jogomban áll tudni, mi közöm nekem Rómához!

E bátor kitörés ellenére a női lélek mélyén azért vad bizonytalanságérzés dörömbölt, mely elfojtottan azt nyöszörögte: „Vajon mit tudhatott meg László..?” És a tépelődés megkezdte kegyetlen munkáját, bár a szép asszonyi homlok büszke, emelt maradt.

A király a márványpádimentumra meresztette szemét:

– Persze, hogy jogodban áll tudni! Véka alá rejtegetnivalója nyilván nem az ország urának vagyon!

– Halljam a vádat, s ne kerülgesd!

– Hiszen azért jöttem lakodba asszonyom, hogy megmondjam! Bizonyára nem a nápolyi kockajáték múltó örömeit óhajtanám keresni e helyt!

Izabella gögösen bólintott:

– Igen, tudomásul vettem, kegyelmes úr!

László indulatosabbra fogta:

– Halálosan komoly beszéd ideje vagyon most! Úgy értelmezem, hogy amíg a király széltében meg hosszában az országot járja ezer és ezer alattvalója ügyét-baját intézvé, a királynéasszony azalatt panaszos leveleket firkálgat unalmában a pápának, melyben arra kéri őt, helyezze Magyarország törvényes uralkodóját egyházi átok alá, vegye ki mielőbb a hatalmat a kezéből – akár fegyveres erő alkalmazásával is –, mivel hitvese és a józanul gondolkodó papok s urak ellenére folyvást pogány kunokkal barátkozik és közöttük magának ágyasokat tart!

Izabella meglepődött a hallottakon. Azonnali válasszal próbálta palástolni ámulatát:

– A király levelekről beszél...

– Levelekről... Hát jól vagyon! Légyen akkor csak egy..!

– És az az egy is miféle?

László ábrázatán gúnyos mosoly villant át:

– Nos, hogy elejét vegyük ama megaláztatásnak, melybe a királyné önmagát rántaná egy esetleges kényszerű tagadással, íme, itt vagyon az a bizonyos „egy” levél! Kérlek, tekintsd meg hát!

A király ezzel a palástja alól sebtiben előrántott irattekercset kibontott állapotban odatárta Izabella elé.

– A levél..! – rebegette az úrnő. Büszke szép feje miként a hervadó virág, hirtelen lehanyatlott, s rózsaszín orcája megsápadt.

László részvétlenül bámult rá.

– Tehát ismered..?

– Igen uram!

– Hm, persze. Már hogysisne ismernéd, amikor édes szülőanyja te vagy? Ave Regina..!

Izabella inogva támolygott a legközelebbi oszlophoz, amelyben megkapaszkodott erőtlenségében.

A király látván, hogy nejét ájulás környékezi, picit megenyhülve átkarolta, s elvezette egy öblös, párnázott székhez. Amikor leültette, maga itatott vele néhány korty vizet ama díszes korsóból, amelyet a terem márványasztalán talált. Izabella elég hamar magához tért, amikor László barátságosan kérdezte:

– Mondd kedvesem! Helyénvalónak találod te azt, hogy a pápát nemcsak személyem, hanem a kunok ellen is ingerled?

A királyné orcájáról egyszeriben eltűnt most a sápadtság, és nyomban az indulat pírja uralkodott el rajta. Ez utóbbi tűz hevítette a következő igen bátor visszavágást:

– És te kegyelmes király uram, helyénvalónak talárod a frigyünk ellen elkövetett hűtlenkedéseidet? Koronás homlokhoz illőnek ismered-é el számtalan tivornyádat kun és tatár bestiáiddal? Hiszen előbbre veszed őket a tulajdon törvényes asszonyodnál, s a főbenjáró országos ügyeknél..!

László csodálatos higgadtsággal válaszolt:

– Egy dologban persze téved a kegyelmes királyné!

– Halljam csak, miben?

– Az úgynevezett főbenjáró országos ügyek dolgában! Azokra mindig nagy gondot fordítottam! S hogy sűrű bonyodalmakkal mégis megrakott uralkodásom vágató szekere, azt köszönhetem a folyvást ellenem ágáló oligarchiának és a főpapoknak, de most már bizonyos, hogy királynémnek is!

– Köszönöm e magas helyről ért vádaskodást! – bókkolt fejével a gúnyosan mosolygó Izabella.

– Ez korántsem vádaskodás, hanem maga a kérlelhetetlen igazság!

– Igazság..! Mi szépen csengő szó... Ha tettem is ellenedre valamit, annak is te voltál indító oka!

– Miért nem közelítettél felém jósággal, barátsággal? Inkább ellenségeimet támogattad!

– Nem állhattam a pártodra, midőn baklövést baklövésre halmoztál és halmozol ma is birodalmad kormányrúdjánál, meg fittyet hánysz a szent anyaegyház törvényeire!

– Hah! – tört ki a keserűség László kebeléből. – Most nyíltan beismered, hogy könnyűszájú elárulóm vagy! Tudd meg Izabella, ezek után mint méltatlan személy, nem lesz társam az uralkodásban!

A királyné lesújtva hallgatott. A tágrameredt éjfekete szempár mély megdöbbenéssel bámult a szigorú ítélet kimondójára. Csak hosszúnak tűnő másodpercek múltán hangzott el fakón a kérdés:

– Nem lehetek társad..?

– Dixi! /Megmondtam!/
Izabella védekezni próbált:

– Hites uram, nagy a te haragod, quod Deus avertat! /amitől Isten óvjon/. Dehát amit tettem, azzal csak nem árultam el királyi férjemet?

– Pedig e Rómának címzett titkos levél árulás!

– Csak azt akartam, hogy a szent atya az igaz keresztény útra kényszerítsen bűnös tévelygéseiteiből...

A király haragosan felkacagott:

– Ugyebár olyasféléképp, mint ahogy azt Fülöp püspök is tette..?

Izabella minden igyekezetével azon fáradozott ezután, hogy más irányba terelje a szót és visszavonassa a hirtelen ítéletet, de buzgólkodása sikertelen maradt. Ezért megjegyezte:

– Egyszóval a király bizalmas embereivel figyeltet engem, s így jutott nyomára levellemnek is?

László a fejét rázta:

– Ó, ez nem így van, kegyelmes asszonyom! Pusztán a véletlenek játszottak itt közre, vagy ha úgy tetszik; a felsőbb erők...

– Inkább dédelgetett kunjaid, uram, ez az érzésem!

– Ne gúnyold a kunokat! Aligha dédelgeti őket valaki. Én nem!

– Neem..? Hiszen úgy az egész ország ügyét, mint önnön sorsodat habozás nélkül rájuk tetted!

– Ah, gúny és megint csak gúny! – sóhajtott búsan László. – Elvégre szülőanyám után magam is kun valék!

Izabella nyomban beleakaszkodott az utóbb elhangzott szavakba:

– Uram! A fényes múltú Árpád-házból eredő magyar király nem dicsekedhet szittya, nomád kun rokonságával a keresztény Európa művelt fejedelmi családjai előtt!

– Kötöny úr, a dédapám tán nem fejedelem volt?

– Ugyan! Holmi pusztai törzsfő!

László szeme felvillámlott:

– Asszony vigyázz! Anyám népét, s az ő vérét nem engedem bántani még a szicíliai király leányának sem!

– Én ugyan nem bántottam! – kezdett védekezni Izabella, de a haragvó férj belemennydörgött a szavába:

– Mindörökre vedd tudomásul: Kuthen kán ugyanolyan király volt, mint atyám, V. István, mint nagyatyám, IV. Béla, mint László, a szent! És ha parancsolod, sorolhatnám még!

– Elég László, elég..!

A király azonban – most már halkabban – tovább érvelt.

– A megyeriek is szittya nomádok voltak. Isten kegyelméből és kemény harcaik árán hazát nyertek. Ez szerencsájük. De a kunokat Európa felé vándorlásukban ezer ellenség, testvér és idegen fajta tépte, marta. Véreztek, szétforgácsolódtak, s beolvadtak más birodalmak népeibe. Hajh, pedig hatalmasabbak lennének ők a frankoknál, a germánoknál, a megyerieknél!

– Elhiszem uram, bár a jelenben mi más egyebek ők a regnumban, mint bajkeverők. Pogány hagyományaik és avult szokásaik miatt már csak hitvány tüskének számítanak az ország testében.

László a fejét csóváltatta.

– Látom Izabella, hogy megbékíthetetlen vagy irányukban! Belefojtánád őket egy kanál vízbe, ha módod lenne rá!

– Csodálkozol ezen uram? Hiszen lelkem nyugalma is a kunok dúlták fel. Ez aztán kiváltképpen igaz. Koronás főd nem lehet olyan elfogult és heves, hogy ezt ne ismerje el!

Hűvösen hasított a válasz:

– Nagyasszonyom, az elveszett nyugalom megtalálható!

– Ó, persze! Egyedül az anyaszentegyház védőpajzsa alatt..!

– Ez a meggyőződésed?

A királyné szomorkásan László fürkésző szeme közé nézett:

– Szent meggyőződésed, kegyelmes úr!

– Hát akkor komolyan gondoltad?

– Mélységesen! Az örök Isten ügyéből sohasem üztem tréfát!

– Hm... Tehát az Isten és az egyház a királyné előtt valamiféle egyugyanazon fogalom!

– Ezt nem állítottam soha!

– Kérek részletesebb magyarázatot!

– Bölcselkedjünk? S ezt asszonytól kívánod, ó király!?

László türelmetlenül toppantott:

– Nos, halljam, minő kapcsolatban vagy az Isten s az egyház?

– Nem bánom, légyen akaratod szerint! – felelte Izabella, s a közeli székbe vetette magát, majd folytatta: – Amint már szóltam, az Isten és az egyház nem egy fogalom, de egymástól elválaszthatatlan.

– És ezt hogyan értem?

– Úgy, hogy az Istent kizárólagosan a római keresztény szentegyház képviseli élén a pápával, ki az ATYA egyszülött fiának, a mi urunk Jézus Krisztusnak törvényes földi helytartója.

A király maga elé emelte mutatóját:

– Nagyasszonyom, hogy meg ne botránkoztassalak és hogy ne tarts eretneknek, hadd szóljak valamit arra fel, amit most kinyilatkoztattál!

A finom női jobb kegyesen intett:

– Hallgatlak!

– Már hogy a Mindenhatót egyedül a római egyház képviselné, ezt kétségbevonom! Sőt tagadom! Trónusom elég magas ahhoz, hogy beletekintsek a klérus fondorlataiba. A főpapság – élén a pápával – gonoszt gonoszra halmoz minden időben, s azt úgymond’ az Isten jóváhagyásával, illetve megbízásából cselekszi. Hát ilyesmi nincs!

– Folytasd csak!

– Meg aztán hogy a pápa Jézus törvényes helytartója..? Nem gondoltál arra kedvesem soha, minő abszurdum ez?!

– A Teremtő akaratát mi halandó emberek nem bírálhatjuk, titkait soha meg nem fejthetjük!

– Most nem erről van szó! – legyintett indulatosan a király. – Hanem arról, hogy a názáreti ács fia, ki az élet elesettjeit maga köré gyűjtötte és barátaivá fogadta, majd e szegények igazáért a kereszthalált bátran vállalta, hatalmát nem ruházta semmiféle bíborruhás főpapra, ki olykor térdig gázol a tudatlan nyomorultak vérében a saját múltó dicsőségéért!

Izabella a királyra emelte szemét:

– Elhangzott szavaidban sok a zavaros és meg nem alapozott vád az anyaszentegyház ellen, és még több a félreértés a tiszteletreméltó főpapság áldozatos és bölcs munkálkodását illetően.

– Ne többet erről királyné! Hanem inkább arra felelj, óhajtod-é nyugodalmadat a szentegyház oltalma alatt végérvényesen megelni..? Fenntartod-é e figyelmet érdemlő kívánságodat..?

– Amit mondtam, megmondtam! – bólogatott a dacos hölgy.

László rejtélyesen mosolygott.

– Légyen hát kedved szerint! Kívánságod mielőbbi valóraválásában hathatósan támogatni foglak, erre megesküszöm!

– Ezt meglátnom egyedüli vágyam, ó király!

- No, már holnap reggel kedvezni fog szerencséd. Kérlek, bízzál bennem! Bár egy eretneknek kikiáltott fejedelem szavára nem sok hitelt lehet kölcsönözni! Igaz-e?

Izabella erre nem válaszolt, csak lehorgasztotta szép fejét, majd lehúnyt szemmel hanyatt dőlt ültében. A makacs, vagy akár konoknak is nevezhető hallgatás áthatolhatatlan sűrű függöny gyanánt ereszkedett a királyi házaspár közé. László végül is elunván a dolgot, jobbával hirtelen összefogta bő hermelinpalástját, s főhajtással búcsúzott.

A heves vita és a rejtélyes férji mosoly a késő éjig nyugtalanította a magábaroskadt, fiatal királyasszonyt. Szeretteitől távol kegyetlenül tépte, marta a nyomasztó magány. Lobogó viaszgyertyák fénye mellett kedvenc latin imádságoskönyvéből olvasgatott ágyára dőlve, hogy az ég urától vigasztalást nyerjen.

Így zárta le végül is jóval éjfél után könnyharmatos pilláit az irgalmas álom.

* * *

Másnap, amikor éppen csak hogy kivilágosodott, egy sötétszürke csukott hintó gördült be a budai vár udvarára. Abból kiszáratva három fiatal apáca lépett ki. Tüstént két palotás vitéz szegődött hozzájuk, s ezeknek kíséretében eltűntek a földszinti körfolyosó oszlopos boltozatai alatt. A vörös márványból faragott lépcsőkön alighogy feljebb jutottak egy emelettel, maga a király sietett a korai vendégek üdvözlésére.

- Szeretett Erzsébet néném - lelkesedett László, - szívemből köszöntelek azon ritka alkalomból, hogy tegnap estéli üzenetemre hajlékomba kegyeskedtél fáradni!

A nevének nevezett Árpád-házi hercegnő, László testvérnénje, ki a nyúlszigeti (a mai Margitsziget) apácázárda fejedelemasszonya volt, anyáskodva csókolta homlokon fivérét, majd ilyen választ adott a patetikus üdvözlésre:

- Igyekeztem a kedvében járni szeretett király öcsénknek! Nos Izabella felkészült-é?

László bólintott:

- Azt hiszem, igen! E helyt várakozunk reá.

A királyné alig egy fertály óra múltán meg is jelent lefátyolozott arccal négy kísérő palotás vitéz zárt szögében. A nyalka testtartású ifjak mögött ott lépkedett szótalánul, fekete egyházi öltözékben a szikár termetű Pál mester, a széles körökben ismert budai éneklőkanonok, aki távoli olasz honból magyar földre szakadt úrnője szolgálatát a legcsekélyebb időre sem volt hajlandó szüneteltetni.

Ahogy Izabella a szigorú tekintetű apácafejedelemasszonyt megpillantotta, szívbemarkoló hangos zokogással rogyott előtte térdre a hideg kövön. Rázta, rázta törekeny testét a zord keserűség, majd amikor csitult egy keveset, könnyei között halk szóval megkérdezte a hercegnőt:

Ugye érettem jöttetek, szent anyám..?

A háttérben a két kísérő apáca összenézett. Erzsébet szigorú arcán enyhe mosoly derengett, midőn lehajolt a szenvedő királynéhoz, hogy annak fekete hajfonatát részvétellel megsimogassa.

– Igen, éretted jöttünk leányom! Kelj föl kérlek térdeidről, s ne hullasd többé könnyűidet!

– De szent anyám, nem gondolnád, hogy ez, mely most vélem megesik, irgalmatlan cselvetés Magyarország első asszonya ellen..?

Testvérnénje helyett a király válaszolt:

– Ó, nem, nem az! Hiszen te kívántad szívedből az anyaszentegyház oltalmát! No, és ez annak rendje, módja szerint imé teljesülni fog!

Izabella a kemény beszédre megrázkódott. Fölkelvén a hideg kőről szembe fordult Lászlóval.

– Kegyelmes úr! Az, ami most reám vár, nem gyámolító oltalom, hanem közönséges erőszak! Józan eszem eddig még nem hagyott el, mely által tudom én, hogy alaposan kifundáltatott az én törvénytelen rabságba hurcoltatásom. No, de történjék is vélem bármi, atyám meg fog szabadítani, és az igazságos Isten is lesújt majd a...

Erzsébet jóságosan, de némi eréllyel vágott közbe:

– Az Úr Jézus öt sebére kérlek leányom, el ne vesd valahogy a sujkot meggondolatlan beszéddel! Rövidesen tapasztalod, hogy nincs okod félelemre, mert zaklatott lelked égi békét nyer megszentelt zárdánk falai között!

– Meglehet, szent anyám, – szipogta Izabella, – de hogy rút fondorlat áldozata lettem, ezt ezerszer is odakiáltom a menny felé! Ó

László, most már világos, hogy utadban voltam, s Árpád-házi szent Margerita zárdájába száműzöl engem a Nyúlszigetre!

A király széttárta eddig összefonva tartott karjait:

– Száműzlek? Túlzottan erős e kifejezés! Hisz találhatnál-é jobb helyet, mint az Úr közelségét, hol sebzett szíved gyógyulást nyer mennyből alátekintő Margit néném hő imái által!

– Szavad meddő! Száműzöl, ez a keserű való. Így óhajtasz távol tartani magadtól, hogy kedvedre járhasd a bűnös világ útját!

– Hitvesem, mért háborogsz Isten akarata ellen?

Isten akarata..? Hm... Koronás uram akarata..!

– A király nem akar mást, mint Isten! Ezt hinned kell Izabella, ha jó kereszténynek tartod magad!

– És ezt a pogányok barátja mondja nekem..?

– Úrnőm, te elfeledted, mi a krisztusi alázatosság?

Izabella összecsapta a kezét:

– Egek Istene, meddig tűröd, hogy egy hitetlen így szóljon?!

László haragosan csapott öklével a levegőbe:

– Ne feledd királyné, az Árpád-házi fejedelmek nem hitetlenek! Megkeresztelt homlokom törvényes hordozója szent elődöm, István király dicsőséges koronájának!

– Akkor miért űzöd el oldalad mellől hitvesedet?

– A látszat nem mond igazat! Menned kell, mert azt akarom, hogy békességed legyen! A szigetben, ahol jámbor apácák lakoznak, aligha merészeli valaki engedélyem nélkül háborgatni nyugalmadat!

Izabella a könnyeit szárítgatta keszkenőjével.

– Csak én ezt nem így képzeltem!

– Hát hogyan:

– Másként! Azt sem kérdezte tőlem eddig senki, hogyan s miként szeretném sorsom változtatását, hanem mint űzött vadra rámtörtek palotásaid és lakomat elhagyni kényszerítettek!

A királyné ismét sírásra fogta a dolgot, Erzsébet hercegnő meg csak csitítgatta, s magához szorítgatta. A két kísérő apáca bámult fejedelemasszonyuk szokatlanul enyhe magatartásán. Ők már csak úgy ismerték Erzsébetet, mint aki kérlelhetetlen szigorával kormányozza a zárdát. Ha netán valamelyik apáca a legkisebbet is véteni merészelte a kolostor szabályai ellen, a „bűnöst” derékig

lemezteleníttette és addig verte szeges korbácsával, amíg csak patakokban nem folyt az áldozat vére. Ha fájdalmában rúgkapált a nyomorult, hát néhány novicia megragadta tüstént, s a földre szorította. A hercegnő pedig oda se neki a hajmeresztő sikongatásoknak, folytatta tovább a nászpángolást. A többi szemtanú természetesen mukkanni sem merészelt...

Pál mester szánván Izabella porig alázását, a király elé lépve mélyen meghajtotta magát:

– Kegyelmes úr kérlek, hallgasd meg egy percentre a te jelentéktelen jámbor papodat!

László meglepődött.

– Nos, főtisztelendő kanonok, mi az óhajod?

– Királyom, – hangzott a rimánkodás, – törékeny hitvesedért esedezem előtted! Bocsásd meg néki, ha valamit vétett ellened! Tekints szánakozással az ő asszonyi gyöngeségére, és engedélyezd továbbra is Budában való békés lakozását!

– Nézd Pál mester! – csattant a válasz. – Tőled dicséretes, hogy úrnőd pártjára állsz, de hát mi szükség e védelmi nyilatkozásra? Amint már mondtam, nagyasszonyunk a legjobb helyre tér innét! A szent zárda falak a javát fogják szolgálni!

– De kegyelmes úr...

László azonban belevágott a kanonok esdő szavaiba:

– Ugyan Pál mester! Te tudod, hogy szentegyházunk védőszárnynainál nincs megbízhatóbb oltalom e múltó lét sárgöröngyén! Vajon mely földi hatalom nyújthatna üdvösebbet egy erőtlen asszony számára..?

– Fontold meg mégis e lépésedet, kegyelmes úr, – jutott szóhoz a pap, – hiszen nem csekély dolog a világ zajlásából kilépni hirtelen és félmeggyőződéssel kolostorba zárkozni.

A király mintha megtorpanni látszott volna ténykedésében, ám csak néhány pillanatra, mert máris így válaszolt:

– Helyes a szólásod Pál mester! Csakugyan nem csekély dolog! Ezt én pont úgy tudom, mint te! De ami egyszer meg vagyon írva sorsunk könyvében, annak mi emberek ne gátoljuk végbemenését!

A kanonok elcsodálkozott magában az ifjú király hajthatatlanságán, s mivel ismerte annak lobbanékony természetét, nem kísérletezett

további esedezésekkel Izabella szabadulását munkálni. Egy dologgal azonban még előhozakodott:

– Kegyelmes úr! Csak pár szóra kérek engedelmet...

László már éppen Erzsébet hercegnővel óhajtott beszélni, s tekintete szinte átdöfte a papot.

– Hallgatlak!

– Isten és a királyné szíve között ezek után is buzgó imáimmal szeretném szolgálni a szent kapcsolatot. A kegyelmes nagyasszony lelki gondozásában nem hiszen, hogy valamelyest is fogyatékos lenne az én szerény fáradozásom!

A király bosszankodva ingatta a fejét:

– Ej, ej Pál mester, különösen makacs ember vagy te! Lelki atyáskodásodtól sohasem szándékoztam hitvesemet megfosztani! Avagy tán az ellenkezőjét tapasztaltad ennek?

– Ó, nem uram!

– Továbbra is te léssz a híd Izabella és az ég között! Otthont nyersz a nyúlszigeti zárda szonszédságában.

– Köszönöm a kegyelmes úr bizalmát! – hódolt főhajtással a pap. László azonban korholón ráintett:

– Máskor ne feledkezzél meg magadról színem előtt! És minden időkre vésd emlékezeted táblájára, királyod amit egyszer eltökél, azon csak ritkán változtat! Isten és a király úgy akarja, hogy nőm már ezen a napon a nyúlszigeti kolostor alázatos szívű apácaival egyetemben zengjen dicsőítő éneket a menny fölségéről! Miért is okvetetlenkedtél hát akkor, te erőszakos halandó?

A kanonok mélyen meghajolt:

– Kérlek, bocsásd meg esedzéseit Isten nyomorult szolgájának!

– Jól van Pál mester, – mosolygott haloványan a király – szent a béke közöttünk! No lásd! Hitvesem is megnyugodni látszik.

Izabella ezt hallván, a magasba emelte kuszált hajjal borított homlokát. A reggeli fény rázaporozott ekkor békességes, szelíd orcájára. E pillanatokban olyannak tűnt, mint egy megdicsőült szent. Kezét összekulcsolva fennhangon kiáltotta:

– Uram, légyen a Te akaratod szerint!

– Ámen! – vágta rá mennydörögve a budai éneklő-kanonok, de ekkor ismét megroggyantotta térdét alattvalói hódolata jeléül a bős

pillantású uralkodó előtt.

Rövid ideig tartó csend követte az „áment”. Ezután a türelmetlenkedni látszó Erzsébet hercegnő Izabella királyasszonyt és a két fiatal apácát szólította:

– Leányaim! Elhivatásunk órája itt lejárt. Induljunk alázattal a mi urunk Jézus Krisztus nevében!

– Induljunk! – válaszolta a sorsába beletörődött királyné.

A menet előre lendült. A kicsiny sort a csuklyáját fejére húzó Pál mester zárta be mindenkitől magasabb alakjával. László mellén összefont karral állt egy márványoszlop előtt. Némán, hosszasan nézte a távozókat, s feje sokáig abban a szögben maradt, ahogy búcsúzól konok méltósággal megbiccentette.

Nemsokára a nehéz, vaspántos tölgyfakapu csikorgása, meg a havas macskakövek hátán végigcsattogó lópatkók és vasráfos kerekek zöreje adta tudtul az összesúgó várbelieknek, hogy legfőbb uruk kitaszított hitvese elindult szomorú száműzetésének útján.

Péterfia Gergely – ki a meggondolatlan cselekmény miatt leginkább királyáért aggódott, – a bástyafő mellvédjére dőlve bámult alá a mélybe. Vitéz társaitól félrehúzódva, magányosan figyelte az egyre sebesebben tovarobogó négylovas hintót. A sokat tapasztalt katonaeMBER észre sem vette a nagy nézésben, hogy két kövér könnycsepp szántotta végig cserzett, borostás ábrázatát.

Február derekán váratlan vendég kopogtatott be ez ábrándozásra hajlamos bajnok várbeli otthonának ajtaján. Az elhangzott „szabad”-ra egy meleg ruhákba öltözött csuklyás barátféle toppant be a helységbe. Gergely úr éppen – ebéd utáni állapotának megfelelően – kényelmes karosszékeben terpeszkedett. Nem ismerte fel, de még csak nem is álmodta, hogy voltaképpen kicsoda áll előtte.

– Laudétur..! – dörögte ércesen a jövevény, és a következő pillanatban ügyes mozdulattal hátrarántotta fejéről a behavazott csuklyát. A várnagy rápillantván a mosolygó emberfőre, olyannyira meglepődött, hogy egyszeriben visszaköszönni is elfelejtkezett. Hol a szemét, hol a homlokát dörzsölgette föl váltva, majd tőle telhető fürgeséggel felugrott székéből, de ekkor már kirobbant belőle a fergeteges csaták kellős közepébe illő kiáltás.

– Magosságos Atyauristen, ki a sistergős villámokat hajigálod..!
Hiszen ez Simon mester!

– Eltaláltad amice, testestől, lelkestől az! – felelte nagy kacagás közepette a váratlan vendég.

– A fűzfánfüttyülőjét! Hogyan lehetséges ez..?

– Hát csak így drága barátom..!

A jámbor pap nem mondhatott többet, mert a budai vár hűségese őrizője oly bőszerű erővel ölelte át a derekát, hogy beleropogtak vénülő csontjai.

Kisvártatva előkerült a szattyánbőrscizmás várnagyné asszonyság is, aki mint egy ismert budai építőmester özvegye került hitestársként a sokáig agglégénykedő Gergely úr oldalára. Rövid társalgás után elhangzott a házigazda parancsa:

– Nosza feleség, teríts! Maradt még délebédttől valamicske. Messziről fújta ide a szél az én hűn szeretett istenszolga-cimborámat. Egyen, igyon őkegyelme, ne bánkódjon, s azután pihenjen..!

– Az ország melyik tájáról jött a mi kedves vendégünk? – érdeklődött a barátságos képű asszonyság, miközben asztali abrosz után nyúlt egy vaspántos öreg ládába. Simon mester azon rendje-módja szerint neki is kezdett a magyarázatnak, de Gergely úr mókás képet vágva, ily módon torkolta le:

– Páter, te most maradj csöndbe! Majd én megfelelek helyetted! Tudod asszony, ez a derék pap egyenesen a túlvilágról jött...

– A túlvilágról? Tyúha!?! – kacagott Péterfiáné. – Pedig onnét még senki nem jött vissza, drága uracskám!

– No de feleség, a mi Simon mesterünk esetében ez kivétel!

– Elhiggyem?

– El, ha mondom!

A háziasszony tréfásan megfenyegette az urát:

– Aztán vigyázzon magára kend, ha ilyen vakmerőséget állít az úr jámbor szolgájáról!

A vénülő katona nem hagyta magát:

– Vakmerőség ide vagy oda, fő az, hogy van a dologban egy s más igazság, hiszen a túlvilág illata csak úgy árad a páter csuhájából!

– Hát utazgatásaim közben bizonyára nem rózsaszirmok között háltam! – válaszolta félig nevetve, félig komolyan Kézai. – Néhány

esetben barmok lakában, istállóban kaptam szállást.

– Papi ember létedre..?

– Hát aztán! Az egyszerű nép között, ahol megfordultam vala, csak nem dicsekedhettem azzal, hogy bizony én a híres-nevezetes Keszi Simon vagyok a király egykori krónikása!

Együtt derültek valamennyien a talpraesett öngúnyolódáson. Evés, ivás után tovább folytatta mondókáját a páter:

– ...Somogy-országból, a Kéza-tanyáról jövet jó pár napig rázattam magamat a nyeregben. Egyébként némi kerülővel baktattam ide, mert odalent Pécs városában akadt bokros teendőm.

– No fene! Osztán mit kerestél te a Mecsek aljában? Tán biz boros pincéket..? – csipkelődött a várnagy.

– Bekopogtattam hajdani oskolatársamhoz, a püspök atyához. Ott az anyaszentegyház sárgult paksamétáit vettem szemügre.

– No persze, persze...

– És napvilágot derítettem egynéhány hasznos feljegyzésre. Olyanokra is például, melyekből deák, avagy görög nyelven nemzetünk eredésével kapcsolatos históriák tárultak elibém.

– Ez igazán derék, domine venerabilis! – kurjantott szokásos módján a lelkes Péterfia. – Úgy látom, ismét fölvetted regelő pennádat?

– Mi tűrés-tagadás, így áll a dolog!

– Látod, szerelmetes feleségem, ez a sokunk által nagyrabecsült Simon mester mit sem változott annyi esztendőknél utána! Letette a trónus zsámolyához a királyi nótáriusság tisztét, elbújt egy távoli tanyába és magas tudományát ott folytatja.

– Kinek hol jobb, ott míveli a maga mesterségét! – felelte a szót értő nemes asszonyság. Gergely úr tovább kíváncsiskodott:

– Tehát akkor a hajdani legendás idők megörökítésének nyugtalan műzsája űzött a kies Pécs városába?

A páter bólintott:

– Valóban! De nem azért jöttem ám barátom, hogy baranyai kalandozásom szürke történetével untassam tisztelt hallgatóimat!

– Lári-fári! Már hogy untatsz bennünket? Szívemből örvendek hangod zengésének e hajlékban, melynek hallását irgalmatlanul hosszú ideig nélkülöztem!

- No, te igazán lelkes cimborám vagy, aki minden dicséretet megérdemel...

- Csak semmi magasztalás, domine – tiltakozott szerényen Péterfia.

- Még a végén irigyelésre méltó panegiricusokat faragsz rólam az utókor számára!

- Hát ami késik, az nem múlik!

- Ellenben csöppet sem volt szép és okos dolog tőled ez a hosszú távolmaradás! Az ilyen kirívó makula egykönnyen aligha bocsátható meg..!

- De a magasságokban tán csak van irgalom a számomra, amice!

- Ha van, ha nincs, a kipcsak-tatórok sikeres szétverése után idedughattad volna az orrodát, a mindenségit neki!

- Néked adok igazat, mert csakugyan igazad van, de azért hadd hozok fel valamit a mentségemre.

- Jól van! Prédikálj! – bólintott Gergely úr, s töltött az előttük lévő tüzes egri borból. A férfiak ittak.

- Tudod amice, – így a páter – készültem én már elég régen az idejövételre! Csakhogy addig nem nyergelhettem, amíg egynéhány históriát által nem másoltam kegyelmes király urunk részére!

- És megvannak már ezek az írások?

- Meg, hál' Istennek! El is hoztam őket a többi magamnál rejtegetett paksamétákkal együtt.

- Hol hagytad, he..?

- Hohó! Hártyalapjaimat én el nem eresztem magamtul! Imhol vagynak! Eme vastag bőrbe göngyölgettem bele valamennyit Örsike néném segedelmével! – mutatott a háta mögötti nagy csomagra Kézai. Péterfiáék elálméklkodtak. Várnagy urunk tüstént megjegyezte:

- Szedte-vette! És hogy hoztad ezt páter?

- Egyszerűen odakötöztem a nyereg mellé. Persze Pécs városában szét kellett hajtogatnom a bőrt, hogy hozzácsaphassam a püspök atyánál írott újabb hártyalapjaimat is.

- És a hátaslovadat hol s merre hagytad, szent férfiú?

- A Rárót..? Ó, már a várudvaron a királyi lovászokra bíztam! Hallottam, amikor az egyik legény megjegyezte a hátam mögött: „Csakhogy visszatért hozzánk a mi régi papunk!”

- Úgy tettél, mintha nem hallanád..!

– Nem a! Rögvest azt feleltem nékik, hogy én csupán látogatóba jöttem, s rövid vendégeskedés után illa berek, nádak erek, eltávozom.

– És közben mikor járulsz király urunk elébe?

– Hát mivel nagy szerencsémre itthon vagyok, holnap leszen annak a napja! Által adom néki e paksamétákat...

– És meddig maradsz..?

– A rákövetkező napig..!

A várnagy a fejét csóváltgatta:

– Ejnye, ejnye, be sietős az elmeneteled! Most aztán bezzeg nem űz a gonosz tartarosz?

– Szó, ami szó, nem űz, de nékem már beteg öreg testvérném mellett vagyok a helyem a békességes Keszi-tanyában.

– Ez igaz jó szívről tanúskodik! – helyeselt Péterfiáné, akinek tetszett, hogy Simon mester el nem hagyná szenvedő idős nővérét. Figyelmes gazdaasszonyhoz illően hozott még egy kancsóval a zamatos egri borocskából. Biztató szavakkal tette le az asztalra:

– No, csak igyanak kegyelmetek! Múlassák barátságosan az időt, míg én a magam teendőit végzem!

Ezzel ellibeggett. Gergely úr pedig máris nekilátott, hogy beszámoljon barátjának a nogaji tatárokkal vívott kemény budai csatározásokról.

A mozgalmas harci eseményeket Izabella királyné elszomorító története követte. Ki nem maradt abból az elfogott levél históriája és annak minden rossz következménye sem.

– Holnap az ügyben is megkövetem László urunkat, hogy bocsásson meg hitvesének, és emelje őt ismét maga mellé! – jelentette ki gondterhelt ábrázattal Simon mester.

– Bátor ember vagy domine!

– Nézd amice! Az Úr hű szolgája valamivel többet megengedhet magának, mint affajta más halandó!

– Ez igaz! – így a várnagy. – A te csuhád tiszteletet parancsol.

– Tehát józan, higgadt fővel szót váltok a királlyal, s megmagyarázom neki, hogy az esetről az ellenség rövidesen hírt visz Rómának, miáltal a pápa haragra lobban. Továbbá, figyelmeztetem Lászlót, ne húzzon ujjat apósával. A nápolyi-szicíliai király bizonyára mindent el fog követni fogvatartott leánya érdekében!

– Járj szerencsével igaz barátom! – ölelte magához a papot Gergely úr. Már csak egyet hörpintettek a boros edényekből, aztán – viszonylag tiszta fővel – nyugovóra tértek.

Hamar eljött a reggel, de csak azért, mivel éjfél volt kereken, midőn a jótékony álmot bekopogtatott Péterfiáék rezidenciájába.

Simon mester úgy tíz óra tájt már a király előtt állott a hatalmas kandallóval bemelegített fogadóteremben. László örömmel látta viszont egykori históriás papját, megköszönte az értékes irományokat, de a tanácsot, hogy Izabellával kibéküljön, s őt maga mellé emelje, a leghatározottabban elutasította.

A Gesta Hungarorum fáradhatatlan írója szomorúan távozott s tán örökre búcsút vett Buda várától, hol annyi szép emléket hagyott maga mögött. Hazatérve a Kéza-tanyára, addig ki nem mozdult onnét, amíg csak virágba nem borultak tavasszal a fák.

* * *

A fogoly királyné ezidőtájt szoros őrizetben volt a kolostorban. Ráadásul hűségese papját, Pál mestert is eltiltották a látogatásoktól. Izabella a király engedélyére hivatkozott, ám a kérlelhetetlen Erzsébet ezt nem vette figyelembe, sőt mi több, eltúrta, hogy a sziget északi részében lakó halászok az idős papot esténként kövekkel hajigálják. Az ilyen és hasonló zaklatások miatt a kanonok nem maradhatott tovább, s éjnek idején egy kis lélekvesztőbe szállván végleg elhagyta a szigetet.

E gyalázatos dolgokról pár nap múlva ugyan tudomást szerzett a király, azonban a kisujját sem mozdította hitvese érdekében. Egy alkalommal a kanonok állott előtte, de a papot – midőn Izabella keserű sorsát hozta szóba – jóformán meghallgatás nélkül elküldte. Így az aggódó szeretet fényes aranyai a rút földi sárba estek.

Pál később – feledve valamennyi kudarcát – a király szigorú tilalma ellenére a Dunántúl nagy részét lova hátán bejárva könyöradományokat gyűjtögetett a szükségben szenvedő Izabella számára. E kitudódott nemes cselekedetért a felgerjedt László minden jószágát elkoboztatta és másoknak adományozta.

IV. Honorius pápa rövidesen több írásos és szóbeli jelentést kapott a magyarok királyának „sokakat megbotránkoztató” életéről, s az ország rendezetlen állapotáról. Ezért késznek bizonyult László ellen az egyházi hatalom hathatós fegyverével fellépni. Székhelyén 1287

március 12. napján szokatlanul kemény hangú dorgáló levelet fogalmaztatott az általa meggondolatlanak nevezett fiatal uralkodóhoz, amelyben emlékeztette őt III. Miklós pápa bölcs intelmeire, szemére hányja, hogy törvényes nejét eltaszítván magától, kun és tatár ágyasaival mulatozva, kicsapongó életet folytat. Továbbá magas királyi mivoltát semmibe véve közrangú kunokkal vadászatokon, trágár és részegségig menő tivornyákon vesz részt.

Akkor még mindez nem elég, – írja a terjedelmes pápai levél – Lászlóról olyasmit is beszélnek a magyar főurak, hogy a király beleegyezik a kunok és tatárok istentelen, pogány vallási szertartásaiba, sőt azokon igen gyakran részt is vesz. Az anyaszentegyházat ennyire semmibevenni keresztény fejedelemnek immár valóságos eretnokség. Ezen ördöggel való elfajult cimborálást legjobban tenné, ha mielőbb levetkőzné. Ennél fogva Jézus Krisztus nevében atyailag kéri, inti, parancsolja, hogy a tévelygések sorát végleg elhagyva, kövesse híven az anyaszentegyház tanításait, nejét pedig vegye bűnbánó lélekkel vissza, s viseltessék irányában szeretettel. Értesíti egyszersmind, hogy Lodomér esztergomi érsek fogja őt visszatéríteni az üdvösség útjára. Levele záradékában figyelmezteti a királyt, hogy azért, mert ezen levélben a szokásos áldás szavaival üdvözölte, ne bizakodjék el, ugyanis a világi és egyházi fenyíték a súlyos vétkekért még hátra van..!

Honorius ugyanazon a napon intézett Esztergom érsekéhez is három levelet, amelynek egyikében hatalmánál fogva felhatalmazza a főpapot, hogy a kunok, a tatárok és más pogányok ellen – ha a kereszténység ártalmára lennének – Magyarországon és a szomszédos tartományokban hirdettessen keresztes hadjáratot, s mindazoknak, akik bűneiket meggyónva a kereszténységet fölveszik, éppen olyan bűnbocsánatot osztogasson, mint amilyenekben a szentszék szokta a szentföldre távozó kereszteseket is részesíteni, a másodikban megparancsolja, hogy a királyt, ha hitvesét a száműzetésből magához venni nem akarná, erre egyházi fenyítéssel kényszerítse, a harmadikban pedig meghagyja az érseknek, hasson oda, hogy a királyné ne csak szabadságát, hanem az őt illető jószágokat és jövedelmeket is teljesen visszanyerje.

Azokat pedig, kik ebben ellenszegülnének, még ha a szentszéktől menedékleveleik volnának is, egyházi fenyítéssel sújtsa. Hogy parancsainak nagyobb nyomatékot adjon, külön levelekben felszólította Rudolf római királyt, Vencel cseh királyt, Albert orsztrák herceget, Lengyel és Tótország rendjeit, valamint Magyarország és a melléktartományok egyházi és világi nagyjait, és összes lakosait, hogy az esztergomi érseket – ha általa felszólíttatnak – a pogányok ellen foganatosítandó intézkedésekben készségesen támogassák.

E felsorolt levelek nemcsak a pápa hivatalos pecsétjével kiállítva, hanem a szentszéki levéltár regestáiba is be voltak iktatva. Minthogy azonban Honorius a magyar királyhoz szóló levelét csak némi változtatással szándékozott elküldeni, ezen terve végrehajtását a nemsokára 1287 április hó harmadik napján bekövetkezett váratlan halála megátolta, s e levelek közül a pápa életében úgyszólván egy sem jutott el rendeltetési helyére.

IV. Honorius elhunytá után a pápai trón tíz hónapnál tovább üresen állott; utódját IV. Miklóst az illetékes főpapok 1288 február 22-én választották meg. A bíbornokok testülete, mely időközben a szentszék ügyeit intézte, nem mulasztotta el rendelkezéseit megtenni a fogoly magyar királyné érdekében, felszólítást intézett ugyanis 1287 augusztus 2-án Lodomér érsekhez, hogy törekedjék Izabella mielőbbi szabadulását kieszközölni. Továbbá, adassa vissza neki hűbéri jószágait és törvényes királynéi jövedelmeit. Utasítást kapott az érsek, hogy az ellenszegülőket a lehető legkeményebb egyházi fenyítéssel sújtsa.

A dolgok ilyesfajta állásának László régi dühödt ellenségei, a hirhedett Németújvári testvérek örvendeztek csak szívből igazán, mert kétségkívül ők voltak azok, akik a szentszék előtt koronás uralkodójukat elsősorban bevádolták ahelyett, hogy tapintatosan figyelmeztették volna a meggondolatlan ifjú cselekedetekre, s az ezekből származható kellemetlenségekre és veszedelmekre. A bíbornokok a rágalmakat alapos vizsgálat nélkül makulátlan igaznak elfogadva, felhatalmazást adtak ezeknek az erőszakos és rabló főuraknak – az ország valódi ostorainak – hogy az alattvalói köteles hűséget megszegve törvényes királyuk ellen alkalomadtán fegyverrel lépjenek fel.

E megnevezettek minden gonosz dologban egyhúron pendülve türelmetlenül várták a nekik kedvező időpontot.

Közben Izabella királyné az esztergomi érsek erélyes szavú beavatkozására 1287 késő őszén a Nyulak szigetének apácázárdáját számos hónapig tartó fogság után odahagyta. Már ekkor (ami fölötébb érdekes) László testvérnénje a huszonhat esztendő Erzsébet hercegnő, ki kora gyermekségétől fogva ebben a kolostorban nevelkedett, s mint annak fejedelemasszonya, a fogoly királyné szenvedéseit a maga részéről is súlyosbította, a szerzetesi életből végleg távozott. A Nyulak szigetének hátat fordítva, s természetesen az apácafátylat is levetve, feleségül ment egy Rosenberg Zawis nevezetű cseh tartományi herceghez. A mennyegző Székesfehérvárott zajlott le fejedelmi pompával, melyről a magyar király sem hiányzott. Erzsébet tehát odaadta könnyű szívvel a mennyei araságot egy „gyarló” földi asszonyi főköttöért.

Kis idő múlva – azaz 1287. XII. hó elején – László Budára hirdetett országgyűlést. Itt a szabadságát végre visszanyert királynénak ünnepélyesen visszaadta összes előző birtokait és jövedelmeit. Izabella tehát az országos nyilvánosság előtt mindenben kárpótolva lett, csak egyben nem, ő és a férje közötti jóviszony csupán hiú álomkép maradt ez után is, pedig úgy vágyódott már az igazi hitvesi szeretetre.

László még hosszú hónapokon át folytatta megszokott, kalandos életét, s nejétől, ki fogságából először Esztergomba, Lodomér érsek védelme alá, onnét pedig Budára vonult, távol tartotta magát. 1288 február havában Késmárk mellett sátorozott, majd március közepén Esztergom város széles mezején ütötte fel népes táborát. Ott Lodomér főpap közbenjárására bizonyosságát adta a hitvesével való kiengesztelődésének, s ünnepélyes fogadást tett, hogy előbbi kárhozatos kicsapongásait megvetvén, erkölcsösebb életre tér és az érseknek, mint különösen tisztelendő lelki atyának a hitéletben magát igaz őszinteséggel aláveti. Megtérésének, továbbá a keresztény egyház iránt jóindulatának csakugyan igyekezett nem csupán pusztán szóval, hanem számos jeles cselekedettel is szépen fénylő bizonyosságát adni.

Az egyház részére tett jó néhány királyi adomány és kedvezmény messzehangzóan tanúsította, hogy az ifjú uralkodót a kereszténység megtagadásával és a pogányok tévelygéseinek meggondolatlan

követésével vádolni nem lehetett tovább. Hogy pedig ez időben hitvesét magához vette, s fogsággal már nem sanyargatta, igazolva találjuk közvetlenül a királyasszony által, ki egy 1288-ban keltezett kevelében Lászlót a magyar birodalom fönséges királyának, s különösen szeretett férjének címezi.

Annál megdöbbenőbb tehát a szentszék erélye, mely a tévelygésből a józan megigazulás útjára tért Lászlót akkor sújtotta kemény fenyítéssel, amikor azt éppen a pápa és az egész anyaszentegyház részéről a legkevésbé várhatta, s egyáltalán nem érdemlette meg.

A szentszék Lászlóval szembeni érthetetlen magatartása nem maradhatott hatás nélkül az ország különben is zilált belviszonyaira, melyeket orvoslás helyett a felidézett belső villongások által szinte fenekestől felforgatott.

Szomorú tény, a lázongás a magyar királyság több vármegyében oly szilaj erővel robbant ki, hogy László nem tudhatván magát uralkodói székhelyén biztonságban, a tiszántúli hűséges kunok oltalma alá menekült. A sorsüldözött Izabella ezek szerint ismét elvesztette oldala mellől megbékélt hites urát.

Az oly sokat szenvedett fiatal királyné budavárbeli lakosztályába zárkózva nap mint nap csak zokogott, emésztette magát, majd fennhangon átkozta újfent visszatérő balszerencséjét.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Árbócz vezér elhurcoltatása

László, hogy ingadozó hatalmát némileg megerősítse, igyekezett a zűrzavaros belpolitikai helyzetben magához édesgetni a kun főembereket és jelesebb vitézeket. Ezért az ellene pártoskodó magyar uraktól visszavett ceglédkörnyéki birtokokat – királyi rendelettel, függő pecsét alatt – rokonának, Törtel vezérnek és családos tisztjeinek adományozta. Árbócz nagyúr és hadnagyai pedig e földektől délre, Nagykőrös tájain osztoztak. Ez a két megnevezett vidék egyszeriben kedvelt letelepedési helye lett a kunoknak és a szóbanforgó két vezérnek.

Ám rövid másfél esztendő múlva, amikor még nehezebb idők köszöntöttek az ország népére, különösen a kunokra, Törtel és Árbócz egyelőre a biztonságosabb Tiszántúlra helyezték főhadiszállásukat. Tulajdonképpen az volt a szándékuk, hogy itt várják be egy kevésbé zaklatott kor napjának felvirradását. De ez a boldog idő – sajnos – egyre késett. A főurak és az egyházi vezetők, akik az ország számtalan keservének kútforrásaként a király személyét nevezték meg, úgy titokban, mint nyíltan mindent elkövettek, hogy a nemzet elforduljon törvényes uralkodójától.

Alig volt élő lélek a magyar királyság területén, akire valamilyen formában szerencsétlenséget, bánatot ne hozott volna ez a László bukását érlelő, mesterségesen siralmassá tett időszak. Csakhogy azért akadtak ám olyanok is – nem éppen túl sokan –, akiknek most kedvezett istenigazában a szeszélyes Fortuna. Ugyanis érkezett néhány erőszakos oligarcha jogtalan birtokfoglalásának hangos dárídója. Semmi sem volt már többé szent a martalékos kiskirályok előtt. Az „aki bírja, marja” elve alapján az erős elvette a gyöngébbnek a jószágát. S nem találtatott olyan bíró, aki hatalmi szóval képes lett volna a kárvallottat őseitől öröklött, avagy fejedelmétől adományként kapott jogos tulajdonába visszahelyezni.

Nézzük csak közelebbről, hogyan is zajlott ekkortájt a dicső emlékű szent István király tágos birodalmában a magas politika?

Amíg László az ellene hitszegően lázadó főurak, egyházi előkelők és az ezek által felzaklatott nép háborgó dühétől tartva a tiszántúli hű kunok között időzött, a minden hájjal megkent Németújvári Iván hatalmas fába vágta a fejszóját. Az esztergomi és a kalocsai érsekkel, valamint Péter erdélyi püspökkel egyhúron pendülve – az ország nevében – hivatalos követséget küldött Velencébe Endre herceghez, az Árpád-háznak IV. Lászlón kívül egyetlen élő férfi-tagjához, s őt a váratlanul megürültnek hirdetett magyar trón azonnali elfoglalására felszólította.

A hazai állapotokat jóformán alig ismerő ifjú herceg a kecsegtető meghívásnak készséggel engedve, anyai nagybátyjával és egyben legfőbb tanácsadójával, Morosini Albertinóval útra is kelt. Zára városában, az Adria partján szertartásosan fogadta az üdvözlésére sietett esztergomi érseket, a veszprémi püspököt és ennek testvérét, az álnok Németújvári Ivánt, s ezek túláradó lelkes biztatására csekély számú kíséretével egészen a Dráva jobbspártjáig nyomult. Innen azonban a szemfüles Morosini a magyarok ingadozó magatartása miatt kételkedve a vállalkozás kimenetelének sikerében, tanácsosnak tartotta Velence felségterületére visszavonulni. Árpád-házi Endre ekkor maga is habozni kezdett, s latolgatta, mit tegyen. De végül is, a hozzá hű ragaszkodást színlelő Stridói Arnold lovag buzdító beszédére tovább folytatta útját az ország belseje felé, s a lelkes oligarcha fondorlatait nem sejtve, gyanútlanul szállott meg a festői tájon épült Stridói kastélyban. A herceg ott magát a legteljesebb biztonságban érezte, hiszen a nyájas házaigazda pazar lakomát rendelt a tiszteletére.

A nagy mulatozás, amelyen a környék szinte valamennyi előkelősége hivatalos vendégként vett részt, két éjjel és két nappal tartott szakadatlanul. A jókedv andalító hullámaiban lubickoló derék Endre meglepetése annál nagyobb volt, amikor a fényes dáridó befejeztén a kétszínű vendéglátó őt közönséges módon a foglyának nyilatkoztatta.

Stridói uram ezt a körmönfont cselfogást azon szándékból tette, hogy fejedelmi foglyáért gazdag váltságdíjat csikarhasson ki a velencei köztársaságtól. Számításában azonban hiba csúszott, mert a bölcs velencei tanács azzal utasította vissza az alávaló ajánlatot, hogy a köztársaság törvényei régi idők óta tiltják velencei polgárért bárminemű váltságot fizetni.

A lovag nosza gondolkodóba esett. Néhány napi veritékes töprengés után a rab ifjút – ismét busás jutalom reményében – Ausztriába, Bécsbe vitette, s Albert uralkodó-hercegnek szolgáltatatta át. Az osztrák princ azonban nem hallgatott tanácsosaira, kik azt ajánlották, hogy Endrét adja ki habozás nélkül régi szövetségeseinek, László magyar királynak, hanem oltalmába fogadta a trónkövetelőt, s fényes bécsi udvarában származásához illő bánásmódban részesítette.

Közben Lodomér esztergomi és a Kalocsán székelő János érsek a római szentszék rendeletére hivatkozva a mindenre kapható, szolgalelkű Péter erdélyi püspököt azzal a feladattal bízták meg, hogy a kunok felelős vezérét, a király közeli rokonát, Árbóczot ejtse foglyul, majd vásra verve vitesse a budai vár tömlöcébe. Az egyházi főemberek által kiagyalt gonosz terv az volt, hogy légből kapott vádak alapján halálos ítéletet kovácsolnak, melynek természetes következményeként a kun vezért Buda város piacán az összecsisztított néptömeg szeme láttára bitófára húzzák.

Miért kívánta oly annyira e három főpap Árbócz úr ilyenformájú aljas legyilkolását? Hát egyszerűen azért, mert eszeveszetten gyűlölték a kunokat. Ez az érzés különben a néhai Kötöny fejedelem tragikus halála óta mit sem csökkent a magyar birodalom területén. A fanatikus egyházi vezetők és a pártos szellemű oligarchák valamennyien esküdt ellenségei voltak a keresztényi életfelfogást nehezen befogadó hazai kunoknak. Átkozták a királyt, hogy miért fogadta őket vissza, s hogy kun létére maga is miért nem ment utánuk.

Fonták hát a hurkot a „haza nagyjai” Árbócz úr nyaka köré. Személy szerint azzal a váddal illették őt, hogy fajtáját az anyaszentegyház és a törvényes rend ellen szítja, azonfelül megtartatja a szállásokon a régi pogány szokásokat, szertartásokat, s ráadásul a királyt is szándékosan belerántja az eretnokség és az erkölcstelenség feneketlen fertőjébe.

Az egyházi és világi előkelőség a szerencsétlen, felbolygatott országot továbbra is szabad prédája gyanánt szerette volna uralni. Közben attól tartottak, hogy László a harcias kunok élén ront majd Budára nekibúsultában rendet teremteni. Ezért lóhalálban sietniük kellett az Árbócz-ügy véghezvitelével, mert úgymond, ha a vezér már nem él, a kunok porig szelidült bárányokká változnak, s a király is lejjebb adja.

Péter püspök tehát a tervek alapos átgondolása után közel háromezer főt számláló kereszties sereggel termett 1288 szeptember elején a Tisza-Maros szögében, s egy őszbe hajló vasárnapról hétfőre virradóra körülzáratta a mit sem sejtő kunok fővezérletének népes szállását.

Némely vakmerő kereszties vitéz olyannyira előre merészkedett a lakóterület szélső sátraihoz, hogy az íjlövésnyire lévő magas jegenyékről figyelő kun őrszemek a hajnali szürkület rossz látási viszonyainak ellenére is tüstént megorrontották a lappangva közelítő veszedelmet. Nosza, nagy igyekezettel, de minden fölösleges zaj mellőzésével folyt az ébresztgetés. Óvatosan mozdultak sátorszerte a kunok. Kiröppent az álom megriasztott madara a szemekből. Itt is, ott is apró csoportokba verődött izgatott férfiak súgtak össze és jó fegyvereiket szorongatták.

– Harcosok, hamar a vezérhez..! – szólalt meg elfojtott hangon valaki. A tekintetek a hang irányába fordultak. A felszólítás sürgetően megisméltődött, s azt pillanatok alatt mindenki helyeselte. Imbolygó árnyak indultak hát ama közeli térség felé, ahol felmagasodott a vezéri sátor.

Egyszerre két mokány hadnagy rontott be a rémhírrrel a még igazak álmát alvó Árbócz nagyúrhoz. Az ásítózó őrálló vitézeket csak úgy félretaszígták az útból.

– Vezér! – szólalt meg az egyik vitéz.

– Kicsoda az? – hördült fel az ébredő.

A hadnagy folytatta:

– Hú katonáid állunk itt mélységes aggodalomtól eltelve...

– Micsoda..? Hát már aludni sem hagytok, szedte-vette népség..?

A másik vitéz vette át a szót:

– Engedelmet kérünk, baj hozott ide bennünket!

Árbócz felugrott:

– No fene?! Alig hajnalodik és te már bajról kukorékolysz?

– Nem szívesen teszem, kegyelmes úr, de...

– Hadd hallom, mi a baj..!

– Hát instállom, kereszties vitézek zárták körül szállásunkat.

– Úgy van vezér, keresztiesek..! – bólogatott szaporán a másik is a sátorbeli félhomályban.

– Hé, a teremtésit neki! – rúgott bele Árbócz úr a lábánál heverő állatbőrtakaróba. – Hát akkor ennek a fele sem tréfa!

Hamar magára kapkodta kezeügyében lévő ruháit. Csizmát rántott, s övébe dugta rövid görbe szablyáját. Mikor ez mind megvolt, kilépett sátorából, odahagyva családját, azaz feleségét, meg piciny kortól oltalmába vett két árva fiú-unokáját, akik a tágos sátorpalota egyik elkülönített részében pihentek mit sem tudva a körülöttük zajló eseményekről.

– Hozzuk-é a lovat, kegyelmes úr? – kérdezte a domboldalon az a nagybajuszé belső szolga, amolyan lovászember féle, aki csak úgy hirtelenében előkászálódott valahonnét.

Árbócz morcosan ráförmedt:

– Hadd a lovat, vén Tardos! Gyalog indulok most a dolgomra!

Az öreg meghajolt s eloldalgott.

Szinte percek alatt az egész tábor talpon volt már, amikor a vezér két hadnagyot és ötven közvitét vett maga mellé. Minden oka megvolt arra, hogy csak így álljon a keresztések elé.

– Hát akkor indulhatunk előre! – hangzott a parancs. – Nejem s unokáim ne háborgattassanak! Azok csak aludjanak...

Alig hogy e szók elhangzottak, ott termett papi öltözékben a fürge mozgású István deák is. Odafurakodott a menetkész vitézek közé. Árbócz úr megpillantotta a félhomályban.

– Hát te mit keressz itt páter? Minő szándék hozott ide a takaród alól..?

– Gondolom – hangzott a válasz, – hogy uramat illő mindenhová elkísérnem!

– Ha a pokolba mennék, oda is?

– Tán még oda is!

– Mert lehetséges, hogy mostanság éppen oda megyek! Már pedig te vélem nem tarthatsz ez egyszer!

István deák ellenkezni próbált:

– Fontold meg nagyuram a dolgot! Kár volna elmaradnom a...

Árbócz közbevágott:

– Nincs alku amice! Parancsom az, hogy maradj! Semmi aggodalom, hiszen rövidesen viszontlátjuk egymást!

István pap szerzetesi alázatossággal bólintott. Esztendőök óta jól tudta, hogy Árbócz úr hajthatatlan, mert amit egyszer kiejt a száján, annak úgy is kell lennie. A szelíd engedelmesség jegyében szólott hát:

– Maradok, vezérem!

A legfőbb kun most kicsiny csapatára tekintett:

– No legények, lódulás! Mindenről meggyőződünk a ten szemünkkel, hogy s mint állnak a dolgok körülöttünk. Lássuk, mit akarnak azok a keresztések. S hadd kérdezzük meg, ki küldte őket a nyakunkra?

– Édes uram, várj még egy kicsit..! – kiáltotta sírós hangon a nagy sátorból váratlanul előlépő hitves, a már gyermekleány korában megkeresztelkedett éjhajú Ildikó asszony. Sűrű hárászkendőjét kísértetiesen libegtette a hűvös hajnali szélfuvallat.

* * *

A vezér meglepődéssel fordult az esdő női hang irányába:

– Teringettét..!

S mivel már jócskán világosodni kezdett, a csapat nem vesztegethette az időt, de a remegő Ildikó ura elé térdelt:

– Az én istenemre kérlek, el ne távozz!

– Csak ezt nem mondd nagyasszony!

– Könyörgök...

Árbócz erre a levegőbe csapott öklével, s néhányat számolt magában, hogy hevessége juhászodjon. Hitvese ekkor egy szót se mert ejteni, úgy ismerte az ő gazdáját. A férfiú pedig csillapodva folytatta:

– Menj vissza ágyadba, galambom! Szétnézek hamarjában és jövök..!

Riadt tekintet emelkedett fél hozzá:

– Félek...

– Látom... Oszt miért..?

– Gonoszt álmodtam az éjjel...

– Eh, nem hiszek én semmiféle álomlátásban!

Most már megbátorodott az asszony, s halkán rebegte:

– Pedig máskor hittél... bizony, bizony...

A vezér mosolyogva simogatta meg a szép női hajfonatot:

– Ilyen is megesett kedves, de hát indulnunk kell..! A vendég keresztések türelmetlenül várakoznak már reánk bizonyosan! No, és az

is lehetséges, hogy a király emberei is itt gyakorlatoznak a vidékünkön!

Ildikó asszony sóhajtozva fölkelte hát térdéről, s balsejtelmektől marcangolt szívvel ballagott visszafelé.

– Hátha csakugyan a kegyelmes király emberei sincsenek távol! – reménykedtek a bizakodó hadnagyok.

Árbócz büntudatot érzett, mivel kissé hitegetni merészelt vitézeit. Ő jól tudta, a király alkonyattajt néhány lovassal Erdőelve felé vágatott, hogy az ott állomásozó csapatait megszemlélje, s felkészítse őket a harcra a pártütő urakkal szemben.

Válasza rövid volt:

– No, majd meglátjuk! Mehetünk..!

Az aggódó hitves a sátor bejáratához érvén megfordult, s elfogódott lélekkel bámult a távozók után. Innét a hálórészbe tért halkán, hogy tekintetével megsimogassa két alvó unokáját a tíz esztendő András és az egy évvel idősebb Gyulát. István deák is ott állott a háttérben, összefonott karral. A hallgató férfi mereven bámulta a sercegő olajméc s imbolygó lángját.

– Elmentek! – suttogta Ildikó.

– El..! – bólintott a pap. És ekkor betoppant a csupa ősz Derka anyó, a kunok ősi hitében megöregedett ráncos arcú cselédasszony.

– Mit cselekedjek? – kérdezte a bánatos úrnőt.

– Pihenj le Derka! Korai még az idő...

– De én hozom nemsokára a friss, meleg bivalytejet az úrfiaknak!

– Jól van aranyom! – intett a nagymama. – Cselekedj csak belátásod szerint!

Az egymás mellett pihegő legénykék megmozdultak.

– Pszt, pszt..! Zajjal vagyunk! Nem tudnak az úrfiak aludni! – suttogta az öreg nő, s óvatosan eltávozott.

István deák sem maradt tovább. Illendő főhajrával búcsúzva kilépett a szabadba. Lelke nyugtalan volt. S ahogy közeli szállása felé vette az irányt, három fiatal íjász szegődött hozzá.

– Nem mentél a nagyúrral? – kérdezte az egyik.

– Láthatod..!

– Csakugyan keresztesek vágynak itt a tájékunkon? – így a másik.

– Alighanem azok...

– Megütközünk velük, ha belénk kötnek! – ágált a harmadik vitéz.

– Úgy lesz az, biztos, hogy úgy! – zengte a másik kettő.

Azonban a pap leintette a heves harcosokat:

– Korai lenne még a tűznek lángolni, jó vitézek! Előbb megvárjuk urunkat. Ő parancsol itt mindannyiunknak. Meg aztán nem bizonyos, hogy ártó szándékkal jöttek azok a...

– De azért csak hadd legyünk készen..! – szólt az első.

– Legyünk..!

István deák bensőjéből könnyű madárként elröppent a szorongás. Őbenne is feltámadt az ősi pusztai ember, ki szélviharral, égiháborúval, fenevaddal, ártó ellenséggel küzd, viaskodik, ameddig csak a föld porát, sarát tapodja. A sátortól egy hajításnyira így búcsúzott hát mosollyal az elszánt harcosoktól:

– Huj–huj vitézek! Aki igazán kun, az nem fél, mert ő a puszták oroszlánja! Tartsátok nyitva a szemeteket!

E percekben a magára maradt Ildikó asszony is megkönnyebbedett egy kicsit. Nagyon bizakodott az ő férje urában. Két szép alvó unokáját hosszan bámulva, nagy szeretet öntötte el a szívére. A különös érzés csodálatos melegétől elálmosodott. Mint az ólomnehezék, olyanok lettek a szempillái. Ráhanyatlott feje az egyik puha párnára, s észrevétlenül elszunnyadt.

Árbócz úr pedig éppen ekkor találkozott össze a lóháton feszítő keresztesek sokaságával. Ezek a kun sátortábortól pár száz lépésnyire lehettek és az egész nagy kiterjedésű szállásvidéket körbezárták már. Nosza, hetykén útját állották a maroknyi csapatnak, mivel azt hitték, hogy tán kitörni akarnak a szorító gyűrűből.

– Vissza..! Vissza..! – kiáltozták, s kopjájukat szegeztek fenyegetően a mokány kun legények ziháló mellkasának. Erre azok felhorkantak s villámgyors mozdulattal szablyáikhoz kaptak.

– Csituljatok fiaim! El a gyilkokkal! – dördült rájuk Árbócz úr erélyesen, majd így folytatta: – Hiszen ezek a derék vitézek nekünk nem ellenségeink!

A kun fegyveresek nyugton maradtak, de a keresztesek harsányan kinevették az ősz halántékú vezért. Sőt valamelyik szemtelenje ilyesfélét kiáltott feléje:

– No, no, öreg mackó! Rövidesen megtudjátok majd, hogy nem vagyunk-é a ti ellenségeitek!

Az orcátlan, pimasz hang már-már feltüzelte Árbócz urat, de ő régi jó szokása szerint most is számlált magában. Akkor pödört egyet lelógó bajuszán, s minden indulat nélkül így felelt:

– A mi urunk, meg a ti uratok a kegyelmes László király. Hát ilyenformán hogyan emelnénk mi egymásra fegyvert?

Erre a keresztesek soraiban még szilajabb hahota csattant fel. Majd ennek elültén rögvest előre rugtatott egy dölyfös lovag. Paripája kis híján Árbóczra tiport, ki meg se moccant a helyén.

– Ti sehonnai kóbor nomádok! – csapott üvöltésbe a keresztes, – jól jegyeztétek meg, hogy mi a római szent anyaszentegyház katonái vagyunk, nem pedig a ti pogányokhoz szító László uratoké!

A kunokat a gyalázkodásra előntötte a keserűség. Ha nem ősz homlokú vezérüket nézik, akkor életüket megvetve a keresztesek közé csapnak. Néhány pillanatig tartó borzongást keltő csönd után megzendült Árbócz úr egyenes válasza.

– Nékünk így is jó! Felőlünk lehettek a szentegyház katonái, de mi akkor is a törvényes királyt szolgáljuk utolsó csepp vérünkig!

– Inkább úgy mondtad volna ebadta fajzat, hogy a „dicső” kun Lacinak vagytok a mindenre kapható csahosai!

A tisztos vezér most már a kardjára csapott:

– Hé fickó, elég legyen a szájalásból! Ez az alávaló királyszerűség egyszer a fejedbe kerülhet!

A kötekedő erre lovastul elkotródott, de egy valaki nem állhatta meg, hogy Árbócz felé ne röpödjön megvetését eképpen:

– Ni, hogy dühöng a hitetlen! Fáj neki, ha urát szapulják!

A kunok lenyűgözve bámultak vezérükre, aki most elárulta, micsoda mestere az önuralomnak, mert így szólt a hányaveti fickók felé:

– Tejfölös szájú pulya nép, fittyet hányok reátok! Én ugyan nem véletek, de felelős vezérekkel óhajtok tárgyalni!

Egy vörös ábrázatú szeplős fickó lepördült a nyeregből, s odavágódott Árbócz elé:

– Ki vagy te voltaképpen, hogy a vezérünk elé kéreted magad..?

– Árbócz a nevem!

– Árbócz..?

– Ismerjük őt... Ez a kunok főembere... a király rokona... – hallatszott a keresztések soraiból a félhangos megjegyzés.

A szeplős vitéz mókásan meghajtotta magát:

– Üdvözlég nagy úr! – majd gúnyosan folytatta: – Óhajod teljesül. Én vezetlek vezérünk elé, csak előbb ereszd szélnek daliáidat!

– Tán a kísérőimre célzol?

– Úgy bizony, eltaláltad!

– Márpedig ez a pár szál vitéz velem jön!

– Veled..?

– Ahogy mondtam!

– No jó! – állt rá a másik. – Ezen nem veszünk össze! Akkor hát kövessetek!

S a szeplős képű a nyeregbe szállott. Lassan poroszkált előre a keresztések által szélesre nyitott szabad úton, hol a maroknyi kun csapat is fürgén lépdelt Árbócz úr nyomában.

A kun főember közben az anyaszentegyház katonáinak orcáját fürkészte. Sorra ismerte fel bennük a király egykori hű vitézeit, hadnagyokat, zászlótartókat, egy-két palotást, akikkel Budán és az országban – jártában-keltében – egyszer összetalálkozott. Szívében a keserűség és a harag roppant máglyája gyulladozott.

Pár perces baktatás után elérkeztek a keresztések sátorvárosába. Itt mindenfelé unatkozó fegyveresek csellengtek. Ekkorra már szépen kivilágosodott. A tábor közepetáján terpeszkedett egy laposra döngölt földhányáson a keresztés vezér hatszögletű sátorpalotája. Itt megállott a menet. A szeplős vitéz Árbóczhoz fordult:

– Bemegyek most a vezér színe elé, s jelentem, hogy megérkeztél. Aztán majd bebocsátást nyersz!

– Jól lesz a'! – bólintott Árbócz.

Hosszú percek múltak el, tán fertály óra is, amikor a szóbanforgó vitéz kilibbent a nagy sátorból egy fekete ruhás pap társaságában. A kunok maroknyi csapata felé tartottak:

– Nos, Árbócz úr, megismersz-é? – így a pap.

A vezér az éltes páterre bámult nem kis álmélkodással.

– Te volnál az főtisztelendő Mihály, a budai esperes..?

– Amint mondád nagyúr! Látom, jól emlékszel rám.

– Pedig akkor láttalak utoljára, amikor a kisebbik fiú unokámat keresztelted. Annak meg idestova tíz esztendeje...

– Vágtat az idő, kegyelmes uram. Dehát hadd üdvözöljelek itt a nagy táborban!

A két férfi kezét szorította.

– És mondd páter Mihály, téged mi szél fújt ide?

– Hát... az anyaszentegyház parancsolatjára tartózkodom itt. Helyem a vezér mellett vagyok, aki éppen repesve várja már a véled való személyes találkozást!

– Ó, arra én is szerfölött vágyom! De mielőtt színe elé állanék, áruld el, meddig tart ez a pajzán tréfa?

Az esperes nagyot nézett:

– Melyik tréfa..?

– Hát, hogy körülzártátok a szabad kunok szállását!

– Potomság! Ez az egész nem sokáig tart!

– Szóval mire delelőre áll a Nap, már itt sem vagytok?

Páter Mihály lehorgasztotta a fejét:

– Erre talán majd a vezérünk ad kielégítő választ...

– Nem foghatom fel, hogy mi történik e tájon! – dohogott Árbócz. – E derék keresztések nékem sehogyan sem tetszenek!

– Nyugalom domine... Vezérünk mindent megmagyaráz!

– Hm..! Tehát mindent..? És voltaképp ki a ti vezéretek?

Az esperes előbb a földet nézte, majd így válaszolt:

– Ez légyen a meglepetés! Akkor tán indulhatnánk..!

– Korai még az idő!

– Ó, dehogy! Főtisztelendő vezérünk tud érkezésedről!

Az indulófélben lévő Árbócz elképedt:

– Akkor ez az egész amolyan kicsinált vendégvárás?

A pap zavarba jött:

– Ejnye no, ennek a találkozóznak létre kell mindenféleképpen jönnie, hiszen annyi tisztáznivalótok vagyok!

– Tisztázni valónk? Nekünk, a király hű kunjainak..? Mondd csak atyám, mi folyik itt a háttérben, micsoda suskus?

Az esperes egy karlendítéssel elküldte a kíséző keresztet. Így hát kettesben maradtak.

– Nézd Árbócz úr! – hangzott most igen csak jámborul. – Nyugodjon meg a te lelked! Ott benn a vezéri sátorban barátságosan kérdezhetsz, és a válaszadás is tisztességes lesz!

– Hát reménylem..!

Ezzel mindketten indultak.

A sátor első részében, ahol a „vendégnek” várakoznia kellett, négy keresztes vitéz örködött szótalán. Mihály atya jelezte, hogy siet a vezér elé, majd visszajő, s együtt mennek a találkozóra. Volt odabenn egy medvebőr a nyirkos földre vetve, ezen dőlt végig a felsóhajtó nagyúr, ki a várakozás alatt zavartalanul elmélkedhetett azon, vajon mit hoz számára a közeli jövő.

Tán egy félóra is elpergett így. Végre Mihály esperes egy fiatal keresztes vitézzel toppant be a négy fegyveres közelségében lévő csöndes merengőhöz. A pap hangja ércesen csengett:

– Szedelőzködj domine!

– Igen, páter Mihály...

– Mozogj szaporán kérlek! A vezér vár reád!

– Ennek igazán örvendek! – tápázkodott fel Árbócz úr, miközben a kiismerhetetlen esperes ráintett:

– No-no, az örvendezéssel még várj..!

Az utóbb elhangzottaknak kissé baljós színezete volt, azonban a puszták fia méltóságos és higgadt maradt.

*

Midőn Árbócz úr két kísérője között a sátor legbensőbb, de egyben a legtágasabb részébe lépett, ámulatára a király és a kunok egyik ádáz ellenségével, Péter erdélyi püspökkel találta magát szembe.

Ugyanezekben a percekben rohanták meg a keresztesek a türelmesen várakozó kunok maroknyi csapatát, mivel a legények addig nem akartak odébb állni, amíg – mint mondogatták – vissza nem tér körükbe vezérük. Hirtelen zúdult nyakukba a túlerő. Mire észbe kaptak, már rabszíjra voltak fűzve valamennyien. Ezek után tudtukra adatott, hogy pár nap múlva a Dunántúlra kerülnek sáncmunkára.

No, de térjünk vissza a vezéri sátorba!

– Hozott Isten bátyám! – nyújtotta vastag aranygyűrűvel ékített jobbát a kun főembernek az erdélyi püspök.

– Hát nem annyira az Isten hozott, hanem inkább a kényszerűség! – hangzott a válasz.

Az egyházi méltóság elmosolyodott, azonban bosszankodott magában, hogy a nyakas kun nem csókol neki kezét szolgálai alázattal, hanem csak éppen a jobbját fogadta el.

Az aranygyűrűs kéz most egy tábori székre mutatott:

– Nos amice, üljünk le és beszéljünk egy kicsit!

Letelepedtek hát mindketten a helyiségben lévő kecskelábú asztal mellé. Az egyik végén Péter ült, a másikon meg Árbócz.

– Hiszen azért jöttem hozzád püspök úr, hogy beszéljünk, mert éppenséggel volna miről!

– Hát úgy, úgy...

– Csakhogy valami furcsa szájíze vagyunk ennek az egésznek.

A ravasz főpap meglepetést színlelt:

– No fene! Talán tiszteletlenkedtek veled a vitézeim..?

Árbócz úr legyintett:

– Áh... Lépünk túl rajta! Inkább amondó volnék, térjünk rá mindjárt a dolgok velejére!

– Persze...

– Hadd kérdezzem meg! Miféle hadimozdulatok folynak itt ama szabad földeken, melyeket nekünk, a királyhoz és a magyar birodalomhoz hű kunoknak adományozott a mi kegyelmes László urunk?

A főpapnak ez a beszéd nem volt ínyére való. Nyomban levetette hát alakoskodása álarcát.

– Nézd Árbócz úr – kezdte dühös válaszát, majd nagyot fújva így folytatta: – Elöttem akár fel se hozd többé azt a törvénytípró, tivornya ifjoncot! Mi keresztény lovakok és Krisztus urunk szolgálai jól ismerjük minden rendű-rangú viselt dolgát. Vedd tudomásul, hogy a szentszék végérvényesen megsokallta garázdálkodását az országban és ezért keresztes háborút rendelt mostantól fogva ellene.

A kunok vezére felháborodott:

– Mi joggal cselekszi ezt a szentszék? Tudomásom szerint a pápai feladatkör a béke magasztos ügyének a szolgálata, nem pedig a felfordulás vad tüzének szítása a népek között!

– Vigyázz Árbócz úr! Veszedelmes húrokat pengetsz! Ne feledd, hogy egy látszatkeresztény nem bírálhatja öszentségét!

– Hej, hej, én a látszatkeresztény! – csóváltatta fejét a megsértett vendég. – Pedig már tíz esztendeje, hogy megkeresztelkedtem. Nejem, gyermekeim, s unokám is az anyaszentegyház kebelén vagynak!

– Ne kérkedj Árbócz! Te mégis nomád pogány maradtál. Már csak ilyen a kunoknál a felnőtt korban való keresztelkedés.

A vezér felnevetett:

– Ha-ha! Pedig azt tanítjátok püspök úr, hogy Krisztust is felnőtt korban keresztelték meg a Jordán vizében...

– Bármit mondhatsz! Te és néped a csecsszopótól a ráncos vénig egytől egyik pogány! Tanúskodik erről öltözéketek, a hajformátok, az életmódotok meg miegyéb. Szertartásaitokon a király maga is részt vesz. Ti rontottátok meg őt, a keresztény hitben fogant fejedelmet, s ezért mindnyájan felelni fogtok!

– Értem! Akkor hát a kereszties háború elsősorban ellenünk, a kunok ellen hirdettetett.

Péter püspök az asztalra ejtette két fehér öklét:

– Hát lehet másként letörni elfajzott Istentelenségteket?

– Főtisztelendő úr, kár csürni csavarni a szót! Úgy látom, hogy néhai jó IV. Béla királyunk korát óhajtjátok feltámasztani az országban, amikor is felelőtlen egyházi vezetők és világi urak csaholására fejedelmünket gyalázatosan megölték majd maroknyi kun népünk ellen fordították a pusztító kardot.

A főpap e kemény beszédet hallván a fejét ingatta:

– Ezen mit se csodálkozz! Atyáitok annak idején Batu kémjei voltak. S ők vezették az országra törő mongol-tartarosz tengert a Kárpátok rejtett szorosain által.

Árbócz nem állhatta kevés visszavágás nélkül.

– Már megbocsáss püspök uram, ez hamis beszéd! Nehéz ilyet elviselni Krisztus szolgájának ajakáról!

A főpapi kegyes ábrázat nosza lángba borult. A szempár véresen kidülledt, s a pufók finom öklök az egyszerű asztal görcsös lapját verdesték bős indulattal.

– Hé Árbócz úr, a keservit neki! Türtöztesd magad, s ne merészeld gyalázni ilyen útszéli hangon a szentszék megbízottját!

– Az igazmondás nem emberszólás, püspök atyám!

– De te bennem most nem az embert bántottad meg, hanem magát a szent anyaszentegyházat, vagyis az egy élő igaz Istent!

A kun vezér tiltakozva intett:

– Engedelmet! Nékem az Istennel sohasem volt bajom, az egyházzal sem! A keresztség alá önként hajtottam a fejem, Krisztust a magam szántából ismertem el legfőbb uramnak, de hogy én tebenned Püspök úr, népem oktalan ellenségét látom, az valóság!

– Elég, elég a káromló szavakból, te vad kun..!

– Hát jó..! Akkor ez a vad kun arra kéri kegyességedet, hogy parancsold el hadaidat mielőbb a kun-szállásoktól az ország más tájaira. Van elég tágos puszták a birodalom területén másutt is..!

– Uúgy? Kívánságodat majd Lodomér esztergomi érsek úr elébe terjesztem! – hangoztatta Péter valamivel higgadtan. – A döntés joga mint felettesemet, őt illeti!

Árbócz felállott:

– Nos, hát akkor végeztünk is!

– Hová ilyen sietve..?

– Az enyéimhez! Hiszen mi már befejeztük a tárgyalatot egyszer s mindenkorra! No, nem igaz atyám?

A püspök lilás arca rejtélyes fintormosolyba rándult:

– Pedig én hosszabb vendégséget készítettem a számodra!

Árbócz megütközött a kijelentésen. Gondolkodóba esett. S mielőtt szólhatott volna, Péter tapsolt néhányat. Erre négy markos keresztes vitéz lépett elő a függöny mögül, s közrefogták a kun főembert. A katonák további intézkedésre vártak.

– Mi történik itt ellenemre? – hangzott a döbbenetteljes kérdés. A püspök egyet lépett oldalra:

– Ezennel a foglyom vagy Árbócz úr! Felkérlek, nyújtsd át szablyádat a hadnagyomnak!

A sátorban lévők valamennyien engedelmisséget, hunyászkodást vártak, azonban keményen csattant a válasz:

– Hohó püspök úr, én a szablyámat oda nem nyújtom senkinek!

– Nem-e..?

– Nem!

A főpap felhorkant:

– Engedelmeskedj, különben pórul jársz!

A csontos barna kun ököl a magasba lendült:

– Mutasd előbb az írást, mely rendelkezik lefogatásom felől!

Rövidke döbönt csend, majd Péter előre lépett. Szikrázó tekintetét a szembenállóra szegezte.

– Én, mint a keresztesek teljhatalmú fővezére mégegyszer, s egyben utoljára felszólítalak, add át szablyádat a hadnagyomnak! Nos, megértetted a parancsot..?

– Meg én, te hitvány pártütő, országunk és királyunk ellensége! A szablyám kell? Vegyétek el, ha tudjátok!

S a fényes acél már is ott villámlott a túlerő orra előtt. A keresztesek hátra hőköltek. A szittyá kunnak elegendő volt ez a kis idő, hogy széttaszítsa őket, s már rontott is nekibúsulással a püspökre.

– Jaj, jaj, megöl..! Vitézek, fogjátok le ezt a közönséges gyilkost! – üvöltötte kétségbeesetten a halálravált főpap, azonban Árbócz úr túlharsogta a gyáva hátráló segélykiáltását.

– Hamis lelkedet rögvest a pokolra küldöm, ördögök papja, mert oda való vagy te, te..!

És a nehéz harci szerszám sújtott. Péter elkapta a fejét. Életét mentette e mozdulattal. A következő suhintás örökre késett, mert a haragtól túlfűtött kun vezért a meglepetésükből felocsúdó keresztesek a földre ráncigálták, s éles fegyverét kitepték a jobbjaából. Ezután tüneményes gyorsasággal kezét és lábát megláncolták, s úgy lódították a még mindig falféher ábrázatú püspök elé. Péter aztán székéhez vánszorgott, majd remegve rogyott annak ülőlapjára. Kis idő múlva összeszedve magát ordítani kezdett:

– Te kóbor fenevad..! Te veszettkutya..! Gyilkot merészelték emelni reám, az anyaszentegyház fölkontjére? Most már sem a föld, sem az ég nem menthet meg a bitófától! Meg fogsz döglenni, arról kezeskedem! A budai sintér tekeri majd ki pár nap múlva izmos kun nyakadat a város piacán a nép nagy gyönyörűségére!

Árbócz ekkorára már feltápáskodott láncainak zenéjétől kísérve, s leszegett fővel hallgatta a gyalázkodó fenyegetőzést. Amikor a püspök dührohama befejeződött, a keresztesek hadnagya az erőszakkal elvett szablyát az asztalra dobta s megkérdezte parancsolóját, hogy

elvezetheti-e a foglyot. A főpap „nem”-et intett, majd most már csillapodva ezeket mondotta:

– Lesz egy kis meglepetésem a nagyúr számára. Siess hadnagyom a derék Mihály főtisztelendőért! Kérem, azonnal fáradjon ide a gondjaira bízott két ifjú vendéggel!

A keresztes elinalt, de rövidesen megérkezett, jelentette, hogy a szóban forgó esperes tüstént itt lesz a fiatalokkal.

És csakugyan, kisvártatva léptek hallatszottak. A főpap gúnyos vigyorral Árbóczra tekintett:

– Nos, dicső vezértársam, fordulj csak meg, ha nem restelled! A látnivaló igazándi meglepetés leszen számodra!

A nagyúr gonoszt sejtván, hátra hajtotta fejét. Éppen akkor lépett be Mihály esperes, majd két keresztes vitéz között Árbócz úr két síró unokája. András és Gyula. A szánalmas látványt nyújtó legénykéek erős lenkötéssel egymáshoz voltak kötözve. Az őszülő vezér megtántorodott. Kicsiny híján múlt, hogy végig nem vágódott a kárörömtől ragyogó ábrázatú főpap lábainál.

– Ó, jaj apó, hát te itt vagy..? Láncraverten kell látnunk téged, a szabad kunok urát..? Ki segít akkor most rajtunk nyomorúságunkban? – kiáltottak fel kétségbeesetten a fiúcskák.

Árbócz megrázta összeláncolt kezeit, s Péter püspökre emelte villámló tekintetét:

– Átkozott légy, te lélektelen! Már ezek az ártatlan gyermekek is vétettek ellened és a szentszék ellen? Hát van néked Istened..? Ó, ó Péter! Mit akarsz te ettől a két gyöngé árvától?

– Hm, hogy mit akarok? – kajánkodott a főpap. – Mi mást, mint hogy őket is Budára vitetem!

– Tán csak nem fogságra?

– De igen, fogságra! Te rabló..!

– És milyen címen?

– Hát ha te meggondolatlanul kereket oldanál, őrajtuk csattanna bosszúm ólmos ostora!

– Hadd ki pokoli játékaidból e gyermekeket, kérlek! Büntelenek ők, akik még senkinek sem vétettek!

– De vétettek! – pattant fel Péter.

– Mivel?

– Azzal, hogy kunnak születtek! Ezért már pusztá létük is bűn!

– Az Isten verjen meg!

– Melyik Isten? A kunoké, vagy a megyerieké? He..?

Árbócz a magasba kapta a fejét:

– Az igazságé! És az meglásd, előbb sújt le rád, mintsem gondolnád!

– Ha-ha-ha, mérgeledik a nagyúr! – mulatott kedvére a keresztesvezér a másik tehetetlenségén. S amikor szívből kiörvendezte magát, intett vitézeinek:

– Vigyétek a hitvány ebeket! Szekérre vélük és fel Budára!

– Lódulás! – taszított nagyot a kunok főemberén az egyik martalóc. A vastag láncszemek megcsörrentek. Árbócz és szipogó unokái elhagyták a főpapi sátrat, s rövid óra múltán erős katonai kíséret mellett már útra is kerekedtek az ország székvárosa felé.

Péter püspök szívéből nagy kő esett le. Gondolta, most már kényre- kedvre behódolnak majd néki a kunszállások lakói. És bizony, nagyjából így is történt, mert nemcsak egy fogolyszállító szekér indult Buda tornyai irányába, hanem egész szekérsor. A szomorú menet nőttön nőtt, hiszen a legcsekélyebb ellenállásba sem ütközve, számos kun főembert és jeles vitézt vetettek fogságra a főpap keresztes martalócai.

A Tisza-Maros szögében jajgatás és rettegés lett az úr a királyhű kunok otthonaiban. Bánatfelhők borították a szeptemberi eget, amely alatt csak a nyugtalan szél hárfázott egyre erősebben.

S a széles pusztákra szokatlanul korán ráköszöntött az ősz.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A fekete lovag

Miután a velencei Endre herceg trónfoglaló kísérlete kudarcot vallott, ügye a nemzet nagy többsége előtt elvesztette népszerűségét.

Figyelemre méltó, hogy a főpapság és a vele összeszövetkezett oligarchák által támasztott belháborúban László megbízható hívekre talált nemcsak a kiirtással fenyegetett kunokban, hanem a hatalmaskodó urak által elnyomott köznemességben is. Ezek őszinte ragaszkodása mentette meg őt a biztos bukástól, akiknek páratlan vitézségén tört meg a veszedelmes mozgalom ereje annyira, hogy a király 1289 kora tavaszán már ismét a birodalom kellős közepén lobogtathatta harci zászlait.

De a Budára diadallal berontó Lászlót egy kisebb, sikeres hadiesemény megelőzte. A szóbanforgó dolog ugyanis még 1288 őszén zajlott le, midőn egy ködös éjjelen az egész várost bekerítették a rejtélyes körülmények között odáig elhatolt vakmerő kun csapatok, s Kemenes és Törtel vezérek irányítása mellett a várbörtön valamennyi foglyát – közöttük Árbócz urat két unokájával – sikerrel kiszabadították. A tavasz pedig a hű királyi seregek teljes győzelmére nyitott kilátást.

László 1289 május hó 19-én Csepel szigetéből hirdetett bűnbocsánatot mindazoknak, akik ellene pártütően fegyvert fogtak, s a magyar királyság területén rablást és dúlást követtek el, de csak olyan feltétellel, ha a hűtelen országnagyoktól és nemesektől visszavonulnak, s azok ellen a királyi reguláris sereghez csatlakoznak.

Egy hét múlva Rákos mezején állott a tábor. Hogy már ekkor a lázadás porig volt verve, bizonyítja a László által – a „törvény és a rend jó karbahozatala végett” Székesfehérvár közelében, Fövenyre hirdetett, s ott június utolsó napjaiban megtartott országgyűlés, melyen a birodalom egyházi és világi nagyjai, valamint nemesei tömegesen vettek részt. Itt a rendek kiengesztelődve a királlyal, őt az uralkodói hatalom teljes birtokosának elismerték. Viszont László is, hogy őszinte kibékülésének tanújelét adja, kezét nyújtott Lodomér esztergomi

érseknek, s visszarendelte néki a szepesi királyi vámtized részét, mely régi törvények szerint a főpapot illette, de amelyet attól kerek tíz esztendőn át folyvást megtagadott.

Akadtt azonban más egyéb örvendetes esemény is. A nyár eleji derült égbolt alatt kiengesztelődött ekkor Lászlóval Izabella is, mert a Föveny közelében tartott mozgalmas országgyűlés után a koronás férj személyesen sietett le Somogy vármegyébe, s ott az elbitorolt királynéi földeket visszafoglaltatta.

A fövényi országgyűlés azonban – mely a rend, a biztonság uralmának visszaállítását tűzte ki feladatául – nemcsak a királynéi, hanem a királyi javak és jövedelmek, s általában minden igaztalanul elfoglalt jószág sürgős visszaadására is törvényt alkotott. Az uralkodópárpár e törvényt végre kívánta hajtani, ezért László a pártütésben élenjárókat feleletre vonta, s őket örökségeik elkobzására ítélte. Ezek közül az ország leghatalmasabb és legerősebb főurai, kik a bitorolt királyi várakat, s koronajövedelmeket nem voltak hajlandók kezeikből kiadni, s kik a törvény büntető vesszejétől tartottak, megint csak összeesküvésre adták fejüket.

László késve döbbsent rá, hogy a királyi jószágok visszakövetelésével veszedelmes darázsfészekbe nyúlt, mert ősellenségei a hűség álorcáját levetve, fegyverüket, melyet a lázadás leverése után letenni voltak kénytelenek, ismét fölkent uruk ellen fordították.

A szóbanforgó országgyűlés alighogy lezajlott, a zendülés újult erővel robbant ki. A küzdelem minden eddiginél elkeseredettebben folyt. Ez érthető, mert a László vesztére törő pártos oligarchák ürügyet találtak a királyt azzal vádolni, hogy az ország védelmére letett esküjét megszegi, mivel külső hatalommal szövetkezik csak azért, hogy önbosszújának eleget tehessen, továbbá elnézi egy idegen uralkodó kapzsiságát, midőn az egész vidékeket szakaszt el a magyar szentkoronától.

Nézzük e dolgok eredetét! Albert osztrák herceg – kinek birtokait 1289 elején a Rudolf salzburgi érsekkel folytatott háborúja alatt a Németújvári testvérek adott szavuk ellenére rabló módra megtámadták és dúlták – Lászlóhoz követséget küldött, s őt garázda alattvalói megzabolázására felszólította. A király, kinek ekkor az ellene hadrakelt lázadók leverése valójában minden erejét igénybevette, az

osztrák követségben járókat azzal az üzenettel bocsátotta el, hogy ő a Németújváriak minden ellenségének szabad kezet ad a sérelmek megtorlására.

Albert nem kis örömmel vette tudomásul a magyar király válaszát, s miután a salzburgi érseket néhány vára bevételével megalázta, azonnal intézkedett az Iván elleni hadjárat ügyében. Parancsot adott csapatainak, hogy Szent György napjára, április 24-re Bécs alatt gyülekezzenek. A kitűzött határidőre mintegy tizenötezer jól felszerelt sereg dobogott a széles mezőben.

A számító herceg a következő napon megindult a Lajta folyó mellé, s közel egy álló hétig ott pihentette vitézi népét, míg a Bécsújhely városa által kiállított száz tábori szekér nehéz ostromgépekkel megrakva a harcra vágyó sokaság szálláshelyére érkezett.

Iván és testvérei, kik ragadozó farkasok módján gyakorta betörtek és raboltak Ausztriában és Stiriában, koránt sem rendelkeztek oly erővel, hogy Albert kifogástalan hadait vissza bírták volna verni, így az egyenetlen küzdelem eredményeként a herceg mintegy három hónap leforgása alatt Moson, Sopron és Vas vármegyében nemcsak a Németújváriaktól, hanem a velük tartott uraktól is számos várat, kastélyt és megerősített tornyot foglalt el. Ezek közül néhányat a birtokbavételt követően leromboltatott, a többit saját őrségével rakta meg, szünet után pedig hadjáratát tovább folytatva Németújvári Iván egyik legerősebb várát, Köszeget is megvívta. Mindezt közölte atyjával, Rudolf római királlyal, ki az ellene fölkelt svábok sikeres leverése után győzelemittas csapataival fia segélyére, Magyarországra indult.

László az osztrák sereget kényére-kezdve hagyta Németújvári Iván ellen működni, kinek dölőfét az előbbi többször hiába igyekezett megtörni, s ezért visszagondolva erre, azt is elintézte, hogy Albert karácsony táján immár harmad ízben tört be az országba, s Vas megyében Szent-Vid várát, Iván féltett birtokát nagy tusa után elfoglalván, gazdag zsákmánnyal vonult haza.

1289 július végén még Budán székelt a király, de pár hét múlva már a Tisza mellékén táborozott, onnét pedig Erdélybe vette útját. Szeptember elsején Alsó-Apordon, Szerdahely közelében fogadta vissza kegyelmébe Péter erdélyi püspököt, ki a szegyeteljes belföldi keresztesháború alkalmából Árbócz vezért két unokájával, számos kun

urat, s az erdélyi vajdát Majost, – mint Lodomér esztergomi és János kalocsai érsektől értesült, nem a saját akaratából, hanem teljesítve a szentszék parancsát, – vetette fogságra.

E dolgok tisztázása után László visszaadta a püspök elkobzott jószágait, majd odahagyva Erdély földjét szeptember 9-én már Poroszlóról intézett parancsot a szepesi káptalansághoz Rajnáld nádor bizonyos ügyében. Négy nap múlva pedig Turkeviben intézkedett, mely szerint Mihályt Öböl fiát és ennek gyermekeit „némely lázadók megöléséért és kirablásáért” felmentette, Csetnek zendülő fiait pedig Erdélyben elfogatni rendelte.

Amikor László ezen utasításait kiadta, már akkor a felkelés az országot újra tűzbe borította. A főpapság és az oligarchia egymással kezét fogva élet-halál harcra hívta ki a királyt, kit esküje megszegésével, a kereszténység megtagadásával és az Albert herceggel való szövetekezéssel, valamint az ország érdekeinek elárulásával vádoltak. A Németújváriak és hétpróbás cinkosaik most még határozottabban törtek megbuktatására, mert jól tudták, ha veszítenek, méltán retteghetnek bosszújától.

László végül, amikor az esztergomi érsek és az összes hazai főpapság által felszólított, hogy a pogány kunokkal szakítva térjen a jobbulás útjára, mert különben az ország rendjei az engedelmességet felmondják, haragra lobbant, s ily beszédben tört ki:

„Ura akarok lenni a magyaroknak, kik nekem nem uraim! Senki ne tanítson engem becsületre, melyről soha meg nem feledkeztem! A hűtelenek és a becstelenek ne hívjanak engem Lászlónak, ha rajtuk bosszút nem állok!”

A király, hogy fenyegetésének súlyt adjon, legveszedelmesebb ellenségei, a Németújváriak ellen nyomult seregével, 1289 november 5-én már Veszprém vármegyében, Berenden sátorozott haditáborra. Innen kísérllette meg a zendülők zászlai alatt harcoló nemességet lefegyverezni, biztosítván mindazon urakat, kik ellene fegyvert fogtak, hogy ha a lázadástól elállnak, s a hűségesküt hívei – István és Pál, valamint Mihály fiai – kezébe leteszik, nemcsak eddig elkövetett vétkeiket bocsátja meg, hanem őket királyi kegyelméből bőséges jószágokkal és előkelő tisztségekkel fogja jutalmazni.

A kegyelemhirdetésnek azonban nem lett kívánt fogantatja, s Lászlónak folytatnia kellett küzdelmét a hűtelenek ellen. Ám a harcokban a győzelem nem az ő részére hajlott, ezért a Bakony vidékéről december hó 2-án sietve Csanádra indult. Alig érkezett meg, már kapta a lesújtó hírt Törtel nejének gyermekszülésben történt váratlan elhunytáról.

A megboldogult Szendrői Ilonát Váradon, az egyik apácarend sírkertjében helyezték örök nyugalomra. A király is jelen volt a temetési szertartáson, s a végtiszteletről Csanádra, aztán Kőrösszegre vonult. Onnét intézett parancsot Szabolcs, Szatmár és Bereg megye fegyvereseinek, hogy azonnal induljanak hozzá. Értesítette őket, ha odaadó hűséggel szolgálnak, uralkodói kegyére számíthatnak, de ha ellenségeivel próbálkoznának cimborálni, bosszújának poharát tölti ki rájuk.

László ahogy Budát odahagyta, folyvást haditáborban tartózkodott, december elejétől pedig hű kunjainál töltötte zaklatott napjait. Ekkortájt nem is találkozott nejével, ki előbb Visegrád várába, onnét Esztergomba, Lodomér érsek pártfogása alá vonta magát.

1290 március idusa jókedvében találta a királyt, mert Cegléd melletti táborából odatestálta híveinek, Istvánnak és Pálnak, Mihály fiainak a Csetnek hűtelen vérei által bírt összes jószágokat. Pár nap múlva Mező-Somlyón adott ki adománylevelet Sóvári György testvéröccse Tamás részére a királyi pecérektől elcserélt tokaji és tiszaluci birtokokra. Április végén pedig Karánsebesről üzent a leleszi konventnek, hogy miután ezen monostor kegyuraságát Simon fiaitól Baksától, Detrétől, Dénestől, Tamástól és Sóvári Györgytől azok hűtlenségéért és kicsapongásaiért elvette, híveinek István és Pál mestereknek adományozta.

E levél bizonyítja, a lázadás ekkor már a felföldön is, hol annak élén Omodé, az egykori nádor állt, oly erőt vett, hogy a király eddigi kedvelt számos híve, közöttük a László zászlaja alatt annyi diadalt aratott Sóvári György is a hadba indult pártütökhöz csatlakozott. Az oligarchák ekkor határozták el, hogy a királyt, kit nyílt mezőn le nem küzdhettek, alávaló orgyilkossággal teszik majd el láb alól.

A szentszék újabb keresztes háború megindítását tervezte az országban, ezért IV. Miklós pápa a legnagyobb titokban útnak

indította Róma rég bevált engedelmes eszközét, Fülöp fermoi püspököt Esztergomba, hogy az Lodomér érsekkel zárt ajtók mögött megbeszélje a legfontosabb tennivalókat. De ezt követően az új pápai követ Benvenuto eugubiai püspök is felkerekedett Magyarország meglátogatására, ahol úgymond: hátha sikerül a királyt „megtéríteni” tévelygéseiből.

IV. Miklós, hogy fenti intézkedéseinek nyomatékot adjon, Rómából kelt keveleiben felhívta Rudolf római királyt, Albert osztrák uralkodó herceget, s Magyarország, Ausztria, Stiria, Karinthia, Bosznia, Dalmácia és Szlavónia rendjeit, valamint a felsorolt országok és tartományok összes lakosait, hogy Beneventunó legátust magasztos feladata buzgó végrehajtásában okos, józan tanácsokkal és számos tettel katolikus keresztényhez illően igaz odaadással segítsék. Ez volt hát a szentszék magas diplomáciája.

Ám ha a magyarok királya netán makacs ellenállást fejtene ki (szokása szerint), vagyis Róma parancsaival és rendelkezéseivel szembe merészelné helyezkedni, abban az esetben a főméltóságú esztergomi érsek tudja majd, hogy mi lesz a teendője.

* * *

Árbócz vezér sátorában ismeretlen kéz egy olyasfajta levelet helyezett el késő éjjel, melynek tartalmából a nagyúr nem sok örömet és vigaszt meríthetett amúgy is gyanakvó és nyugtalan lelke számára. Megbízható jegyzője, István deák magyarázta négyszem között a latinul odavetett kusza sorokat. A derék főember felhős homlokkal hol maga elé meredt, hol a fejét csóválgatta, ahogy ott ült lószőrpárnáján a jegyzővel átellenben. Majd felugorván, jobbát a páter vállára helyezte:

– Úgy vélem, sok ebben az igazság!

– Én is amondó vagyok! – így a deák.

A vezér visszaült a helyére, s mély hangon folytatta:

– Hm, hm! Csakugyan hinnünk kell ennek az ismeretlen levélírónak! László csapongó lelkű és talán éppen ezért ingatag.

A titokzatos kéz, ki magát a levél aláírásában “Fekete lovag” néven említett, magyar nyelvre fordítva ezeket írta:

“Kunok! A pápa a magyarországi kun nép kemény megzabolását követeli László királytól, s ha ő nem tesz eleget a szentszék akaratának, a környező országok keresztesháborút szerveznek ellene.

S ha legyőzik, meg is ölik, és Velencében élő András herceget ültetik a trónra. László azonban mindezt nem várja meg, mert alkudozásba kezdett a szentszékkal a kun nép bőrére. És hogy ő király maradjon, benneteket dob oda könnyű prédaként... Ezért tehát ne higgyetek neki! László álnok, aki ellenetek alattomban a „második hódítói csatára” készülődik! Hát erre vártok? Még nem késő! Elkerülhetitek az okatlan véráldozatot és az ezt követő hazátlanságot, ha Lászlót ti magatok állítjátok félre. Így még a pápa jóindulatát is elnyerhetitek!

A Fekete lovag.”

Kora júliusi reggel volt ekkor. A kunszállás népe jóformán még az igazak álmát aludta a szellős sátrakban. Árbócz úr kínzó izgalmában lüktető homlokára szorította tenyerét. Ezt követően elvette deákjától az írást. Összehajtogatta. Ülőpárnáján volt egy rejtett zseb, s abban helyezte el gondosan.

– Távozz most deák! – szólt bizalmasához hirtelen. – Ledőlök még egy keveset, mivel felkavart méhkas a fejem!

Ezzel a hátamögötti széles heverő felé indult.

– Pihenj csak nagyuram! – hajolt meg a pap s távozni készült.

– Várj csak! – fordult meg a vezér. – Eszembe jutott valami még valami e percen belül...

István szót fogadott:

– Kérlek, rendelkez velem!

– Csupán ennyit... ha alkonyodik, jöjj ismét! Kisétálunk a Tisza partjára s megbeszéljük a tennivalókat. Értetted..?

– Értettelek nagyúr!

– Tehát alkonyatkor... Addig még rágódom magamban. Ajánlanám te is gondolj ki valami okos megoldásfélét..!

– Hát rajta leszek, domine..!

Árbócz halványan mosolygott:

– Nem is titkolom, én bízom furfangos elmédben..! És most elmehetsz!

Az utolsó szavaknál már nem volt jelen a pap. Eltűnt, mint a felszálló hajnali köd. A fajtája sorsán tépődő vezér észre sem vette elillanását. Csöndes magára maradtában sóhajtván végigdőlt az

állatbőrökkel leterített heverőn. Ott addig töprengett, míg végül is ólmossá vált szemhéja lassan lecsukódott.

* * *

Szokatlanul fülledt volt a júliusi est a másilyenkor lenge szellőktől üde Tisza-Maros szögében. A bágyasztó meleg csupán a két folyó találkozási csücskét kímélte valamelyest.

Az égboltozat mélykék mezején ezer és ezer apróbb, nagyobb csillagmécs hunyorgott, ahol pár órája még a hatalmas Nap-gazda szántogatott lángoló ekéjével. A távolból kósza villámlások játszottak bele időnként a természet felséges mélaságába, holott a kutató tekintet aranyért nem lelt volna sehol egy makulányi felhőfoszlányt.

A parti füzekről vagy két íjlövésnyire a jó kunok immár szállásuk vackain pihentek, és csak a tábort járó lándzsás örök beszédfoszlánya hallatszott, amikor a gyepes Tiszatöltésen ott ült egymás mellett halkán tanakodva a vezér és a deák. Időnként a fodrozó sötétszürke vizet bámulták. A folyó szelíd volt, de nem úgy ám a két komor férfi lelke. Nyugalmukat az ismeretlen „fekete lovag” által írott levél tartalma annyira felkorbácsolta, hogy egyelőre eszük ágában sem jutott álomra hajtani a fejüket.

– Bezzeg mégegyszer nem lesz Hódtó! – dohogott Árbócz úr.

– Nem biz a nagyuram, bárhogya is ármánykodjon ez a mi Lacink! – toldotta meg vezére kesergését a deák.

– No lásd amice, hát erről vagyon szó! És halálazzon meg inkább a kezünk által a király, mintsemhogya mégegyszer szembeállítsák velünk a fondorlatos lelkű főpapok és a vesztünket kívánó megyeri urak!

– Az ördögi mesterkedés főirányítója a gaz fermoi volt...

– Úgy van! Megbékíthetetlen ellenségünk az a hitvány itáliei. Pedig a kezünkbe került annak idején. Emlékszel?

– Hát hogya! A király adta ki őt nekünk!

Árbócz lehangoltan bólintott:

– Biz megölhattük vón! Persze, a fogoly László élete árán...

– Akit az áruló nádorispán kaszabolt volna le, nagyuram.

– Eh, átkozott sors! – csapott jobbával a levegőbe a vezér. – Végül mégiscsak a király fog meghalni saját fajtájának a gyilokja által. Jó tanácsosom voltál mindig István. Mondd meg te, mit tegyünk azzal a királlyal, aki ellenünk most is összeölelkőzik majd a szentszék

küldöttével, mert ez a levél nem került csak úgy uk-muk-fukra a sátoromba amice!

A pap fohászzkodón emelte szemét az égre, s azon meditált, milyen tanáccsal szolgáljon a gondok súlya alatt nyögőnek. Hiszen a kun nép jelenéről, jövőjéről, s a koronás fejedelem életéről és haláláról esne itt a szó. Nemsokat váratott magára. Köszörült egyet a torkán, s így válaszolt vontatottan:

– Kegyelmes uram, már megbocsáss, de én azt javaslom, hogy e szokatlanul nagy és nehéz kérdésben döntsön egész kun népünk!

A vezér elcsodálkozott.

– Országgyűlést nem tarthatunk barátom! Elvégre nem mi vagyunk itt a gazda!

– Ez igaz! Ám a felelős vezetőket össze lehetne hívni!

– Erre van mód!

– No vezérem, akkor rajta!

– Tehát így gondolnád?

– Igen! Minél előbb üljenek össze népünk nagyjai. Majd én ismertetem a levelet. Felvetem a kérdést és megkezdjük az egészséges vitát. Alpra, Ozor, Kemenes és Törtel vezér urak, az ezeres kapitányok, a vének és még sokan mások a sorainkból megmondják néked kegyelmes úr, hogy mit kell cselekedni voltaképpen, még mielőtt végromlásba nem kergetik maroknyi fajtánkat.

Árbócz vállon veregette tanácsosát:

– Csengő aranynál többet ér az, amit szólottál amice! Holnap lészen a napja, hogy bizalmas kengyelfutókat indítok a kunszállásokra. Egybehívatom a felelős vezetőket. Mához negyed napra itt legyen mindenki, akinek súlya vagyon közöttünk!

A deák sziluettje meghajolt:

– Az ég segedelme légyen buzgó munkádon, kegyelmes úr!

– Kun testvér, én is ezért esedezem!

Mindketten elcsöndesedtek, s halkan fohászkodtak.

– Nos, akkor mára befejeztük! – dörmögte kisvártatva Árbócz. – Egyelőre több mondanivalóm nincs! Néked sem?

– Nincs nagyuram!

Indultak hát szóvalatlanul vissza a szállásra. A sátrak közelében a tábor nyugalmát őrző vitézekkel találkoztak, akik nyomban rájuk ismertek.

Néma kézszorítással búcsúztak egymástól.

Hol, merre tartózkodott ezalatt a király széles e hazában? Tán hitvese mellett? Koránt sem! Hanem Kőrösszeg alatt díszes sátorának kényelmes fekvőhelyén szendergett. Mellette hűséges kedvese, Édua kuporgott a forró vérű ében hajú kun leány, s anyanyelvén a szerelemről dudorászott halkán. A kegyelmes úr megmozdult. Hölgye csak ezt várta, s már is buján hozzá simult. És ez így ment éjről éjre...

A fiatal király fittyet hányva az országos gondokra, most csak a testi gyönyöröknek élt. Hetekig tartó mámorában mit sem tudott arról, hogy egy alattomos levél már előkészítette számára a végveszedelmet.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Felhők és villámok

Az anyai szívről azt tartja a szóbeszéd, hogy megérzi, ha belőle szakadt szerelmes magzatát veszedelem fenyegeti. Ne firtassuk a dolgot, van is ebben valami. És e titokzatos, íratlan ősi törvény alól még egy királyasszony szíve sem mentesülhet.

Erzsébet a zaklatott idők ellenére lovas futár által küldött írásos üzenet útján sürgősen magához kérte Kézai Simon mestert, régi gyóntató papját, egykori megbízható tanácsadóját. A bölcselkedésben megőszült nótárius eleget is tett a hívásnak. Vele tárgyalt a királyné Lászlóról, az ország zilált állapotjáról, majd a meleg nyári időben, 1290 július 2-án ugyancsak vele igyekezett öreg utazóhintáján a Tisza-Maros vidéki kunszállások felé. Jobbján a tizennyolc esztendő aranszőke Krisztina hercegnő ült, kinek az Árpád-házzal rokon Zavis morva herceg volt édes nagybátyja. Az előkelő leányzó mintegy fél éve élt Erzsébet zágrábi palotájában, ahol fiatal kora ellenére belső udvarhölgyként szerepelt. A két úrnővel szemközt pedig Kézai mester foglalt helyet.

A nagyasszony jól tudta, hogy fiát nem a budai várban kell keresnie a hízelgő, álnok oligarchák között, hanem a büszke bástyáktól délkeletre, az alföldi nagy folyóvizek füzes tájain, vagy a széles pusztákon, ahol őseinek szétszórt unokái a szabadság istenének azúrkék mennypalástja alatt önfeledten legeltetik nyájaikat.

„Ő mennyivel igazabb, nemesebb ott az élet, mint a csalóka fényű márványpalotákban!” gondolta titkon a szomorú királyné.

Erzsébet senkinek sem árulta el, hogy belső világát mily búsongások foglalkoztatják. Legyőzvéen szomorúságát kedvesen figyelte az ártatlan kis Krisztina vidám csevegését, és szívesen válaszolt neki. A jóváformálódott hangulat mindnyájukkal feledtette a fárasztó utazás keserveit, mert bizony a kátyus utak nem kis megpróbáltatást jelentettek. Aztán a közbiztonság sem volt éppen kifogástalan. Fosztogató haramiák, lázongó főurak dúló katonái nyargalásztak prédaéhesen akkoriban szerte a magyar királyság területén.

A néhány bátor palotásnak, akik a hintóbanlévők biztonságáért feleltek, állandóan résen kellett lennie, nehogy váratlan veszedelem zúduljon mindannyiuk nyaka közé.

Válogatott kísérőiben nem is csalódott a királyasszony. A tizenkét alaposan felfegyverzett lovas vitéz legalább háromszor szalasztott meg Zágráb elhagyása óta ismeretlen útonállókat. Végülis július hetedikének késő délutánjára Szeged városa alatt elérték a kanyargós Tiszát. Jámbor pásztoemberektől megtudakolták, mi újság a környéken. Azok azt válaszolták, hogy csend és nyugalom van. Ugyanis Árbócz úr vakmerő fegyveresei gyakorta átgázoltak lovastól a folyón és vigyázták az egyszerű nép békességét. A kun vitézek nem tűrtek a közelben idegen csapatokat, törvényen kívül álló vámszedőket, s keményen elbántak az olyan lelketlen fosztógatóval, ki a szegény földet túró parasztemberre kezét merészelt emelni.

Tarpa, a hű palotástiszt most is Erzsébet kíséretében volt. Ő állíttatta fel naplemente idején mindig azt a pompás kis külön sátrat, melyben a megfáradt királyasszony és a törékeny Krisztina hercegnő tért nyogóvóra. Kézai mester pedig a vidám kedvű, tréfát sokáig űző palotásokkal a csillagos ég alatt hált medvebőrökön, míg a vitézek egymást váltva örködtek pattogó tábortűz mellett kivilágos kivirradtig.

Július nyolcadikának ragyogó reggelén izmos kun révészek szállították át mindenestül a kanyargós Tiszán Erzsébetet és társaságát. Árbócz úr szállására érvén azonban csak Ildikó nagyasszonyt és két fiú unokáját találták a vezéri sátorban a váratlanul érkezett vendégek. A főember hitvese őszinte rokoni szeretettel fogadta Erzsébetet, és csak akkor komorodott el tekintete, amikor a királyné rosszul leplezett türelmetlenséggel megkérdezte:

– Hát Árbócz úr, a mi kedvelt unokabátyánk merre vagyon..?

Az itt-ott már őszülő, szénfekete hajú asszony széttárta kezét:

– Kegyelmes királyné, én azt néked nem tudom megjelteni..!

Erzsébet érezte, hogy rokona zavarral küzd, máris tréfálódzva replikázott:

– Hol s miügyben jár-kél az asszony hites férjeura? Illik azt tudni bezzeg a szigorú feleségnek!

– Csakugyan illik, ez természetes! – hangzott enyhe derűvel a válasz.

– Az én uram meg is mondja mindig, hová megy, mit művel, de ő biz

még napestekor eltávozott hazulról két nemes vitézzel s a deákjával...

– És nem szólt semmit..?

– Nem! Csak sátorőröző vitézeink egyike mondta, hogy két-három napig legyen türelemmel, akkor tér vissza.

– Hát fiam László mikor járt erre..?

– Hm! – Annak is már néhány napja! Istenem, hogy milyen kellemes időmúlatása volt szerény társaságunkban! Micsoda jót evett a magam készítette ürüpecsenyéből..!

– Ó, drágám! És mondd, merre hajtassak utána?

A királyné szemében a fiát féltő aggodás riadt fénye lobogott. A nő együtt érzett vele, s tehetetlenségében kezét tördelte.

– Hites uramtól úgy értesültem, hogy a király a Kőrösök vidékén táborozik csatapaival.

– Talán Törtel rokonunk birtokain?

– Meglehet! – bólintott Ildikó.

A kegyelmes vendég felsóhajtott:

– Ah, kedves Törtel..! Be rég láttam őt!

Árbócz asszonya kapott a szón:

– Akkor nem is hallottál híreket felőle?

– Miféle híreket?

Ildikó lehajtotta a fejét:

– Tán jobb, ha elnémulok...

– Mit beszélsz? – S a királyné nagy szemeket meresztett a titkolódzni szándékozóra.

– Hát igen! Van idő, amikor az ember inkább magában kesereg.

– Kérlek barátnőm! Ne hallgass előttem semmiről!

A kun nagyasszony elritta magát:

– Drága jó Erzsébetem..! Hogy te nem hallottál semmit a mi Törtelünket ért kegyetlen csapásról?

– Nem, nem én..! Mondd hát hamar, mi történt vele?

– A télen jószágos ifjú nejét vesztette el. Most nemrégiben meg anyátlanul maradt piciny dedét temette...

A királyasszony összecsapta a kezét:

– Mennyei atyám..! Szendrői Ilona meghalt?

– Jaj bizony..!

– Óh, az én drága felejthetetlen udvarhölgyem..!

A két úrnő zokogva borult össze. Végül Ildikó bizonyult erősebbnek, s Erzsébetet leültette egy lószőrpárnára.

– Felejthetetlen udvarhölgyem volt ő – sírta a királyné, – és legbensőbb barátnőm is! Halála nagy veszteség nekem!

– Tudom... tudom...

– És mi történt szegénykémmel, hogy ily váratlanul elragadta őt körünkből a zord halál?

– Gyermekeit szülte, s közben lett szomorú vége.

– Ah, drága Ilonám..! Hogy ő nincs már, el sem hihetem!

– Már pedig ez a keserű valóság. Így akarta az ég.

– Istenem! És hogy az a piciny gyermek is elhalálozott...

Ildikó bólintott:

– Alig kilenc-tíz napja.

– Milyen nemű volt a kis ártatlan?

– Fiú... fiúcska.

– Ó, ó szegény Törtel öcsénk! Az ég legyen néki irgalmas!

Erzsébet a későbbi beszélgetés folyamán ismét Árbócz hollétét firtatta.

Kérdéseire azonban kielégítő választ most sem kapott.

A környéken azt kevesen tudták, hogy a kun vezetőférfiak Szentes alatt gyűltek össze bizalmas tanácskozásra a király és a kun nép ügyében. A felelős tisztségviselőket mozdulatlanságukból az Árbócz úrhoz érkezett rejtélyes írás mondanivalója rázta fel. Tanakodás közben a vélemények igen közel estek egymáshoz. Végül is úgy határoztak, feleletre vonják a királyt, vajon igaz-é, hogy ismét engedni készül a szentszék erőszakos nyomásának, és ha enged, milyen kihatással lesz az a kunságra.

Július 9-én hajnalban ért véget a nagy tárgyalat, s amikor éppen csak, hogy kivilágosodott, Árbócz, Törtel és Kemenes nyeregbe szállván elindultak súlyos gonddal a Kőrös folyó gyepes partján északkeleti irányba, László király kőrösszegi tábora felé.

* * *

Amíg a fia után epekedő nyugtalan Erzsébet a Tiszántúl kátyus útjain döcögtette portól vastagon belepett hintáját, az esztergomi érseki palotában parázs élet folyt. Ott replikáltak egymással a

nekitüzesedett pártos főurak Magyarországnak emberemlékezet óta nem tapasztalt sanyarú állapotáról.

A legjózanabbul gondolkodó Mizse nádor, a közben férjeura pártjára álló Izabella királyné sűrű könnyeinek hatása alatt úgy vélekedett, hogy mégis csak meg kell bocsátani Lászlónak fiatalságára és nagyfokú tapasztalatlanságára való tekintettel, s a már ismét hónapok óta dülő testvérháborút azonnal be kell fejezni.

– Hohó, nem úgy van a! Majd abba hagyjuk, ha a velencei András herceg fején látjuk Szent István koronáját! – kiabálta magából kikelten a nagyhasú Németújvári Iván.

– Helyes..! Helyes..! Ez az igazság! – toldotta meg mindjárt édesbátyja szavait a jelenlévő Péter veszprémi püspök.

Itt mondtak valamit, amott rákontráztak. No, lett ebből aztán irgalmatlan hangzavar. A negyven fős oligarcha és egyházi méltóság mindjárt két táborra szakadva fejezte ki a véleményét. A kisebbik csoport míg a hengegő Németújvári testvérek mellett ágált, azalatt huszonnégy-huszonöt úr a békkességre intő szaracén származású Mizse nádort éltette.

Lodomér érsek a jelenlévő pápai legátusra Benvenutoóra és Fülöp fermoi püspökre való tekintettel igyekezett legalább látszólag semleges maradni, bár valamennyien tudták, hogy a szíve mélyén Ivánékhoz húz, aki András herceget szerette volna a folytonosan rakoncátlankodó László helyett az Árpádok trónusára ültetni. A jelenlegi királyt oly szívósan és hevesen gyűlölő Iván tisztában volt azzal, hogy a hazai római egyház nagyhatalmú feje a pártján áll, ezért vakmerően a mit sem sejtő Lodomér felé irányította a kérdést:

– Kegyelmes és főtisztelendő érsek úr, most már arra szólítalak fel itt a nemzet színe-java előtt, hogy te méltóztass dönteni ebben az áldatlan controversiában! Józan bölcsességedet, csalhatatlan tisztánlátásodat mi, akik ezen helyen s ezen órában együtt vagyunk, régóta ösmérjük és értékeljük. Országunk nehéz állapotját és további sorsát illetően életbevágó, hogy ki mellé álljanak a magyar királyság felelős szolgálói.

Lodomér ezt hallván, kezdte magát kellemetlenül érezni s megkérdezte a szónokias pózban álló főurat:

– Akkor hát mi az óhajod, kedves Iván úr?

Az oligarcha türelmetlenül vágta rá:

– Csak annyi, érsek uram, hogy te mint az ország első zászlós ura, mondd már ki nyíltsággal végre: Letegyük-é a trónról Lászlót, s kiáltsuk-é itt ki tüstént Andrást királyunknak? Vagy mi légyen hát?

– Barátom! – hangzott a válasz tettetett határozottsággal. – Ajánlanám, ne hamarkodjunk el ezt a nagyfontosságú dolgot! Előbb majd a szentszék végbeviszi a vizsgálatot László ügyében.

– Úgy van! – kiáltotta a nádor. – Királyt letenni nekünk nincs jogunk! Az országgyűlésnek van csak egyedül ilyen főhatalma! – Majd az idősebb Németújvári felé fordulva folytatta: – Meg aztán az volna a kérésem, hogy Iván úr megfontoltabban gondolkozzék! Jó lesz, ha őkegyelme ezek után hátrább lép kissé az önakaratával!

A rendreutasított nyakas főúr egyszeriben paprikavörös lett, s mielőtt válaszolhatott volna a kemény szavakra, a veszprémi püspök nyitotta ki nagy bőszen a száját eképpen:

– No, az bizonyos, hogy magad sem léssz sokáig magas méltóságod birtokosa, mivel egy erkölcsében megromlott királyt pártolsz!

– Tisztetre bizonyára Iván bátyád tör! – így Mizse.

– Nádorispán voltam, nádorispán is leszek! – kapott a szón a legidősebb Németújvári.

– Ha a törvényes király és a nemzet együttesen azt látja jónak, hogy nem vagyok méltó a nádorságra – válaszolta Mizse, – úgy minden fájdalom nélkül letésem a trón elé felelős tisztemet!

A főrendek tovább civódtak. A könnyező királynét Benvenutó és Fülöp kísérte ki a lármás tanácsteremből. Amikor Izabella csöndes lakosztályára értek, a két főpap álszent szavakkal kísérletezett a feldúlt női szívet megnyugtatni. Ténykedésük azonban nem sok gyümölcsöt hozott, mert az itáliai regina szinte eszelősen hangoztatta, hogy ha Lászlót letaszítják a trónról, akkor az ő királynéságának is befellegzik, mehet vissza atyjához Nápolyba, vagy bezárkózhat örökre egy vigasztalan olasz kolostorba.

Fermoi egy általa előre elkészített levelet helyezett Izabella elé, hogy szentesítse kézjeggyével. A sorok az aggódó hitves nevében felszólították Lászlót, sürgősen térjen vissza Budába, s mint hű férj és törvényes király, a székvárosból kormányozza népét, nehogy elöntse az

anarchia a magyarok földjét. Izabella a kis tekercest címeres gyűrűjének pecsétjével is ellátta.

A főpapok szeme egy másodpercnnyire cinkosul összevillant. Jól tudták, hogy a kezükbe kaparintott írás újabb kitűnő eszközüké lehet magyarországi sötét tervük mielőbbi keresztülvitelében.

Ugyanakkor a gátlástalan Péter püspök többek között László kémjének, az ország árulójának titulálta a nádort. Mizse bámulatos önuralmat tanúsított, azonban egyik régi híve, Öbölfia Mihály a csúfondáros szavakra olyannyira felháborodott, hogy kardot rántott. E félelmetesen villogó acéllal rontott rá a sértegetőre. S mire a jelenlévő urak felocsúdtak volna meglepetésükből, a bős oligarcha úgy összakaszabolta a szerencsétlen főpapot, hogy az a terem padlójára zuhant, s egyetlen jajszóval kiadta lelkét.

A palotában villámokkal volt telítve a lég. A vérpatak láttán már-már egymásnak esett a két tábor. Lodomér félrevetvén érseki méltóságával járó büszkeségét, a legválságosabb percekben térdre dobta magát, s kétségbeesetten könyörgött a kardjaikkal veszedelmesen hadonászó dühös magyar uraknak, ha Istent ismernek és hívő keresztényeknek tartják magukat, szüntessék az ördögi borzalmat, immár több vér ne ontassék.

Megrázó szavainak volt foganatja. Elcsukló intelmére, szánandó alázatára a vad lendület megtorpant. S míg a bosszút esküdő, halálos dühtől remegő Iván egynéhány hozzászító barátjával és a királynétól közben visszatérő két megdöbben olasz püspökkel összefogva fölszedte a vértől ázott padlózatról öccse megszabdalt holttestét, a háborgó előkelőség lassan széledezni kezdett. A nyugalomban már oly régen megbolygatott Magyarország felelős vezetőférfiai magukba fojtott indulattukkal, lehorgasztott fővel hagyták el az éj csillagos gyászleplel bevont esztergomi érseki palotát.

Kevéssel hajnal előtt Mizse nádor üzenetet küldött Pál mesternek, a városi főbírónak, hogy köszöni szépen az előző napon oly meleg szívvel felkínált szállást, de sürgős továbbutazása miatt nem veheti már igénybe. S mire hármat kongattak az esztergomi toronyórák a nagyúr és kíséretcsapata nekivágott az újabb meglepetéseket tartogató sűrű messzeségnek.

A nádori hintó délkeletnek tartott a távoli kunszállások irányába. Mizse célja az volt, hogy minél előbb tárgyaljon urával, mielőtt még újult, makacs erővel feltámadna a pusztítás démona az oligarchák és a nagypapok által kiuzsorázott szerencsétlen országban. Pedig a király eme jószándékú és előrelátó helyettesét hirtelennek tűnő elutazásában már megelőzte egy fogat, mely éjjel két óra tájban, leplezett sietséggel indult kifelé az érseki székvárosból. Vajon hová..? Pontosan oda, ahová a nádor is eltervezte utazását, alig negyed nappal előbb, csak éppenséggel nem azonos céllal. Kérdezhetnék, talán a véletlen játéka volt ez? S a felelet: ó, korántsem!

A szóbanforgó sietős fogat szintén egy hintó volt, hasonló a nádoréhoz. Ám ezt a hintót nem vette körül fegyveres daliák raja. Két erős lótól vontatva, magányosan porzott előre barátságtalan, elhanyagolt utakon, istenverte csapásokon, avagy alkalmasint a puszta anyaföld kiszáradt kérgén. Az éles szemű, s az országot jól ismerő kocsison kívül mindössze egyetlen utas rázatta magát – hol éberem, hol félálomban – a kemény ülésen. Ez a valaki pontosan tudta, hogy a derék Mizse nem sok időt pocsékol a haszontalan késlekedéssel, hanem ott kerekezik majd serényen (mit sem gondolva ki jár előtte!) a nyomában.

Vajon ki lehetett ez az egyetlen, bátor úti vállalkozó? Kinek volt annyira sietős a dolga, hogy még az országos nagy ügyekben felszerkenő nádorispánt is meg kellett előznie?

Ez az éjszínű öltözéket viselő szikár őszes hajú férfiú, ki felsőruházatának mellére araszos fehér keresztet varratott, nem volt más, mint maga a titokzatos „fekete lovag”. (Ekkor még lovag, azonban később a szentszék első számú főhórára. Ő ugyan maga nem öl, de úgy keveri az eseményeket, hogy a kiszemelt nemes áldozat mielőbb visszaadja lelkét az égi Mindenhatónak.)

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

„Mene Tekel Ufarzin”

Árbócz, Törtel és Kemenes vezérek, mellőzve minden külsőséges cifraságot, csupán egyszerű öltözékben, kíséret nélkül folytatták utazásukat lóháton Kőrösszeg felé.

Július kilencedikének szelíd alkonyán midőn órányira lehettek a király táborától, bevették magukat egy kis kerek nyárfaerdőbe. Úgy határoztak, itt lesz éji szállásuk, és csak másnap délelőtt járulnak uruk elé. Kipányvázták hát jószágaikat, megmosakodtak a közeli Sebes-Kőrösben, majd ettek, ittak a tarisznyák tartalmából. Ezután lepihentek a lópokrócokra, de még sokáig beszélgettek.

Törtel és Kemenes gazdag eredményeket várt a leendő királyi találkozástól, csak a vénülő Árbócz nem bizakodott erősen.

A kun nagytanács egyébként azzal engedte útnak őket, hogy felszólításukra a király napokon belül kétharmadrészt kunokból álló sereggel Budára vonul, s ott szigorú igazsággal rendet teremt a szabadjára engedett pártos nagyurak és garázda főpapok között.

– Meglátjátok cimborák, Laci öcsénk makacs lesz, s nem hajtja fülét józan beszédünkre..! – hangoztatta véleményét a titkos levélre hivatkozva Árbócz, majd keserű sóhajtás után így folytatta:

– Nos, ha vissza is tér az a kölyök Budába, hát nem az országot prédálók feleletrevonásáért megyen, hanem, hogy inkább uralkodói rangját féltve a kiszolgáló cselédjük légyen!

– Ej, ej, öreg – szólalt meg Törtel – te túlzottan borúlátó vagy! Rátartibb a mi Lacink annál, hogy hajbókoljon ellenségeinek, de miért is túrné tovább a megyeri urak és főpapok ellene való hitvány mesterkedéseit..?

– Hadd el öcsém, bajban van az most..!

Törtel azonban tovább kardoskodott:

– Jó bátyám, ne lásd a dolgot olyan vigasztalanul feketének! A kun virtus majd segít... Budát lerohanjuk!

– És ha László nem bízik bennünk..? Meg aztán ezt az egész budai dolgot nem akarja így velünk..?

– Elvégre ez is megeshet! Laci eléggé kiismerhetetlen... – No, de azért kissé hiú is!

Törtel a fák között azt a tenyérnyi helyet bámulta fektében, ahol felvillant olykor egy-egy csillagocska, s így sóhajtott:

– Akkor az ég irgalmazzon neki, ha nem hajlik a szónkra!

E pillanatban valaki óvatosan, vadászó macska módján, mozdult a sűrűben. Hármójuk közül senki nem látta a közeli bozótokban rejlő árnyalakat, ki minden szavukat jól hallotta. A beszéd végül elapadóban volt, mert a szempillák egyre inkább ólommal változtak. S a .vezéreket hatalmába kerítette az édes álom.

A szóbanforgó „ismeretlen valaki” – egy törékeny nő – felizgatott lejkirályban odébbállni készült. Olyan vigyázva lépkedett szattyánbocskorában, hogy talpa alatt a legkisebb száraz gally sem zörrent meg. Végül szerencsésen kikeveredvén a jó illatú erdőcskéből, buzgó sietséggel igyekezett a Kőrösszeg alatti népes katonai tábor féllobbanó őrtüzeinek irányába.

* * *

Inkább hosszú volt mint széles az a Sebes-Körös tájékán elterülő vitézi szállás, ahol 1290 július hó 9-én este jobbra kun harcosok mulatoztak. Derékberoppantott égő szálfa magasba csapó rőt lángjai megvilágították a húrokat serényen pengető, danolászó kobzosokat és a heves táncot lejtők hullámozó sokaságát.

Még a sötétség beállta előtt ökörsütést rendeztek a csapatok, és amikor többnyire, elfogyasztották a finom pecsenyét, italozgatásra került a sor. Nehéz fakupákból hörpintgették a kumiszt a széles kedvű legények.

A hadnagyok és a kapitányok inkább a szőlő levének hódoltak. A néhány csapravert nagyhasú boroshordó Gergely Csanádi püspök úr őeminenciájának, a király hűséges alkancellárjának messzehírű egri pincéből származott. A szóbanforgó főpap ugyanis Eger városában kezdte egyházi pályafutását, s addig nem nyugodott, míg e tájon szőlőbirtokot nem szerzett örökké szomjas gégeje bojdogítására.

A király és a püspök hosszú évek óta testi-lelki jópajtások voltak, s ha csak tehették, egymás közelségében mulatták az időt. Lám, mostanság is együtt ettek, ittak a tágos fejedelmi sátorban, ahol három

tábori esperes meg hét nyalka ezeres kapitány egészítette ki társaságukat.

A nagyurak először zene nélkül vigadoztak maguk között, de egyszer csak valamelyik őrálló vitézének jelt adott László. A mosolygós képű ifjú katona azon nyomban feltárta a sátor mellékbejáratát, ahol a vendégek ámulatára két szépséges kun leányzó libegett be könnyű selyemben, díszes kivitelű citerákkal. A bájos teremtések ősi kun és magyar énekekkel köszöntötték a királyt és környezetét, majd ezt követően könnyed táncot lejtve pajzán strófákkal tarkították az est hangulatát.

Kőrifából faragott trónszéken ült László, s jogar helyett ezüst boros serleget tartott jobbában, melyből időnként derűvel kortyintott. Pedig aligha volt oka a tüntető örömrre.

Éjfél után egy óra tájt aztán elcsöndesült mindenütt a vigalom. Az ital mámorában még csak félig megmártózott vitézi nép engedve a legfelsőbb parancsnak, félretolván az öblös ivóedényeket nyugovóra tért. Kisvártatva a király maga is hasonlóképpen cselekedett kiürült sátorában. A tábort járó örök utolsókul a citerás leányokat látták eltávozni a kegyelmes úr mellől. Zeneszerszámaikat szorongatva igyekeztek azok a szállásukra. Az egyik leány odaszólt a másiknak:

– Fussunk te, messze van még a messze..!

És már suhantak is tova, mint a könnyű zergék, s lobogó fekete hajukon ott szikrázott a kései Hold.

Az éj ringató karjaiban, amikor már jóformán mindenki elpihent, Édua sietett át a táboron. A középponti nagy téren meglassította lépteit. Nem kellett ezután oly nagyon igyekeznie, hiszen itt állott kimagaslóan a királyi szállás. A leány míg ideért, háromszor találkozott őrjáratral. A vitézek felismervén őt, nem tartóztatták útjában. Meg sem kérdezték, mi járatban van, hiszen mindenki tudta, hogy ő a király első számú kedvese. A Lászlót vigyázó palotások sem hederítettek rá, amikor belépett a fejedelmi sátorba.

A hálórészbe érvén Édua a királyt mély álomban találta. A kilehelt borszag megülte a levegőt. Ez egy kicsit bosszantotta, de az már egyenesen bántotta, hogy nem válthat Lászlóval egyetlen szót. Ilyenkor pedig felébreszteni nem volna tanácsos.

– Ó, bár csak józan lennél, mi mindenről tudatnálak! – gondolta búsán a leány és vetkőzni kezdett. Midőn valamennyi fölös öltözékét ledobta magáról, remegve bújt a király ziháló testéhez.

Éduát balsejtelmek gyötörték. Meggyőződése szerint László élete veszedelemben forog. Szakadék szélén a drága férfi, akit egyetlen percre sem hagyhat ezután magára. S míg féltőn ölelte a mélyen alvót, egy nagyanyjától tanult ősi kun ima nyilallott az eszébe. Rég feledte már, de most a nagy vész sejtésekor minden sora fölelevenedett agyában. A fohász a föld három erős szellemét idézi, kik eljönnek és segítenek a bennük bízó bajbajutottnak.

Háromszor is elsuttogta Édua az imát, s amikor befejezte, egy éles tört rejtegető szarvasbőrtokot vett elő kebeléből.

– Ezzel ölöm meg, aki bántani merészeli őt..! – sziszegte, s a végzetes szerszámot közös párnájuk alá csúsztatta.

A szorongó kebelbe ekkor csodálatos béke költözött. A hajdani fohásznak, avagy a törnek volt ez köszönhető? Édua maga sem tudta biztosan. Behunyta a szemét, ám koránt sem azért, hogy elaludjon. Inkább így tudta pontosan visszaidézni, mit hallott késő este a táborhoz aránylag közel eső kis kerek nyárfaerdő mélyén. A valahonnan oly ismerősnek tűnő mély férfihang – mely a király fejére célzott – egyre jobban, egyre tisztábban zsongott a fülében, a vérében, a lelkében...

„Akkor az ég irgalmazzon neki, ha nem hajlik a szónkra!”

Igen Édua volt az, ki csupa véltelenül hallója lehetett a három kun vezér bizalmas későesti beszélgetésének. A férfiakat a sötétség miatt nem ismerte fel, bár megesküdött volna rá, hogy életében már több alkalommal látta őket. És hiába töprengett a kilétükön; a kérdés egyelőre felelet nélkül maradt.

De most mi kérdezzünk: Hát a királyi szerető hogyan s miként került éjnek idején a sűrű erdő közepébe? Eltévedt, vagy odavitték..? Ne találgasson senki! Ím hát a válasz:

Édua szülei egy közeli kunszálláson laktak. A leánynak, aki ezidőtájt Lászlóval élettársi viszonyt folytatott, jól jött ez a közelség. Csak egy gondolat és már indult is lóháton vagy a maga lábán atyjához, anyjához. E szóbanforgó időben szintén otthon járt, ahová

megérkezését követően bátyja Miklós, a király palotástisztje is betoppant. Így nagy volt az öröm a szülői hajlékban.

Alkonyattajt a fiú búcsút intve a szülőknek, elviharzott fekete lován, de bizony már estébe hajlott az idő, amikor Édua egyedül gyalogosan útnak indult. Az öregek hiába kérlelték, várja meg a reggelt, ő csak ment, ment szapora léptekkel, szerelmes szívével királyához. Így érkezett ama bizonyos erdőcskébe...

A tábor korán ébredt. Hosszú sorban járult a vitézi nép a folyóra tisztálkodni, felfrissülni. A királyi száláson és környékén azonban még csend honolt. Édua addig örködött urának féltett élete, álma fölött, míg végül maga is elszenderedett.

Magasan járt a Nap a júliusi égen. László egyik bizalmas palotása lépett a még nyújtózkodó nagyúr elé:

– Kegyelmes királyom, egy keresztes lovag kér bebocsátást...

– Keresztes? Itt a hadiszálláson? – ámult el a király.

– Igen..!

– Eredj hát hadnagy és kérdezd, mi a kívánsága! Hátha te is elegendő léssz neki..?

A fürge lábú palotás távozott, de néhány perc múltán vissza is tért. Kipirult képpel jelentette, hogy a jövevény csak magával a királlyal óhajt fontos ügyben szót váltani.

László felkászálódva bosszúsan simogatta tarkóját.

– Hát jó, nem bánom! Vezesd azt a nemvárt vendéget sátram másik részébe! Rövidesen ott leszek.

A tiszt eltűnt. Édua még mindig mélyen aludt. Orcáján a napsugár szelíd mosolyba botlott. A király hosszan elnézte, s azon töprengett, vajon mit álmodhat a szép kedves? De ez titok maradt örökre.

Amikor László megjelent sátorának vendégfogadó részében, hódoló főhajtással és térdgörbítéssel üdvözölte őt a várakozó lovag. A borotvált fejtető – vagyis a tonzura – azon nyomban elárulta, hogy nem katona, hanem egyházi személy az illető.

A kegyelmes úr alaposan szemügyre vette a középkorú szikár férfiú ábrázatát, s döbbsenten ismerte fel vendégében a pápai követet. Kendőzve meglepetését, feléje lépett és erőltetett barátsággal nyújtotta jobbát leereszkedő kézzszorításra.

– Ni-ni Fülöp püspök a napsugaras Itáliából! Isten hozta a mi kedves hívünket..!

– Megismertél, kegyelmes úr?

– Hogyne! Szerencsének tartom atyaságodat fogadni.

A főpap udvarolva, meghajolt:

– Már vágytam felkeresni a magyarok vitéz királyát!

– Csakugyan?

– Amint mondtam, kegyelmes úr...

Fermoi Fülöp jártas volt a magyar beszédben, így hát e nyelven indult azon melegében a társalgás. László derült arccal, élénken érdeklődött aziránt, hogy voltaképpen minek köszönheti a váratlan, látogatást. A fekete lovagi ruhás főpap szemében alig észrevehető gúnyos fény villant:

– Rövid leszek királyom! Bizalmas,, és talán éppen ezért nagyfontosságú ügy az, amely felséged színe elé hozott.

László a „felséges” címezésen ugyancsak elcsodálkozott. Ő általában mint az akkori királyok – és elődei – „kegyelmes úr”-nak tituláltam magát. A „felséges” cím elsősorban a császárokat illette akkortájt, ezért nem átalotta epésen megjegyezni:

– Csak nem császárságra emelt engem hirtelenében a pápa öszentsége? És most ezt jöttél sietve hírül adni!

– Ó, dehogyan kegyelmes úr! – visszakozott Fülöp. – Inkább atyai szeretettel izeni Rómából, hogy szívesen támogatom ingadozó királyi hatalmad gyakorlásának megerősítésében.

Lászlót e magabiztos orcátlan beszéd szemmel láthatóan meghökkentette. A mondottak igen baljóslatúan hangoztak. Leült hát magas lószőrpárnájára, s egy hasonló ülőalkalmatossággal a vendéget is megkínálta. Tudta, hogy veszedelmet hordozó viharfelhővel ér fel, ha a római szentszék bizalmasa csak úgy egyszeriben ide toppan a színe elé. Fermoi Fülöp szívesen elfogadta a felkínált helyet.

A balsejtelmek között őrlődő iljú király igyekezett nyugodtnak látszani. Barátságos mosollyal odahajolt a főpaphoz.

– Nos atyám! Halljuk, mi volna az a nagyfontosságú bizalmas ügy, mellyel traktálni méltóztatnál..?

A püspök óvatosságot színeleve körültekintett:

– Magunkban vagyunk teljesen, kegyelmes úr?

– Úgy van, de azért legyünk halkak!

Fülöp ezt követően egy pecsétes levéltekeresztet halászott elő könnyű lovagi öltözéke rejtelseiből:

– Ímé! Törd fel kérlek a pecsétet, kegyelmes úr!

László elvette az írást. Kevés teketória után remegő kézzel felbontotta, s érdeklődve tekintett a sorokba.

– Úgy látom, hitvesem küldte...

– Valóban!

– Sőt ő maga írta! Megismerem Izabella írását. Mint legtöbbször, most is mellőzte az íródeákat...

– Olvasd csak nagyúr!

Nyomasztó csendesség telepedett a két férfiú közé. A püspök szórakozottan bámulta a magas sátor mennyezetét, László pedig amikor végül befejezte a gonddal véghezvitt olvasást, hirtelen Fülöp ábrázatára tekintett. Azt kiismerhetetlennek, egyenesen rejtélyesnek találta. És csak ekkor szólt vontatottan:

– Királyasszonyom minél előbb haza vár Budába..!

– Így van, legfennköltebb uram!

László révetegen bámult maga elé:

– Tehát..?

– Nyergelsz és visszatérsz hűségese Izabellád mellé!

– És az ellenem fölkelt urak..?

A főpap orcáján már a régi ismert szigor trónolt. A hideg futkosott ettől a szegény király hátán. László előtt nyílt titok volt, hogy vele szemközt most nem egy kellemes modorú vendég helyezkedett el, hanem maga a parancsokat osztó kérlelhetetlen római egyház. Ez pedig oly rettenetes hatalmi szervezet volt azidőtájt, mely nemcsak fejedelmeket, királyi székeket, hanem országokat tudott egyik napról a másikra összetörni, porba sújtani.

A fekete lovag most közelhúzódván odahajolt Lászlóhoz, s a fülébe sziszegte:

– Félsz, kicsinyhitű? Ha mi veled vagyunk, mit neked az a néhány ellened lázongó nyakas oligarcha?

– Hát éppen ez az, szent atyám!

– Hallgass! Egész néped maroknyi por csak a legmagasabb krisztusi egyház kezében! Hiszed-é ezt..?

- Kell, hogy higgyem, atyám!
  - Nos hát akkor tedd azt, amit szent egyházad parancsol! Légy annak e perctől fogva bűnbánó, hű gyermeke, és minden rádleső gyilok csúfosan összetörve trónod elé vettetik anélkül, hogy egy árva hajad szála meggömbülne! Megértettél fiam László..?
  - Igen..!
  - Aláveted magad az Úr akaratának?
  - Lehetséges...
  - Ha igen, akkor szerencséd lesz! Szófogadó engedelmességed fejében megtarthatod koronádat!
  - De ha mégsem adom fejem szolgaságra?
  - No-no! Fejed szolgaságra adod..? Hát ez meg miféle beszéd? Ki fecseg itt ilyen badar képtelenségről édes fiam? A római szentegyház buzgó támogatóinak első soraiba lépsz...
  - Keresztes háborúba menjek..?
  - Várj! Nem erről van szó!
  - Hanem..?
  - Minden pogányt megkereszteltetsz az országban! Minden kunt rákényszerítesz a keresztényi életforma elfogadására, az egyház és az ország törvényeinek tiszteletben tartására! Hát kell ennél koronás fejedhez méltóbb szabadság?
  - Akkor ismét a kunok ellen törjek? Ugye, szent atyám?
- A főpap meghökkent. Szelídebbre fogta hát a szót:
- Higgy nekem fiam, ez lesz a legfőbb jó, amit kunjaidnak tehetsz! És ha az uralkodói kéz olykor kissé kemény, az csak a fölKent homlok nagyszerűségét emeli.
  - Voltam én már kemény, atyám és mégsem...
  - Tudom édes fiam, tudom! És mégsem értél el sokat fáradozásaiddal. No ugye, ezt akartad mondani?
  - Ezt atyám!
  - Nézd csak! – folytatta Fülöp, midőn merően Lászlóra nézett. – Dicső elődöd, a hajdani nagy szent István kérlelhetetlenül kemény kezű uralkodó volt. Ő biz egy kis rokoni vérnek oda sem füttyentett, ha egyházáért vagy országáért kellett küzdenie!
- László dühös lett:
- Hát Hódtó? Nem a fajtámat mészároltam?

– Akármint is nézed, ez Istennek tetsző cselekedet volt... Csak aztán a rossz felé haladtál! S meg is maradtál a rosszban!

– Éppenséggel így is magyarázhatjuk a dolgot. Ám sok minden van ebben az országban atyám, amit te meg nem érthetsz!

– Ne keresd a kibúvót, én mindent értek! Néked szent István útjára kell lépned.

A király türelmetlenül köhintett:

– Püspök úr megbocsáss, nincs ínyemre buzgó biztatásod!

– Persze! Mert a józan intésre mindig fittyet hánysz!

– Fittyet hányok? Nem szeretem a gyámkodást!

– Örvendezz inkább, hogy az erkölcsi fertőből ki akarjak rántani. S hogy szívből segíteni akarlak az uralkodás gondjaiban... Ragadd meg a kezem..!

László elfordította a fejét:

– Nincs szükségem rá!

A kinyújtott kar egy darabig meg sem rezdült, aztán csüggedten lehanyatlott:

– Akkor hát idézem előtted Belsazárt; a nagy Babilon utolsó királyát. Bizonyára hallottál valamicskét felőle?

– Igen, hallottam!

– És azt is tudod nyilván, mi történt vele?

László, a fejét ingatta:

– Megbocsáss, de teljesen már nem emlékszem a tanításra!

– Nos halld! – Sóhajtott a püspök. – Ő is tobzódott, s halmozta a vétkeket olyannyira, hogy az egy igaz Istent sem átallotta felfuvalkodottságában megtagadni. Egyszercsak betelt a pohár, s küldetett a szellem által a láthatatlan kéz, mely a gonoszságaiból megigazulni nem tudó és nem akaró király hálótermének falára ezeket írta fel korommal:

“Mene, Mene Tekel, Ufarzin!”

László érdeklődve nézett a püspökre.

– Mit jelentenek ezek a szavak?

– Hm... Mene, mene: azaz számba vette Isten a király országlását és véget vet annak. Tekel, Ufarzin: megmérték Belsazar a mérlegen és könnyűnek találtatott... Ugyanezen az éjszakán megölték a bűnös babilóniai királyt!

Döbrent csend szorult kettejük közé, ám csak néhány pillanatig. László ajakáról indulatos kiáltás harsant:

- Ez rettenetes! Hát én élni akarok, élni! Érted Fülöp?
- Értem fiam!
- Élni akarok, élni és uralkodni..!

A számító főpap érkezettnek látta az időt, hogy a megrendült ifjú sorsát teljesen a kezébe vegye. Kitartóan bámult annak szemébe. Szinte a lelkébe döfött hegyes tekintetének irgalmatlan lándzsájával. Hangja ellentmondást nem ismerően csattant:

- Örökre felhagysz hát bűnös mulatozásaiddal és búcsút veszel kunjaidtól! Hitvesed visszavár! Itt halál, ott élet! Itt porba omlasz, ott fennen ragyogsz az ősök trónján! Kezedben a döntés...

Lászlót hatalmába kerítette hagyományos akaratgyöngesége. Rövid ideig tépelődni látszott, majd félszeg kérdést tett fel:

- Mit tegyek atyám?
- Válaszd az életet! Nem ajánlom, hogy a pápa öszentségével ismét ujjat húzz! Róma megelégette számtalan botlásodat!

A királyi fő alázattal megbicsaklott:

- Elfogadom hát tanácsaidat. Visszatérek hitvesemhez.

A főpap helyeslően bólogatott, de mivel ismerte László ingadozó természetét, dorgálni kezdte, hogy még jobban puhítsa.

- Vigyázz! Te már sokszor fogadkoztál... Belszár történetét vedd figyelmeztetésnek! Megigazulásod végső legyen és szilárd!

- Így lesz atyám!

A dörgedelem tovább áradt:

- Ha még egyszer visszamerészkedsz a bűn mocskába, s megcsalod szentegyházadat s nődet, akkor a te palotád falára is feliratik ama végzetes isteni ítélet! Még ez egyszer bocsánatot nyertél!

- Köszönöm néked lelki vezetőm, hogy meghoztad számomra a szabadulást életem hínárjából! - ereszkedett féltérdre a meghunyászkodott király. A fekete lovag ünnepies mozdulattal előrenyújtotta jobbját. Megcsillant azon a színaranyból készült vastag főpásztori gyűrű. László tudta, mi most a kötelessége, s bűnbánó alázattal helyezte remegő ajakát a hivalkodó fényű sárga fémre.

- Állj fel, gyermeke az Úrnak! - hangzott most szelíden. A király engedelmeskedett, a püspök pedig folytatta:

– Gondolom László fiam, pápai átok helyett inkább őszentsége boldogító áldását veszed szívesebben?

– Ó, igen atyám! – kapott a szón az ifjú.

– Nos, ez is meglesz, de előbb, hogy csakugyan méltó légy reá, egyet és mást meg kell cselekedned! Illik bizonyosságot adni affelől, hogy megigazulásod nem pusztán futó homok, amit felkap a szél, hanem sziklakő! Előre bocsátom, nem nehéz leckéről lesz szó! Hatalmadnál fogva mindannyi gyermekjáték módján keresztülvihető.

László teljes megadással bólintott:

– Rendelkezz velem szentegyházam jámbor szolgája!

Fülöp tudta, hogy csatát nyert. Gondolatban tökéletesen látta fondorlatokkal átszőtt merész terveinek messzire nyúló, sötét árnyékát. Hiszen könnyű lesz most már a dolga, a megfélemedett fiatal királynak egyszerűen csak diktálni kell. Nagy lélegzettel állt fel, s nyájasan László vállára tette jobbját:

– Kegyelmes úr, szeretett fiam! Tegyük meg az első lépést, amely döntő közös ügyünkben, s amely nagy javadra szolgál!

Álmatagon hangzott a kérdés:

– Mi legyen az..?

– Három napon belül feloszlatod a sereget!

A királyt mintha durván mellbe taszították volna, megtántorodott, s önkéntelenül a homlokához kapott. Rövidke hallgatás után azonban csengő eréllyel kérdezte:

– Mi szükség arra?

Fülöp ártatlanul elmosolyodott:

– Gondolkozz fiam! Tenmagadtól is rájössz, hogy szükséges! Csekély számú kísérettel velem tartasz Budába...

– No de...

– Várj! Félésre nincs okod! Erről szoltunk már. Egy perc nem sok, annyira sem hagylak magadra! Az árnyékok lesznek, érted?

– Igen...

– Mint egykor dicső elődeid, teljes hatalommal vonulsz a budai várba. Eszedbe sem jusson fiam, hogy a zendülő urak foglyává akarnálak tenni! Ugyan mi céлом lenne effajta paphoz nem méltó, alávaló cselekedetre ragadtatnom magamat?

– Bocsáss meg, ilyesmire nem gondoltam! – szabódott László. – De talán mégiscsak imponálóbb volna fegyelmezett seregeim élén megérkezni a székvárosba?

– Királyom! – tárta szét karjait a püspök. – Nagy számú sereggel akarsz Budára érkezni..? Ejnye, ejnye!

– Nem helyesled, atyám?

A püspök a fejét rázta:

– Nem bizony! Ez a cselekedet a legnagyobb örültség volna. Azon nyomban a zendülők heves ellenállásával találkoznál.

– Hiszen meggyőződhetnének jámbor szándékomról...

– Lári-fári! Nincs az Istennek olyan csodálatosan szónokló papja, aki el tudná hitetni a lázadó urakkal, hogy csapataid a béke zöld olajágát hordozzák karjaikban a gyilkoló szablyák, és íjak helyett!

– Jó, legyen! Megfogadom tanácsodat! – bólintott megadással László.

– Elegendő nékem a fermoi püspök biztosítóka.

– Inkább úgy mondd királyom, hogy az anyaszentegyház biztosítóka elegendő! Benvenuto atya, a mostani pápai legátus, ki jelenleg Esztergomba várja angyali türelemmel bűnbánó megtéréseidet, a szentszék földöntúli hatalmával oltalmazza királyi trónusodat, és mindenekfelett személyes biztonságodat.

– Köszönöm, köszönöm..! – hangzott lángoló lelkesedéssel a válasz.

– Koronámra esküszöm, három napokon belül szélnek eresztem valamennyi egybegyűjtött vitézemet! Meglásd, nem marad, csak pusztá helyük itt Kőrösszeg alatt!

– A Szent-Háromság erősítsen meg eme bölcs elhatározásodban! – szónokolt az olasz főpap és álnokul megölelte, majd homlokon csókolta a megtérés útjára lépő királyi báránycsaját.

Édua a hatalmas sátor hálórészében éppen ezidők alatt ébredezett álmából. Jobbára még csak félig-meddig volt öntudatánál, de tekintete ennek ellenére is Lászlót kereste. S a férfiú, kit bálványául rendelt a kifürkészhetetlen sors, nem volt már mellette.

A felhőtlen nyári ég perzselő fénykévei belődözték apró nyilaikat a vastag nemezponnyák vékony hasadékain. A magára maradt leány a csöndességben egyszercsak úgy vélte, mintha távolról kedvesének beszédje ütné meg a fülét. Erősen odafigyelt. Az ismert hang azonban már elenyészett ekkorra. Hamar felöltözködött hát, s magához vette a

párna alá rejtett szattyánbőr tokot a benne simuló törrel. Jól megtapogatta, megcirógatta, majd gondosan eldugta ruhája belső ráncai között. Ő csupán akkor érezte magát biztonságban, ha ez a féltett, kicsiny jószág ott lapult néma társként a mindig Lászlóért dogobó szerelmes szíve fölött.

– Azonnal beszélnem kell vele..! – suttogta indulatosan. Megigazítván dús hajának hollófekete fürtjeit, kilépett a szabadba, s elindult a királyt keresni. Az őrség két tagja közül az egyik – sejtven Édua szándékát – utána szólott kellő tisztelettel:

– Úrnőnk, te bizonyára kegyelmes király urunkat keresed?

Édua mosolyogva torpant meg.

– Ó igen, vitéz..!

– Ne keresd őt! Az imént lovagoltak el keleti irányba.

– Ah! Tehát nem egyedül távozott?

– Nem, nem egyedül! Egy keresztes vitézzel.

– Tehát elmentek! – Édua megsomorodott. – Köszönöm derék vitéz! És mit gondolsz, ha lóra szállnék, utolérném tán őket?

A katona a fejét rázta:

– Aligha! Mert igencsak megsarkantyúzták a paripákat.

– Osztán melyik lován ült urunk?

– A szürkén...

A szép hölgy elkeseredetten csóváltgatta a fejét. Köztudott volt, ha a király kedvenc szürke paripájának a nyergébe pattan, akkor biztosan messzire nyargalászik.

– Nos mindegy, nem is megyek utána, hiszen úgysem akadnék reá..! – legyintett beletörődést színlelve Édua. Visszasietett hát a királyi sátor hálórészébe, s ott zavartalan magányában lerogyott a széles heverőre. A hajába kapva nyombanátkozni kezdte gyászos tehetetlenségét, hogy miért is engedett az elalvás hatalmának. Pedig négy szemközt mindenképpen beszélnie kellett volna a királlyal az erdőben tapasztaltakról.

– Szerencsétlen és hitvány vagyok..! – sziszegte többek között. – Most mi lesz, ha álomszuszékságom miatt baj éri Lászlót?

Nyomorúságában öklével verte a némaságra kárhoztatott heverőt, melyen egy félórája még oly édesdeden pihent, maga mellett tudva azt a drága lényt, akit az életénél is jobban szeretett.

A szegény nő végezetül kifogyott keserű szidalmaiból. Ekkor erőtlenül ráhanyatlott a duzzadt fejpárnára és azt cirógatta, könnyűinek hullajtása közben, mintha az maga a király lett volna.

Így várta édes urának érkezését.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

„Látjátok feleim szemekkel”

Édua ugyan hiába várta Lászlót hosszú órákon át, az bizony fel nem tűnt a látóhatáron. Vajon hová, merre mehetett? Ki tudná? Csak annyit mondott kora délután egy hadnagy, aki a tábor keleti szélén találkozott a királlyal, hogy amikor a kegyelmes úr elbúcsúzott a kereszttestől, észak felé fordította paripáját.

– És az a bizonyos lovag mely égtáj felé távozott? – kérdezte Édua.

A hadnagy kurtán válaszolt:

– Pontosán délnek!

A leány tehát nem lett okosabb, csak szomorúbb. Százszor is felsajgott bensőjében a kérdés: László, László, hová lettél..?

Számosan tudták a táborban, hogy a király útjait gyakran vontá be a titkok áttekinthetetlen köde. Megszokhatta ezt már Édua úgy, mint sokan mások. Azonban a bizonytalanság és a féltés kegyetlen érzete oroszlánkörmökkel tépdeste szívét, azt a lángolót, mely a magáénak szerette tudni Lászlót. Hajh, pedig a csapodár nagyúr csak részben volt az övé! Kупcsecs, a bővölő pillantású 16 éves tatár leány is juszt követelt a mámor italából. Mit tehetett ez ellen szegény Édua? Ő volt ugyan az első számú szerető, azonban a kegyelmes úr szeszélyes kedvteléseinek aligha lehetett irányítója.

László miután elbúcsúzott a fermoitól, egy darabig csakugyan északnak nyargalt. Majd egy jegenyesorhoz érvén, kelet felé folytatta útját. Kisvártatván feltűnt előtte a Kőrös folyó holt ága és annak füzes partja. Ettől néhány íjlövésnyire balra, az eleven zöld fű borította tágas mező szélén pár száz lelket számláló aprócska tatár település húzódott meg szerényen. Az itt élő lakosság ősei még a távoli kipcsakok földjéről szivárogtak be az országba a néhai jó IV. Béla király trónralépésének elején. Azóta híven szolgálták a soron lévő magyar uralkodókat háborúban és békében egyaránt.

Az avatatlan szem könnyen kunnak nézte őket, hiszen a férfiak ugyanolyan mokány természetűek, s lóhoz szabott, görbe alsólábszárú napbarnította emberek voltak. Ráadásul az anyanyelvük is hasonlított

valamelyest a kunok beszédéhez. No, de nem annyira a fajta, mint inkább a vallás terén volt közöttük lényegbevágó eltérés. A kipcsak-tatár a mongolok istenségére esküdött, és – ami furcsa – még a tüzet is imádta. A kunok vallása pedig főként a honfoglaló magyarság hitfelfogásával azonosult, mint például többek között a lóáldozat bemutatása táltosok, illetve sámánok által.

A település sátrai között nemsokára feltűnt paripáján a magyarok ifjú királya. László megjelenése itt mindig ünnepnek számított, s ilyenkor – mint most is – futótűzként terjedt a hír, hogy: „Megjött a kegyelmes úr! Látogatóba érkezett a király!”

A sátrakból ifjak és vének, deli legények és mandulaszemű mosolygós arcú leányok siettek a szabadba, hogy lelkes ovációval köszöntsék az ország urát. László derűs kedvvel integetett híveinek, majd szokása szerint a körülötte rajzó fiatalabb leánykák közül egyet magához emelt a nyeregbe és így nyargalásztá körül nagy tetszést aratva a szürkésbarna sátornyáját.

Amikor a király meglovagoltatta a leányt, letette a tatárszállás legfőbb emberének jurtája elé. Itt egy másik szép teremtést emelt magához, de már nem ötletszerűen, hanem pontosan a célra törve, érette epekedő kedvesét, Kupcsecst, a tatárfőnök egyik leányunokáját. A nagypapa, a cserzett bőrrű vén Kubán vitéz mi tagadás, büszke volt e szűkebb fajtáját ért magas kitüntetés miatt, s evégből Lászlót úgyszólván unokavejének tekintette.

A király elhagyván a települést, egy közeli erdőbe nyargalt szerelmével. Ott az emberi világtól elkülönülve tüstént leheveredtek kedvelt kis tisztásuk gyepére. Az első boldog percek után Kupcsecs térdenállva ősi tatár dalocskákat dudorászott, közben titkos gyanakvással figyelte a hanyatt fekvő, lehunyt pillájú László ábrázatát. A dal míg szép lassan elhalkult, a király feje a leány ölébe tévedt. Most már csak bámultak hosszan, szótlanul egymás szemébe.

– Téged valami bánt, nagyúr! – tört fel a váratlan kérdés hirtelen a tatárszépség eper ajakáról.

László összerezzen, mint akit rajtakaptak valamin. Aztán sóhajtván szólott:

– Virágocskám, olyan érzésem vagyok, hogy utószor látlak..!
Kupcsecs barna szeme kerekre tágult.

– Miket beszél az én uram?

– Ó, kedves, el ne feledd valahogy, ha a király bármit is mond, nincs az alap nélkül!

– Mi hát az alap..?

– Kérlek ne faggass!

Kupcsecs makacsul felelt vissza:

– Én biz faggatom az én uramat, amíg mindent el nem mond!

– Mindent..? Kinek..?

– Nekem la!

László hirtelen támadt haraggal talpra szökkent. Az ágakon elhallgattak a madarak. Ijedt csönd...

– Leány, egyszer s mindenkorra megtiltom néked e faggatolódzást! Azt én nem szeretem! Megértetted?

A törékeny teremtés a király lábaihoz vetette magát:

– Kán tengri! – zokogta. – Te azt akarod, hogy én meghaljak..?

– Hogy én azt akarom? – álmélkodott László.

– Igen, azt..!

– Hát ez nem igaz!

– Pedig itt ölöm meg magam a szemed láttára, ha tüstént el nem mondd nekem titkolt bánatodat!

– Ha-ha..! Aztán mivel ölnéd meg magad, te kis kíváncsi birka? – nevetett fel jóízűen a tréfálódzó hangnembe csapó király.

Kupcsecs térdeltében fölegyenesedett és hirtelen mozdulattal egy piciny, szikrázó pengéjű tört rántott elő hullámozó kebelének rejtekéből. Azt a magasba emelve diadallal kiáltotta:

– Íme szerelmem, ezzel!

– Uúgy? Hát te gyilkot hordasz magadnál? És mióta?

A leány merően a földre szegezte tekintetét:

– Már régen!

– Sohasem mondtad!

László szomorkás mosollyal legyintett:

– Eh, én már csak a halállal ölelkezhetem!

– A halállal..? Hát ez meg...

– Jól hallottad galambocskám! Hát nem a halált szorítottam a szívemre, amikor az imént csókoltalak? Hej, hej kiismerhetetlen asszonyi népség..!

Kupcsecs mentegetőzni kezdett:

– E szerszámot önmagam védelmére tartogatom magamnál. Gonosz ellen való hű oltalmam, kísérő árnyékom ő!

– No, jól vagyon! Tedd akkor hát el védelmező fegyveredet! – intett fáradtan a király. – Oda rejtse kérlek, ahonnét kicibáltad! Ne keseríts még ezzel is!

Az országló kéz ekkor jámboran megcirógatta a leány fekete fürtjeit, mire Kupcsecs engedelmes mozdulattal eltette a tört, s felugorván, pajkosan futkározni kezdett a fák között, incselkedve Lászlóval. Csakhogy annak fölöttébb rossz kedve volt, s hamar elunta a játékot. A lihegő leány kérlelően belecsimpaszkodott:

– De most csakugyan mondd el nékem királyom, szerelmem, mi bánt, mi bú emészti orozva kebledet?

A válasz hihetetlenül szelíden zsongott:

– Hajh, nem asszonynépre tartozó dolog az, violácskám!

– Egyedül csak rám nem tartozó, ugye..?

A király meglepődött:

– Mit értsek szavaidból?

A szép tatár hajadon megnyergelvén a helyzetet, csípőjére tette a kezét, s úgy pörölt vele vakmerően:

– Biztosan azzal a másikkal összevesztél!

– Hú... Ki az a másik?

A furcsán villogó női szempárban ekkor már kendőzetlenül ott mutogatta magát a féltékenység.

– Jól tudod te azt királyom, hogy Éduáról van szó!

László felcsattant:

– Hé leány, mi dolgod néked azzal?

– Mert őt szereted igazán! Az a fő szeretőd!

– Mi közöd hozzá?

– Tudtam, hogy igaz!

– Hát akkor igaz! – toppantott dühösen László. Ő a fő szeretőm és kész! De most már szót se többet Éduáról! Örök időkre megtiltom, hogy a nevét a szádra vedd!

– Ó, a semmirekellő nőszemély! – gúnyolódott haraggal a leány, megfélekedzvéen arról, hogy alaposan visszaél a király elnéző

türelmével. S nagy lélegzetvétel után ezt is hozzátette: – Még a végén Magyarország királynéasszonyává teszed!

László elsápadt, villámok gyúltak a tekintetében. A jószemű Kupcsecs meglátta ezt, észbe is kapott nyomban, de már későn. Könnyed szökdeléssel játékosan menekülni akart a fák közé, ám a király a nyomában termett, libegő ruhájánál fogva megragadta, magához rántotta és kétszer egymás után csattanósan arcul ütötte.

A leány nem érezte izgalmában a testi fájdalmat, ellenben annak tudatában volt, hogy rettenetesen megalázták. Ilyen még nem esett kettejük között, amióta hús és vér összekötötte őket.

A király e bösz tette után sarkon fordult, vissza se tekintett Kupcsecsre, úgy sietett hörgő, szaggatott lélegzéssel közelben legelésző lova felé. Szinte tréfásan hatott, amint a szürke mén jókedvűen felnyerített, gazdája közeledtén.

Aztán fel a nyeregbe...

A leány csak állt, állt egy helyben, mint a bibliai sóbálvány, s rezgő könnyűin át nézte megalázójának tovavágtatását. A ló és a lovas alakját kisvártatva elnyelte a sűrű erdő.

* * *

A nagyúr iramodását rövidesen három cserzett orcájú kun lovas vitéz tartóztatta fel.

– Hová ily szélesebesen, ifjú harcos? – így a középső, az öregebb.

– Félre az utamból, akárkik legyetek is, ha éltetek kedves! – zengi tele torokkal a király és a szablyája után nyúl.

A három ember lova nem moccan, s László kénytelen megállni.

– No, mi lesz..? – És már húzza is kifelé a ragyogó acélt.

– Nem akarunk mi verekedni véled, jó vitéz! Iszonyú szégyen az, ha három megy rá egyre! – veti oda széles mosollyal csak úgy könnyedén a szót a balszélen álló fiatalabb kun.

A király enyhül valamicskét. Fúj egyet-kettőt, majd visszanyomkodja széles bőrvébe szablyáját.

– Mit kívántok hát..?

Megpödri tatáros bajuszát az előbbi vitéz.

– Egy kis útbaigazítást szeretnénk! A Belzebub se ismeri ki magát ezen az eldugott vidéken!

László közben előbbre léptet szürkéjével.

– No halljuk, hová merre akartok végtére kilyukadni innét?

De a kunok nem szólnak erre semmit, csak rábámulnak nagy áhítattal. Aztán egyszerre kiált fel mindhárom:

– Uram király..! László urunk, hát te kegyelmed az..?

Ekkor ocsúdik fel az ifjú is:

– Árbócz bátyám! Törtel..! Kemenes..! Az angyalát! Hát ti honnan, merről keveredtetek ide, ahol tán még a madár sem jár?

Sorra leugrálnak a nyeregből. Heves rokoni kézzszorítás, ölelés után kikötötték egy-egy közeli fához a poros paripákat, s leheveredtek a dús, illatos gyepre, tanakodni kezdtek. A legidősebb vezér nem sokat teketóriáztván azon melegében rátért jövetelük okára. Simán, akadálytalanul gombolyodott a beszéd fonala. László nyugodtan figyelt, csak akkor rezzent meg, amikor Árbócz úr hirtelen a dolgok lényegére tapintott.

– Vezess bennünket kunokat Buda ellen, király. Rajtaütésszerűen cselekedj!

– Meg kell ezt fontolni bátyám, javaslatodnak fele sem tréfa!

– Nem is úgy mondtam, hogy tréfaszámba vedd!

– Így is ellenemre vagynak az előkelők...

Árbócz fölemelte a hangsúlyt:

– Értsd meg király, nyakára kell hágnod a konok megyeri uraknak! Ha bennünk bízol, ez sikerülni fog! Induljunk hát mielőbb!

– Sajnálom, de ezt meg nem tehetem!

Az öszülő vezér tovább ágált akaratosan:

– Az Isten szerelmére öcsém, hát meddig tűröd még, hogy holmi itáliai püspökök meg az oligarchia uralkodjon helyetted az országban? Ha sürgősen nem cselekszel, elveszejtenek azok trónusostul!

– Hatalmadra, vagyonodra, sőt az életedre törnek ők! – dörögte most meg a hirtelen felszólaló Törtel. Aztán Kemenes vágta rá:

– Magam is osztom két vezértársam véleményét!

Forró áradatként hömpölygött a vita. Valamennyien feszegették, latolgatták a súlyos témát, azonban a király álhatatosan kitartott a Fülöp püspöknek tett ígérete mellett. Hogy a főpap felkereste őt, arról hallgatott.

– Tehát nem mérlegeled a tanácsunkat? – szomorodott el Árbócz. – Mellőzöd erős, megbízható seregünket?

- Értsd meg bátyó, egy szál fegyveres nélkül megyek Budába!
- Ezt komolyan gondoltad?
- Amit mondtam, mondtam!
- A vesztedbe rohansz..!
- Túlzott aggályoskodás! Majd én okosan és megfontoltan hágok rá a kiskirálykodók nyakára!

Törtel jót kacagott, s pajtáskodón megjegyezte:

- Ne bolondozz Laci! Budába menni sereg nélkül... Csak az kéne, hogy a markukba sétálj! Ez aztán roppantul könnyű fogás lenne a megyeri uraságoknak, meg a nagy papoknak!

A többiek rábólítottak:

- Tüstént láncra fűznének, akár egy máramarosi medvét! – rakott még rá Kemenes. – Oszt úgy táncolnál, ahogyan ők dudálnak néked!

Lászlót felbosszantotta az ilyesfajta beszéd:

- Vezérek, ebből elég! Máramarosi medvéhez hasonlítok..? Tán úgy táncoljak, ahogy ti furulyáznátok? Pár ezer kunt ültessek a milljomnál is több magyar nyakára? Hát ez volna néktek igaz mulatság, a teremtésedeteket!

- Kérlek, ne érts bennünket félre! – mentegetőzött Kemenes. – Hiszen csak a javadat akarjuk, meg az ország javát!

A király azonban letorkolta:

- Hallgass! Feloszlatom seregemet a minap! Csupán hadnagyaimat hagyom személyem körül, s úgy vonulok velük székvárosomba!

- Csak ilyet ne! Kérlek uram csillapodj és légy józan, megfontolt! – esedezett Árbócz. – tekints őszülő fejemre. Higgy nékem, többet tapasztaltam én már az élet folyamán, mint te, fiam László!

A király türelmetlenül intett:

- Elég legyen a szóáradatból Árbócz úr! Királyod előtt állasz!
- Tudom, kegyelmes...
- Nem vagyok én már csecsszopó, akinek gyám kell! Tisztában vagyok azzal, hogy mit cselekszem, s amit elhatároztam, azt elhatároztam!

A vén kun lehajtotta fejét. A szó búval tört fel ajakán:

- Tehetetlen vagyok, félrehajított öreg rozsdás kard... Hát menj csak jó uram Budába nélkülünk ama gonoszok közé, és jöjj rászédetten, bosszuló haddal kun testvéreid ellen..!

A király hallgatott, mire Törtel is bátorságot vett szóllani:

– Tudd meg kegyelmes úr, mi a kun nép nevében jöttünk, hogy beszédre ülünk össze fajtánk sorsáról a kunok királyával!

László felkapta a fejét:

– És voltaképpen kicsoda az a kunok királya?”

– Egyedül te!

– Hah! – kacagott fel élesen László. – A kunoknak inkább fejedelmük volt, jó Törtel, de tudod, hogy magyarnak és kunnak, meg aztán minden fajta nemzetségnek, ki csak él e regnumban, magam valék a koronás ura!

– Ez fénylő igazság! – bólintott Törtel. – Azonban kérdezem: El nem feledted-é, hogy ereidben szülőanyád révén a kun vér csörgedez?

– Ne bosszants..!

Ezután Árbócz folytatta a szót:

– A néhai dicső Kötöny fejedelem volt a dédatyád, akit nem egyszer a kunok királyának is neveztek annak idején!

– E tudat büszkeséggel tölt el, jó bátyám! No, de hadd pihenjen a holt... És hogy az egyik ágról kun valék, azt soha sem szándékozom félvállról venni!

Árbócz úr szemét elfutották a könnyek:

– Pedig már-már azt hittük, megváltoztál, s elhágysz bennünket..!

– Ej, vén szablya! Hát hajamat vajon nem kun módra viselem ma is? Vagy felszámoltam-é az ősi kun vallást? No persze, azért azt se feledjétek, hogy atyai őszám István, a szent magyar király volt. Az ő koronáját övezte homlokomra a törvény, és ez a korona kötelez! Most pedig nincs vitánk tovább!

Törtel kérlelte:

– Várj még urunk, hiszen tárgyalnunk kell!

A király azonban ügyet sem vetett reá, hanem lovához sietett, eloldozta a fától és a nyeregbe pattant. S mielőtt elvágatott volna, még Árbócz úr szólott hozzá.

– Királyom, hű véreid epedve várják kedvező izeneted!

A válasz nyomban hangzott:

– Hát mondjátok meg odahaza! A király egymaga csinál rendet Budában..! Egymaga teremti meg Isten kegyelméből a békességet az ország földjén, s egymaga töri ketté a pártoskodók fegyverét!

– Ez hát izeneted?

– Ez, Árbócz úr! Ég veletek! Távozzatok békén ti is..!

László ezzel megsarkantyúzta lovát s elviharzott kőrösszegi tábora felé.

A három vezér összetört lélekkel bámult a tovatűnő után. Sóhajtozva folytatták a tanakodást. Közben hozzáláltak falatozni, iszogatni, mert a Nap állásából úgy következtek, hogy már jóval elmúlt dél, meg aztán csak az előző este vettek magukhoz táplálékot.

– Hát légyen akárhogy is, a kunok mindenütt a mi embereink..! – jelentette ki fontoskodva Árbócz. A két fiatalabb helyeslően bólintott. Azonban Törtel kicsit morfondírozva, megkérdezte az öreget:

– Mit akarsz ezzel megjelenteni bátyó..?

– Hogy mit? No... Többek között csak azt, hogy a kőrösszegi vitézi tábor zöme csupa kun legény...

– Ezt igen jól tudjuk! – mormogta Kemenes, miután odanyújtotta kulacsát Árbócznak, aki így toldotta meg a szót:

– Aztán, ha sötétedik, felkeressük a királyt!

– Lacit..? – ámult el Kemenes. – És ugyan hol keressük fel..?

– Hol, hol... Hát a szállásán!

– Oszd mi végből..?

– Tán csak addig meggondolja..?

– Csökönyös ember az, dehogy gondolja meg..!

– Nem is volna kun, ha másmilyen lenne! – vélekedett a szalonnát majszoló Törtel.

Kemenes feldörgött:

– Akár meggondolja, akár nem, kényszeríteni kell, hogy induljon a sereggel Buda ellen!

Ebben valamennyien megegyeztek. Árbócz azonban kisvártatva így okoskodott:

– De ha netán vasra veret bennünket László?

A fiatalok szeme felizzott, bizonyságául annak, hogy szívükben mily gyorsan lángot vetett a harag.

– Hohó, azt nem! – csapott öklével a térdére Törtel. – Mert mielőtt arra kerülne a sor, a király meghal! És akkor is meghal, ha ellenkezni merészel vélünk!

Döbrent csend. A határozott kijelentés erejétől mintha megriadtak volna a tekintetek. Aztán Kemenes törte szét a hallgatás bilincseit.

– Hát igen barátaim..! A királynak ez esetben meg kell halnia! A kezünk által... Kun népünk jövőjéért bármilyen néven nevezendő áldozathozatalra képesek leszünk! Ugye öreg vezértárs, te is így vélekedsz?

Árbócz fátyolos tekintete a végtelenbe révedt:

– Igen, pontosan így! – sóhajtotta. – Lászlót megöljük, ha ellenkezik..! Ő sem lehet akadály többé nagy ügyünk útján!

Később arról folyt a szó, ha a haditábor felett átveszik a parancsnokságot, a több ezer vitézzel azonnal Buda megszállására indulnak. Ott példásan megbüntetik az ország életét lezüllesztő hitvány oligarchiát, de az álnok főpapságot is feleletre vonják. Amikor helyreáll a nyugalom, királyválasztó országgyűlést hívnak egybe.

Törtel ünnepélyesen aláhúzta:

– Olyan királyt választunk, aki előtt magyar és kun egyenlő lépsz, aki urat és papot félre dob, ha a birodalom érdeke úgy kívánja.

Mindnyájan helyeselték az elhangzottakat.

– De előbb új nádorispán is kéne! Az pedig kicsoda légyen? – vakargatta gondban a fejebűbját Árbócz.

– Te lépsz az bátyó! – ölelte át ősz vezértársát a csupa tűz Törtel.

A szóban forgó szabódon:

– Talán inkább más valaki...

– Nem, nem! – kardoskodott az ötletet adó. – Hadd légyen egyszer már kun is ebben a méltóságban!

– És ha László hajlik a szónkra?

– Bár úgy lenne..! – sóhajtott álmodozva Törtel. – Akkor az istenek hosszú élettel fogják megajándékozni!

Órákon át hányták, vetették még eljövendő nehéz feladataikat. Aztán hogy pihenjenek is egy keveset, beljebb húzták magukat a sűrűbe.

* * *

A királyt kőrösszegi táborába való visszatértekor nem kis meglepetés érte. Anyja Erzsébet várakozott reá a bájos szőke Krisztina hercegnő és a tudós pap – Kézai Simon – társaságában.

László izzadt orcájáról valósággal sugárzott az izgatottság. Éppen hogy csak néhány rövid mondatot váltott kedves vendégeivel, máris lótot futott, rendelkezett, hol itt, hol ott a hatalmas kiterjedésű tábor területén. Harsány hangjára cövekké merevültek, majd vele együtt lódultak hadnagyok és legények.

A megfáradt királyasszonynak és belső udvarhölgyének pompás külön sátor adatott. Egy másik sátor pedig Simon mestert, valamint Erzsébet palotás tisztjeit vendégelte.

Az özvegy királyné a vacsoránál tudta meg, hogy a deli had már másnap oszlófélben lesz. A kunok hazatérnek szállásaikra, hol addig maradnak, míg csak parancs nem érkezik a királytól újabb gyülekezésre. A magyar vitézek pedig visszaindulnak a vármegyékbe, hogy majd onnét szólíttassanak alkalmas időben a táborozásra.

Simont bántotta a Lászlóhoz hű csapatok szélnek eresztése. Tudván, mily fondorlatok mennek végbe az országban, mint végzetes elhatározást vette számba ura eme lépését. Azonban azt nem sejtette, hogy mindez Fülöp püspök beavatkozására történik.

A már említett estebéd, amelyen Lászlón és a vendégeken kívül a sereg vezető férfiai is részt vettek, éjfél táján véget ért. Csakhamar elpihent mindenki. A tábor környékén ekkor már három árny settenkedett, Árbócz, Törtel és Kemenes. Sőt kevés idő múltán még több imbolygó feketeség is csatlakozott a titkon közelgő vezérekhez. A csend egyre jobban hatalmába kerítette a békességet mimelő világot, s az új idő eljövételére vágyók a sátrak mélyén izgatottan szorongatták éles szablyájuk markolatát.

Amíg a nagy tetteket megelőző láz benne vibrált az éji sötétben, a három kun főember higgadtan várt arra az alkalmas időre, midőn végső számadásra kéri fel a királyt. És ez – a merészséget, férfibátorságot hordozó időpont – az éj és a hajnal közötti két órakor érkezett el.

Megbízható vitéz jelentette Árbócz úrnak, hogy minden rendben, indulhatnak. Ekkortájt ugyanis már több mint száz elszánt kun harcos tudott három főemberük jelenlétéről, tárgyalási szándékáról. Két óra előtt néhány perccel zajtalanul lefegyverezték a királyi sátor főbejáratában álldogáló öröket. A sátrat Árbócz hű vitézei pillanatok alatt négyszögbe zárták. Lebbent a bejáraton függöny, s a vezérek az

előljáró Kemenes fáklyájának fényénél betoppantak a hálórekeszbe. A nemezfalakon belül most a villogó szemű Törtel lépett előre. Pillantása a széles heverőre esett, hol csöndes horkolással aludt a király.

Az ifjú vezér torkát furcsa érzés kezdte szorongatni. Lelkében e perc tört része alatt mint hosszú képsor vonult el a múlt; a játékos gyermekkor, a birkózások, a futkározások, majd célbalövöldözés íjjal a budai palota hatalmas kertjében. László úr és ő micsoda egyek voltak akkor mindenben! Akár az édes testvérek. Pedig csak másodunokatestvérek voltak... Ő a néhány esztendővel korosabb ifjú be sok szépre, jóra tanította a rakoncátlan királyi sarjadékot! S a kis László rajongott is érte. De hajh, az idő lassan mindent elmosott! És most..? Ki tudja, mi történik majd? Árbócz csöndesen megérintette a vállát:

– Ébreszd a királyt, hadd szóljunk véle utoljára! Hátha észhez tér, s hajlik az okos beszédre?

Törtel visszafojtott hangon válaszolt:

– Bármi lesz is bátyám, csak én vívok véle egyedül! Ezt engedjétek meg nékem! Embertelenség volna háromnak egy ellen támadni...

– Jól vagyon! – mormogta Árbócz. – De ha levág..?

– Attól ne tarts! Én jobban vívok. Meg aztán engem szeretett hármunk közül a legjobban, és én is szerettem. Hadd ölöm meg én őt becsületes küzdelemben!

Törtelnek ekkor már csupa könny volt a szeme. Végezetül erőt véve belső indulatán, odahajolt az alvó királyhoz.

– Ébredj László!

A borostás arc megvonaglott, a lélegzés zihálóbb lett. Árbócz intett a fiatalabbnak:

– Nincs magánál! Ütögesd csak szép gyöngén a tarkóját, s akkor bizton föleszmél!

Törtel ehelyett megrázta az alvót:

– Hallod-e ébredj már! Hadd beszélünk a fejeddel! Te...

László erre hirtelen kinyitotta a szemét. Utána felült, s csodálkozva nézett szét a fáklyafényben. Aztán mint aki kételkedik abban, amit lát, felkiáltott:

– Rokonaim, ti itt..?!

– Igen uram, csak mi volnánk! – így a legöregebb.

– De hiszen elbúcsúztunk már ama erdőnél, nemde..?

A vezérek bólintottak, s a király ásított:

– Nagy éjszaka vagyon még...

– Kettő az óra! – mormolta félhangosan Kemenes.

– És ki bocsátott ide titeket e szokatlan időben?

– Nem kértünk senkitől engedélyt! – csengett most ércesen Törtel hangja, ki így folytatta: – Magunktól jöttünk!

László három rokona ábrázatát fürkészte:

– Törtel, Kemenes, Árbócz hisz ez vakmerőség! Honnan vettétek a bátorságot uratok éji nyugovását megzavarni?

A betolakodók csak álltak s hallgattak.

– Nnna..! Megnémutatok? Feleljetek!

Árbócz térdet és fejet hajtott:

– Ó, dehogy némutunk meg, kegyelmes király..!

– Hát?

Törtel vette át a szót szárazon:

– Csupán eljöttünk, hogy utószor megkérdezzük tőled! Indítod-e azonnal Buda ellen a sereget?

László talpra szökkent s a kijáratra mutatott haraggal:

– De most már pusztuljatok a szemem előtt!

– Hohó, majd ha egyezséget kötöttünk! – dörögte Árbócz.

– Egyezséget..? Miféle egyezségről beszélsz, te féleszű? Rámtörtök éjnek idején mint affajta közönséges orgyilkosok és így akartok engem a királyt balga dolgokra kényszeríteni?! Ezt még megkeserülitek, fogadom! Takarodjatok ki innét azonnal..!

– Nem László, nem megyünk, csak ha szoros eskü alatt megígéred, hogy teljesíted a kun nép általunk elébed terjesztett kívánságait! – hangoztatta meggyőződéssel Törtel, majd folytatta: – Te pedig mivel a kezünkben vagy, okosabb lesz, ha nyomban parancsot adsz, hogy zengjenek táborszerte az ébresztőkürtök, s azonnal induljon a sereg te és hármunk vezérletével egyenesen Budára!

László válasz helyett hirtelen lehajolt, s heverője mellől felragadta hosszú, éles kardját. Ugyane pillanatban egy fehér ruhás nőalak rontott be sikongva, de már megkésve, mert a király és Törtel vezér keményen összecsaptak.

A férfiak felismerték Éduát, a leány is őket, aki kétségbeesetten rimázkodott a három kun vezérnek, hogy ne bántsák Lászlót. Azonban egyetlen szó sem hangzott el válaszul. A király ajaka is néma maradt, csak a szikrázó acélpengék beszélgettek.

Kemenes a lobogó fáklyát tartván, a heverő sarkában szánalmasan meghúzódó, halkán sírdogáló Éduát nézte, míg Árbócz úr szetvetett lábbal a mellén összefont karral az elszánt viadalra figyelmeztetett.

Néhány küzdelmes perc után Törtel kapta az első sebet. A bal vállát sértette meg a hosszú egyenes királyi kard. Ezt nemsokára a visszavágás követte. A fürgén hadonászó kun szablya László jobb orcáját karcolta. Oda is kapott a király akaratlanul és szétmázolta izzadó képén a kibuggyanó vért. Aztán hatalmas sújtásra emelte vasát.

Törtel ha el nem hajol ügyesen, bizton, hogy kettészelt koponyával bukik el. Így azonban másként lett. A fel nem fogott roppant lendület előre rántotta a királyt, s akaratlanul beletaszította a feléje szegzett rövid kun szablyába.

Éles szisszenés, rövidke jaj... László a hideg acéllal a szívében féloldalra dől, s míg ámuló nézéssel a fáklya nyugtalan lángjára mered, ajka utolsó szóra nyílik:

„Mene... Mene... Tekel...”

Ami ezt követi, nem értelmes beszéd az már, hanem halálhörgés. Édua felsikolt, s ájultan hull a vérző király mellé.

A három kun vezér a történetek után döbbszent arckifejezéssel bámul egymásra. Ezt akarták? Talán mégsem ezt... És csak lassan eszmélnek arra, ami már megváltozhatatlan. A tompultság köde nehezen oszlik szemük elől, dehogy veszik észre a sátor fellebentett ponyvájú bejáratában álló fura képű idegent. Az nem más, mint egy imára kulcsolt kezű fekete ruhás keresztes lovas. A haldokló király üvegesedő tekintete és e szóbanforgó valaki szeme egy pillantásnyi időre összetalálkozik... Ám a lovas amilyen észrevétlenül jött, már távozik is ugyanúgy. Semmit nem hozott ide magával, mégis visz valamit a lelke mélyén, titkolt meglepődöttséget. Eltűnése után Édua testvérbátyja, Miklós a király hűségese hadnagya toppan a tragédia színterére. A három hadfi között elébe tárul a véres látvány. Iszonyatosan felhördül, s előkapja görbe szablyáját:

– Úristen, mit cselekedtetek? Megöltétek a királyt!

S hadonászni kezd éles fegyverével.

– Tedd el a szablyádat és takarodj innét! – rivall rá Törtel keményen. A hadnagy megtorpan és csak ekkor figyelmeztet a király holtteste mögött nyöszörgő hűgára.

– Gyilkosok! Merénylők! – zengi az ifjú s nekiugrik a vezéreknek. De még mielőtt kárt tehetett volna bennük, Törtel a háta mögé szökken, tarkóütéssel megfosztja eszméletétől.

Árbócz és társai a következőkben ügyet sem vetnek már Miklóstra, hanem inkább az élettelen Lászlót bámulják. Törtel iszonyodva rántja ki a halott kebléből szablyáját, Kemenes pedig az egyre sápadtabb orcát világítja meg közelről a fáklyával. S midőn a szúrt sebből felbuggyan a vér, Árbócz halkán, fejcsóválva szól:

– Haj, haj! Ez a mi Lacink bizony meghalálozott!

– Nyugodjon békességgel! – feleli rá Törtel mélységes részvétellel, majd folytatja: – De egyedül ő annak az oka, hogy így lett siralmas vége! Miért is nem hajtotta fülét józan tanácsunkra?

Édua nyöszörögve ébredt ájulásából. Midőn rádöbben, hogy nem él már az, aki mindene volt, zokogva borult a véres tetemre. A harcedzett férfiak szánakozó pillantásokkal méregették a törékeny teremtet. Miklós is magához tért ekkor és félkábultan elvánszorgott a sátorból. Árbócz úr pedig hősi lelkiezőről tett bizonytságot, amikor a fejüket alaposan búnak eresztett két vezértársához így szólt férfias keménységgel:

– Kemenes, Törtel, félre az asszonyos ellágyulással! Nem látjátok, hogy int már a hajnal? Ez sietős dologra szólít bennünket.

Törtel felocsúdva rázta meg dús sörényét:

– Mit cselekedjünk bátyó?

– Mit-e? Fúvassátok meg tüstént az ébresztő kürtöket szerte a táborban! Sorakozzon indulásra a sereg!

– És a király..?

– Lászlót eltemetjük minden feltűnés nélkül az első falu templomának kertjében!

– Értem! – bólintott az ifjú vezér.

A fáklyát tartó Kemenes megkérdezte:

– Változatlan a terv, bátyó? Budába megyünk?

– Nem öcsém, nem Budába!

– Hanem..?

– Buda ellen! Véghezvisszük azt, amit az okatlanul elhoznak kellett volna megtennie! A vár piacán majd ítéletet tartunk!

Hirtelen lárma, zaj támadt kívül. Törtel még fel sem övezhette oldalára királyvért ontó szablyáját, amikor tollas fővegű magyar vitézek léptek a sátorba. Ismeretlenek voltak, nem táborbeliek. Ezek közül kettő égő fáklyát tartott a magasba. Körülbelül húszan lehetek és a szaracén származású nádorispán – aki jelentéstételre érkezett a királyhoz – állott a csapat élén kivont hatalmas karddal.

– Jézus Krisztus, mi történt itt? – ordított fel iszonyatában a meglepődött főúr.

– Megölték uramat, László királyt..! Ők tették..! – sírdogálta a halott lábainál kuporgó Édua.

– Ó, hát ez itt László..? És ti cselekedtétek ezt a galádságot? – fordult szikrázó szemmel a három kun vezér felé az ország második gazdája. A királyi szerető zokogva tanúskodott:

– Ők, ők a tettesek, ezek az átkozottak..! Megölték...

Mizse nádor belevágott Édua kesergésébe:

– Majd mi fizetünk e gaz merényért! Ó, ti istentelenek, hát koronás királyotok vérére kellett szomjaznotok? Bíraskodni mertetek Ázsia barbárainak módjára? Jaj most gonosz fejeteknek..!

Húsz kard repült a magasba, előbb a nádorispáné. A nekitüzesedett vitézi nép s uruk nem vártak magyarázkodásra.

Árbócz felkészült a következményekre. Az elsápadt Törtel is tudta, mi várható. Hátrább Kemenes pedig eldobta a fáklyát. Tíz láb is taposta, nehogy tűz támadjon, miközben szikrázva csaptak össze az éles fegyverek. A kun puszták fiai derekasan állták a helyüket, mit sem gondolva arra, hogy e túlerő rövidesen felmorzsolja őket.

A magyar vitézek egymást taszigálták. Mindegyikük az ellenféllel akart összeakaszkodni. Hő vágy hevítette őket, fizetni a király haláláért.

– No, hadd lássuk, meddig bírjátok! – zengte fölénnyel Mizse az elszántan védekező kun vezérek felé.

E pillanatban jól irányzott kardvágás érte a derekasan küzdő Árbócz úr nyakát. Önkéntelenül odakapott az öreg, majd tántorogni kezdett. A viaskodók az imbolygó fáklyák fényében meglátták az ősz vezér

ellankadását. Mi sem kellett több, hatan is csaptak feléje, s a legtekintélyesebb ellenfél kettéhasított koponyával zuhant a halott király mellé. Az uralkodó, s egykori hű rokona és barátja békén feküdtek egymás mellett, míg körülöttük tovább tombolt az egyenetlen ütközet.

Néhány izmos katona ekkor segítette ki nagy sietve a szabadba a rettegő Éduát, nehogy a kegyetlen öldöklésben valami baja essen. A minden ízében remegő teremtés így nem lehetett szemtanúja annak, midőn Törtel is halálra sebzetten bukott el. És hogy az egyetlen jajszót sem ejtő ifjú bajnok föl ne kelhessen többé, kilenc-tíz hűvös szablya osztott iszonyatos ráadást összekaszabolt testére.

Kemenes magára maradottan pillanatok alatt felmérte ügyének nyomorúságos mivoltát. A vitézi gyűrű bezárulása előtt egy kardhasította részen csodával határos módon kimenekült a sátorból. Így a suhintó acélok már csak hosszúra nyúlt árnyékát találták el. Az elinaló kun vezér szerencséje nosza felpaprikázta a nekidühödött nádorispánt.

– Elébe! Elébe! Fogjátok meg a gyilkost! – süvöltötte vitézei felé, és aki csak épkézláb maradt a bős közelharcban, az most mind a vakmerő szökevény után vetette magát. Azonban ekkor még hajnali szürkület volt s Kemenes így szerencsésen egérutat nyert.

A hiábavaló hajkurászást követően egy tábor mögötti dombháton szuszogták ki magukat a verejtékben fürdő magyar vitézek, s tanácstalanul bámultak a nádorispánra, aki díszes mentéje szaggatott ujjával törölgette az izzadságot forró homlokáról.

* * *

A vitézi tábor sokezer lakója kúrtharsogásra ébredt, mit sem tudva az éjszakai véres drámáról. Kunok és magyarok sebtiben kitódultak hát a sátrak belsejéből, s egymást kérdezték izgatottan, vajon miért riogatják négy irányból a trombitákat?

Egy ideig nagy volt mindenfelé a tanácstalanság, de rövidesen felröppent a döbbenetes hír:

„Megölték a királyt! László úr halott...”

Azonban Árbócz, Törtel és Kemenes közvetlen hívei nem beszéltek, inkább hallgattak, pedig a két vezér tragédiája sem volt titok előttük. A gyász és a fájdalom lepecsételte ajkukat. Bizton tudták, hogy a drága

életek porbaomlása a legnagyobb kun tervek és álmok végzetével azonos.

László tragédiájának hírére Simon mester sátorába is bekiáltotta valaki. Erre a jámbor pap, mint akit mérges kígyó harap meg, oly fürgén ugrott le heverőjéről. Sebtyben magára öltötte kopottas, barna csuháját, majd ezt követően viharvert csizmájába bujtatta lábát és amennyire csak erejéből telt, futott, loholt az íjlövésnyire lévő királyi sátor felé. Amikor megérkezett a száz lépés hosszú és ugyanolyan széles központi térségre, ott már tekintélyes számmal nyüzsgött ekkortájt a fegyveres nép. Fél őt lehetett. A zsidongó sokadalom előzékenyen utat engedett neki, mivel mindenki a lelkek bölcs pásztorát tisztelte benne. A látvány, mely néhány másodperc múlva elébe tárult, hátborzongató iszonyattal töltötte el.

Három kiterített véres halott feküdt durvaszövésű vastag gyékényszőnyegeken, közvetlenül az Árpádok címerével ékített magas királyi sátor főbejárata előtt. A középső, a megüvegesedett szemű tetem László úr volt, ki előző nap még ifjúsága teljében osztogatta leventéinek a szigorú parancsokat. Közvetlenül a fejénél a mogorva ábrázatú Mizse nádor állott hosszú egyenes kardjára támaszkodva. A láb felőli részen Édua térdelt egyedül, csendesen sirdogálva. Szétszórt fekete hajfürtjeivel a korareggeli friss szellő játszadozott.

A halott király balján a kisimult képű Törtel vezér, jobbán pedig a kettéhasított koponyájú, tatárbajuszos Árbócz úr merevült örök mozdulatlanságban, hanyatt fekvé. Az elhunytak viaszszárga orcáján az a szent békesség honolt, mely – míg éltek – nem találtatott sohasem a szívükben.

Kisvártatva egy sudár termetű nőalaknak nyitottak utat a tömegben. Erzsébet, a megdőbbent anyakirályné jött minden ceremóniát mellőzve. Mégcsak egyetlen udvarhölgy sem kísérte. Az úrnő ekkor fertály órája szerzett tudomást a drámáról és ami csoda, kedves fia elvesztésének e váratlanul reánehazódó súlya alatt nem roppant össze. Fejedelemnőhöz illően viselte fájdalmát.

Ó, mennyi vizsgáló tekintet, mennyi kíváncsi arc fordult feléje, amikor megállott a király siralmas teteménél, s kezét néma fohászra kulcsolta... Ezalatt a legkisebb mocorgás is elcsitult.

Erzsébet egyszercsak rezgő könnyűin át a fölkelte Napba nézve szívet tépően így kiáltott fel hirtelen:

– Én Uram, én Istenem..! Ó, mennyire éreztem, ó miként tudtam, hogy végezetül ez fog véle történni..!

Az anyai fájdalomnak e viharszerű megnyilvánulása után Simon mester odalépett a véres tetemek elé, s egy sűrűn teleírt, gyűrött hártyalapot vett elő csuhája belsejéből. Rég megholt szerzetestársa hagyta ezt rá örökül. S mikor pillantásával végigfutotta a fakult sorokat, a holtakra mutatván így kezdte alázatra intő beszédét a sokaság felé:

„Látjátok feleim szemtekkkel, mik vagyunk..? Bizony, por és hamu vagyunk!”

Vége

UTÓSZÓ

A kőrösszegi mezőn a dráma függőnye legördült. Annak hőse – ifjúsága legszebb virágában – alig 29 esztendő fűvel minden botlásáért, bűnéért meglakolt.

Az elfogult, szűk látókörű oligarchiát, a szentszék irányította korlátolt főpapságot és az ezek által oly hosszú időközön át befolyásolt utókort az erkölcsi világrendnek szolgáltatott véres elégtétel sem engesztelte ki a heves, kicsapongó, de kortársainál semmivel sem romlottabb lelkű király emlékével.

Hajdani krónikásaink őt, mint a bűn fenetelen fertőjébe merült szilaj pogányt az egyház kitartó üldözőjeként hamis megvilágításban tüntetik fel, s így vetik oda megátkozott bűnbak gyanánt – a szerencsétlen ország romlásáért – a történelem ítélőszéke elé. A valóságos felelősség pedig nem a gyermek, s a későbbeni ifjú királyt – ki az eláradt féktelenséget számos ízben hiába igyekezett megtörni – hanem azt az önző, törvénytípró és ráadásul erkölcstelen oligarchiát illeti, mely a könnyelmű és tékozló II. Endre trónralépésétől fogva a korona tekintélyét minduntalan a porba taposta.

No, de térjünk vissza a szóbanforgó dráma tényéhez! Feltehetően a kérdést. Voltaképpen ki volt László igazi gyilkosa? Törtel? Árbócz? Kemenes? Vagy tán a „fekete lovag” a személy szerinti fondorlatos lelkű fermoi püspök..? Hát hogy őszinték legyünk, egyikük sem! A valódi tettes az akkori pápai hatalom, mely e regényem által megvilágított időben – és még további hosszú évszázadokon át – Rómából birodalmak és királyok sorsát oly következetesen, oly félelmetes erővel irányította. A félrevezetett kun vezérek, s a lázasan tevékenykedő olasz főpap e gigászi kézben csupán madzaggal rángatott engedelmes figurák voltak.

A nagy hanggal eretnecség vádja alá helyezett fiatal király holttestét – minthogy a közeli Várad püspöke szentségtörésnek tartotta volna Szent László sírja közelében örök nyugalomra helyezni – a hűségben állhatatos alkancellár, a megfélemlíthetetlen igaz barát, Gergely püspök saját székhelyére, Csanádra vitette, s ott a főtemplom márvánnyal ékesített sírboltjában illő pompával temettette el.

Pilis, 1970. április hó.

Rakovszky József

TARTALOM

Bevezetés

ELSŐ FEJEZET

Gesta Hungarorum

MÁSODIK FEJEZET

A királyasszony gondjai

HARMADIK FEJEZET

A fehérvári hadiúton

NEGYEDIK FEJEZET

Kun László álma

ÖTÖDIK FEJEZET

Az etelközi látóember

HATODIK FEJEZET

A csel

HETEDIK FEJEZET

Vihar előtt

NYOLCADIK FEJEZET

A tatárok betörése

KILENCEDIK FEJEZET

Az elfogott levél

TIZEDIK FEJEZET

A Nyúlsziget foglya

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Árbócz vezér elhurcoltatása

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A fekete lovag

TIZENHARMADIK FEJEZET

Felhők és villámok

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

„Mene Tekel Ufarzin”

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

„Látjátok feleim szemtekkel”

UTÓSZÓ